

audit FINANCIAR

Anul XVII, nr. 155 - 3/2019

3/2019

- **Sondaj de opinie:
auditul intern în era
transformării continue**
- **Survey: Internal
Audit in the Era
of Continuous
Transformation**

- **Evaluarea comparabilității
informației financiare cu ajutorul
analizei datelor de panel**

- **Organizarea auditului public intern
în Albania și România
(studiu comparativ)**

- **Aspecte privind modificarea
coordonatelor raportului
auditorului independent**

- **Influențele mecanismului
de guvernanță corporativă
asupra performanței financiare**

- **Analiza relației
contabilitate – dezvoltare
sustenabilă**

Criptomoneda Bitcoin,
impact în piața de capital din România

- **Assessing Comparability
of Accounting Information Using Panel
Data Analysis**
- **Organization of Internal Public Audit
in Albania and Romania
(Comparative Study)**
- **Aspects Regarding the Changes
to the Independent
Auditor's Report**
- **The Influences of Corporate
Governance Mechanism towards
Financial Performance**
- **Analysis of the Relationship
between Accounting and
Sustainable Development**

Cryptocurrency Bitcoin,
Impact on the Romanian Capital Market

Sumar / Content

Ioan-Bogdan ROBU, Ionuț Viorel HERGHLIGIU,
Bogdan BUDEANU, Sorin CHIRU

- Evaluarea comparabilității informației financiare cu ajutorul analizei datelor de panel [Click here!](#) 341
- Assessing Comparability of Accounting Information Using Panel Data Analysis [Click here!](#) 441

Cezar FURTUNĂ, Adela CIUCIOI

- Auditul intern în era transformării continue. Sondaj de opinie a auditorilor interni din România [Click here!](#) 353
- *Internal Audit in the Era of Continuous Transformation. Survey of Internal Auditors in Romania* [Click here!](#) 452

Nensi XHANI, Marioara AVRAM, Ilir MEÇE, Latif ÇELA

- Studiu comparativ cu privire la organizarea auditului public intern în Albania și România [Click here!](#) 374
- *Comparative Study on the Organization of Internal Public Audit in Albania and Romania* [Click here!](#) 473

Denis Adrian LEVANTI

- Aspecți privind modificarea coordonatelor raportului auditorului independent. Cazul entităților de interes public [Click here!](#) 386
- *Aspects Regarding the Changes to the Independent Auditor's Report. The Case of Public Interest Entities* [Click here!](#) 486

Ready WICAKSONO, Dasriyan SAPUTRA, Hairul ANAM

- Influențele mecanismului de guvernanță corporativă asupra performanței financiare a unei companii [Click here!](#) 396
- *The Influences of Corporate Governance Mechanism towards Company's Financial Performance* [Click here!](#) 496

Ștefan-Cosmin DĂNILĂ, Ioan-Bogdan ROBU

- Influența criptomonedei Bitcoin asupra pieței de capital din România [Click here!](#) 408
- *The Influence of Cryptocurrency Bitcoin over the Romanian Capital Market* [Click here!](#) 507

Elena NECHITA

- Analiza relației contabilitate – dezvoltare sustenabilă. Rolul contabilității și al profesiei contabile asupra dezvoltării sustenabile [Click here!](#) 421
- *Analysis of the Relationship between Accounting and Sustainable Development. The Role of Accounting and Accounting Profession on Sustainable Development* [Click here!](#) 520

Revistă editată de
Camera Auditorilor Financiari
din România

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. Pavel NĂSTASE

Director editorial:
dr. Corneliu CÂRLAN

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.

Indexare în B.D.I.:
Academic Keys;
Cabell's;

Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;

DOAJ;

Ebsco;

ERIH PLUS;

Global Impact Factor;

Google Scholar;

Index Copernicus;

ProQuest;

Research Papers in Economics
(RePEc);

SCIPION;

Ulrich's

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: +4031.433.59.22;

Fax: +4031.433.59.40;

E-mail: audit.financiar@cafr.ro;
revista@cafr.ro; http://revista.cafr.ro;
facebook.com/revistaauditfinanciar

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: SC Print Group Serv SRL
Str. Baicului nr. 82, sector 2, București
e-mail: office@printgroup.ro

Colegiul Editorial Științific

Dinu Airinei – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Veronel Avram – Universitatea din Craiova

Yuriy Bilan – Universitatea Szczecin, Polonia

Daniel Botez – Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Ovidiu Bunget – Universitatea de Vest din Timișoara

Alain Burlaud – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris

Tatiana Dănescu – Universitatea de medicină, farmacie, științe și tehnologie din Târgu Mureș

Cristian Drăgan – Universitatea din Craiova

Nicoleta Farcane – Universitatea de Vest din Timișoara

Liliana Feleagă – Academia de Studii Economice, București

Lilia Grigoroi – Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău

Allan Hodgson – University of Queensland, Australia

Costel Istrate – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Ion Mihăilescu – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești

Vasile Răileanu – Academia de Studii Economice, București

Donna Street – Universitatea Dayton, SUA

Aurelia Ștefănescu – Academia de Studii Economice, București

Adriana Tiron Tudor – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj Napoca

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR). Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport și vânzarea sunt interzise fără acordul prealabil al CAFR, fiind supuse prevederilor legii drepturilor de autor.

Important pentru autori!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu caractere diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor, impactul asupra profesiei contabile, referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 Cuvinte-cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum șase nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și pertinența prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluatorilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzi” și „Manuscrisse”.

Evaluarea comparabilității informației financiare cu ajutorul analizei datelor de panel

Lect. univ. dr. Ioan-Bogdan ROBU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Şef lucrări dr. Ionuț Viorel HERGHLIGIU,
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași,
e-mail: herghiligiunut@gmail.com

Dr. Bogdan BUDLEANU,
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași,
e-mail: bogdan.budeanu@tuiasi.ro

Dr. Sorin CHIRU,
auditor intern, Spitalul clinic de recuperare Iași,
e-mail: sorichiru@yahoo.com

Rezumat

Comparabilitatea informației finanțiar-contabile poate fi asigurată prin aplicarea consecventă a aceluiași cadru de raportare finanțiară sau a unor cadre similare de raportare finanțiară. Comparabilitatea informațiilor finanțiare poate fi măsurată atât între firme, cât și de la o perioadă la alta. În cadrul studiului, s-a evaluat comparabilitatea informațiilor finanțiar-contabile de-a lungul timpului, de la un exercițiu finanțiar la altul, precum și în spațiu, între firme, cu analiza datelor cu panel cu efecte fixe. Studiul s-a realizat pe un eșantion de 63 de firme românești cotate la BVB, în perioada 2007-2016, iar pentru obținerea rezultatelor cercetării s-a utilizat analiza datelor de panel. Principalele rezultate ale cercetării au arătat că trecerea la IFRS a condus la creșterea comparabilității informațiilor finanțiare, pe baza estimării efectelor fixe de timp și dintre firme.

Cuvinte-cheie: calitatea informației finanțiare, comparabilitate, IFRS, analiza datelor de panel

Clasificare JEL: C13, C20, C58, M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Robu, I.-B., Herghiliu, I. V., Budeanu, B., Chiru, S. (2019), Assessing Comparability of Accounting Information Using Panel Data Analysis, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 441-451, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/015

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/015>

Data primirii articolelor: 16.04.2019

Data revizuirii: 30.04.2019

Data acceptării: 10.05.2019

1. Introducere

Cadrul general al IASB precizează că informațiile financiare raportate de către o firmă sunt utile atunci când acestea pot fi comparate cu informațiile raportate de către alte firme similare sau cu informațiile raportate de aceeași firmă, dar în perioade de timp diferite (IASB, 2015, p. A34). Comparabilitatea informațiilor poate fi asigurată prin aplicarea cu consecvență a aceluiași cadru de raportare financiară sau a unor cadre de raportare financiară similare, iar măsurarea poate fi realizată cu ajutorul unor indici de comparabilitate (Gray et al., 2009, pp. 431-447).

Comparabilitatea informațiilor financiare raportate este influențată de sistemul de raportare financiară la care o firmă subscris, influențat la rândul său de o serie de factori culturali, sociali sau economici (Nobes și Sandler, 2013, pp. 573-595). Impactul acestor factori asupra comparabilității informației financiare se poate regăsi la nivelul modalității de raportare, de conținut și chiar la nivelul valorilor înregistrate pentru anumiți indicatori financieri.

Diferențele care apar în raportarea financiară, determinată de apartenența la un anumit sistem contabil, pot conduce la consemnarea de performanțe diferite, deși firmele analizate înregistrează valori comparabile ca mărime (active totale), număr de angajați și cifră de afaceri (Rossetti și Verona, 2017, p. 30).

Adoptarea IFRS reprezintă un deziderat în reflectarea imaginii fidele. Comparabilitatea poate evidenția convergența către IFRS sau existența unor diferențe semnificative între referențialul standard (IFRS) și cel local sau național. Potrivit IFRS, comparabilitatea ajută utilizatorii de informație financiară să identifice diferențele sau similitudinile dintre o serie de elemente cuprinse în situațiile financiare (IASB, 2015, A34).

Scopul acestui studiu îl reprezintă evaluarea statistică a calității informației financiare la nivelul firmelor românești cotate la Bursa de Valori București (BVB), în condițiile trecerii la noul sistem de raportare financiară – IFRS, propus de IASB. În studiu, evaluarea comparabilității se realizează cu ajutorul analizei datelor de panel (Jaba et al., 2017, p. 5).

Lucrarea este structurată astfel: o secțiune aferentă trecerii în revistă a literaturii de specialitate, o secțiune dedicată metodologiei de cercetare utilizată în studiu, o secțiune pentru rezultate și discuții și, în final, o secțiune dedicată concluziilor.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate și fundamentarea ipotezei de cercetare

Informația financiară oferă o descriere relevantă și sub cele mai semnificative aspecte a sistemului financiar și trebuie să asigure tuturor utilizatorilor o bună prezentare a poziției și performanței financiare pe care o firmă o înregistrează într-un exercițiu financiar.

Imaginea fidelă privind poziția și performanța financiară este asigurată prin întocmirea și prezentarea unor situații financiare standardizate (IAS 1, IASB, 2015, p. A738).

Cu ajutorul informației financiar-contabile, investitorii existenți și potențiali, creditorii, dar și alți furnizori de capital pot estima valoarea firmei (IASB, 2015, A32). De asemenea, pe baza informațiilor raportate, utilizatorii pot identifica punctele forte și vulnerabilitățile financiare ale firmei, și pot evalua lichiditatea și solvabilitatea, nevoia de finanțare suplimentară, probabilitatea de a obține finanțarea și nu în ultimul rând perspectivele privind obținerea de fluxuri de trezorerie viitoare (Vernimmen et al., 2009, p. 17).

Pentru ca informațiile financiare să fie utile, *Cadrul general conceptual de raportare financiară* al IASB (emis la 01.01.2015) propune o serie de caracteristici de calitate ale informației financiare, structurate în două grupe, respectiv cea a caracteristicilor fundamentale și cea a caracteristicilor amplificatoare (IASB, 2015, pp. A31-A35). În categoria caracteristicilor de calitate fundamentale sunt incluse relevanța și reprezentarea exactă, iar în cea a caracteristicilor de calitate amplificatoare sunt cuprinse *comparabilitatea, verificabilitatea, oportunitatea și inteligibilitatea* (IASB, 2015, pp. A31-A35; Istrate, 2016.b, p. 30).

Calitatea informației poate fi evaluată cu ajutorul unor criterii de calitate (Isaac-Maniu și Vodă, 1998; Jemna, 2005). Pe baza criteriilor și indicatorilor de calitate, utilizatorii finali ai informației transmise pot face judecăți și lua decizii (Wang, 1995, p. 350; Wand și Wang, 1996, p. 87). Calitatea informației financiare are în vedere prezentarea cât mai fidelă a poziției și performanței financiare a firmei, fără ca acestea să fie denaturate semnificativ de fraude sau erori (Robu et al., 2016, pp. 602-603).

Asigurarea calității informației financiare se poate realiza pe baza unor referențiale de raportare recunoscute și acceptate la nivel internațional (Hansen, 1991, p. 30; Barth et al., 2008, p. 468), precum cel al IASB – International Accounting Standards Board (Consiliul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate) sau FASB – Financial Accounting Standards Board (Consiliul pentru Standardele de Contabilitate din Statele Unite ale Americii), cu scopul minimizării factorilor determinanți care conduc la apariția fraudelor și a erorilor, dar și cu scopul creșterii transparentei în raportarea financiară (Barth et al., 2012, pp. 69-70).

Comparabilitatea informației are în vedere posibilitatea identificării unor anumite diferențe sau asimetrii atât între mesajele transmise de la aceeași sursă către diferiți utilizatori, cât și de la aceeași sursă, dar către un singur utilizator, în momente diferite (Jemna, 2005, p. 46). Problema comparabilității vizează identificarea unor similitudini sau diferențe între informațiile financiare raportate de către aceeași firmă, dar la momente diferite de timp (utilizând sau nu referențiale contabile comune) sau în același moment, ori între informațiile raportate de către firmă și alte firme cu care aceasta se poate compara, în baza utilizării unui referențial contabil comun (Christensen și Demsky, 2008, p. 427; Dick și Missonier-Piera, 2010, pp. 20-21).

Comparabilitatea poate fi asigurată prin aplicarea unui cadru contabil de referință comun, prin utilizarea aceleiași valute în care sunt exprimate valorile elementelor care descriu poziția și performanța financiară sau prin calcularea unor indicatori (rate financiare) (Barth et al., 2012, pp. 69-70).

Conformitatea cu IFRS asigură utilizatorilor: a) fundamentarea deciziilor de cumpărare, păstrare sau vânzare a unor active; b) evaluarea capacitatii de gestionare și de răspundere a conducerii; c) evaluarea capacitatii de a-și plăti personalul, de a oferi beneficii angajaților săi; d) evaluarea garanțiilor pe care firma le poate oferi pentru creditele care i-au fost acordate; e) conformitatea cu politicile fiscale; f) stabilirea profitului și dividendelor de distribuit; g) elaborarea și utilizarea datelor statistice privind venitul național; h) reglementarea activității firmei (IASB, 2015, p. A22).

Măsurarea diferenței dintre IFRS și normele naționale se poate realiza cu ajutorul unui indice de comparabilitate (Gray, 1980, pp. 64-76; Gray et al., 2009, pp. 431-447):

$$IC = 1 - (ValIFRS - ValNRFN) / (|ValNRFN|) \quad (1)$$

unde,

IC reprezintă indicele de comparabilitate pentru care valori mai mari decât 1 arată o scădere a valorilor indicatorilor obținute în condițiile aplicării IFRS (*ValIFRS*) față de *ValNRFN* (valorile indicatorilor obținute în condițiile aplicării normelor de raportare financiară naționale), în timp ce un indice subunitar arată contrariul – o creștere a cifrelor datorată trecerii la IFRS.

Comparabilitatea informațiilor financiare poate fi evaluată atât între firme (care aplică norme contabile asemănătoare), cât și de la o perioadă la alta (în condițiile trecerii la un alt referențial contabil de raportare). Identificarea unor diferențe între firme, dar și în timp, poate explica modificările în ceea ce privește reacția principalilor utilizatori la publicarea informațiilor din situațiile financiare (Barth et al., 2012, pp. 68-93).

Pornind de la evidențele prezентate în literatura de specialitate, în studiu se propune următoarea ipoteză de cercetare:

H: Trecerea la IFRS a condus la apariția unor diferențe semnificative între raportările financiare ale firmelor cotate BVB, de la o perioadă la alta, însă a asigurat comparabilitatea informațiilor financiare între firme.

Pornind de la această ipoteză, în studiu se propune estimarea diferențelor care indică existența/absența comparabilității informației financiare de la un exercițiu financiar la altul, precum și a diferențelor care indică existența/absența comparabilității informației financiare de la o firmă la alta.

3. Metodologia cercetării

Pentru atingerea obiectivelor propuse în studiu și obținerea rezultatelor cercetării, se urmează un demers statistic în definirea problemelor de analiză și alegerea modelelor și metodelor de analiză, observarea și culegerea datelor utilizate în analiză, prelucrarea și analiza statistică a datelor colectate, iar în ultima etapă interpretarea rezultatelor obținute și luarea deciziilor (Bărbat, 1972, p. 33; Jaba, 2002, p. 15).

În studiu s-a realizat analiza comparabilității informațiilor financiare atât în timp, de la un exercițiu financiar la altul, cât și în spațiu, adică între firme. Evaluarea comparabilității s-a realizat cu ajutorul analizei datelor de panel cu efecte fixe. Estimarea unor valori nesemnificative ale efectelor fixe de timp indică existența comparabilității informației financiare de la un

exercițiu financiar la altul, în timp ce valori nesemnificative ale efectelor fixe individuale indică existența comparabilității informației financiare de la o firmă la alta.

3.1. Populația studiată și eșantionul analizat

În lucrare, pentru evaluarea statistică a comparabilității informației financiare, populația studiată este reprezentată de către firmele românești cotate pe o piață de capital reglementată și care aplică IFRS în raportarea situațiilor financiare.

La nivelul României, principala piață de capital reglementată este reprezentată de către Bursa de Valori București (BVB), aflată sub supravegherea directă a Autorității de Supraveghere Financiară (ASF). În prezent, BVB cuprinde următoarele secțiuni: *Piața Reglementată (Regulated Market)*, AeRo (piata reglementată dedicată firmelor care nu îndeplinesc criteriile de mărime sau de vechime pentru a fi listate pe *Piața Reglementată*) și *ATS-International* (Alternative Transaction System – Sistem alternativ de tranzacționare al acțiunilor internaționale).

La sfârșitul anului 2017, pe BVB figurau 403 firme cotate și active, astfel: la secțiunea *Piața Reglementată*, 87 firme; la secțiunea AeRo, 301 firme; la secțiunea *ATS-International*, 15 firme.

În lucrare au fost selectate doar firmele cuprinse în prima secțiune a BVB, respectiv cele care sunt tranzacționate pe *Piața Reglementată*. Criteriile privind admiterea și menținerea pe *Piața Reglementată* sunt mult mai riguroase pentru firmele cuprinse în această secțiune, față de cele care sunt listate pe AeRo și *ATS-International*. Principalele criterii fac referire la capitalizarea anticipată de minimum 1 milion euro și la o vechime de cel puțin 3 ani de raportări financiare. Principalele condiții de după admitere au în vedere, suplimentar, obligativitatea raportării către ASF și BVB, obligativitatea publicării de situații financiare anuale (supuse auditului statutar), semestriale, dar și trimestriale și aplicarea de către firme a unui Cod de Guvernanță Corporativă. Aceste condiții au în vedere asigurarea transparenței în raportarea financiară și obținerea unor informații financiare de calitate.

Secțiunea *Piața Reglementată* din cadrul BVB cuprinde două categorii importante de firme,

Premium și *Standard*. Includerea firmelor listate într-o din cele două categorii are în vedere îndeplinirea unei serii de criterii privind dimensiunea minimă a capitalului social, perioada minimă de funcționare, performanța financiară și lichiditatea (Filip și Raffournier, 2010, p. 83).

La sfârșitul anului 2017, la secțiunea *Piață Reglementată* din cadrul BVB figurau 87 de firme, din care: 24 de firme la categoria *Premium*, 60 de firme la categoria *Standard* și 3 firme la categoria *International* (Int'l). În lucrare vor fi analizate doar firmele incluse în categoriile *Premium* și *Standard*, respectiv 84 de firme. Pornind de la cele 84 de firme tranzacționabile la secțiunea *Piață Reglementată* din cadrul BVB (categoriile *Premium* și *Standard*), pentru selectarea firmelor incluse în eșantionul final s-a ținut cont de următoarele restricții:

- a) excluderea firmelor care au fost suspendate ca urmare a insolvenței, falimentului sau care sunt tranzacționate foarte rar;
- b) excluderea firmelor care activau în domeniul financiar-bancar, al fondurilor de investiții, al asigurărilor sau al altor intermediari financieri, tocmai pentru a asigura comparabilitatea indicatorilor financiari aferenți poziției și performanței financiare, în condițiile în care astfel de firme sunt supuse și altor reglementări privind raportarea financiară;
- c) excluderea firmelor pentru care nu s-au găsit toate informațiile financiare și nefinanciare necesare realizării analizei pentru perioada analizată.

În funcție de restricțiile menționate, volumul eșantionului analizat se calculează astfel:

Total firme tranzacționabile la secțiunea <i>Piață Reglementată</i> din cadrul BVB, categoriile <i>Premium</i> și <i>Standard</i> :	84
---	----

- firme care activează în domeniul financiar-bancar, al fondurilor de investiții și al asigurărilor sau acționează ca intermediari financieri:	(15)
--	------

- firme pentru care nu s-au găsit toate informațiile necesare analizei:	(6)
---	-----

Total eșantion:	63
------------------------	-----------

Eșantionul propus spre analiză cuprinde un număr de 63 de firme românești cotate la BVB, la categoriile *Premium* și *Standard*, prezentate în **Tabelul A.1** din **Anexe**, pentru care s-au colectat date înregistrate în perioada 2007-2016, ceea ce asigură un număr de 630 observații.

Comparabilitatea în timp a informațiilor financiare a avut în vedere cele două perioade de raportare, sub *RAS* – normele românești de raportare și sub *IFRS* – Standardele Internaționale de Raportare Financiară. Perioada de raportare sub *RAS* acoperă exercițiile financiare aferente anilor 2007-2011, iar perioada de raportare sub *IFRS* acoperă exercițiile 2012-2016.

3.2. Variabile, sursa datelor și metode de analiză a datelor

Pornind de la sistemul de indicatori prin care informația financiară este raportată și valorificată de către utilizatori, variabilele utilizate în lucrare fac referire la principalele elemente care reflectă poziția și performanța financiară (Raffournier, 2012, p. 16; IASB, 2015, p.A741).

Datele aferente variabilelor considerate în **Tabelul A.1** au fost colectate cu ajutorul softului dedicat *DataStream Advanced 9.2*, pentru perioada 2007-2016, reducându-se astfel erorile legate de colectarea-înregistrarea acestora.

Evaluarea comparabilității informațiilor financiare, precum și a impactului pe care informația îl poate avea în timp și între firme asupra deciziilor investitorilor s-a realizat cu ajutorul analizei datelor de panel (Jaba et al., 2017, p. 5). În studiu se reține modelul cu efecte fixe de timp și efecte fixe individuale (**Figura A.1** din **Anexă**).

Pornind de la modelul clasic de evaluare a relevanței informației pe bază de randamente (Barth et al., 2012, pp. 68-93), în studiu se propune spre analiză următorul model de regresie:

$$\ln(Pt/Pt-1) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \Delta ROA + \beta_2 \cdot \Delta ROE + \beta_3 \cdot \Delta FL + \beta_4 \cdot DFi + \beta_5 \cdot DTt + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

unde,

P reprezintă cursul bursier al acțiunii firmei la un moment dat,

ΔROA reprezintă variația relativă a rentabilității economice,

ΔROE reprezintă variația relativă a rentabilității financiare,

ΔFL reprezintă variația relativă a levierului financiar,

DFi reprezintă diferențele între firme care apar ca urmare a aplicării referențialelor *RAS* sau *IFRS* în aceeași perioadă de timp,

DTt reprezintă diferențele între perioade de timp diferite pentru aceeași firmă, care apar ca urmare a aplicării referențialelor *RAS* sau *IFRS* de la o perioadă la alta.

În lucrare, pentru obținerea rezultatelor cercetării, analiza datelor s-a realizat cu ajutorul *IBM SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences)* și *SAS 9.0 (Statistical Analysis Software)*.

4. Rezultate și discuții

Pornind de la obiectivele de cercetare propuse în studiu, principalele rezultate obținute au în vedere identificarea principalelor diferențe în timp, dar și între firme, în ceea ce privește comparabilitatea informațiilor financiare raportate.

Comparabilitatea în timp a informațiilor financiare a avut în vedere cele două perioade de raportare: sub *RAS* – normele românești de raportare (2007-2011) și sub *IFRS* – Standardele Internaționale de Raportare Financiară (2012-2016). Cu ajutorul procedeului ANOVA s-au analizat ratele financiare introduse în modelul aferent ecuației (2), precum și răspunsul pieței la raportarea situațiilor financiare, respectiv variația cursului bursier. Statisticile descriptive aferente acestor variabile, dar și rezultatele ANOVA sunt sintetizate în **Tabelul nr. 1**.

Pe baza rezultatelor prezentate în **Tabelul nr. 1** se poate observa că există o serie de diferențe semnificative în ceea ce privește informațiile privind poziția și performanța financiară raportate de către firmele cotate BVB sub *RAS* și *IFRS*.

Aceste rezultate conduc la concluzia că nu există comparabilitate între cele două referențiale de raportare. Principalele diferențe s-au înregistrat atât la nivelul indicatorilor aferenți rentabilității, cât și al celui aferent structurii financiare.

Tabelul nr. 1. Statistici descriptive privind variabilele introduse în modelul (2)

Rate financiare		N	Medie	Abatere Std.	Eroare Std.
In(Pt/Pt-1)	1-IFRS	314	.0560	.57728	.03258
	2-RAS	315	-.1780	.80449	.04533
	Total	629	-.0612	.70950	.02829
FL	1-IFRS	314	.490271	1.2348750	.0696880
	2-RAS	316	.770680	1.0252554	.0576751
	Total	630	.630921	1.1423310	.0455116
ROA	1-IFRS	314	.020162	.0762778	.0043046
	2-RAS	316	.035472	.0690888	.0038865
	Total	630	.027842	.0731053	.0029126
ROE	1-IFRS	314	.048152	.1401309	.0079080
	2-RAS	316	.022749	.1366553	.0085914
	Total	630	.036817	.1390446	.0058393

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 22.0

Principalele rezultate obținute sub SAS 9.0 vizează o serie de statistici aferente modelului propus în analiză (Tabelul nr. 2), testarea modelului cu efecte fixe cu

ajutorul testului F (Tabelul nr. 3), testarea modelului cu ajutorul testului Hausman (Tabelul nr. 4) și estimările modelului cu efecte fixe (Tabelul A.1 din Anexe).

Tabelul nr. 2. Statistici privind modelul cu efecte fixe de tip cross și de timp

Statisticile modelului cu efecte fixe			
SSE	7226808.644	DFE	491
MSE	14718.5512	Rădăcina pătratică a MSE	121.3200
R ²	0.1267		

SSE = Suma pătratelor erorilor;

DFE = Numărul de grade de libertate asociate erorilor: numărul de observații din setul de date minus numărul de parametri;

MSE = Media pătratelor erorilor.

Sursă: Prelucrări proprii în SAS 9.0

Din Tabelul nr. 2, pe baza valorii R² se poate observa că 12,67% din variația randamentului oferită de o acțiune (*In(Pt/Pt-1)*) este explicată de influența

Re, Rf și LF în cazul modelului cu efecte fixe de tip cross și de timp.

Tabelul nr. 3. Testarea modelului cu efecte fixe cu ajutorul testului F

Statistica F pentru testarea apariției efectelor fixe			
Num DF	Den DF	Valoare test F	Pr > F
70	491	1.02	0.4474

Sursă: Prelucrări proprii în SAS 9.0

Valoarea testului F , calculat ca raport între estimatorul varianței totale (MST) și estimatorul varianței erorilor, este de 1,02. Această valoare indică absența efectelor fixe de tip cross și de timp la nivelul modelului propus în ecuația (2), deși factorii determinanți Re și Rf au o influență semnificativă asupra variației randamentului oferit de o acțiune ($\ln(Pt/Pt-1)$).

Tabelul nr. 4. Testarea modelului cu efecte fixe cu ajutorul testului Hausman		
Testul Hausman pentru efecte aleatoare		
DF	Valoare test	Pr > m
3	2.11	0.5500

Sursă: Prelucrări proprii în SAS 9.0

Tabelul nr. 4 vine în completarea **Tabelului nr. 3**, prin oferirea rezultatului obținut în urma aplicării testului Hausman (H_0 : modelul prezintă efecte aleatoare; H_1 : modelul nu prezintă efecte aleatoare).

Testul de specificație Hausman poate fi utilizat și pentru testarea consistenței estimatorilor parametrilor modelului propus; în cazul modelului cu efecte fixe de timp, ipoteza nulă (H_0) specifică faptul că estimatorii parametrilor sunt consistenti, dar ineficienți, iar în cazul ipotezei alternative (H_1) estimatorii parametrilor modelului sunt consistenti și posibil eficienți. Pe baza rezultatelor obținute, se poate aprecia că modelul estimat nu prezintă efecte aleatoare, iar parametrii modelului sunt consistenti, dar ineficienți.

Pentru modelul cu efecte fixe de timp, estimările parametrilor sunt prezentate în *Tabelul A.1* din Anexe. Pentru studiul comparabilității se rețin doar estimările efectelor fixe de tip cross și de timp. Din datele prezentate în tabel rezultă absența efectelor fixe de timp de tip cross (cu excepția unei singure firme, CS6: Aerostar). Acest fapt evidențiază existența comparabilității între firme a informațiilor financiare raportate.

De asemenea, din tabel rezultă existența doar a unui efect fix de timp (TS: 2011), aferent exercițiului financiar din 2011, ultimul an în care s-au mai aplicat RAS în raportarea financiară a firmelor cotate BVB. Trecerea la IFRS, începând cu 2012, a condus la menținerea comparabilității informațiilor financiare de la o perioadă la alta.

5. Concluzii

Cu ajutorul metodelor statistice avansate de analiză a datelor pot fi evaluate calitatea informației financiare, precum și analiza influenței factorilor determinanți asupra acesteia, la nivelul fiecărei caracteristici. Metodele statistice avansate de analiză a datelor pot fi utilizate pentru evaluarea comparabilității informației financiare.

Utilizarea analizei de panel poate oferi soluții în ceea ce privește influența în timp a factorilor determinanți asupra calității informației financiare. Estimarea diferențelor temporale și între firme, la nivelul calității informației financiare, poate oferi indicii privind comparabilitatea acesteia în condițiile adoptării de noi referințe de raportare financiară, dar și ale creșterii relevanței sau a reprezentării exacte. Principalele rezultate au relevat faptul că trecerea la IFRS a condus la creșterea comparabilității informațiilor financiare.

Utilizarea analizei datelor de panel contribuie la creșterea acurateței estimărilor parametrilor modelelor de regresie, îmbunătățirea analizei unui fenomen prin includerea în model a dimensiunilor individuală și de timp, simplificarea procesului de inferență statistică (respectarea ipotezelor clasice ale analizei de regresie nemaifiind obligatorie) (Hsiao, 2003, p. 1).

Analiza datelor de tip panel poate fi restricționată de înregistrarea datelor, de distorsionarea măsurării erorilor, de selectarea indivizilor inclusi în eșantionul analizat, de utilizarea unor serii de timp pe perioade scurte, de dependența dintre factori (Baltagi, 2005, pp. 4-9). Problemele tipice eșantionării pot afecta construirea și colectarea datelor de tip panel. Cele mai des întâlnite probleme vizează asigurarea reprezentativității, apariția non-răspunsurilor, a răspunsurilor inexakte sau a valorilor aberante, asigurarea unei frecvențe constante în colectarea datelor și a unei perioade de referință stabilită (Baltagi, 2005, pp. 4-9).

O limită a acestui studiu este determinată de populația observată și de volumul relativ redus al eșantionului analizat. Comparativ cu studiile realizate la nivel internațional, în care se utilizează eșantioane de mii sau zeci de mii de firme, piața financiară românească este caracterizată de un număr redus de firme care pot fi analizate. Acest lucru este

determinat tocmai de dezvoltarea insuficientă a pieței financiare din România, marcată de un cadru normativ aflat încă în transformare. De asemenea, experiența românească în ceea ce privește implementarea și aplicarea referențialelor de raportare care să asigure calitatea informației financiare – IFRS este de dată recentă, comparativ cu practica și experiența internațională.

Din punctul de vedere al cazuisticii, direcțiile viitoare vizează realizarea de cercetări la nivel internațional, prin includerea în analiză și a altor firme cotate pe

principalele piețe financiare europene sau care admit referențialul de raportare IFRS. Acest lucru va contribui semnificativ la creșterea calității și a relevanței rezultatelor obținute la nivel național și internațional.

Multumiri

Realizarea acestei lucrări a fost susținută printr-un grant național de cercetare al Universității Tehnice „Gheorghe Asachi” din Iași, România, număr de proiect GnaC2018_119.

BIBLIOGRAFIE

1. Atwood, T.J., Drake, M., Myers, J., Myers, L. (2011), Do earnings reported under IFRS tell us more about future earnings and cash flows?, *Journal of Accounting and Public Policy*, 30, pp. 103-121
2. Baltagi, B. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, 3rd edition, John Wiley & Sons, West Sussex, England
3. Barth, M.E., Landsman, W.R., Lang, M.H. (2008), International accounting standards and accounting quality, *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467-498
4. Barth, M.E., Landsman, W., Lang, M., Williams, C. (2012), Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable?, *Journal of Accounting and Economics*, 54, pp. 68-93
5. Bărbat, A. (1973), Teoria statisticii sociale, Editura Didactică și Pedagogică, București
6. Christensen, J., Demski, J. (2008), *Accounting Theory: An Information Content Perspective*, McGraw-Hill Primis
7. Dick, F., Missonier-Piera, F. (2010), *Financial reporting under IFRS: a topic-based approach*, John Wiley & Sons, West Sussex
8. Field, A. (2009), *Discovering Statistics using SPSS*, 3rd edition, SAGE Publication, London
9. Filip, A., Raffournier, B. (2010), The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania, *The International Journal of Accounting*, 45(1), pp. 77-103
10. Gray, S.J. (1980), The impact of international accounting differences from a security-analysis perspective: some European evidence, *Journal of Accounting Research*, 18(1), pp. 64-76
11. Gray, S.J., Linthicum, C. L., Street, D.L. (2009), Have European and US GAAP measures of income and equity converged under IFRS? Evidence from European companies listed in the US, *Accounting and Business Research*, 39(5), pp. 431-447
12. Hansen, M.D. (1991), Zero defect data. Tacking the corporate data quality problem, MIT, <http://dspace.mit.edu/handle/1721.1/13812>, accessed on 21.03.2018
13. Hsiao, C. (1999), *Analysis of panel data*, Cambridge University Press, Cambridge
14. IASB (2015), *International Financial Reporting Standards (IFRS)* Official regulations issued from January 1, 2015, CECCAR, Bucharest
15. Isaic-Maniu, A., Vodă, V. (1998), *Manualul calității*, Ed. Economică, București
16. Istrate, C. (2016a), Contabilitatea nu-i doar pentru contabilii!, Evrika Publishing, București
17. Jaba, E. (2002), *Statistica*, ed. a 3-a, Ed. Economică, București
18. Jaba, E., Robu, I.B., Istrate, C., Balan, C.B., Roman, M. (2016), Statistical Assessment of the Value Relevance of Financial Information Reported by Romanian Listed Companies, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 19(2), pp. 27-42

19. Jaba, E., Robu, I.B., Balan, C.B. (2017), Panel data analysis applied in financial performance assessment, *Revista Română de Statistică*, 2, pp. 3-20
20. Jemna, D.V. (2005), Eficiența sondajului statistic, *Ed. Sedcom Libris*, Iași
21. Lang, M., Stice-Lawrence, L. (2014), *Textual Analysis and International Financial Reporting: Large Sample Evidence*, available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1f5/a44f88c8cef7e6d70281b03789e334636a7b.pdf> accessed on 23.03.2018
22. Nobes, C.W., Stadler, C. (2013), How arbitrary are international accounting classifications? Lesson from centuries of classifying in many disciplines and experiments with IFRS data, *Accounting, Organizations and Society*, 38, pp. 573-595
23. Raffournier, B. (2012), Les Normes Comptables Internationales (IFRS), 5ème édition, *Economica*, Paris
24. Robu, I.B., Carp, M., Popescu, C., Păvăloaia, L., Istrate, C., Georgescu, I.E. (2016), The country risk influence on accounting quality in the case of Romanian listed companies, *Transformations in Business and Economics*, 15(3c), pp. 597-616
25. Rossetti, S., Verona, R., (2017), International Differences in IFRS Policy Choice and the Persistence of Accounting Classification: The Case of China, *International Journal of Business and Management*, 12(2), pp. 27-46
26. Vernimmen, P., Quiry, P., Dallocchio, M., Le Fur, Y., Salvi, A. (2009), Corporate finance. Theory and practice, 2nd edition, *John Wiley & Sons*, West Sussex
27. Wang, R.Y., Reddy, M. P., Kon, H.B. (1995), Toward quality data: An attribute-based approach, *Decision Support Syst.*, pp. 349–372
28. Wand, Y., and Wang, R. Y. (1996), Anchoring Data Quality Dimensions in Ontological Foundations, *Communications of the ACM* (39:11), pp. 86–95

ANEXĂ

Tabelul A.1. Estimăriile parametrilor modelului cu efecte fixe

Estimăriile parametrilor						
Variabilă	DF	Estimare	Eroare standard	Valoare t	Pr > t	Etichetă
CS1	1	-1.00916	57.3154	-0.02	0.9860	Cross Sectional Effect 1
CS2	1	1.722453	57.2719	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 2
CS3	1	1.08143	57.2507	0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 3
CS4	1	0.445955	57.2117	0.01	0.9938	Cross Sectional Effect 4
CS5	1	-9.71163	57.5608	-0.17	0.8661	Cross Sectional Effect 5
CS6	1	-323.205	57.3112	-5.64	<.0001	Cross Sectional Effect 6
CS7	1	0.327731	57.3579	0.01	0.9954	Cross Sectional Effect 7
CS8	1	0.072639	57.2630	0.00	0.9990	Cross Sectional Effect 8
CS9	1	0.23852	57.2312	0.00	0.9967	Cross Sectional Effect 9
CS10	1	-1.00066	57.2963	-0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 10
CS11	1	-0.77448	57.2293	-0.01	0.9892	Cross Sectional Effect 11
CS12	1	-0.83643	57.2317	-0.01	0.9883	Cross Sectional Effect 12
CS13	1	-2.13001	57.4266	-0.04	0.9704	Cross Sectional Effect 13
CS14	1	-0.63178	57.4122	-0.01	0.9912	Cross Sectional Effect 14
CS15	1	-3.35168	57.3593	-0.06	0.9534	Cross Sectional Effect 15
CS16	1	1.193345	57.2995	0.02	0.9834	Cross Sectional Effect 16
CS17	1	0.703253	57.2763	0.01	0.9902	Cross Sectional Effect 17
CS18	1	-1.08276	57.3001	-0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 18
CS19	1	-2.33626	57.2392	-0.04	0.9675	Cross Sectional Effect 19
CS20	1	-10.9816	57.2785	-0.19	0.8480	Cross Sectional Effect 20
CS21	1	-5.55073	57.3981	-0.10	0.9230	Cross Sectional Effect 21
CS22	1	-2.77558	57.3443	-0.05	0.9614	Cross Sectional Effect 22
CS23	1	1.100698	57.2652	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 23
CS24	1	-6.87207	59.0711	-0.12	0.9074	Cross Sectional Effect 24
CS25	1	-4.63501	57.2215	-0.08	0.9355	Cross Sectional Effect 25
CS26	1	0.80004	57.2772	0.01	0.9889	Cross Sectional Effect 26
CS27	1	-1.44561	57.5442	-0.03	0.9800	Cross Sectional Effect 27
CS28	1	1.283593	57.2337	0.02	0.9821	Cross Sectional Effect 28
CS29	1	1.025493	57.2508	0.02	0.9857	Cross Sectional Effect 29
CS30	1	0.036051	57.2129	0.00	0.9995	Cross Sectional Effect 30
CS31	1	-3.71103	57.7540	-0.06	0.9488	Cross Sectional Effect 31
CS32	1	-10.3874	57.5004	-0.18	0.8567	Cross Sectional Effect 32
CS33	1	0.779668	57.2178	0.01	0.9891	Cross Sectional Effect 33
CS34	1	0.284308	59.1522	0.00	0.9962	Cross Sectional Effect 34
CS35	1	0.389696	57.2700	0.01	0.9946	Cross Sectional Effect 35
CS36	1	1.643145	57.3851	0.03	0.9772	Cross Sectional Effect 36
CS37	1	-2.98148	57.2388	-0.05	0.9585	Cross Sectional Effect 37

Estimările parametrilor						
Variabilă	DF	Estimație	Eroare standard	Valoare t	Pr > t	Etichetă
CS38	1	-0.22618	57.2330	-0.00	0.9968	Cross Sectional Effect 38
CS39	1	-3.2983	57.4232	-0.06	0.9542	Cross Sectional Effect 39
CS40	1	-0.99003	57.2381	-0.02	0.9862	Cross Sectional Effect 40
CS41	1	-0.22487	57.1911	-0.00	0.9969	Cross Sectional Effect 41
CS42	1	1.060595	57.3967	0.02	0.9853	Cross Sectional Effect 42
CS43	1	1.723089	57.3626	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 43
CS44	1	1.095906	57.2207	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 44
CS45	1	-1.32113	57.2987	-0.02	0.9816	Cross Sectional Effect 45
CS46	1	-3.00147	57.4560	-0.05	0.9584	Cross Sectional Effect 46
CS47	1	-3.77064	57.3613	-0.07	0.9476	Cross Sectional Effect 47
CS48	1	-4.42145	57.4339	-0.08	0.9387	Cross Sectional Effect 48
CS49	1	0.99379	57.2015	0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 49
CS50	1	-1.10891	57.2809	-0.02	0.9846	Cross Sectional Effect 50
CS51	1	-0.90982	57.2381	-0.02	0.9873	Cross Sectional Effect 51
CS52	1	0.516221	57.2539	0.01	0.9928	Cross Sectional Effect 52
CS53	1	-3.31482	57.7753	-0.06	0.9543	Cross Sectional Effect 53
CS54	1	0.242856	57.1914	0.00	0.9966	Cross Sectional Effect 54
CS55	1	0.306257	57.3848	0.01	0.9957	Cross Sectional Effect 55
CS56	1	-0.38408	57.2590	-0.01	0.9947	Cross Sectional Effect 56
CS57	1	1.335047	57.1915	0.02	0.9814	Cross Sectional Effect 57
CS58	1	-2.8059	57.3048	-0.05	0.9610	Cross Sectional Effect 58
CS59	1	2.116559	57.2763	0.04	0.9705	Cross Sectional Effect 59
CS60	1	2.646005	57.2317	0.05	0.9631	Cross Sectional Effect 60
CS61	1	0.464029	57.2969	0.01	0.9935	Cross Sectional Effect 61
CS62	1	1.532114	57.3114	0.03	0.9787	Cross Sectional Effect 62
TS1_2008	1	-8.90866	21.6327	-0.41	0.6807	Time Series Effect 1
TS2_2009	1	0.942808	21.6286	0.04	0.9652	Time Series Effect 2
TS3_2010	1	0.349965	21.7784	0.02	0.9872	Time Series Effect 3
TS4_2011	1	-47.9221	21.7788	-2.20	0.0282	Time Series Effect 4
TS5_2012	1	-0.9201	21.7776	-0.04	0.9663	Time Series Effect 5
TS6_2013	1	2.57315	21.6427	0.12	0.9054	Time Series Effect 6
TS7_2014	1	-0.4929	21.6224	-0.02	0.9818	Time Series Effect 7
TS8_2015	1	-0.28705	21.6946	-0.01	0.9894	Time Series Effect 8
Constanta	1	5.053593	42.9770	0.12	0.9064	Constanta
ΔRe	1	0.015509	0.3511	0.04	0.9648	
ΔRf	1	0.028289	0.2647	0.10	0.9149	
ΔLF	1	1.01997	1.3661	0.75	0.4557	

Variabila dependentă: $\ln(P_t/P_{t-1})$

Sursă: Prelucrări proprii în SAS 9.0

Figura A.1. Codul sursă în SAS 9.0 utilizat pentru analiza de panel a datelor în cazul modelelor cu efecte fixe și aleatoare

```

TITLE;
TITLE1 "Regression Analysis of Panel Data";
FOOTNOTE;
FOOTNOTE1 "Generated by the SAS System (&_SASSERVERNAME, &SYSSCPL) on
%TRIM(%QSYSFUNC(DATE(), NLDATE20.)) at %TRIM(%SYSFUNC(TIME(),
NLTIMAP20.))";
PROC TSCSREG DATA = WORK.SORTTempTableSorted
;
MODEL "Ln(Pt/Pt-1)"n=      D_Re D_Rf D_LF /
      FIXTWO
      RANTWO
      CORRB
;
ID Simbol      An
;
/* -----
   End of task code.
----- */*
RUN; QUIT;
%_eg_conditional_dropds(WORK.SORTTempTableSorted);
TITLE; FOOTNOTE;

```

Sursă: Prelucrări proprii în SAS 9.0

Auditul intern în era transformării continue. Sondaj de opinie a auditorilor interni din România

Cezar FURTUNĂ,
Partener, coordonatorul Departamentului de Audit &
Assurance, KPMG în România,
e-mail: cfurtuna@kpmg.com

Adela CIUCIOI,
Partener, coordonatorul Sectorului Tehnologie Media și
Telecomunicații, KPMG în România,
e-mail: aciucioi@kpmg.com

Rezumat

În era transformării continue, rolul auditului intern a crescut constant, devenind în prezent unul dintre pilonii strategici în cadrul companiilor. În contextul actual, în care guvernanța corporativă, gestionarea riscurilor și controalele interne se află din ce în ce mai mult în vizorul autorităților de reglementare, al acționarilor și al publicului larg, auditorilor interni le revine sarcina de a reacționa în mod proactiv și receptiv la provocările pieței. Astfel, este important să înțelegem felul în care se desfășoară în prezent activitatea de audit intern, precum și direcțiile percepute de evoluție ale acesteia.

Studiul de față își propune să ofere o perspectivă de ansamblu asupra priorităților identificate de către companii în sfera auditului intern și să releve oportunități de îmbunătățire a eficienței și eficacității activității departamentelor de audit intern.

Temele studiate în cadrul acestei cercetări vizează definirea rolului funcției de audit intern și descrierea modului în care se desfășoară în prezent procesele de audit intern. Cercetarea își propune de asemenea să identifice perspectivele transformării funcției de audit intern dintr-o focusată pe respectarea reglementărilor, într-o măsură să aducă valoare adăugată companiilor. Sunt explorate aspecte legate de impactul noilor tehnologii în optimizarea proceselor, iar o altă temă de interes este reprezentată de nivelul percepției competențelor actuale ale personalului și de măsura în care, în prezent, bugetele și dimensiunea departamentelor de audit corespund activității desfășurate.

Cuvinte-cheie: audit intern, gestionarea riscurilor, conformitate, securitate cibernetică, tehnologii noi, competențe personale

Clasificare JEL: M42, G32

Vă rugăm să citiți acest articol astfel:

Furtună, C., Ciucioi, A. (2019), Internal Audit in the Era of Continuous Transformation. Survey of Internal Auditors in Romania, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp.452-472, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/016

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/016>

Data primirii articolelor: 22.05.2019

Data revizuirii: 25.05.2019

Data acceptării: 28.06.2019

Introducere

Într-un mediu de afaceri aflat în continuă schimbare, KPMG în România și-a propus, prin realizarea sondajului de opinie a auditorilor interni din România, să aducă în discuție prioritățile și provocările acestei profesii, ca urmare a unui interes ridicat față de cele mai bune practici din piață.

În cadrul sondajului, realizat în rândul companiilor care au deja setată o funcție de audit intern, una dintre cele mai mari provocări ale funcției de audit intern din ultimii ani a fost și rămâne poziționarea auditului intern ca o funcție strategică ce aduce valoare adăugată unei companii. În contextul dezvoltărilor permanente din industria IT, precum și al schimbărilor la nivelul proceselor operaționale, capacitatea funcțiilor de audit intern de a-și readapta planurile de audit, procesele de verificare, precum și resursele umane necesare desfășurării activității, este pusă continuu la încercare.

Studiul relevă practicile actuale ale activității de audit intern, punând în evidență punctele tari și punctele slabe pe care directorii de departament le identifică în prezent și conturând astfel direcțiile de optimizare menite să asigure evoluția funcției de audit către un nivel la care să fie capabilă să susțină în mod proactiv funcționarea organizației în raport cu reglementările și solicitările actuale din ce în ce mai exigente.

Astfel, maximizarea valorii adăugate furnizate de funcția de audit intern este imperativă în contextul menținerii eficacității sale, iar în acest sens devine necesară identificarea unor practici inovatoare care să susțină funcția de audit intern în procesul său de transformare în această eră a digitalizării și a volumului mare de date („big data”).

Cercetarea de fată subliniază necesitatea unei mai bune alinieri a operațiunilor funcției de audit intern la obiectivele organizației și unei concentrări mai mari pe creșterea eficienței și eficacității operaționale. În acest sens, sunt identificate o serie de puncte cheie de îndeplinit pentru a spori nivelul productivității: dimensionarea corespunzătoare a departamentului de audit intern, stabilirea nivelului optim de investiții în capitalul uman și în pregătirea profesională a acestuia, folosirea adecvată a tehnologiilor menite să crească eficiența operațiunilor derulate, o mai bună înțelegere a potențialelor riscuri cibernetice la care este expusă organizația și stabilirea în avans a unui plan de gestionare a acestora.

Studiul relevă că organizațiile percep în prezent aceste măsuri de optimizare a funcției de audit intern ca fiind

„nice to have”, însă e important de punctat faptul că nivelul din ce în ce mai stringent al cerințelor și reglementărilor în domeniul auditului intern necesită regândirea procesului și o repozitionare clară a rolului funcției de audit intern în aşa fel încât aceasta să răspundă mai bine obiectivelor companiei.

În același timp, trebuie menționate ariile în care, în prezent, procesul se desfășoară optim în cele mai multe dintre organizații: frecvența desfășurării auditului intern, tipologia competențelor implicate și orientarea clară spre identificarea riscurilor.

1. Metodologia și organizarea cercetării

Populația țintă

Populația respondentă din cadrul acestei cercetări este reprezentată de coordonatorii ai departamentului de audit intern din cadrul societăților comerciale din România. Au fost selectate persoane cu funcție de conducere în sfera auditului intern, avizate să ofere răspunsuri pe toate coordonatele măsurate în cadrul studiului.

Metodologia cercetării

Au fost trimise 100 de invitații către o platformă online pe care respondenții au completat, sub anonimat, un chestionar în format electronic. S-au obținut răspunsuri de la 38 dintre entitățile selectate în eșantionul initial de 100 de companii. Sondajul s-a desfășurat la sfârșitul anului 2018.

Profilul respondenților

Din cei 38 de respondenți, 42% reprezintă sectorul bancar, 21% pe cel al asigurărilor, în timp ce restul de 37% sunt companii din producție și servicii non-financiare.

În ceea ce privește distribuția companiilor pe nivelul cifrei de afaceri, 24% sunt entități cu o cifră de afaceri de peste 2 miliarde RON, 18% au între 500 de milioane RON și 2 miliarde RON, iar 58% realizează venituri de până în 500 de milioane RON.

La nivel de număr de angajați, structura companiilor participante la studiu este următoarea: 31% dintre ele au până la 250 de angajați, 29% au între 250 și 1000 de angajați, în timp ce 40% reprezintă companii cu peste 1000 de angajați.

Nu există informații disponibile pentru a verifica în ce măsura structura obținută pe eșantionul studiat reflectă în mod proporțional structura universului de companii care au departament de audit intern.

Figurile din lucrare reprezintă proiecții proprii rezultate din studiu.

2. Rezultatele cercetării

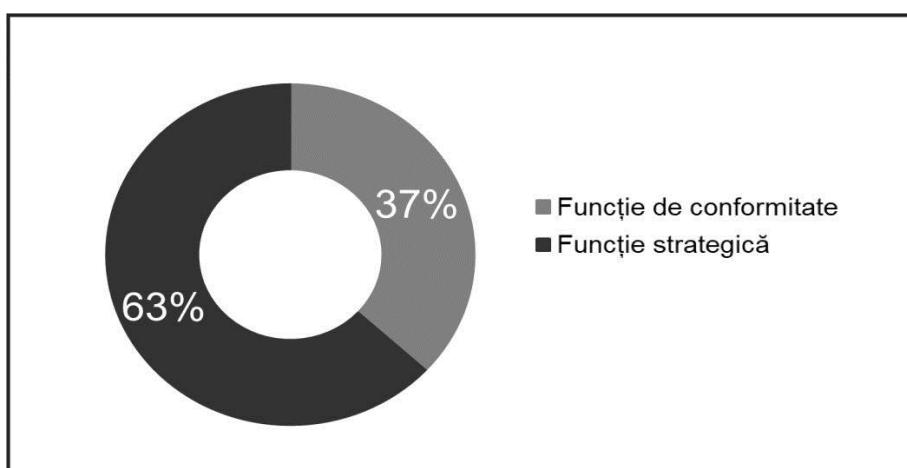
2.1. Rolul și prioritățile funcției de audit intern

Obiectivul principal al acestei secțiuni este de a observa maniera în care rolul funcției de audit

intern s-a extins și continuă să se extindă dincolo de granițele responsabilităților tradiționale din zona de conformitate. De asemenea, vom evidenția prioritățile strategice ale acestei funcții, potrivit rezultatelor sondajului nostru.

Astfel, în cadrul sondajului nostru, am aflat că auditul intern și-a mutat centrul de greutate spre o direcție strategică în cadrul companiei, fiind considerată o funcție strategică de către 63% din respondenți sondajului. Pentru ceilalți (37%), însă, auditul intern nu este pregătit să depășească nivelul funcției de conformitate (*Figura nr. 1*).

Figura nr. 1. Auditul intern în cadrul companiei – o funcție strategică sau de conformitate

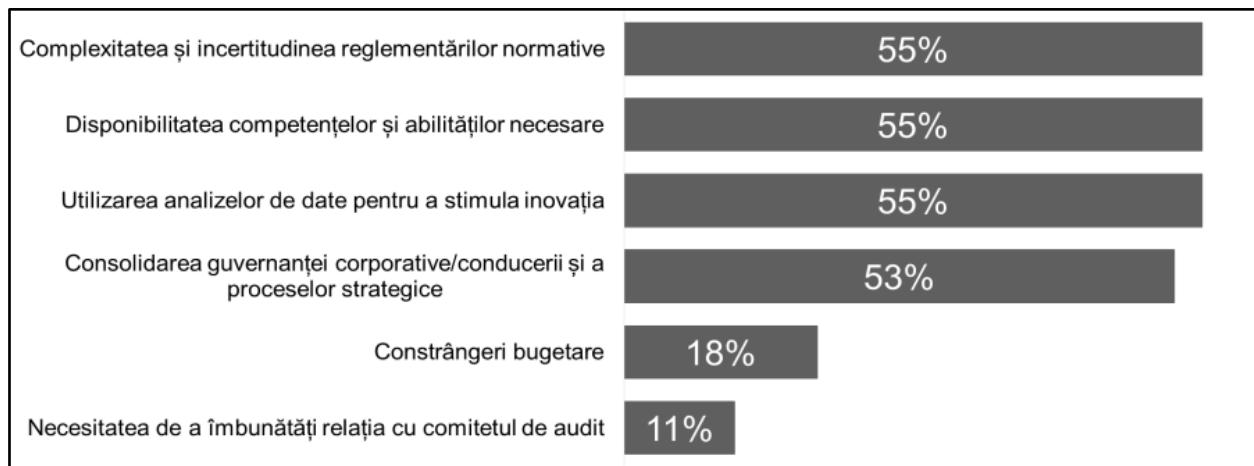
Piatră de temelie a unei guvernanțe corporative solide, o funcție de audit intern eficace furnizează beneficii incontestabile companiilor, precum:

- Oferă un mijloc de monitorizare și îmbunătățire a mediului de control intern din cadrul companiei;
- Oferă rapoarte independente consiliului de administrație;
- Se concentrează asupra riscurilor și aspectelor celor mai importante pentru companie, conform instrucțiunilor consiliului de administrație;
- Oferă informații valoroase privind o gamă largă de riscuri pentru companii, inclusiv riscuri financiare,

operaționale, tehnologice, strategice, de fraudă și de conformitate;

- Îmbunătățește controalele interne prin reducerea riscurilor, sporirea eficienței și eficacității și/sau asigurarea respectării cerințelor de reglementare;
- Oferă recomandări pentru a crește eficiența și eficacitatea procedurilor operaționale;
- Facilitează un sistem de avertizare rapidă, care să permită identificarea și remedierea deficiențelor în timp util.

Figura nr. 2. Principalele provocări ale departamentului de audit intern

În ceea ce privește planul de audit intern, am identificat următoarele trei mari dimensiuni asupra cărora companiile se vor concentra în anul 2019: eficiența și eficacitatea operațională, alinierea la obiectivele companiei, precum și conformitatea cu reglementările în vigoare. Astfel, am constatat că 89% din respondenți sunt preocupați de eficiența și eficacitatea operațională a proceselor interne. 71% din respondenți au pe lista de

priorități, în planul misiunilor de audit intern, alinierea operațiunilor la strategia și obiectivele companiei.

În climatul economic actual, caracterizat prin creștere încetinătă, incertitudine economică, avansul tehnologiei, amenințări cibernetice, modele de afaceri perturbatoare, reglementări din ce în ce mai restrictive și intensificarea verificărilor, companiile trebuie să își analizeze constant strategia de afaceri și apetitul la risc.

Figura nr. 3. Principalele priorități ale departamentelor de audit intern privind planul de audit intern

În plus, am constatat că, pentru 58% din respondenți, conformitatea cu reglementările și raportările aferente reprezintă cea de-a treia direcție de focus (*Figura nr. 3*).

Elaborarea unei strategii pentru diminuarea efectelor restrictive ale activităților de conformitate asupra operațiunilor comerciale devine necesară; auditul intern poate, de exemplu, să inventarieze toate cerințele de reglementare cu impact asupra activității companiei sau să ofere angajaților cursuri de formare specifice pentru a asigura conformitatea cu aceste cerințe.

În ceea ce privește guvernanța IT și securitatea cibernetică, am constatat că acestea nu figurează în top 3 priorități; doar 21% din respondenți consideră prioritar acest aspect, deși companiile admit creșterea incidenței riscurilor cibernetice. În același timp, însă, așteptările comitetelor de audit, potrivit sondajului KPMG realizat la nivel global – *2017 Global Audit Committee Pulse Survey* – poziționează securitatea cibernetică în topul listei de priorități pentru funcția de audit intern.

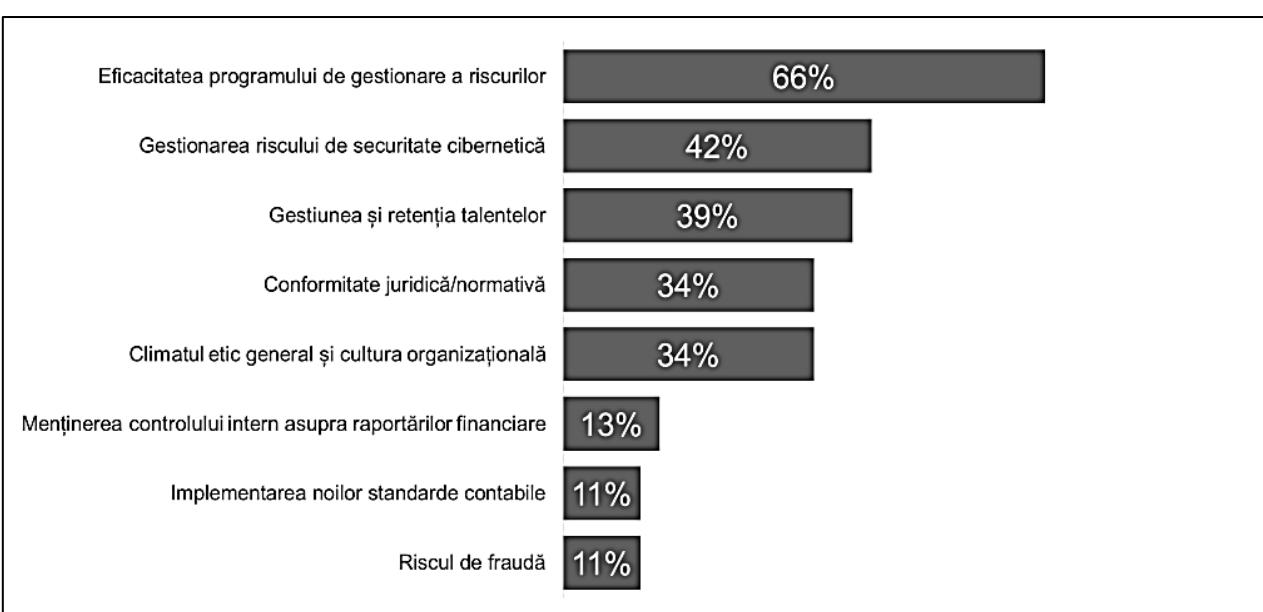
În plus, am constatat faptul că 66% dintre respondenți indică eficiența programelor de gestionare a riscurilor în fruntea provocărilor cu care

se confruntă companiile; opinia comitetelor de audit, exprimată în cadrul sondajului *2017 Global Audit Committee Pulse Survey*, identifică pe lista de provocări o creștere a atenției asupra riscurilor operaționale (IT, securitatea datelor, lanțul de aprovisionare) și asupra controalelor interne specifice. Membrii comitetului de audit consideră, conform sondajului citat mai sus, că programele și procesele de risc necesită revizuire substanțială pentru a putea răspunde nevoii de a identifica în mod adecvat riscurile emergente.

42% dintre respondenți admit că gestionarea riscului de securitate cibernetică reprezintă cea mai mare provocare a companiilor din perspectiva auditului intern (a se vedea și capitolul *Impactul tehnologiei asupra funcției de audit intern*).

Un alt aspect important pentru 39% din respondenți și care este direct legat de transformarea digitală a companiilor, este modul în care sunt atrase, gestionate și păstrate talentele în companie, astfel încât să fie capabile să maximizeze efectul resurselor digitale (*Figura nr. 4*).

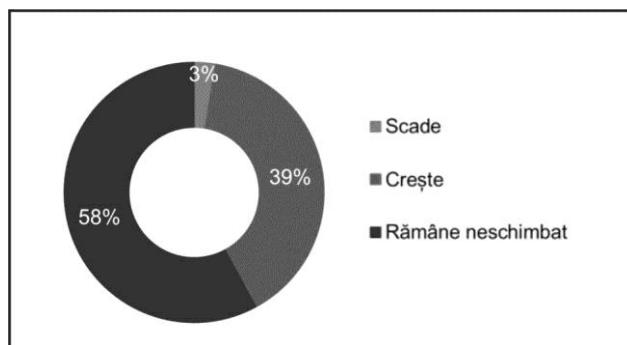
Figura nr. 4. Principalele provocări cu care se confruntă companiile din perspectiva coordonatorilor departamentelor de audit intern

58% din respondenți susțin că bugetul departamentului de audit intern va rămâne neschimbat în următorii 3 ani, iar 39% dintre aceștia consideră că bugetul va crește. Un buget construit

corect este un instrument extrem de important pentru decizile de afaceri: va susține auditorii interni și comitetul de audit să concretizeze obiectivele și beneficiile unui audit intern eficace (*Figura nr. 5*).

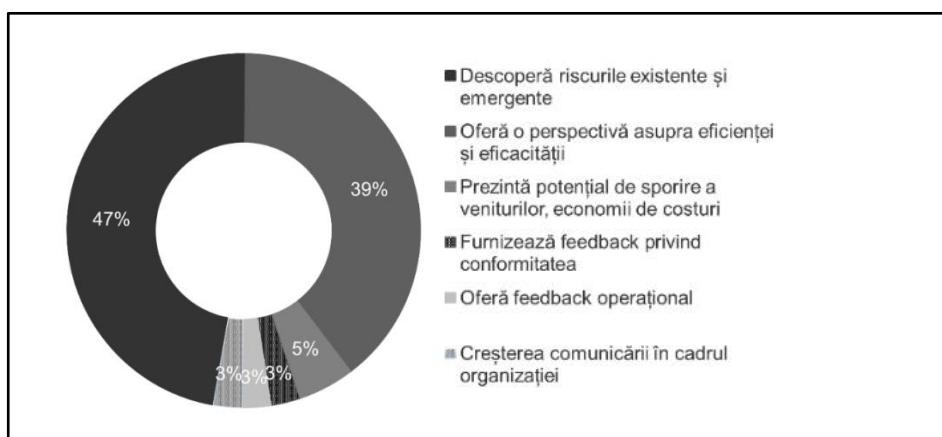
Figura nr. 5. Previziuni privind evoluția bugetului departamentului de audit intern în următorii 3 ani

Coordonatorii funcției de audit intern au fost invitați să prezinte viziunea lor asupra caracteristicilor unui audit intern bine planificat și valoros. Astfel, 47% dintre

respondenți consideră în prim plan descoperirea riscurilor existente cu care se confrunta companiile, dar și a riscurilor emergente (*Figura nr. 6*).

Figura nr. 6. Caracteristicile unui audit intern bine planificat și valoros

Roulurile funcției de audit intern în zona riscurilor sunt reprezentate de:

- Furnizarea unei asigurări independente asupra proceselor de gestionare a riscurilor;
- Furnizarea unei asigurări independente că riscurile sunt evaluate corect;

- Evaluarea proceselor de gestionare a riscurilor;
- Evaluarea raportării riscurilor-cheie;
- Revizuirea gestionării riscurilor-cheie.

Cu toate acestea, în calitate de a treia „linie de apărare”, auditorii interni nu ar trebui să își asume responsabilități privind:

- Stabilirea apetitului la risc;
- Impunerea proceselor de gestionare a riscurilor;
- Luarea decizilor privind răspunsurile la risc;
- Implementarea răspunsurilor la risc în numele conducerii;
- Gestionarea riscurilor.

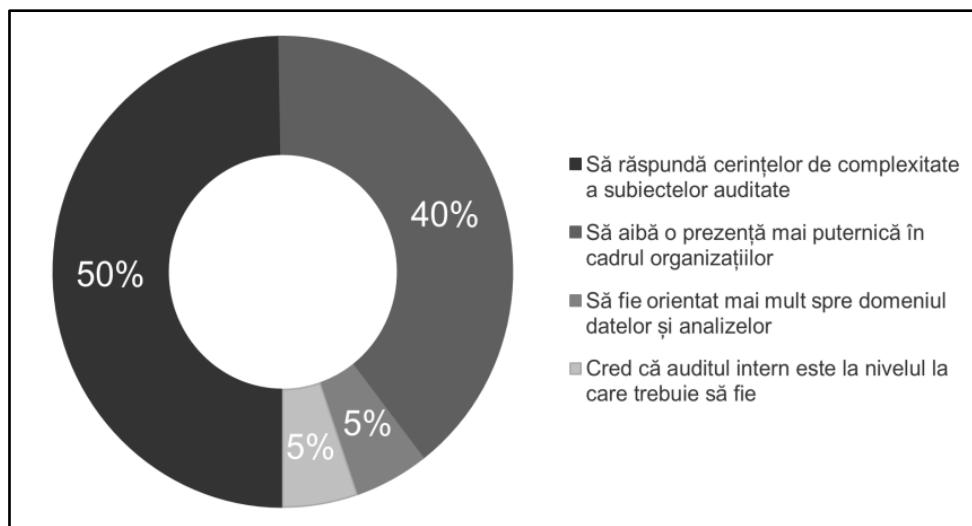
O altă caracteristică importantă, evidențiată de 39% din respondenți, este capacitatea de a oferi o imagine completă asupra eficienței și eficacității proceselor financiare și operaționale, precum și a controalelor

interne din cadrul companiei.

1 din 2 respondenți consideră că rolul esențial al auditorului intern este acela de a răspunde cerințelor de complexitate a tematicilor auditate. Într-adevăr, profesioniștii aspiră ca rolul lor să fie acela de partener strategic cu drepturi depline (*Figura nr. 7*).

O prezență mai puternică în companie înseamnă o putere mai mare de facilitare a procesului decizional, aşa cum este apreciat de 40% dintre respondenți sondajului nostru de opinie.

Figura nr. 7. Viziune asupra evoluției rolului auditului intern ca profesie

Măsurarea performanței activității de audit intern are o importanță deosebită, pentru că oferă oportunitatea de a evalua modul în care se poziționează funcția de audit intern în raport cu alte funcții din cadrul companiei. În acest mod, se pot identifica arile în care sunt necesare îmbunătățiri ale practicilor și instrumentelor de audit aplicate.

Sondajul KPMG evidențiază preferința pentru următoarele trei categorii de indicatori utilizați pentru măsurarea performanței auditului intern (*Figura nr. 8*):

- Nivelul de îndeplinire a planului de audit: 63% dintre respondenți folosesc indicatorul cantitativ „misiuni de audit realizate versus planificate”;
- Gradul de implementare a recomandărilor: 53%

dintre specialiști măsoară calitatea misiunii de audit prin recomandările acceptate și implementate sau prin prisma evaluării externe a auditului (39%);

- Sondajele/feedbackul primite de la părțile interesate: nivelul de satisfacție a consiliului de administrație/supraveghere, comitetului de audit, conducerii executive (47%) sau a departamentelor auditate (32%).

Folosind instrumente specifice mai degrabă departamentelor de servicii pentru clienți, precum sondajele de feedback, departamentul de audit intern poate măsura perspectivele comitetului de audit/consiliului de administrație privind experiența de audit sau calitatea și eficacitatea proceselor de audit.

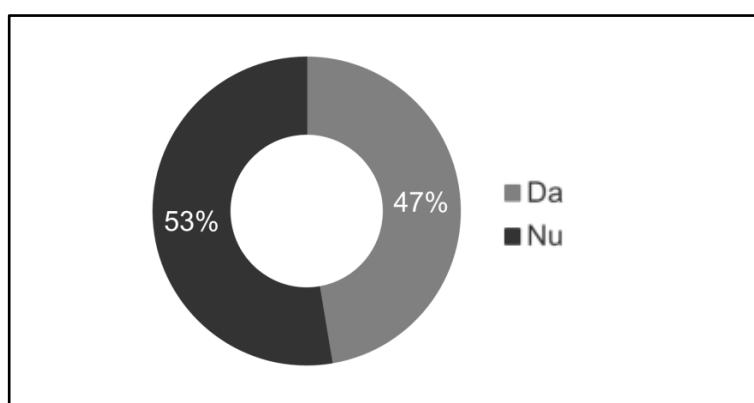
Figura nr. 8. Modalități de măsurare a performanței activității de audit intern

Feedbackul primit la clienții interni poate ajuta departamentele de audit intern să se recalibreze pentru a îmbunătăți serviciile pe care le oferă.

Mai puțin de jumătate din respondenți noștri (47%) declară că măsoară satisfacția părților interesate prin sondaje de feedback (*Figura nr. 9*).

Figura nr. 9. Existența sondajelor de feedback privind satisfacția subiecților auditați privind misiunile de audit intern

58% din respondenți utilizează evaluări externe independente ale activității de audit intern (o dată la cinci ani), în conformitate cu cerințele Standardului Internațional de Audit Intern 1312 – „Evaluări externe” (*Figura nr. 10*).

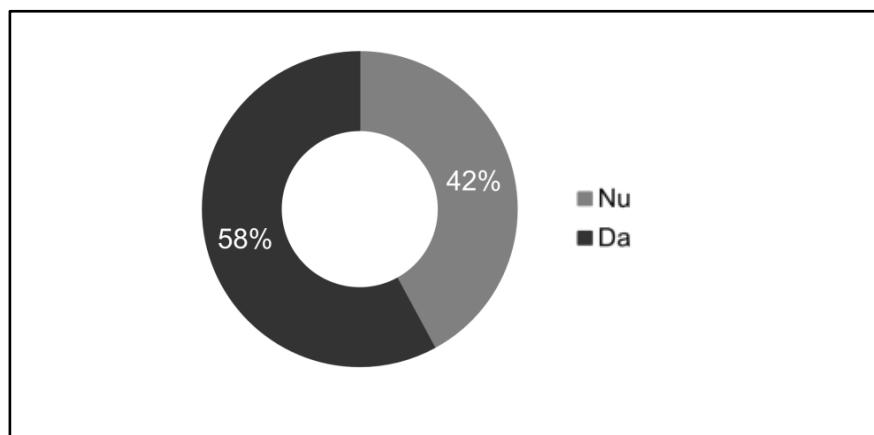
O vizionă exterană, independentă poate evidenția arile în care auditul intern poate fi optimizat, precum și o comparație cu cele mai bune practici, prin accesul la recomandări constructive.

Câteva întrebări strategice la care o evaluare externă independentă a funcției de audit intern ar putea furniza o opinie:

- Ce valoare adăugată generează serviciile oferite de audit intern pentru părțile interesate? Auditul intern este poziționat adecvat, în termeni strategici, pentru a contribui la succesul companiei?
- Auditul intern deține o strategie adecvată, resurse umane și are capacitatea de a-și îndeplini atribuțiile?

- Cât de eficace este auditul intern în calitate de a treia „linie de apărare” în cadrul guvernantei corporative a companiei?
- Sunt procesele de audit intern conforme cu nevoile de afaceri?
- Cât de bine funcționează auditul intern al companiei, comparativ cu companii similare și cele mai bune practici?

Figura nr. 10. Utilizarea evaluărilor periodice independente (externe) în conformitate cu Standardul 1312 – „Evaluări externe”

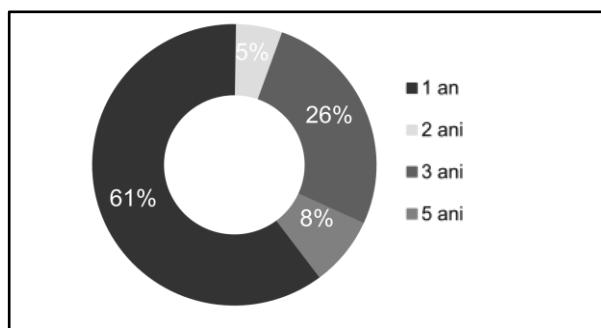

2.2. Metodologii aplicate în derularea misiunilor de audit intern

Toate companiile participante la acest sondaj de opinie își desfășoară activitatea de audit intern în baza unui plan de audit intern. Astfel, am descoperit că 61% din

companiile respondente dezvoltă planuri de audit intern care acoperă o perioadă de 1 an, în timp ce restul companiilor (39%) dezvoltă planuri de audit intern pe perioade mai îndelungate, de 2, 3, respectiv, 5 ani (**Figura nr. 11**).

Figura nr. 11. Perioada acoperită de planul de audit intern

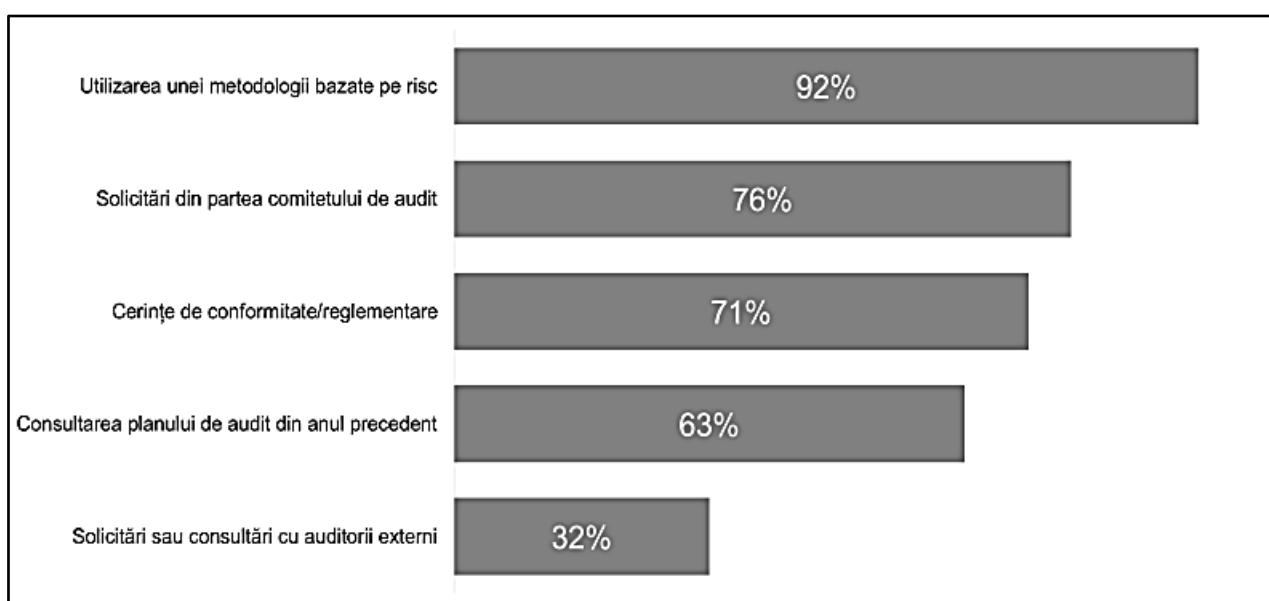
Indiferent de perioada pe care planul de audit intern o acoperă, prioritățile funcțiilor și ariile de auditat sunt definite în planuri de audit intern care au la bază câteva modalități de stabilire a acestora.

Principalii factori determinanti în elaborarea planului de audit intern au în vedere folosirea unei metodologii bazate pe risc (metoda menționată de 92% dintre participanți), solicitări primite din partea comitetului de audit (76% dintre participanți), precum și evoluția cerințelor legislative (71% dintre companii). Consultarea planului de audit intern din anul precedent este menționată de două treimi din companiile participante la

sondajul de opinie, în timp ce o treime dintre acestea precizează consultări cu auditorii externi.

Cu excepția unui număr limitat de companii, care își fundamentează planul de audit intern în baza unui singur criteriu, restul companiilor utilizează o combinație a elementelor detaliate în *Figura nr. 12* atunci când definesc prioritățile de audit intern. În plus, o mică parte a participanților la sondajul nostru de opinie au menționat criterii suplimentare luate în considerare în definirea planurilor de audit intern, respectiv propunerii primite de la membrii conducerii executive, consultări cu compania-mamă, ciclicitatea auditului, incidente din anii precedenți) etc.

Figura nr. 12. Modalități de stabilire a planului de audit intern

O guvernare eficientă a afacerii are la bază un cadru care să susțină activitățile conducerii pentru atingerea obiectivelor corporative. Un cadru robust definește limitele comportamentului acceptabil fără a restricționa neapărat antreprenoriatul.

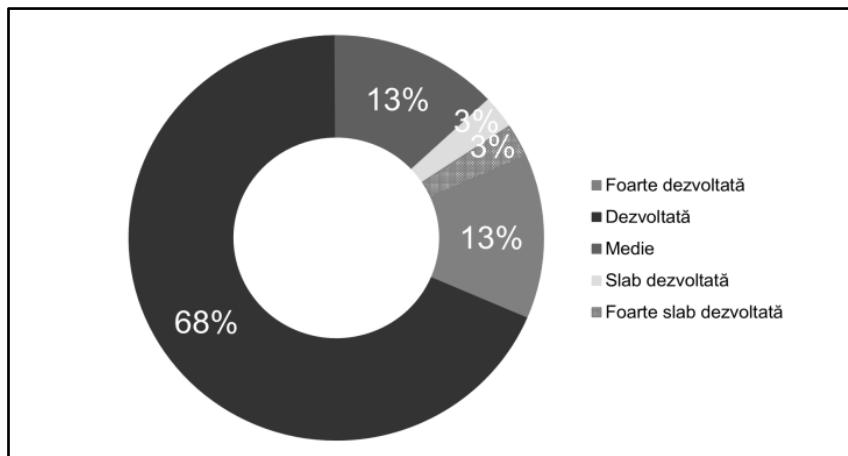
Gestionarea riscului și auditul intern sunt părți componente importante ale cadrului de guvernanță.

Auditul intern întărește guvernanța corporativă a unei companii prin perspectiva oferită asupra proceselor și

structurilor, oferind o opinie independentă asupra eficacității tuturor proceselor interne ale unei companii.

În acest context, am constatat că 31 de companii respondente au evaluat guvernanța corporativă ca fiind dezvoltată sau foarte dezvoltată, acestea reprezentând aproximativ 81% dintre companiile participante la sondajul de opinie. La polul opus, doar două companii respondente au clasificat guvernanța corporativă ca fiind slab sau foarte slab dezvoltată (*Figura nr. 13*).

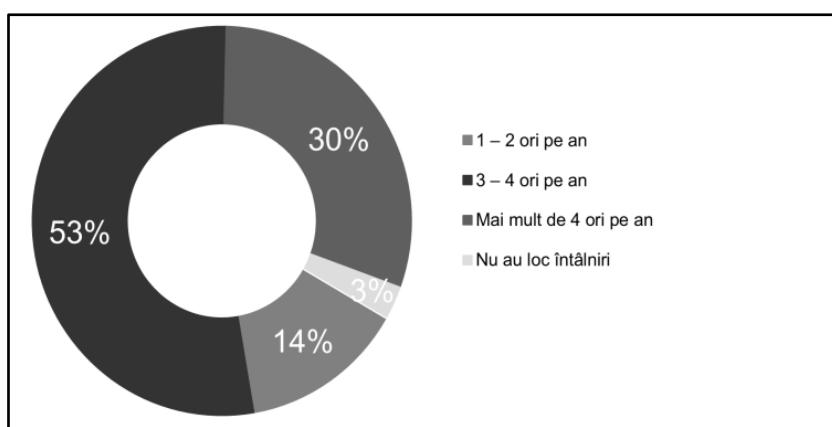
Figura nr. 13. Gradul de dezvoltare a guvernanței corporative în cadrul companiei

Jumătate dintre respondenți (53%) organizează întâlniri cu membrii comitetului de audit/consiliul de administrație de 3-4 ori pe an, iar ceilalți (47%) menționează o organizare mai frecventă a întâlnirilor. Din analiza răspunsurilor primite, am observat că aproximativ 83%

dintre companiile respondente, care organizează cel puțin 3-4 întâlniri pe an cu comitetul de audit/consiliul de administrație, sunt companii care apreciază că au o guvernanță corporativă dezvoltată sau foarte dezvoltată (**Figura nr. 14**).

Figura nr. 14. Frecvența întâlnirilor formale cu comitetul de audit/consiliul de administrație

Având rol de asigurare și consultanță ce adaugă valoare companiei și o ajută în atingerea obiectivelor strategice și operaționale, auditul intern este un aliat de bază al conducerii. Prin urmare, pe lângă misiunile de audit intern stabilite conform unor criterii bine definite, auditul intern primește și onorează solicitări ad-hoc din partea

conducerii companiei pentru adresarea unor aspecte/situatii speciale, care, prin natura lor sau conjunctură, nu au putut fi luate în considerare în planul de audit construit.

Din totalul de 38 de respondenți, funcțiile de audit intern a 18 companii au menționat efectuarea a 1-2 misiuni de

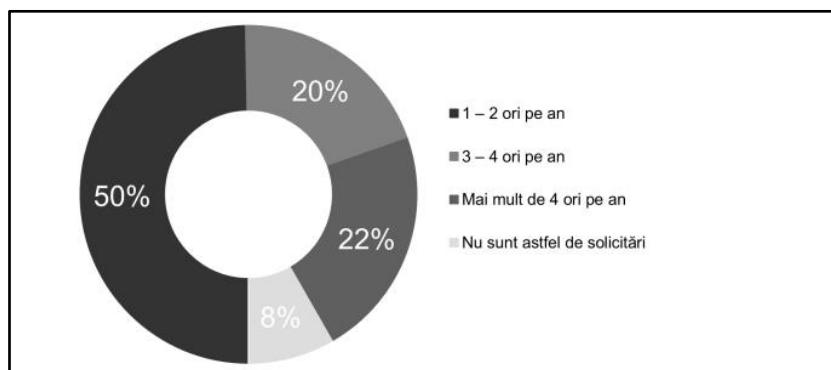
audit intern ad-hoc pe an, în timp ce 7 companii au precizat numărul de misiuni ad-hoc solicitate de către conducere ca fiind de 3 sau 4 ori pe an (*Figura nr. 15*).

Mai mult de 4 misiuni de audit intern ad-hoc au fost menționate de către 8 companii. Majoritatea acestor companii au raportat întâlniri mai frecvente cu comitetul

de audit/consiliul de administrație, comparativ cu celelalte companii participante la sondajul de opinie.

3 funcții de audit intern nu primesc solicitări din partea conducerii pentru efectuarea de misiuni de audit intern ad-hoc.

Figura nr. 15. Frecvența misiunilor de audit intern ad-hoc solicitate de conducerea superioară

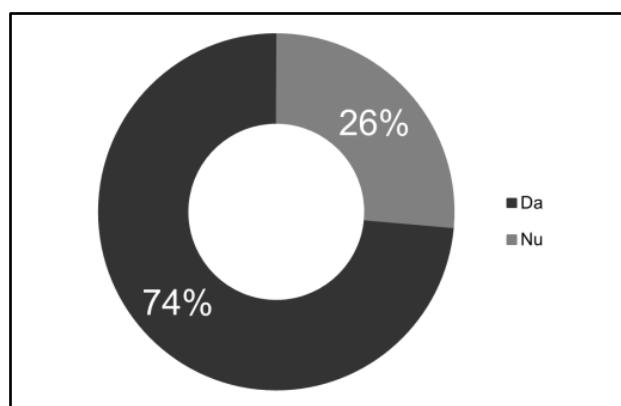

Când vine vorba de includerea riscurilor cibernetice în metodologia de audit intern, sondajul nostru arată că 74% din respondenți includ, în cadrul procesului de audit intern, și verificări cu privire la gestionarea riscurilor cibernetice (*Figura nr. 16*).

Îngrijorător este faptul că un sfert (26%) din respondenți noștri nu iau în calcul amenințările cibernetice în cadrul auditului intern, într-o lume în

care astfel de atacuri au devenit din ce în ce mai virulente în ultimii ani. Companiile ar trebui să țină cont că materializarea unor astfel de atacuri poate avea consecințe dezastroase pentru afacerea lor, pornind de la imposibilitatea accesării datelor, în cazul în care acestea au fost supuse unor atacuri de tip „Ransomware”, până la accesarea cu greutate sau imposibilă a sistemelor informatiche, în cazul atacurilor de tip „denial of service (DoS)”.

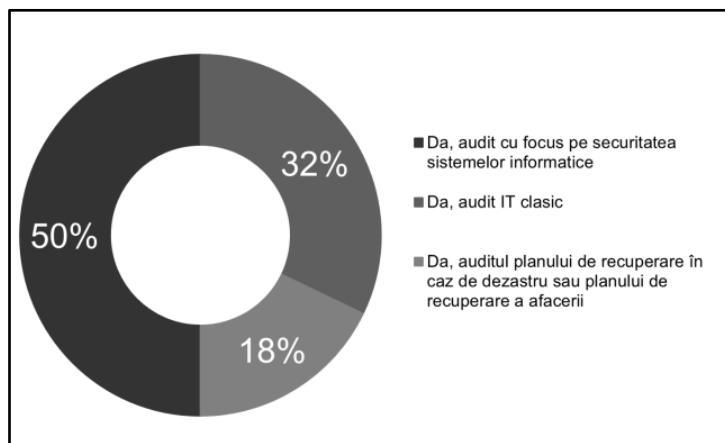
Figura nr. 16. Existența verificărilor care vizează modul de gestionare a riscurilor cibernetice

Dintre respondenți care iau în considerare verificări ale modului de gestionare a riscurilor cibernetice, jumătate admit că efectuează audituri interne care au ca obiectiv specific securitatea sistemelor informatiche (*Figura nr. 17*).

Cealalti respondenți tratează aceste amenințări fie ca parte a unui audit intern IT clasic (32%), fie ca parte din verificarea planurilor de recuperare în caz de dezastru (18%).

Figura nr. 17. Tipurile de audit folosite pentru verificarea securității sistemelor informatiche

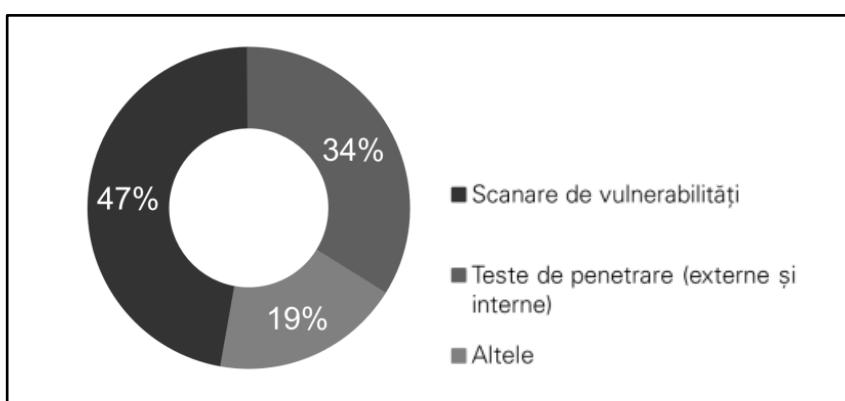

Efectuarea unor audituri de securitate a sistemelor informatic utilizate de companii poate implica fie verificări mai complexe (teste de penetrare a sistemelor informatic), fie analize mai superficiale. Acestea din urmă, deși pot descoperi vulnerabilități intrinseci ale sistemelor informatic, nu prezintă o imagine completă a riscurilor cibernetice la care se poate expune o companie (așa numitele analize de vulnerabilități).

În cadrul sondajului nostru de opinie, auditorii interni au fost întrebăți ce tipuri de verificări realizează în cadrul

auditurilor interne axate pe securitatea sistemelor informatic. Astfel, aproape jumătate dintre respondenți (47%) admit că se limitează la scanări de vulnerabilități, în timp ce doar o treime din aceștia (34%) efectuează teste de penetrare (internă și/ sau externă). Deși este un punct de plecare foarte bun, companiile ar trebui să își concentreze eforturile în realizarea unor proceduri din ce în ce mai complexe, în vederea identificării riscurilor la care se expun și, ulterior, în aplicarea măsurilor de protecție necesare (*Figura nr. 18*).

Figura nr. 18. Abordări utilizate în cazul auditurilor axate pe securitatea sistemelor informatiche

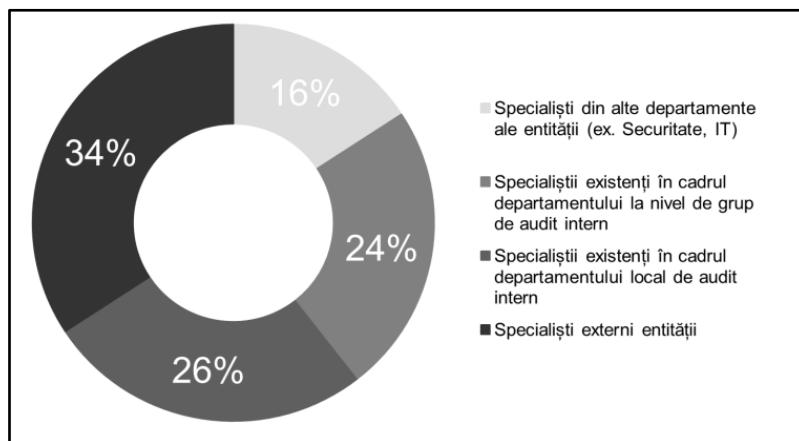

O ară importantă în efectuarea oricărui audit intern specializat, precum și cel cu privire la securitatea cibernetică, este folosirea unor resurse cu pregătire adecvată, respectiv specialiști în securitatea cibernetică și/ sau informațională. În consecință, participanții la sondajul de opinie au fost întrebați ce fel de specialiști folosesc în evaluarea procesului de gestionare a riscului cibernetic (*Figura nr. 19*).

Rezultatele obținute au dezvăluit că, în general,

departamentele de audit intern nu utilizează resurse proprii pentru efectuarea acestor audituri: doar un sfert dintre respondenți (26%) au specialiști existenți deja în cadrul funcției de audit intern. Un procentaj asemănător (24%) utilizează resurse specializate din cadrul grupului, cel mai probabil fiind vorba de resurse care sunt partajate între diferitele entități din cadrul unui grup. Restul respondenților preferă să colaboreze cu consultanți externi (34%) sau să preia specialiști din alte departamente ale companiei (16%).

Figura nr. 19. Tipuri de specialiști implicați în activitățile de evaluare a riscului cibernetic

2.3. Capitalul uman al funcției de audit intern

Profesioniștii din funcția de audit intern trebuie să răspundă cu agilitate unui mediu de afaceri foarte dinamic, reglementărilor, apariției de noi riscuri de afaceri și operaționale, digitalizării prin asimilarea constantă a informațiilor noi și flexibilitate în a schimba priorități și proiecte. Optimizarea competențelor auditorilor interni necesită o investiție semnificativă în resurse, metode, programe de formare continuă, modele de carieră și infrastructură tehnică.

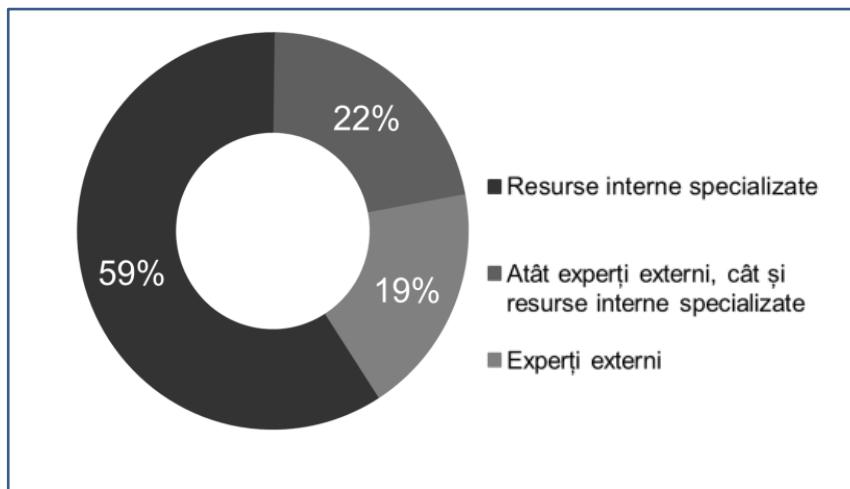
Sondajul nostru de opinie relevă faptul că 59% din companii utilizează, în cadrul misiunilor de audit intern, doar resurse interne, 19% dintre acestea doar

experti externi, iar 22% dintre acestea folosesc atât experti interni, cât și experti externi (*Figura nr. 20*).

Companiile care au funcția de audit intern internalizată beneficiază de accesul instantaneu la cunoștințele specializate pe o anumită spătă, ceea ce le permite controlul total. Unul dintre dezavantajele modelului reprezentă dificultatea pe care o au unii auditori interni de a obține sau menține un anumit nivel de competențe speciale de care au nevoie (de exemplu IT).

Apelând la resurse externe, compania se poate concentra asupra construirii de abilitățile-cheie necesare pentru specialiștii interni și poate avea, în același timp, acces la abilități specifice, practici din industrie și expertiză de audit intern.

Figura nr. 20. Tipologia resurselor umane utilizate în cadrul misiunilor de audit intern

Pentru a executa planul de audit intern, compania trebuie să asigure calificarea corespunzătoare pentru auditorii interni, precum și o formare profesională continuă. Programele de formare profesională sunt create personalizat pentru specialiștii din audit, așa cum susțin 61% dintre respondenți sondajului de opinie

(*Figura nr. 21*), dar cu bugete de training situate la un maxim de 5% din totalul alocat departamentului de audit intern (*Figura nr. 22*). În plus, am descoperit că, în majoritatea companiilor respondente (87%), membrii departamentului de audit intern detin certificări profesionale (*Figura nr. 23*).

Figura nr. 21. Existența unui program predefinit de formare profesională a salariaților din cadrul departamentului de audit intern

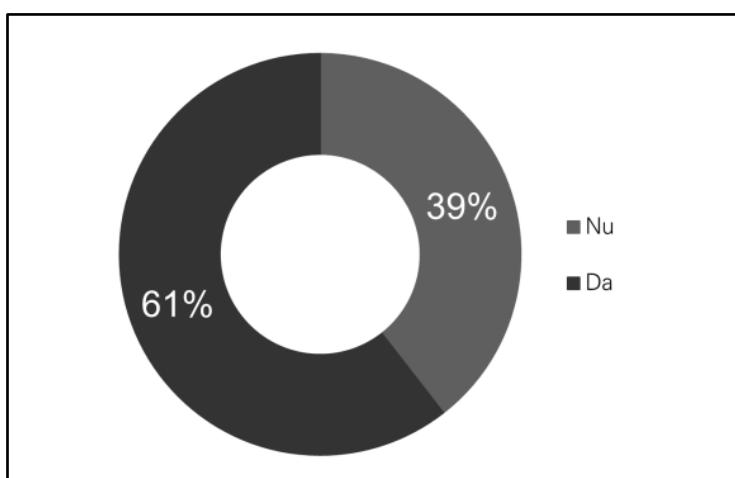

Figura nr. 22. Ponderea bugetului alocat dezvoltării profesionale în bugetul total al departamentului de audit intern

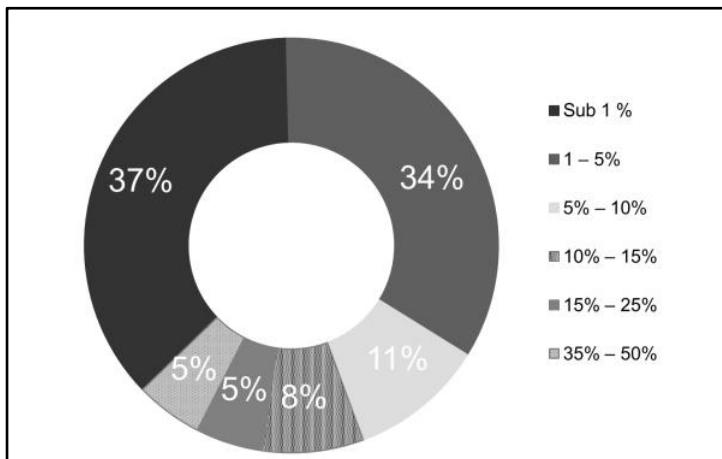
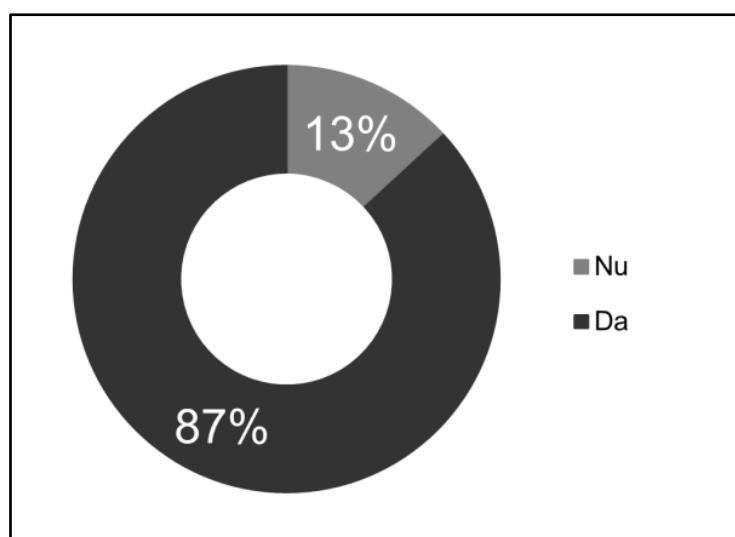

Figura nr. 23. Existența certificărilor profesionale în cadrul departamentului de audit intern

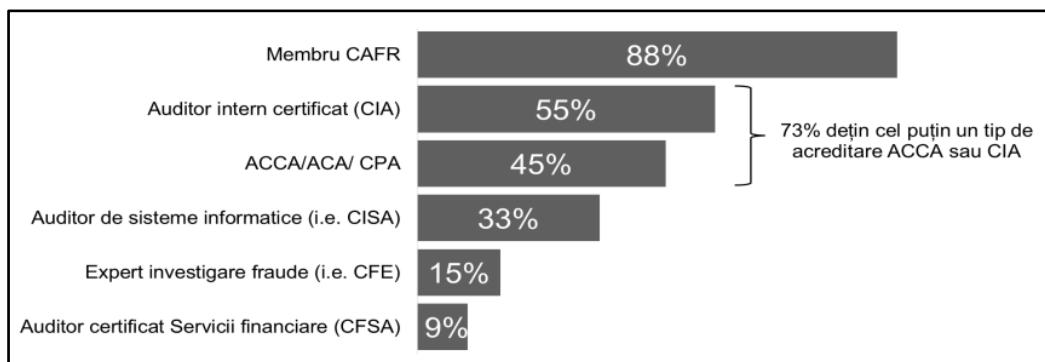
Certificările detinute de membrii departamentului de audit intern reflectă cerințele reglementate (*Figura nr. 24*).

Astfel, certificările în auditul intern se încadrează preponderent în zona de contabilitate și audit, respectiv auditori financiari membri ai CAFR (88%), auditori interni certificați – CIA (55%) și ACCA/ACA/CPA (45%), în timp ce doar 33% din companii dețin auditori certificați de sisteme informatiche (CISA).

Aceasta din urmă reprezintă o arie cu risc semnificativ, având în vedere importanța expertizei IT în contextul digitalizării și al riscurilor cibernetice.

Potrivit rezultatelor sondajului nostru de opinie, ponderea certificărilor de tip Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) sau Certified Internal Auditor (CIA) atinge 73%.

Figura nr. 24. Tipologia certificărilor profesionale deținute de membrii departamentului de audit intern

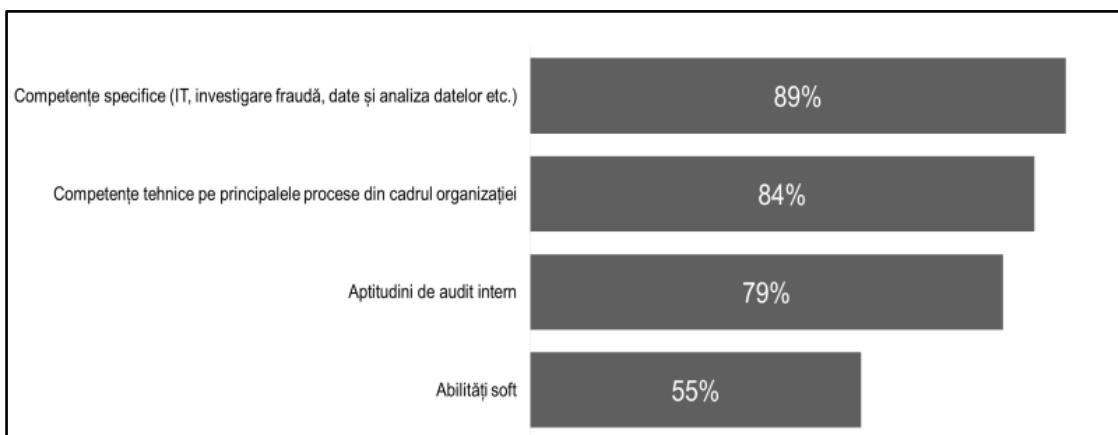

Sondajul nostru de opinie relevă că auditorii interni consideră esențiale următoarele arii de expertiză pentru a-și putea îndeplini cu succes misiunile de audit intern:

- Competențe IT, analiza datelor, investigare fraudă pentru 89% din respondenți;
- Competențe tehnice pe procesele interne pentru 84% din respondenți;

– Audit intern pentru 79% din respondenți; Abilitățile tehnice rămân absolut necesare, însă auditorii interni ai viitorului trebuie să fie înzestrăți cu o gamă largă de atribute non-tehnice, suplimentar expertizei tehnice profunde (*Figura nr. 25*).

Figura nr. 25. Arieile de instruire esențiale care stau la baza formării profesionale permanente a membrilor departamentului de audit intern

Competențele în sfera standardelor profesionale, a guvernantei, a noțiunilor de afaceri și de control/risc sunt esențiale pentru a livra un audit intern de calitate. Însă, abilitățile personale precum comunicarea, puterea de influență sau gândirea critică determină impactul pe care

îl au recomandările și observațiile emise de auditorii interni (*Figura nr. 26*).

Potrivit rezultatelor sondajului de opinie, 55% din respondenți se confruntă cu dificultatea de a păstra talentele în companie, iar 39% dintre aceștia consideră

că principala provocare a funcției de audit intern o reprezintă disponibilitatea competențelor și aptitudinilor necesare.

Un plan de atragere și dezvoltare a competențelor și aptitudinilor non-tehnice pentru specialiștii din audit intern poate fi conturat astfel:

- Brand de audit intern coerent pentru a atrage talentele de top;

- Selectie riguroasă care să identifice candidații cu potențial de dezvoltare a acestor competențe și aptitudini;
- Programe de formare profesională concentrate asupra comunicării, gândirii critice sau „design thinking”;
- Programe de performanță care să recompenseze aceste competențe și aptitudini.

Figura nr. 26. Principalele aptitudini necesare unui auditor intern profesionist

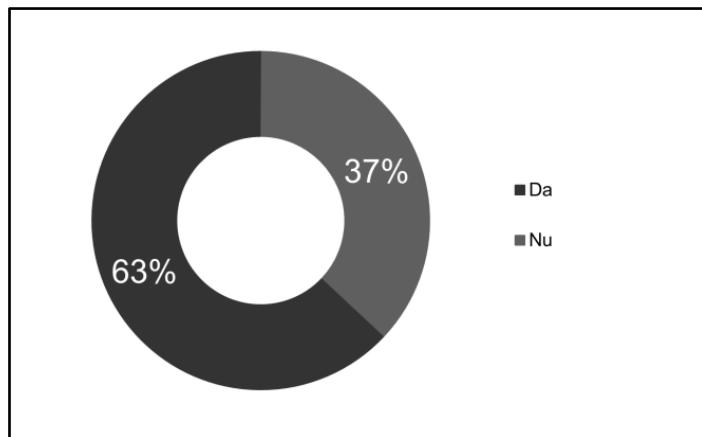
2.4. Impactul tehnologiei asupra funcției de audit intern

Adoptarea tehnologiei în misiunile de audit intern, precum și necesitatea analizei unui volum mare de date, au transformat profesia de auditor intern. Nivelul la care se folosește tehnologia și analiza datelor este încă scăzut, fiind loc de dezvoltări semnificative pentru a putea beneficia de tot ceea ce oferă aceste inovații. În acest moment, toate sectoarele de afaceri investesc în tehnologii avansate de tip RPA (Robotic Process Automation), analiza datelor, analize predictive, sisteme cognitive, „machine learning” sau inteligență artificială în scopul automatizării muncii.

Conceptul de automatizare nu mai este deloc o noutate, însă există un cumul de factori care impulsionează nevoia de adoptare a automatizărilor inteligente. În acest context, sondajul nostru de opinie indică faptul că 63% din respondenți utilizează tehnologia pentru a spori eficiența activității de audit intern.

În pofida valorii adăugate, care poate fi obținută prin folosirea analizei unui volum mare de date („big data”), 37% din auditorii interni participanți la acest sondaj de opinie au indicat că aceasta nu este o rutină în modelul lor de livrare a misiunilor de audit intern (Figura nr. 27).

Figura nr. 27. Utilizarea tehnologiei pentru a spori eficiența și eficacitatea auditului intern

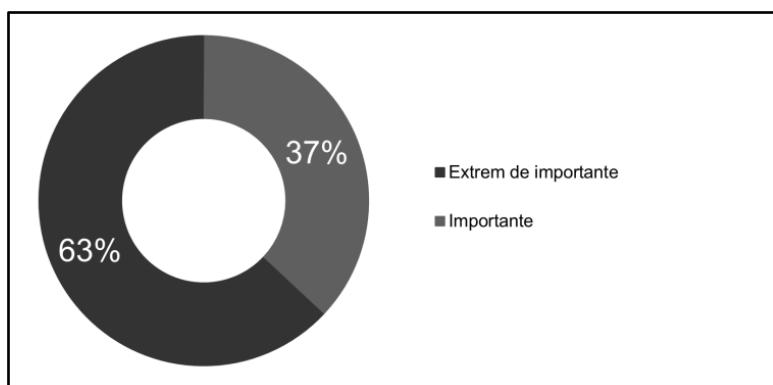
Adoptarea instrumentelor de analiză a datelor oferă oportunitatea de a spori eficiența și de a facilita concentrarea asupra ariilor cu cele mai mari riscuri potențiale. În acest context, am observat că 63% din respondenți consideră că analiza datelor este extrem de importantă, în timp ce 37% dintre aceștia o consideră importantă (*Figura nr. 28*).

Integrarea datelor și analizei datelor în cadrul tehnologiilor compatibile, precum și a instrumentelor și tehnicilor de audit în toate etapele misiunii de audit (evaluare riscuri, planificare, execuție și raportare) oferă valoare adăugată proceselor interne ale companiei și diminuează riscurile.

Analiza datelor poate fi aplicată în următoarele trei arii importante:

- În ceea ce privește planificarea, poate fi utilizată pentru determinarea profilului de risc, testarea de date prin simulare și eșantionare statistică;
- Analiza datelor poate să ușureze execuția auditului intern: poate oferi o modalitate de monitorizare a controalelor interne (rapidă și eficientă din punct de vedere al costului) sau de identificare a riscurilor și fraudelor;
- Poate sprijini raportarea și cuantificarea riscurilor, gestionarea excepțiilor și analiza cauzelor.

Figura nr. 28. Gradul de importanță a analizei unui volum mare de date pentru creșterea valorii adăugate companiei

Inovațiile din aria de automatizare inteligentă au potențialul de a crește viteza, eficiența operațională, eficiența de cost, controlul și acuratețea activităților zilnice. De asemenea, aceste inovații îi vor susține pe profesioniști în a lua decizii corecte într-un timp mai scurt.

Sondajul nostru relevă care sunt beneficiile utilizării analizei datelor (Figura nr. 29):

- Prelucrarea unor volume foarte mari de informații cu resurse și costuri mai mici la un nivel de calitate ridicat (82%);
- Identificarea mai ușoară a unor potențiale riscuri și a

necesității de a realiza o investigație aprofundată a unor anomalii (76%); și

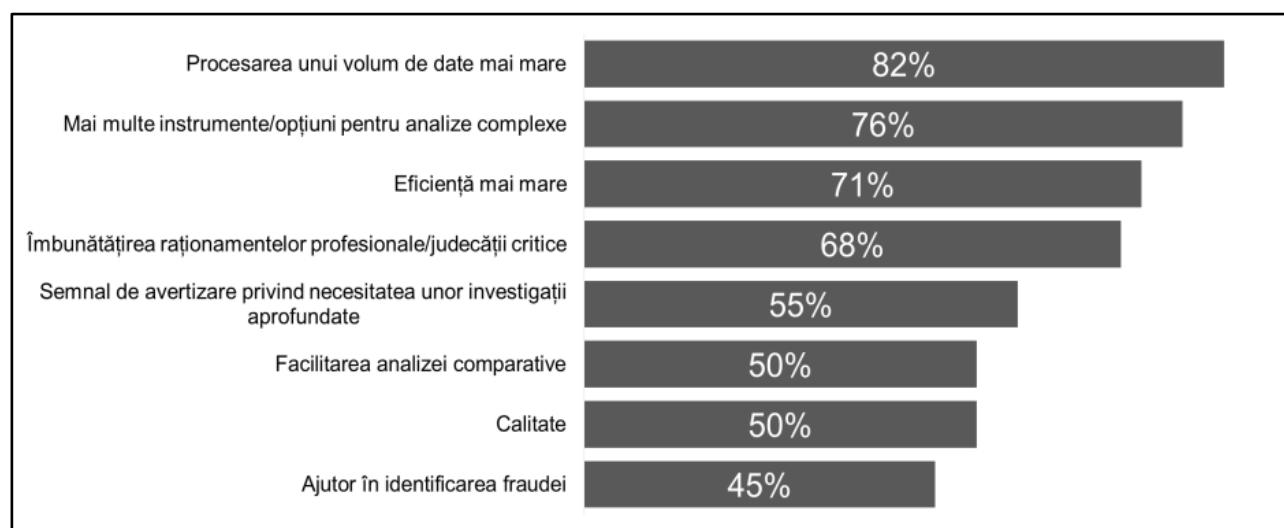
- Creșterea eficienței (71%).

Cum ar putea auditul intern să contribuie la elaborarea și implementarea unui astfel de program:

- Prin integrarea guvernantei, riscurilor și controalelor pe parcursul proiectului de automatizare;
- Prin identificarea oportunităților de implementare a controalelor-cheie automatizate într-un proces operațional sau într-un alt departament din companie;

Bineînțeles, funcția de audit intern se poate baza pe automatizare pentru a-și eficientiza propriile activități.

Figura nr. 29. Modurile în care tehnologia contribuie la desfășurarea misiunilor de audit intern

3. Concluzii și direcții de viitor

În prezent, o mare parte a auditorilor interni apreciază că funcția de audit intern are un rol strategic în cadrul companiilor – prin alinierea acestuia la procesul general de planificare strategică, prin consultări cu consiliul de administrație și evaluarea riscurilor potențiale asociate direcțiilor strategice.

Rezultatele studiului relevă, aşadar, o tendință în ascensiune a rolului esențial pe care deja îl joacă în prezent și va trebui să îl joace și mai mult în viitor funcția de audit intern.

Companiile se confruntă în prezent cu un nivel accelerat de creștere a complexității nevoilor la care trebuie să răspundă departamentul de audit intern, aflându-se astfel în fața unor decizii critice legate de modul în care aleg să aloce resurse în această direcție.

Noile solicitări din partea consiliului de administrație, a liderilor și a autorităților de reglementare cer auditorilor interni să își orienteze eforturile tot mai mult spre activități care ajută organizația să înțeleagă și să gestioneze riscurile asociate, să obțină rezultatele așteptate în urma automatizării și să continue să inoveze pentru a obține valoare adăugată.

Principalele priorități pentru planul de audit intern cu care se confruntă departamentele de audit intern în anul 2019 sunt: creșterea eficienței și eficacității operaționale, alinierea operațiunilor la obiectivele organizației și asigurarea conformității cu reglementările în vigoare.

Pe de altă parte, în ceea ce privește cele mai mari provocări cu care se confruntă în prezent departamentele de audit intern, acestea se referă la disponibilitatea competențelor angajaților, abilitatea de a utiliza datele pentru a stimula inovația, precum și necesitatea de a consolida guvernanța corporativă și procesele strategice.

În acest sens, implementarea tehnologiilor menite să ajute în mod accelerat productivitatea muncii, investiția în resurse umane capabile să gestioneze atât factorul tehnologic, cât și implicațiile de analiză avansată a informațiilor primite, dezvoltarea capacitatii de previziune a potențialelor schimbări în legislație, toate reprezintă instrumente de luat în calcul pentru sporirea eficienței proceselor de desfășurare a funcției de audit intern.

Prin utilizarea soluțiilor de automatizare inteligentă, funcția de audit intern câștigă eficiență și eficacitate prin îmbunătățirea calității și consecvenței proceselor, activităților de planificare, testare și raportare, inclusiv tranzitia de la testarea limitată a eșantioanelor la testare completă a populației auditate.

De asemenea, prin procese de digitalizare și automatizare, mediul de control intern se poate îmbunătăți, mai ales în zona preventiei, datorită introducerii de controale automate în locul celor manuale, analizei în timp real, urmată de escaladarea automată și de soluționarea anomaliei, permitând astfel organizației să producă valoare adăugată cu un consum limitat de resurse.

În același timp, în congruență cu folosirea celor mai avansate tehnologii de automatizare și digitalizare,

devine imperios necesară dezvoltarea competențelor personalului angajat în funcția de audit intern de a putea accesa în mod eficient aceste tehnologii și de a extrage din informațiile primite direcțiile cele mai bune pentru a acționa.

Se consideră că un profesionist în funcția de audit intern are nevoie de un set bogat de aptitudini pentru a performa (capacitate de analiză și sinteză, comunicare eficientă, gândire critică), însă, la acest moment, bugetele alocate pentru asigurarea trainingului de specialitate acoperă mai puțin de 5% din bugetul total al departamentului de audit intern pentru majoritatea companiilor respondente.

Mai mult decât atât, previziunile privind evoluția bugetului departamentului de audit intern sunt, mai degrabă, moderate, în contrast cu așteptările ridicate asupra modului în care se va dezvolta funcția de audit intern, astfel încât să răspundă cât mai bine complexității în creștere a subiectelor auditate.

Un alt aspect important de subliniat este faptul că securitatea cibernetică este clasată pe locul 8 în topul priorităților funcției de audit intern și, totuși, nu mai puțin de 42% dintre auditorii interni admit că gestionarea riscului de securitate cibernetică reprezintă una dintre principalele provocări ale companiilor.

Astfel, sunt conturate clar direcțiile de dezvoltare în viitor ale funcției de audit intern, acestea fiind încorporarea accelerată a tehnologiilor menite să dezvolte capacitatea de analiză a datelor și investiția în factorul uman capabil să gestioneze atât avansul tehnologiei, cât și să analizeze în mod acționabil rezultatele analizelor efectuate, precum și asigurarea unei supravegheri eficiente a riscurilor derivate din amenințările cibernetice în continuă creștere.

Studiu comparativ cu privire la organizarea auditului public intern în Albania și România

Drd. Nensi XHANI,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea din Craiova, România,
e-mail: xhaninensi@gmail.com

Prof. univ. dr. Marioara AVRAM,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea din Craiova, România,
e-mail: marioaraavram@yahoo.com

Ilir MEÇE,
Direcția Audit Intern, Ministerul Finanțelor și Economiei,
Albania, e-mail: Ilir.Mece@financa.gov.al

Latif ÇELA,
Direcția Audit Intern, Ministerul Finanțelor și Economiei,
Albania, e-mail: Latif.Cela@financa.gov.al

Rezumat

Procesul de audit a progresat și s-a perfecționat odată cu dezvoltarea economică și politică a fiecărei țări, ca răspuns la provocările societății și ale politicii din fiecare țară, dar și ca urmare a efectului schimbărilor la nivel global. Scopul lucrării este de a analiza dezvoltarea conceptului de audit și de a studia principalii factori care influențează legislația de audit intern din Albania și România. Cercetarea a urmărit să evidențieze unele aspecte teoretice despre modul în care s-a născut auditul intern în Albania și în România, apoi să ofere o imagine generală a diferențelor și similarităților celor două legislații privind auditul public intern. Studiul comparativ detaliat al legislațiilor ambelor țări a concluzionat că legislația Albaniei trebuie revizuită, deoarece există unele aspecte care nu sunt acoperite integral de lege. Eforturile pentru îmbunătățirea activității de audit intern sunt numeroase, însă mai este încă mult de făcut. Deși România are o lege în auditul public intern mai completă și detaliată, ambele state au nevoie să consolideze aplicarea legislației. Pentru o utilizare rezonabilă a fondurilor publice, autorii propun impunerea unor mecanisme sau proceduri „restrictive”/„blocante” pentru entitățile care nu respectă prevederile legale privind auditul intern.

Cuvinte-cheie: audit intern, control, cadrul legal, unități publice

Clasificare JEL: H83, M42, M48

Vă rugăm să citiți acest articol astfel:

Xhani, N., Avram, M., Meçe, I., Çela, L. (2019), Comparative Study on the Organization of Internal Public Audit in Albania and Romania, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 473-485, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/017

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/017>

Data primirii articolelorui: 19.05.2019

Data revizuirii: 27.05.2019

Data acceptării: 5.06.2019

Introducere

Într-o lume care este în evoluție și în continuă transformare, un loc important îl reprezintă utilizarea fondurilor publice. Schimbările economice, sociale și politice din ultimele decenii au crescut gradul de conștientizare a populației cu privire la activitatea economică exercitată de instituțiile publice. Auditul intern a devenit acum o profesie puternică, un instrument care adaugă valoare în ceea ce privește utilizarea eficientă a fondurilor publice. Promovarea responsabilității, pentru a asigura o utilizare corectă a fondurilor publice, necesită un cadru legal în domeniul activității de audit intern. Dispozițiile legale reprezintă elementul principal care permite funcționarea statului de drept. Lipsa sau nerespectarea prevederilor legale privind exercitarea activității de audit intern are consecințe grave în activitatea instituțiilor publice și în buna gestionare a fondurilor publice.

Scopul lucrării este de a dezvolta conceptual de audit intern și de a studia principali factori care au influențat legislația privind organizarea și desfășurarea auditului intern din Albania și România. În acest studiu sunt precizate repere teoretice privind evoluția dezvoltării procesului auditului intern în sectorul public, urmate de o analiză detaliată cu privire la asemănările și diferențele privind reglementările legale în domeniul auditului intern în Albania (țara candidată pentru UE) și în România (stat UE). Atât în România, cât și în Albania, orice instituție publică, regiile autonome și societățile comerciale cu capital de stat sunt supuse activității de audit intern.

MacRae și Van Gils (2014, p. 18) au examinat situația sectorului public din întreaga lume în ceea ce privește elementele necesare pentru a stabili o activitate eficientă de audit intern și au observat că mediul de reglementare extern poate avea impact asupra capacitatei activității de audit intern. Eșantionul a fost format din aproximativ 13.500 de răspunsuri de la auditorii interni și alți practicanți din 107 țări. Pe baza chestionarului sponsorizat de Institutul Auditorilor Interni (IIA), rezultatele empirice arată că mai mult de 3/4 dintre respondenți din sectorul public (77%) au indicat că auditul intern a fost impus prin lege sau reglementare în jurisdicțile unde se aflau organizațiile lor. Cel mai mare procent de respondenți cu mandate juridice a fost din Europa – Asia Centrală (92%), iar cel mai mic în Statele Unite și Canada (66%), urmată înălțătoare de regiunile din Orientul Mijlociu și Asia-Pacific. Chiar și în cazul

nostru, ambele state pe care le vom analiza au elaborat și aprobat reglementări legale privind auditul intern.

În ceea ce privește articolele și cercetările privind exercitarea activității de audit public intern, menționăm că în literatura de specialitate din România sunt numeroase cercetări empirice în acest domeniu. Avram și a. (2014) au monitorizat cheltuielile de cercetare și dezvoltare ale sectorului guvernamental, privat și academic în România și au concluzionat că guvernul contribuie cu peste 50% la costurile totale pentru cercetare și dezvoltare. În Albania, cercetarea științifică privind auditul intern este incipientă. Prin intermediul acestei lucrări, noi intenționăm să completăm literatura de specialitate care există în perioada actuală cu studii în domeniul auditului intern, oferind sugestii concrete pentru îmbunătățirea legislației și a valorii auditului în baza opiniilor care decurg din acest studiu. De asemenea, această lucrare poate servi guvernului, politicienilor, conducătorii instituțiilor publice și părților interesate pentru îmbunătățirea cadrului legal al auditului intern.

1. Revizuirea literaturii de specialitate

Pentru a oferi contribuabililor garanția că guvernul utilizează fondurile publice în conformitate cu principiile bunei gestiuni financiare este necesar un sistem de control finanțier intern public adecvat și eficient. Controlul finanțier intern public se bazează pe trei piloni:

- responsabilitatea managerială,
- auditul intern funcțional independent,
- unitatea centrală de armonizare pentru elaborarea metodologilor și standardelor privind primii doi piloni.

În cea mai mare parte a istoriei sale, auditul intern a servit ca o procedură administrativă simplă, constând în principal în verificarea documentelor, contabilizarea activelor și raportarea evenimentelor trecute în activitățile diferitelor entități. În ultima vreme, o combinație de forțe a dus la o revoluție liniștită în profesie (Van Gansberghe, 2005, p. 69). Conform Cadrului Internațional de Practici Profesionale IIA, auditul intern este definit ca o activitate independentă de asigurare obiectivă și de consiliere, destinată să adauge valoare și să îmbunătățească operațiunile unei organizații. Astfel, orice organizație, în îndeplinirea

obiectivelor sale, este ajutată printr-o abordare sistematică și metodică care evaluează și îmbunătățește eficacitatea proceselor de management al riscului, control și guvernanță.

Auditul public intern se află într-un proces intens de dezvoltare și evoluție, concentrându-se nu numai pe descoperirea neregulilor și a încălcărilor, ci mai ales pe perfectionarea și optimizarea proceselor în instituțiile publice (Dumitrescu, 2015, p. 351). Auditul intern reprezintă un schimb de idei care conduce la îmbogățirea informațiilor disponibile, iar managementul obține asigurări rezonabile pentru atingerea tuturor obiectivelor stabilite (Avram, 2011, p. 4).

Importanța, locul și vizibilitatea auditului intern în cadrul organizației nu sunt un dat, ci reprezintă rezultatul unei munci dedicate, profesioniste și obiective, derulate an după an (Stanciu & Seria, 2019, p. 272). Calitatea bunelor practici este determinată de măsura în care auditorii interni anticipatează în mod corect evoluția riscurilor și cerințelor comitetului de audit și managementului, concentrându-și atenția pe ariile cele mai expuse la risc și oferind recomandări pentru îmbunătățirea proceselor și atingerea obiectivelor strategice. În munca auditorilor interni prioritară rămâne evaluarea riscurilor și a controlului intern (Fülop & Szekely, 2017, p. 449).

Fiecare sistem de control intern trebuie să fie monitorizat ca un proces liniar, dacă trebuie să rămână eficient. Monitorizarea este, de obicei, un proces continuu, ca și funcția de audit intern, care verifică în mod permanent toate domeniile afacerii (Trenerry, 1999, p. 14). Controlul intern contribuie pe termen lung nu doar la realizarea dezideratelor managementului, ci și la asigurarea prestigiului și longevității entității, întrucât o ajută să fie într-o permanentă modernizare dată de implementarea unor sisteme și concepte care să corespundă timpurilor noi, îndepărând entitatea de concepții precum: „las că merge și aşa” (Dragomir ș.a., 2016, p. 502).

Buna guvernare în cadrul unei organizații reduce riscurile, crește performanța, deschide calea pentru piețele financiare, dezvoltă capacitatea de marketing pentru bunuri și servicii, îmbunătățește managementul și arată transparență și responsabilitate socială (Troi, 2018, p. 706). O cultură organizațională solidă și un cadru juridic mai riguros cu privire la aspecte de guvernare vor putea îmbunătăți performanțele instituțiilor publice, vor spori eficiența lor în combaterea corupției, dar și în adoptarea unui comportament anti-corupție

(Carataș și Spătariu, 2018, p. 569). Jones ș.a. (2017) au realizat un studiu privind aspectele multidimensionale ale schimbării organizaționale ale funcției de audit intern în opt organizații specifice, utilizând noul cadre de schimbare organizațională pe două nivele. Rezultatele cercetării demonstrează că schimbarea poate fi evolutivă, episodică, continuă și/sau teleologică, iar oamenii, organismele și organizațiile care sunt subiectul acestor schimbări vor reacționa sau vor răspunde la această schimbare într-o multitudine de moduri.

Dezvoltarea tehnologiei informației este unul dintre factorii care contribuie la evoluția procesului de audit intern, însă auditorii interni nu au o pregătire corespunzătoare pentru a dezvolta audituri în domeniul IT. Potrivit lui Stanciu și Seria (2019, p. 272), buna stăpânire a tehnicilor și tehnologiilor informatici aduce eficiență, calitate superioară muncii auditorilor interni și, în consecință, opinii bine fundamentate și recomandări solide. Un audit public intern performant, creator de valoare nu poate fi realizat decât cu profesioniști cu experiență și o largă înțelegere și deschidere către elementele de noutate în profesie și o cunoaștere profundă a sectorului administrației publice (Stanciu, 2018, p. 551). Este important să se identifice și să se studieze posibilitatea stabilitării unui model pentru dimensionarea comportamentelor de audit intern în entitățile publice, pentru a stabili corect și în mod eficient numărul auditorilor interni în sectorul public (Dascălu, 2016, p. 649). Auditul trebuie să se concentreze pe evaluarea capacitații manageriale în vederea atingerii obiectivelor organizaționale, pentru a determina măsura în care deciziile manageriale sunt adecvate, și modul în care acestea sunt realizate (Imbrescu și Peța, 2017, p. 574).

Stanciu (2018, p. 551) a concluzionat că starea auditului public intern din România necesită în continuare îmbunătățiri semnificative pentru a se consolida rolul și crește vizibilitatea. Auditul public intern are o istorie scurtă în România și percepția managerilor publici asupra rolului auditorilor este în multe cazuri greșită. Drept dovedă este neconformarea la prevederile Legii 672/2002 care, la art. 9 lit. a, obligă conducătorii entităților publice să organizeze activitatea de audit în entitate sau acolo unde activitatea este organizată, interzicând folosirea auditorilor în alte activități din organizație (cu excepția auditului); majoritatea conducătorilor din sectorul public se conformează doar la nivel formal și, în practică, utilizează auditorii interni

pentru alte activități organizaționale (Macarie și Moldovan, 2018, p. 283). Mai mult decât atât, potrivit lui Drăgan (2018, p. 110), indiferent de modul în care este tratat subiectul, auditorii interni trebuie să aibă curajul să abordeze aspecte care sunt departe de a fi considerate delicate sau dificil de abordat. Este de preferat ca subiectul abordat în cadrul misiunilor de audit intern să depășească, într-un sens constructiv pentru organizație, cerințele impuse de Legea 672/2002, privind auditul public intern, art. 3, (2), „Sfera auditului public intern”. În opinia lui, prevederile art. 3, par. 2 din legea menționată mai sus nu poate fi interpretată restrictiv.

În Albania apare necesitatea unor specialiști policalificați atât în domeniul contabilitate, cât și cu abilități multidisciplinare, care aparent lipsesc în sectorul public, ducând la activități de audit tradiționale și limitate, efectuate cu resursele de audit existente (Bello & Karapici, 2012, p. 17). Procesul de audit nu va putea să-și îndeplinească potențialul de catalizator echitabil și competent până când acesta nu va deveni o adevărată profesie, cu un rol bine definit, unic și însușit de către profesioniști și guvernanți (Angjeli, 2014, p. 124).

Rezultatele cercetării efectuate de Üç & Shehu (2017, p. 93) arată că auditorii interni din sectorul privat sunt mai independenți decât auditorii interni din sectorul public din Albania. Auditul intern este o profesie importantă, care trebuie susținută și dezvoltată.

Din punct de vedere formal, funcția de audit în sectorul public este definită din perspectivă juridică și este asigurată în general atât de auditul extern, cât și de cel intern. Indiferent de faptul că acoperirea auditului este garantată de cadrul constituțional, legislativ și de reglementare, nu se poate spune că dinamica interacțiunii dintre aceste două forme de audit este epuizată într-un efort de a oferi contribuabililor asigurarea că fondurile sunt cheltuite cu economie, eficiență și eficacitate în conformitate cu prevederile legale în vigoare (Xhani & Iliescu, 2018, p. 54). Avram ș.a. (2008) au adus în prim plan necesitatea colaborării dintre auditori și administratorii entității auditate, pornind de la importanța majoră acordată acesteia pentru prevenirea fraudelor și erorilor cu privire la:

- corectarea punctelor slabe în controlul entității ori de câte ori acestea sunt identificate de auditor;
- îmbunătățirea sistemului de control intern și a sistemului contabil;
- elaborarea unui set de propunerii și recomandări pentru îmbunătățirea activității în ansamblu.

2. Metodologia de cercetare

Metodologia lucrării s-a bazat pe date cantitative furnizate de site-urile oficiale ale Ministerului Finanțelor și Economiei din Albania și Ministerului Finanțelor Publice din România. Lucrarea prezintă o trecere în revistă a literaturii științifice privind importanța și procesul de audit intern. Acest studiu constă într-o analiză comparativă între legislația albaneză și cea românească în domeniul auditului intern, urmărind schimbările instituționale și legale necesare pentru a crește eficiența activității din sectorul public. Pentru a îndeplini scopul lucrării, obiectivele sale principale sunt:

- ✓ Explorarea literaturii privind auditul intern;
- ✓ O comparație între legislație privind auditul intern în România și Albania pentru a identifica factorii cheie, analizând și punerea în aplicare a cadrului juridic;
- ✓ Prezentarea de concluzii și recomandări privind activitatea de audit intern în sectorul public.

Cercetarea abordează o problemă importantă privind implementarea cadrului legal de audit intern în Albania și România.

Lucrarea a întâmpinat unele dificultăți în ceea ce privește colectarea și prelucrarea datelor privind structurile de audit intern din Albania. În analiza implementării legislației privind auditul intern nu a putut fi inclus numărul total de entități care au obligația de a stabili departamente de audit intern. De asemenea, în analiza noastră nu a fost inclus numărul comitetelor de audit înființate în unități publice, deoarece rapoartele anuale privind activitatea de audit intern în Albania nu conțin aceste informații.

3. Etape istorice de organizare a cadrului legal de audit intern

3.1. Albania

Auditul intern, în timpul dictaturii comuniste, a fost realizat de structurile de control – revizuire care, conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr.237 din 13.06.1983, au făcut parte din structura Direcțiilor de Finanțe și obiectul activității lor a fost definit prin Ordinul nr. 1 al Consiliului de Miniștri din 10.02.1984 „Privind controlul – revizuire financiară”.

La începutul anului 2000, Uniunea Europeană a început să sprijine Albania în introducerea noului concept și a elementelor de Control Financiar Public Intern. În fiecare minister au fost înființate structurile de control financiar. În cadrul Ministerului Finanțelor a fost creată o instituție centrală, Direcția Generală de Control Financiar, pentru a armoniza activitățile de control financiar în sectorul public (Halili ş.a., 2017, p. 47).

Cea mai importantă deficiență în organizarea acestor structuri a fost legată de independența acestora. Primul act normativ care a introdus noțiunea de audit intern în Albania a fost Legea nr. 9009 din 13.02.2003 „Cu privire la auditul intern în sectorul public”, eliminând definitiv conceptul de „control – revizuire financiară”. În vederea consolidării cadrului legal pentru audit, în 2007 și 2010 a fost revizuită Legea privind auditul intern în sectorul public, acordând importanță reglementării activităților de audit intern și definirii exacte a componentelor principale, cum ar fi scopul acțiunii, obiectivele, principiile, organizarea, funcționarea și responsabilitățile (Legea nr. 9720 din 23.4.2007 „Privind auditul intern în sectorul public”, modificată prin Legea nr. 10318 din 16.09.2010). Pentru a atinge respectarea celor mai bune practici internaționale, în 2015 a fost identificată necesitatea revizuirii actelor legislative care reglementează activitatea de audit intern. Comparativ cu Legea nr. 9720, din data de 23.04.2007, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 114/2015 definește misiunea de audit intern, responsabilitățile șefilor unităților publice, șefilor structurilor de audit și ale auditorilor interni, schimbarea criteriilor de angajare, obligația de a înființa comitetele de audit intern în entitățile publice și de a îmbunătăți relația cu auditul public extern. Auditul intern, prin Legea nr. 114/2015, este definit ca activitate independentă, care oferă siguranță obiectivă și consiliere pentru managementul proiectat în sensul creșterii valorii și îmbunătățirii activității unităților publice. Auditul intern ajută unitatea publică să își atingă obiectivele printr-o activitate disciplinată și sistematică, pentru a evalua și îmbunătăți gestionarea riscurilor, precum și a proceselor de control și de guvernanță. Una dintre problemele care merită menționată este evitarea suprasolicitării funcțiilor de audit intern, audit extern, control și inspecție financiară. Suprapunerile dintre activitatea de audit extern, audit intern și inspecție financiară sunt reglementate prin îmbunătățiri juridice în domeniul auditului intern și extern, precum și prin acorduri de cooperare între auditul intern și extern.

În ceea ce privește instituțiile responsabile pentru auditul intern în Albania, există un cadru instituțional, unde Ministerul Finanțelor și Economiei este principalul coordonator și monitor al acestei activități, susținut de Direcția Generală de Armonizare a Controlului Financiar Intern Public, Direcția de Armonizare a Auditului Intern, Comitetele de audit intern din entitățile publice în care se stabilesc și structuri de audit intern.

În conformitate cu obligațiile impuse de lege, Ministerul Finanțelor și Economiei, în 2016, a publicat Manualul de Audit Intern, iar în 2017 au fost publicate Standardele Internaționale privind Practica Profesională a Auditului Intern și Metodologia de Evaluare Exterioară a Calității.

3.2. România

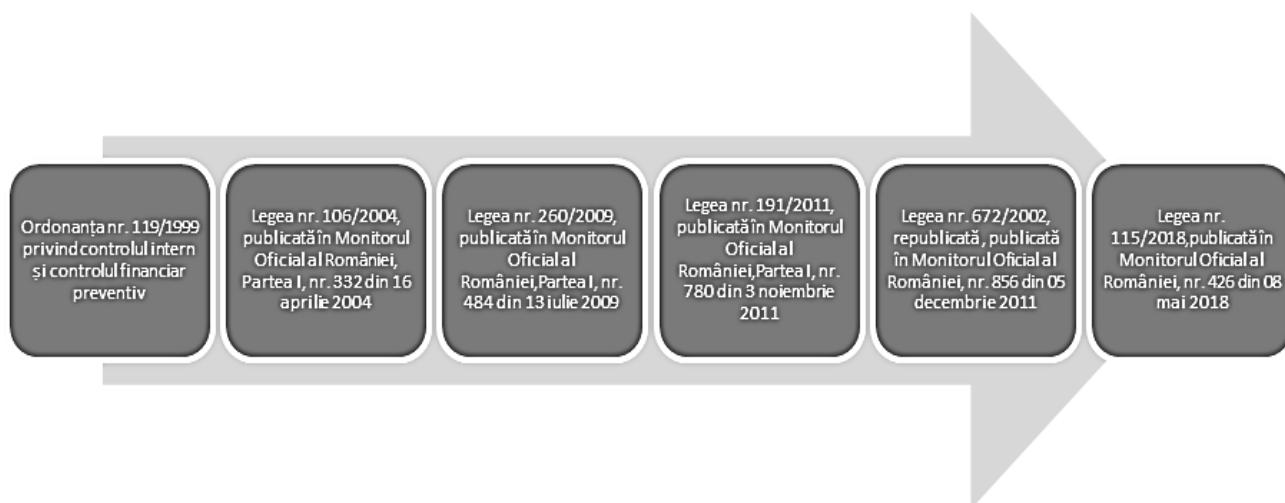
Termenul de audit intern, pentru prima dată, a fost folosit sub formă conceptuală în Ordonanța Guvernului României nr. 119, din data de 31.08.1999 „Privind auditul intern și controlul financiar preventiv”, modificată prin Ordonanța nr. 72/2001. În perioada 1999-2003, pe baza cadrului normativ stabilit prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 119/1990, au fost înființate inspecțiile de audit intern și au devenit responsabile cu acțiunile/inspecțiile de control raportate ca activități de audit intern. Această perioadă a fost o etapă de confuzii în acest sens. Au existat numeroase probleme legate de înțelegerea conceptelor și a prerogativelor de control intern și de audit intern, dar a fost și o etapă care a contribuit la clarificarea rolului, poziției și orientării lor către standardele europene (Munteanu ș.a., 2010). Faptul că Ordinul menționat mai sus reglementa activitatea a două structuri diferite a condus la necesitatea elaborării Legii nr. 672 din 19 decembrie 2002 „Privind auditul public intern”. **Figura nr. 1** oferă un cadru pentru evoluția legislației privind auditul public intern, care a fost modificat și completat prin alte reglementări juridice.

Auditul public intern, prin Legea nr. 672/2002, republicată, este definit ca activitatea funcțională, independentă și obiectivă, de asigurare și consiliere, concepută să adauge valoare și să îmbunătățească activitățile entității publice; ajută entitatea publică să își îndeplinească obiectivele, printr-o abordare sistematică și metodică, evaluează și îmbunătățește eficiența și eficacitatea managementului riscului, controlului și proceselor de guvernanță. Auditul public intern cuprinde ca structuri organizatorice: Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern în cadrul Ministerul Finanțelor Publice, Comitetul de Audit

Public Intern, Comitetele de audit intern din entitățile publice și departamentele de audit intern. În comparație cu Albania, în România funcționează Comitetul de Audit Public Intern, alături de Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern, alcătuită din 11 membri, ca un organism cu un caracter consultativ, pentru a acționa

în definirea strategiei și îmbunătățirea activității auditului public intern în sectorul public. În Albania acest Comitet a fost organizat cu 9 membri și a avut aceeași funcții ca în legislația românească. După intrarea în vigoare a Legii nr. 114/2015, funcționarea acestui Comitet nu a fost prevăzută în dispozițiile legale.

Figura nr. 1. Evoluția legislației privind auditul public intern în România

Sursa: Proiecție proprie bazată pe cadrul legislativ din România

Unitatea Centrală de Armonizare a Auditului Public Intern din România a elaborat și a publicat 44 de ghiduri procedurale și practice, manuale și metodologii pentru fiecare tip de audit.

Astfel, menționăm că ghidurile și metodologiile elaborate sunt mai detaliate și mai complete în România. Direcția de Armonizare pentru Audit Intern din Albania ar trebui să elaboreze manuale, proceduri și orientări mai cuprinzătoare privind modul de desfășurare a diferitelor tipuri de misiuni de audit intern pentru a ajuta auditorii interni în activitatea lor.

4. Analiza comparativă a legislației și provocările în implementare

Înainte de a analiza legislația celor două țări, trebuie să luăm în considerare factorii specifici fiecărei țări, cum ar fi factorii economici, sociali și culturali. Se estimează că economia albaneză se află într-o etapă stabilă, la fel ca

România, deși merită subliniat faptul că România este influențată de factori europeni, ca parte a UE. În acest sens, Albania încearcă să facă progrese în ceea ce privește obiectivele de îndeplinit pentru a deveni membru al UE.

În primul rând, dezvoltarea procesului de audit în Albania și România s-a desfășurat aproximativ în aceeași perioadă, la începutul anilor 2000. În timp ce Albania se afla în primele etape de organizare a activității de audit intern, România a semnat aderarea la UE, iar Comisia Europeană de ani de zile își exercită influența și presiunea asupra consolidării funcțiilor de audit intern. Acest lucru se observă în elaborarea Legii privind auditul intern în România, care este mai completă și mai detaliată comparativ cu cea din Albania.

În al doilea rând, ambele legislații asigură independența auditorilor interni din sectorul public. Structurile de audit raporteză direct șefului entității, auditorii exercită independent funcția de audit și au acces la toate datele de natură tehnică, economică, financiară și managerială ale entității auditate.

În al treilea rând, ambele legislații definesc rolul, principiile, organizarea, sfera, misiunea, conflictul de interes, funcționarea și responsabilitățile.

În al patrulea rând, Ministerul Finanțelor joacă rolul principal în ambele țări. Obligația de a înființa un serviciu de audit intern este stabilită prin legislații care reglementează activitatea de audit intern în sectorul public.

Din analiza legislației rezultă că există unele asemănări, dar și diferențe, grupate pe două paliere, și anume:

1. În ceea ce privește angajarea și certificarea auditorilor interni

În Albania, conform Legii nr. 114/2015, pe lângă condițiile generale ale legislației privind funcționarul public și Codul Muncii, auditorii trebuie să aibă:

- a. diplomă universitară în științe juridice, economice și alte științe, în funcție de necesitățile sectorului auditat;
- b. șeful unității de audit intern trebuie certificat ca „auditor intern” și trebuie să aibă 5 ani de experiență în calitate de auditor intern sau extern;
- c. auditor intern trebuie să fie certificat ca „auditor intern” și să aibă o experiență de lucru de 5 ani în profesie sau ca auditor intern sau extern;
- d. un angajat care nu deține certificatul ca „auditor intern”, dar are 3 ani de experiență în această profesie, este angajat în unitatea de audit intern și în timpul primilor 2 ani lucrează sub supravegherea superiorului direct. În această perioadă, acest angajat trebuie să se supună în mod necesar procedurii de certificare ca „auditor intern”. Dacă, în această perioadă, angajatul nu este certificat ca „auditor intern”, angajatul încheie relația de muncă și se consideră a fi întreruptă din cauza acestei legi.

Pentru a beneficia de certificatul de auditor intern în sectorul public, pe lângă completarea criteriilor de mai sus, auditorul trebuie să participe la cele 6 module ale programului de certificare și să fie supus testelor preliminare pentru fiecare modul. La sfârșitul programului de certificare, auditorii sunt supuși examenelor scrise și orale pentru toate modulele dezvoltate în timpul procesului, care durează aproape un an. Taxa pentru înregistrarea și participarea la procesul de certificare este 40.000 ALL¹. Radiera din

registru național al auditorului intern se efectuează în cazurile în care auditorul intern:

- nu a participat la formarea profesională continuă,
- a participat la unul sau mai multe audituri în cazul unui conflict de interes,
- sau dacă există o hotărâre judecătorească prin care este interzisă exercitarea funcțiilor publice.

În România, conform Legii 672/2002, cu modificările ulterioare, numirea sau demiterea auditorilor interni se face de către șeful entității publice, cu avizul șefului departamentului de audit intern. Șeful departamentului de audit public intern este numit/demis de șeful entității/instituției, iar pentru instituțiile subordonate numirea/demiterea se face cu aprobarea organului public ierarhic superior. Unitatea Centrală de Armonizare pentru Audit Public Intern coordonează sistemul de recrutare în domeniul auditului public intern, sistemul național de certificare a auditorilor interni în unitățile publice, precum și sistemul de formare profesională continuă. Este interesant faptul că printre funcțiile Unității Centrale este și aprobarea numirii/demiterii șefilor departamentelor de audit intern în cadrul entităților publice. În Albania, Direcția de Armonizare pentru Audit Intern nu are această funcție prevăzută prin lege.

Certificatul auditorului intern în sectorul public, care atestă îndeplinirea condițiilor necesare pentru ca un auditor intern să efectueze activități de audit public intern în entități publice, este emis dacă:

- auditorul are o experiență profesională de cel puțin un an,
- onestitatea profesională este confirmată prin două recomandări din partea auditorilor interni sau a specialiștilor din domeniu care au o experiență de 5 ani în activitatea publică,
- prin testarea tip grilă s-a verificat recunoașterea competențelor profesionale dobândite de auditorul intern. Testul este organizat de Ministerul Finanțelor Publice/Unitatea Centrală de Armonizare pentru Audit Public Intern în cel puțin următoarele domenii: audit intern, finanțe publice, contabilitate, drept, management, tehnologia informației, gestiunea riscurilor, control intern și guvernanță.

Certificatul își pierde valabilitatea atunci când auditorul intern nu a efectuat activități de audit intern timp de 5 ani și nu a participat la formarea profesională continuă din

¹ Moneda oficială a Albaniei (Lek), 100 ALL ≈ 0,8 Euro, 100 ALL ≈ 3,9 RON

vina sa. Auditorii interni sunt obligați să transmită organismului care a eliberat certificatul, o dată la fiecare 5 ani, rapoarte privind modul de executare a programelor de formare profesională continuă, aprobată de șeful entității publice, pe baza cărora va fi evaluată menținerea/pierderea valabilității certificatului auditorului. Planurile anuale de formare profesională ar trebui, prin urmare, să asigure dezvoltarea sistematică, consecventă și obiectivă a competenței profesionale prin intermediul programelor de formare, care îmbunătățesc cunoștințele și abilitățile pe care auditorii interni le-au dobândit deja, pe baza unei evaluări obiective a cererilor (Ivanova, 2019, p. 79).

Un audit în conformitate cu standardele IIA necesită un personal de audit mai profesionist, corect, eficient și capabil să răspundă provocărilor în curs. Pentru perioada 2005-2018, în Albania au fost certificați 1960 de auditori interni. Pe baza documentelor aprobată și publicate, numărul angajaților planificați a scăzut între 2009 și 2014, cu 42 de posturi, însă după 2014 până în 2017, acesta a crescut de la un an la altul cu 54 de posturi (Tabelul nr. 1). În cadrul structurilor de audit din sectorul public în perioada 2009-2017 apare diferența dintre numărul de auditori planificați în organigrame și numărul auditorilor angajați în unitățile de audit intern.

Tabelul nr. 1. Evoluția numărului de auditori interni

Anul	Număr posturi planificate	Număr posturi realizate	Număr posturi vacante
2009	416	402	14
2010	416	406	10
2011	403	392	11
2012	406	391	15
2013	407	387	20
2014	374	351	23
2015	395	363	32
2016	416	386	30
2017	428	400	28

Sursa: Proiecția autorilor, bazată pe Rapoartele anuale ale Direcției Generale de Armonizare a Controlului Financiar Intern Public

2. În ceea ce privește contravențiile și sancțiunile

Chiar dacă ambele legislații trebuie îmbunătățite, cea mai mare provocare este aplicabilitatea legii în ambele țări. În România, baza legală a contravențiilor și sancțiunilor este completă datorită Legii nr. 672/2002, republicată. Responsabilitatea pentru constatarea infracțiunilor și aplicarea sancțiunilor aparține reprezentanților autorizați ai Ministerului Finanțelor Publice, iar la nivelul entității publice subordonate aparține și reprezentanților autorizați ai organului ierarhic superior. Sancțiunile, conform legislației, se referă la:

- încălcarea obligației de a asigura cadrul organizatoric și funcțional necesar desfășurării activității de audit public intern,

- încălcarea obligației de a elabora norme de audit public intern specifice entității publice, precum și neprezentarea lor spre avizare,
- încălcarea obligației de a elabora proiectul planului de audit public intern,
- refuzul personalului de execuție sau de conducere, implicat în activitatea auditată, de a prezenta documentele solicitate cu ocazia efectuării misiunilor de audit public intern,
- nerespectarea prevederilor referitoare la numirea/destituirea conducerii compartimentului de audit public intern, respectiv la numirea/revocarea auditorilor interni.

Tabelul nr. 2 prezintă numărul de instituții publice din România obligate la înființarea funcției de audit public intern.

Tabelul nr. 2. Instituții publice din România obligate la înființarea funcției de audit public intern

	2015	2016	2017
Număr de entități care aveau obligația de a organiza activitatea de audit public intern.	9.977	11.031	11.937
Număr instituții publice care nu au înființat auditul intern, din care:	1.817	2.364	2.512
- entități publice din administrația publică centrală	186	81	103
- entități publice din administrația publică locală	1.631	2.283	2.409
Număr instituții publice care au înființat funcția de audit public intern, din care:	8.160	8.667	9.425
- funcționează în mod efectiv	7.512	6.715	7.447
- nu funcționează	648	1.952	1.978
Număr instituții publice care au înființat funcția de audit public intern prin structură proprie	1.345	1.365	1.641
Număr instituții publice care au înființat funcția de audit public intern prin organul ierarhic superior	4.443	4.410	4.409
Număr instituții publice care au înființat funcția de audit public intern prin contracte de prestări servicii	-	182	138
Număr instituții publice care au înființat funcția de audit public intern prin sistem de cooperare	2.372	2.707	3.237
Număr de structuri de audit public intern în sistem de cooperare	42	42	46

Sursa: Prelucrările autorilor, bazate pe Rapoartele anuale ale UCAAPI

Conform rezultatelor prezentate în **Tabelul nr. 2**, am observat că există un număr relativ mare de structuri de audit în sectorul public intern. Potrivit Rapoartelor anuale ale UCAAPI acest lucru se întâmplă din cauza faptului că şefii de entități publice încă nu au înțeles rolul și necesitatea auditului public intern, iar, pe de altă parte, resursele financiare existente sunt insuficiente. De asemenea, există restricții legislative privind numărul maxim de posturi ce pot fi create în cadrul instituțiilor. Contrairement aux prévisions légales, il n'a pas été appliquée à aucun moment. Les sanctions prévues par la loi (art. 24), pour lesquelles le législateur a établi des limites, ont été appliquées dans les institutions publiques. Cependant, les autorités supérieures n'ont pas encore compris l'importance et la nécessité de l'audit public interne. Les ressources financières disponibles sont insuffisantes pour assurer l'audit public interne dans toutes les institutions publiques.

în cei 17 ani care au trecut de la data emiterii Legii auditului public intern (anul 2002), combinată cu restricțiile bugetare și de personal aplicate în administrația publică, au generat situația existentă în domeniul auditului public intern.

Conform Legii 114/2015 din Albania, directorul unității de audit intern este responsabil de întocmirea raportului anual, aprobat de șeful entității publice, care trebuie să transmită acest raport către structura responsabilă de armonizare a auditului intern. **Tabelul nr. 3** oferă informații referitoare la îndeplinirea obligației de întocmire a Raportului anual privind activitatea de audit intern, pe baza modelului standard de raportare stabilit în *Manualul de audit intern*.

Tabelul nr. 3. Situația entităților publice care au întocmit Raportul anual privind activitatea de audit intern

	2014	2015	2016	2017
Număr de structuri care au transmis rapoarte anuale	82	98	110	115
Număr de structuri de audit intern	100	103	112	119

Sursa: Proiecția autorilor, bazată pe Rapoartele anuale ale Direcției Generale de Armonizare a Controlului Financiar Intern Public

Conform datelor raportate către Direcția de Armonizare pentru Audit Intern, numărul unităților care nu au întocmit și prezentat Raportul anual privind activitatea de

audit s-a redus semnificativ de la 18 structuri în 2014 la 4 structuri în 2017. De asemenea, numărul structurilor de audit intern este în creștere. Până în anul 2017

operează 119 structuri de audit intern, cu 19 entități mai mult decât în 2014. Un număr considerabil de structuri de audit intern funcționează cu încălcarea reglementărilor legale aplicabile. Pentru anul 2017 s-au constatat unele deficiențe și anume, a existat deficit de personal în 40 de structuri, 10 șefi de structuri de audit sunt fără certificatul „audit intern din sectorul public” și 4 structuri au mai mult de 1/3 angajați necertificați în domeniul auditului.

Concluzii

Albania a făcut pași importanți privind punerea în aplicare a funcției de audit intern în sectorul public, datorită coordonării activității de audit și susținerii Direcției de Armonizare pentru Audit Intern, dar încă există nevoie de îmbunătățire. Acest studiu evidențiază o lipsă de studii științifice în domeniul auditului intern în Albania. Cercetările în domeniul auditului intern în Albania, ca țară care este în curs de dezvoltare, sunt interesante și cu o contribuție importantă la literatură științifică albaneză.

Prin studiul nostru concluzionăm că în desfășurarea procesului de audit intern din Albania se manifestă unele deficiențe, care au fost deja evidențiate. În opinia noastră, România deține o legislație mai completă și mai cristalizată, comparativ cu Albania. O lege este eficientă în măsura în care ea este aplicabilă și în acest sens ambele țări suferă de deficiențe în aplicarea legislației relevante în vigoare. Chiar dacă România are o lege mai consolidată, ambele state au nevoie, pe lângă crearea structurilor de audit și a comitetelor de audit intern în acele entități de interes public, să consolideze rolul auditorului intern.

Legislația românească prevede sancțiuni pentru nerespectarea prevederilor legale care reglementează activitatea de audit intern, însă acestea nu au fost aplicate niciodată de la intrarea în vigoare a legii privind auditul intern public (2002), în timp ce Legea privind auditul intern în Albania nu prevede luarea unor măsuri și/sau sancțiuni pentru nerespectarea prevederilor legale. În contextul implementării unui sistem modern de audit intern, având în vedere problemele întâmpinate de structura responsabilă de armonizare a auditului intern, sugerăm punerea în aplicare a unor măsuri legislative care ar presupune o verificare eficientă a utilizării fondurilor publice.

În acest sens, propunem impunerea unor mecanisme „restrictive” sau „blocante” pentru instituțiile care nu respectă prevederile legale referitoare la organizarea

activității de audit intern în sectorul public. În momentul în care organismele responsabile (guvernul, prim-ministrul, Departamentul administrației publice din Albania) constată că nu sunt respectate dispozițiile legale privind organizarea auditului intern de către instituțiile publice, acestea ar putea sanctiona un asemenea comportament prin următoarele modalități:

- reducerea alocațiilor bugetare;
- limitarea cheltuielilor instituțiilor publice respective până la plafonul de maximum 30%;
- să nu aprobe modificări ale structurii organizatorice a instituțiilor respective până la momentul conformării.

Funcționarea unui serviciu de audit intern corect, de succes și bine organizat, în conformitate cu prevederile legale este responsabilitatea conducerii unităților publice. Guvernul trebuie să intervină cu acțiuni concrete, să dezvolte mecanisme și proceduri adecvate pentru a sublinia importanța procesului de audit intern. Pentru o utilizare eficientă, economicoasă și efectivă a fondurilor publice și realizarea obiectivelor entității, conducerea de la nivelul de vârf a entității ar trebui să considere auditul intern ca o funcție cu valoare adăugată.

Instituția Supremă de Audit din Albania, în conformitate cu Art. 16 din Legea nr. 154/2014, evaluează funcționarea generală a sistemelor de control și de audit intern în entitățile auditate, indicând, după caz, opiniile și recomandările. În vederea asigurării complementarității și a creșterii eficienței activității de audit din România, Legea nr.94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi din România la art.42 prevede obligația Curții de Conturi de a evalua activitatea de control financiar propriu și de audit intern a persoanelor juridice controlate. Persoanele juridice supuse controlului Curții de Conturi sunt obligate să transmită Raportul privind desfășurarea și realizarea programului de audit intern până la sfârșitul trimestrului I pentru anul precedent. În acest context, Curtea de Conturi a României procedează la evaluarea sistemului de audit intern. Auditorii din Instituția Supremă de Audit din Albania, în exercitarea competențelor lor, ar trebui să se implice mai mult în funcționarea eficientă a sistemului de control și audit intern, deoarece ei nu pregătesc în fiecare an un raport special privind activitatea de audit pentru a evalua punctele slabe și forte ale sistemului în ansamblu, ca în cazul României.

Constatările cercetării indică faptul că sectorul public trebuie, în primul rând, să revizuiască cadrul juridic privind activitatea de audit intern, în conformitate cu

standardele internaționale și cele mai bune practici, astfel încât structurile de audit intern să fie consolidate

și dezvoltate, ceea ce ar asigura creșterea performanței entităților, dar și a economiei în general.

BIBLIOGRAFIE

1. Angjeli, G. (2014), Auditimi dhe qeverisja e mire, Monografi, UMSH Press – KLSH, Classic Print, Tirana.
2. Avram, A., Avram C.D., Avram, V. (2014), Research and development expenditures between discretionary cost and source for economic growth, *Romanian Journal of Economics*, Institute of National Economy, Volume 39, p. 49-66.
3. Avram, M., Avram V., Avram A. (2008), The implications of the financial auditors' to detect the frauds, *Annals of the University of Oradea*, Economic Science Series, Vol. 17, Issue 3, p. 928-934.
4. Avram, M. (2011), Considerations on the Practical Application of International Auditing Standards Regarding the Environment of Control, *Annals of University of Craiova – Economic Sciences Series*, vol. 3(39), pp. 1-7.
5. Bello, H., Karapici, V. (2012), The Risk-based Role of Internal Audit within Albania, Public Organizations, *International Journal of Business and Technology*: Vol. 1: Iss. 1, Article 2, DOI: 10.33107/ijbt.2012.1.1.02.
6. Carataş, M. A., Spătariu, E. C. (2018), The Role of Internal Audit in Fighting Corruption, *Ovidius University Annals*, Economic Sciences Series, Volume XVIII, Issue 2, pp. 566-569.
7. Dascălu, E.D. (2016), Factors supporting and adequate sizing of internal audit departments in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 6(138)/2016, pp. 642-650, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/138/642.
8. Drăgan, C. (2018), Internal audit and risk management, *Annals of Constanta Maritime University*, Vol 27 No 223, Section VI – Maritime Economics, Logistics and Social Sciences, pp. 107-110.
9. Dragomir, I.V., Avram M., Domnișoru S. (2016), Considerations Regarding the Contents of Internal Control, *Ovidius University Annals*, Series Economic Sciences. Vol. 16 Issue 1, p. 497-502.
10. Dumitrescu, P. A. (2015), The Romanian Internal Audit System – An X-Ray Analysis of Audit Compartment Activities, *Review of International Comparative Management*, vol. 16(3), pp. 343-353.
11. Fülöp, M.T., Szekely, S.V. (2017), The evolution of the internal auditing function in the context of corporate transparency, *Audit Financiar*, vol. XV, no. 3(147)/2017, pp. 440-450, DOI: 10.20869/AUDITF/2017/147/440.
12. Halili, K., Fino, D., Karapici, V. (2017), External Quality Assessment of Internal Audit in the Albanian Public Sector, *Abstract Proceedings of MODAV International Conferences on Accounting*, edited by Beyhan Marşap and Pınar Okan Gökten, Issue: 1/December 2017, pp. 46 – 50, Tirana, Disponibil online la <http://www.modav.org.tr/images/abstratcs.pdf>
13. Imbrescu, C. M., Peța C. (2017), Internal Audit: "A Necessary Evil" or A Creator of Added Value?, *"Ovidius" University Annals*, Economic Sciences Series, Volume XVII, Issue 2, pp. 571-575.
14. Ivanova, D.. (2019). The professional competence of public sector internal auditors in Bulgaria – opportunities and challenges, *Business Management*, Issue 1, pp. 67-82
15. Jones, K. K., Baskerville R. L., Sriram R. S., Ramesh B., (2017), The impact of legislation on the internal audit function, *Journal of Accounting & Organizational Change*, Vol. 13 Issue: 4, pp. 450-470, <https://doi.org/10.1108/JAOC-02-2015-0019>.
16. MacRae, E., Van Gils, D. (2014), Research report: Internal Audit Capabilities and Performance Levels in the Public Sector, A Global Assessment Based on IIA's 2010 Global Internal Audit Survey and Internal Audit Capability Model (IA-CM) for the Public Sector, *The Institute of Internal Auditors Research Foundation*, accesat la data de 29 mai 2019, disponibil online <https://www.interniaudit.cz/download/novinky/Internal-Audit-Capabilities-and-Performance-Levels-in-the-Public-Sector.pdf>
17. Macarie C. F., Moldovan O. (2017). Evoluția auditului public intern în perioada 2006-2015. Introducere în IA-CM (Modelul de Măsurare a Capacității Auditului Public Intern. *Revista Transilvană de Științe Administrative* 2(41)/2017, pp. 14-33.
18. Munteanu, V., Zuca, M., Tinta A. (2010), Internal audit regulations in Romania and their convergence to European exigencies, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, No. 12 /2010, Issue 1, p. 267-273.
19. Naska, K. et al. (2012), Historiku i Kontrollit të Lartë të Shtetit 1925-2012, Seria: botime KLSH -09/2012.
20. Stanciu, V. (2018), Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 544-552, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/023.

21. Stanciu, V. and Seria, C. (2019), Insights on the New Coordinates in Internal Audit, *Audit Financiar*, vol. XVII, no. 2(154)/2019, pp. 261-273, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/154/009.
22. Trencerry A. (1999), Principles of Internal Control, Publisher: University of New South Wales Press.
23. Troi, S. M. (2018), The Relation Between Culture, Corporate Governance and the Role of the Internal Auditor, "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series, Volume XVIII, Issue 2, pp. 702-706.
24. Van Gansberghe C.N. (2005), Internal Auditing in the public sector, Publisher: Internal Auditor. August, Vol. 62 Issue 4, p. 69 – 73.
25. Xhani, N., Iliescu, M. A. (2018), Coordination of audit work between the internal and external audit, *Annals of the University of Craiova, Economic Sciences Series*, Vol. 2, Issue 46, pp. 53-60.
26. Xhani, N., Meçe, I. and Çela, L. (2019). The Necessity to Improve the Internal Audit Framework in Albania: A Comparative Analysis with the Romanian Legislation, edited by Kürşat Ç, Hilal A, İnanç K, *The Third InTraders International Conference on International Trade Abstract Book*, Sakarya, Turkey.
27. Üç, M., Shehu, D. (2017), The Attitudes of Internal Auditors to Internal Audit Practice in Post-communist Countries – Case of Albania, *Accounting and Finance Research*, Vol. 6, No. 3; pp. 88-93.
28. *** IIA, Definiția Auditului Intern, Disponibil online la: <https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Definition-of-Internal-Auditing.aspx> [accesat la data de 19 mai 2019].
29. *** Legea Nr. 672/2002 privind auditul public intern cu modificările ulterioare, republicată în 2011, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 856 din 5 dec. 2011, Disponibil online la: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/lege672_m_0856.pdf [accesat la data de 19 mai 2019].
30. *** Legea Nr. 115/2018, Disponibil online la: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/legea115_0_6062018.pdf [accesat la data de 19 mai 2019].
31. *** Cadru normativ UCAAPI, Disponibil online la [accesat la data de 19 mai 2019]: <http://www.mfinante.gov.ro/pagina.html?categoriebunuri=cadru-normativ-ucaapi&pagina=domenii&menu=Ucaapi>
32. *** Law No 114/2015, on internal auditing in the public sector, available online at: https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/06/Ligji_114_22.10.2015.pdf [accesat la data de 19 mai 2019].
33. *** Law no. 9720 date 23.04.2007, on internal audit in the public sector.
34. *** UCAAPI/Ministerul Finanțelor Publice, Rapoartele privind activitatea de audit intern din sectorul public din România, Disponibil online la [accesat la data de 19 mai 2019]: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_activ_audit_intern_sect_public_2017.pdf
35. http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_activ_audit_intern_sect_public_2016.pdf
36. http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_activ_audit_intern_sect_public_2015.pdf
37. *** General Directorate of Harmonization of Public Internal Financial Control/Ministry of Finance and Economy, Albania, Joint reports for CHU/FMC and CHU/IA, Reports on the functioning of public internal control system in the general government units in Albania, 2010-2017, Disponibil online la [accesat la data de 19 mai 2019]: <https://financa.gov.al/en/raportet-vjetore/>
38. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/07/Raporti_Vjetor_i_KBFP_2017.pdf
39. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/06/Raporti_PIFC_-30_05_2016-1.pdf
40. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_PIFC_Report_2014_EN-1.pdf
41. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Raporti_Vjetor_i_KBFP_2013.pdf
42. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2012.pdf
43. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2011.pdf
44. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2010.pdf
45. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2009.pdf
46. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2008.pdf
47. *** http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/documents/control/brochure_pifc_en.pdf

Aspecte privind modificarea coordonatelor raportului auditorului independent. Cazul entităților de interes public

Denis Adrian LEVANTI,
Manager, Departamentul Audit, PwC România,
e-mail: levantidenis@yahoo.com

Rezumat

Perioadele în care auditorii finanțiali ai entităților de interes public emiteau un raport de audit standardizat, fără a descrie riscurile semnificative identificate pe parcursul procesului de audit, s-au scurs. În noul cadru de raportare, rapoartele de audit oferă mai multe informații și transparență stakeholderilor, în special cu privire la aspectele semnificative discutate de către auditori cu personalul responsabil de guvernanța entităților.

Cercetarea efectuată are ca obiectiv identificarea și analizarea aspectelor cheie de audit raportate de către auditorii finanțiali pentru un eșantion de entități de interes public din România. Rezultatele cercetării au evidențiat faptul că majoritatea auditorilor au respectat cerințele ISA referitoare la prezentarea aspectelor cheie de audit, respectiv faptul că există abordări diferite ale acestora cu privire la numărul mediu de aspecte cheie de audit descrise la nivel de raport și în funcție de industrie, natura aspectelor cheie și dezvăluirea pragului de semnificație utilizat în cadrul procesului de audit.

Cuvinte-cheie: raport de audit, entitate de interes public, aspect cheie de audit, stakeholderi

Clasificare JEL: M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Levanti, D. A., (2019), Aspects Regarding the Changes to the Independent Auditor's Report. The Case of Public Interest Entities, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 486-495,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/018

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/018>

Data primirii articolului: 07.05.2019

Data revizuirii: 13.05.2019

Data acceptării: 29.06.2019

Introducere

Ca urmare a crizei financiare globale și a creșterii complexității raportării financiare, solicitările investitorilor cu privire la necesitatea întocmirii de rapoarte de audit mai informative au crescut. Profesia de auditor finanțier a trebuit să răspundă investitorilor care și-au exprimat nemulțumirea cu privire la raportul de audit; o opinie simplă, conform căreia situațiile financiare oferă o imagine fidelă asupra activității unei entități, nu mai era suficientă. Dincolo de opinia cu sau fără rezerve, conținutul raportului de audit era standardizat.

Solicitările investitorilor nu s-au axat doar asupra rapoartelor de audit care exprimau o opinie fără rezerve, ci și asupra celor care exprimau o opinie cu rezerve. În acest context, a fost necesară extinderea opiniei auditorului în vederea includerii aspectelor și judecăților profesionale cheie efectuate în cadrul procesului de audit. Consiliul de Raportare Financiară din Regatul Unit al Marii Britanii a fost primul care a răspuns acestor solicitări, introducând noi cerințe de raportare pentru auditorii entităților care făceau obiectul Codului de Guvernanță Corporativă al Marii Britanii, începând cu anul 2012. Ulterior, Consiliul privind Standardele Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) a lansat noi standarde de raportare pentru auditorii finanțieri cu aplicabilitate pentru auditul situațiilor financiare pentru perioade începând cu 15 decembrie 2016. Ca urmare a acțiunii IAASB, autoritățile de reglementare a profesiei de auditor finanțier din diferite state și-au revizuit standardele naționale în vederea asigurării conformității cu regulile adoptate la nivel internațional.

Printre cele mai importante schimbări în structura raportului de audit se numără: reorganizarea structurii raportului de audit astfel încât paragraful ce conține opinia auditorului să fie prezentat la începutul raportului de audit, introducerea unei secțiuni noi dedicate prezentării aspectelor cheie de audit, prezentarea responsabilității conducerii entității, respectiv a auditorului, cu privire la continuitatea activității entității și prezentarea separată a oricăror incertitudini cu privire la acest aspect, declarația afirmativă a auditorului cu privire la independentă și conformitatea cu Codul de Etică.

În ceea ce privește auditul entităților de interes public, la nivelul Uniunii Europene (UE), noile cerințe de raportare ale auditorilor au fost implementate prin Regulamentul UE nr. 537/2014 al Parlamentului European și al

Consiliului privind cerințe specifice pentru auditul statutar al entităților de interes public.

În acest context, cercetarea de față are ca obiectiv identificarea și analizarea principalelor aspecte cheie de audit prezentate de către auditorii finanțieri în cadrul rapoartelor de audit emise în legătură cu situațiile financiare ale celor mai importante entități de interes public din România și anume, entitățile ale căror acțiuni sunt listate la Bursa de Valori București (BVB) și instituțiile de credit.

Comparativ cu rezultatele cercetărilor existente la nivelul literaturii de specialitate pe această temă, contribuția adusă de această lucrare constă în identificarea și analizarea principalelor aspecte cheie raportate de către auditorii finanțieri ai entităților de interes public din România pentru exercițul finanțier încheiat la 31 decembrie 2017 în funcție de natura acestora, industria în care entitățile își desfășoară activitatea, abordările diferitelor firme de audit în ceea ce privește numărul mediu de aspecte cheie prezentate la nivel de raport, precum și dezvăluirea pragului de semnificații.

De asemenea, considerăm că studiul poate fi utilizat ca un instrument de benchmarking de către părțile implicate și intereseate de rezultatul procesului de audit, din care amintim: auditorii finanțieri, personalul din conducerea entităților și investitorii.

Articolul este structurat astfel: prima secțiune este dedicată revizuirii literaturii de specialitate privind raportul de audit, fiind urmată de o secțiune ce descrie metodologia cercetării. Următoarea secțiune include rezultatele cercetării, iar lucrarea se încheie cu secțiunea dedicată concluziilor.

1. Revizuirea literaturii de specialitate

Scopul opiniei unui expert independent este acela de a consolida credibilitatea situațiilor financiare ale unei entități. Comunicarea opiniei auditorului poartă denumirea de atestare, iar în cadrul unui audit acestă atestare este denumită *raport de audit* (Hayes et al., 2015).

Land (2014) consideră surprinzător faptul că raportul de audit, singura voce independentă cu privire la situațiile financiare pregătite de către o entitate, reprezintă unică parte a unui set de situații financiare în cadrul căruia nu există niciun punct de lectură. De asemenea, autorul

menționează faptul că raportul de audit nu a suferit schimbări fundamentale de 80 de ani în Statele Unite ale Americii, respectiv de aproximativ 150 de ani în Regatul Unit al Marii Britanii.

Utilizatorii situațiilor financiare ale entităților de interes public sau ale celor private sunt în primul rând acționari și investitori, urmați de alți stakeholderi. Abma (2009) indică faptul că Forumul de Guvernanță Corporativă Eumedion, una dintre instituțiile ce reprezintă interesele investitorilor europeni, a adresat o scrisoare Organizației Internaționale a Valorilor Mobiliare (IOSCO) prin care și-a exprimat punctele de vedere cu privire la valoarea informativă a raportului de audit. Propunerea Forumului a fost aceea de reorganizare a raportului de audit, astfel încât să devină o formă importantă de comunicare între auditori și investitori. Un exemplu indicat de către Forum a fost includerea în conținutul raportului de audit a judecăților profesionale ale auditorului de pe parcursul procesului de audit.

De asemenea, Asare și Wright (2012) consideră că modelul tradițional al raportului de audit are un grad ridicat de standardizare și, prin urmare, este percepță ca fiind insuficient de util, de informativ și de transparent. În special după criza financiară din anul 2008, autoritățile de reglementare, consiliile ce definesc standardele profesionale și comunitatea de investiții au început serios să pună la îndoială valoarea informativă a raportului de audit. În mod similar, cercetarea academică din ultimul deceniu a subliniat, în mod repetat, nevoie de schimbare, invocând reforma raportului de audit. De exemplu, Carcello (2012) și Turner et al. (2010) constată că utilizatorii recunosc valoarea raportului de audit, însă arată interes redus în citirea acestuia având în vedere formatul standardizat. Rezultatele studiului realizat de către Church et al. (2011) și Gray et al. (2011) au relevat faptul că utilizatorii au evaluat raportul tradițional de audit ca fiind neinformativ, în special pentru faptul că toate entitățile de interes public primesc aceeași opinie fără rezerve. Într-o altă abordare, Mock et al. (2013) consideră că stakeholderii doresc mai multe informații cu privire la procesul de audit, auditorul finanțări, respectiv situațiile financiare. Mai mult, în urma cercetării efectuate, Vanstraelen et al. (2012) constată că stakeholderii sunt interesați de informații suplimentare privind constatărilor auditului, cum ar fi ariile cheie de risc.

În acest context, IAASB a procedat la revizuirea Standardelor Internaționale de Audit („ISA”) referitoare la

raportarea efectuată de către auditorul finanțări. IAASB consideră că noile standarde asigură creșterea transparenței și a valorii informative a raportului de audit, respectiv asigură îmbunătățirea comunicării dintre auditori și investitori și o atenție sporită din partea conducerii entității și a celor însărcinați cu guvernanță (de exemplu, Comitetul de Audit) cu privire la informațiile prezentate în situațiile financiare, subiectul procesului de audit și emiterea raportului de audit.

Raportat la entitățile de interes public, cea mai importantă schimbare referitoare la raportul de audit o reprezintă introducerea prezentării aspectelor cheie de audit. Potrivit ISA 701 „Comunicarea aspectelor cheie de audit în cadrul raportului auditorului” (ISA 701), paragraful 8, aspectele cheie de audit reprezintă acele aspecte care, în opinia profesională a auditorului, au fost cele mai semnificative pe parcursul procesului de audit al situațiilor financiare. În continuare, vom prezenta o serie de opinii și rezultate ale unor studii referitoare la impactul publicării raportului extins de audit și al prezentării aspectelor cheie ale auditului asupra stakeholderilor.

Cates (2014) observă faptul că noul raport de audit este transmis și discutat în mod activ printre acționari, ca parte a procesului ușual de revizuire a activității entităților. Richards (2014) afirmă faptul că a fost surprins plăcut de utilitatea noilor informații prezentate în cadrul raportului.

Banerjee (2017) apreciază dezvoltările aduse raportului de audit ca fiind pozitive, introducerea noilor elemente înălțurând misterul asupra muncii auditorilor și a modalității prin care aceștia decid asupra opiniei de audit. Pentru entitățile listate pe bursa de valori, Sim (2017) consideră că aspectele cheie de audit stau la baza conversației dintre membrii Directoratului și investitorii instituționali și retail.

Dintre studiile efectuate pe această temă, îl menționăm pe cel efectuat de Kohler et al. (2016), ce a avut ca obiectiv, examinarea valorii comunicative a raportului extins de audit asupra investitorilor instituționali și retail. Aceștia au constatat faptul că analizele investitorilor asupra situației economice a unei entități sunt influențate de aspectele cheie de audit identificate, însă, totodată, acestea nu au nicio valoare comunicativă pentru investitorii retail, care întâmpină dificultăți în înțelegerea informației prezentate.

Studiul efectuat de Carver și Trimble (2017) arată că investitorii retail consideră noul raport de audit ca fiind greu de citit și fără valoare adăugată în procesul de evaluare al investitorilor. Concluziile cercetării efectuate de către Sirois et al. (2018) indică faptul că, în procesul de revizuire a situațiilor financiare, utilizatorii își direcționează atenția către ariile indicate în raportul de audit ca fiind aspecte cheie ale auditului.

Gutierrez et al. (2018) afirmă faptul că nu au identificat dovezi care să ateste faptul că informațiile suplimentare incluse în raportul de audit afectează reacțiile și deciziile investitorilor. Această concluzie este convergentă și cu cea formulată de către Lennox et al. (2018), conform căreia dezvăluirea aspectelor cheie de audit nu influențează comportamentul investitorilor.

În ansamblu, studiile efectuate până în acest moment, respectiv interviurile cu profesioniștii din domeniu, oferă rezultate mixte în ceea ce privește comportamentul investitorilor și reacția pieței ca urmare a includerii aspectelor cheie de audit. Din această perspectivă, considerăm că sunt necesare cercetări pentru a explora consecințele economice asociate prezentării aspectelor cheie de audit.

2. Metodologia cercetării

Pentru realizarea obiectivului cercetării am recurs la cercetarea de tip calitativ.

Premisa cercetării a avut în vedere definiția entității de interes public conform Legii nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate. Definiția entității de interes public este una largă, astfel că, pentru scopul analizei, am inclus doar entitățile ale căror valori mobiliare au fost admise pentru tranzacționare pe BVB și instituțiile de credit ce își desfășoară activitatea pe piața din România.

Pentru stabilirea eșantionului supus analizei, am avut în vedere următoarele aspecte:

- toate cele 78 de entități ale căror acțiuni sunt tranzacționabile pe BVB, sectorul Bucharest Stock Exchange (BSE), status „Tranzactionabil”. Pentru două dintre entități nu am putut obține rapoartele de audit din surse publice, iar alte trei sunt instituții de credit persoane juridice înregistrate în România, ce au fost incluse în eșantionul dedicat acestui tip de entități.
- top 25 instituții de credit ce activează pe piața bancară din România. Pentru două dintre acestea nu

am putut obține rapoartele de audit din surse publice, iar alte trei reprezintă sucursale ale unor instituții de credit străine, ale căror situații financiare sunt întocmite de către societatea mamă.

Așadar, eșantionul cuprinde un număr total de 93 de entități de interes public, din care 73 sunt entități ale căror acțiuni sunt tranzacționate pe BVB, iar 20 sunt instituții de credit persoane juridice înregistrate în România, ce detin o cotă de piață de 84,03% la 31 decembrie 2017 în funcție de valoarea totală a activelor.

Am analizat rapoartele de audit emise în legătură cu situațiile financiare pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2017 întrucât, la data efectuării analizei, termenul de depunere a situațiilor financiare pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2018 nu era scurs. Menționăm faptul că toate entitățile incluse în eșantion întocmesc situațiile financiare anuale în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). Rapoartele de audit au fost obținute din surse publice, prin investigarea informațiilor disponibile pe website-ul oficial al BVB, respectiv cele ale entităților incluse în eșantion.

Pentru atingerea obiectivului propus am parcurs următoarele etape:

- stabilirea eșantionului și identificarea surselor de date;
- obținerea rapoartelor de audit din surse publice;
- analiza individuală a rapoartelor de audit și colectarea datelor în ceea ce privește: auditorul entității, formatul raportului, opinia emisă, aspectele cheie de audit menionate, prercul de semnificație, mențiuni cu privire la serviciile de non-audit;
- analiza propriu-zisă a datelor colectate; și
- interpretarea informațiilor obținute.

3. Rezultate și discuții

O primă analiză efectuată a evidențiat distribuția entităților incluse în eșantion în funcție de industria în care acestea își desfășoară activitatea. Rezultatele relevă faptul că cele 93 de entități analizate își desfășoară activitatea în 19 sectoare de activitate diferite. În ceea ce privește entitățile listate la BVB, observăm faptul că activitatea a 30% dintre acestea este concentrată în jurul a trei industrii și anume: producție și prelucrare (industria de manufactură), servicii financiare (sociații de investiții financiare, brokeri de asigurare) și construcții (Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1 Entitățile de interes public incluse în eșantion în funcție de industrie

Industria	Nr. entități	% în nr. total entități
Industria bancară	20	22%
Industria de producție și prelucrare	11	12%
Servicii financiare	9	10%
Construcții	7	8%
Industria electrotehnică și electronică	7	8%
Industria petrolului și a gazelor naturale	6	6%
Industria bunurilor industriale	4	4%
Industria farmaceutică	4	4%
Imobiliare	4	4%
Industria energetică	3	3%
Industria alimentară	3	3%
Industria automobilelor	3	3%
Industria hotelieră	3	3%
Alte industrii	9	10%
TOTAL	93	100%

Sursa: Analiza proprie a autorului

Analiza efectuată continuă cu identificarea distribuției firmelor de audit, separat pentru entitățile listate la BVB (Tabelul nr. 2), respectiv pentru instituțiile de credit (Tabelul nr. 3). Astfel, se observă că doar 38% dintre entitățile listate la BVB au situații finanțare auditate de companii membre Big 4 (PricewaterhouseCoopers – PwC, Deloitte, Ernst & Young – E&Y și KPMG), comparativ cu instituțiile de credit ale căror situații

finanțare sunt auditate în proporție de 100% de către aceste companii. Acest fapt are drept argument regulile mai stricte impuse de reglementările emise de către Banca Națională a României cu privire la cerințele privind reputația și experiența auditorilor finanțari ai instituțiilor de credit. 52% dintre entitățile listate pe BVB sunt auditate de firme locale de audit sau de auditori finanțari persoane fizice.

Tabelul nr. 2 Auditorii finanțari ai entităților listate la BVB

Firma de audit	Nr. entități auditate	% în nr. total entități
Alți auditori finanțari	38	52%
Big 4	28	38%
BDO & Mazars	7	10%
TOTAL	73	100%

Sursa: Analiza proprie a autorului

Tabelul nr. 3 Auditorii finanțari ai instituțiilor de credit

Firma de audit	Nr. entități auditate	% în nr. total entități
PwC	6	30%
Deloitte	6	30%
KPMG	4	20%
E&Y	4	20%
TOTAL	20	100%

Sursa: Analiza proprie a autorului

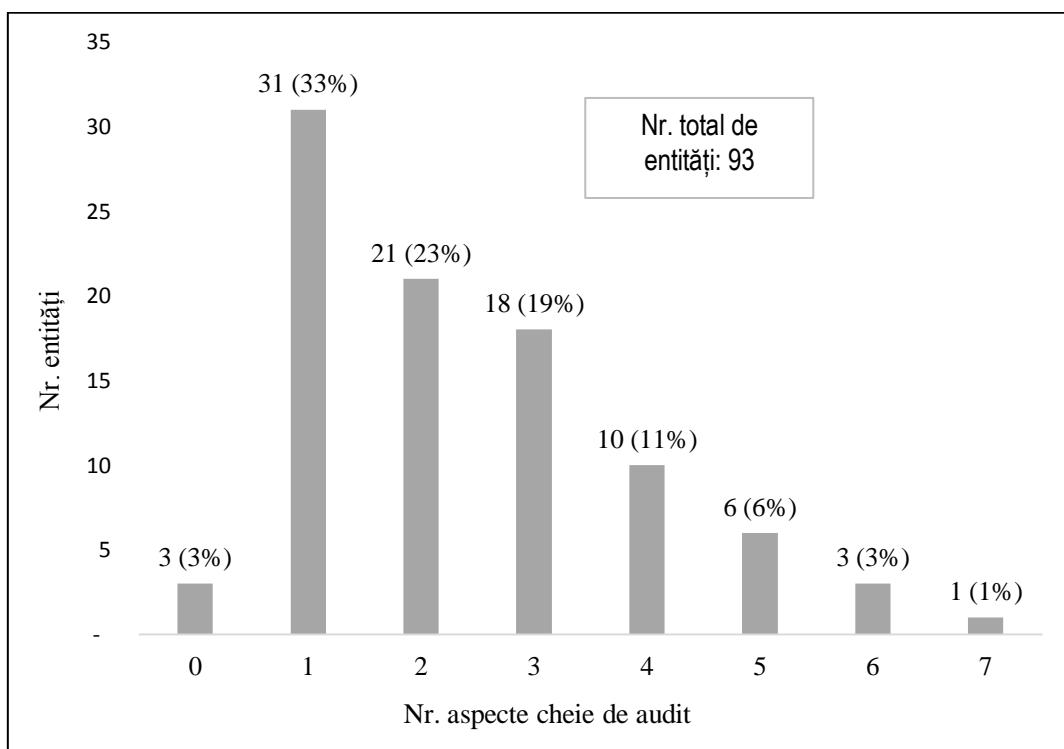
În cele ce urmează, vom identifica și analiza principalele aspecte cheie de audit prezentate de către auditorii financiari în rapoartele de audit. În vederea stabilirii aspectelor cheie de audit, auditorii financiari au în vedere următoarele criterii: arii contabile cu risc semnificativ, arii contabile care necesită judecăți profesionale semnificative din partea auditorului și efectul tranzacțiilor semnificative asupra auditului. Dintre aspectele care necesită atenția semnificativă a auditorului, acesta le selectează pe cele care au un impact semnificativ asupra situațiilor financiare și le raportează persoanelor responsabile cu guvernanța ca fiind aspecte cheie de audit. În *Figura nr. 1* este prezentat

numărul total de aspecte cheie de audit incluse în cadrul rapoartelor de audit analizate.

Rezultatele cercetării au relevat următoarele:

- 75% dintre rapoartele de audit ale entităților analizate conțin între 1 și 3 aspecte cheie de audit, cele mai frecvent întâlnite fiind rapoartele de audit ce conțin un singur aspect cheie;
- 22% dintre rapoarte includ între 4 și 7 aspecte cheie de audit; și
- pentru 3% dintre rapoarte aspectele cheie nu au fost prezentate (Electroaparataj SA, Electromagnetic SA și SNTGN Transgaz SA.), situație ce nu respectă cerințele revizuite ale ISA 701.

Figura nr. 1 Număr de aspecte cheie de audit pe entitate

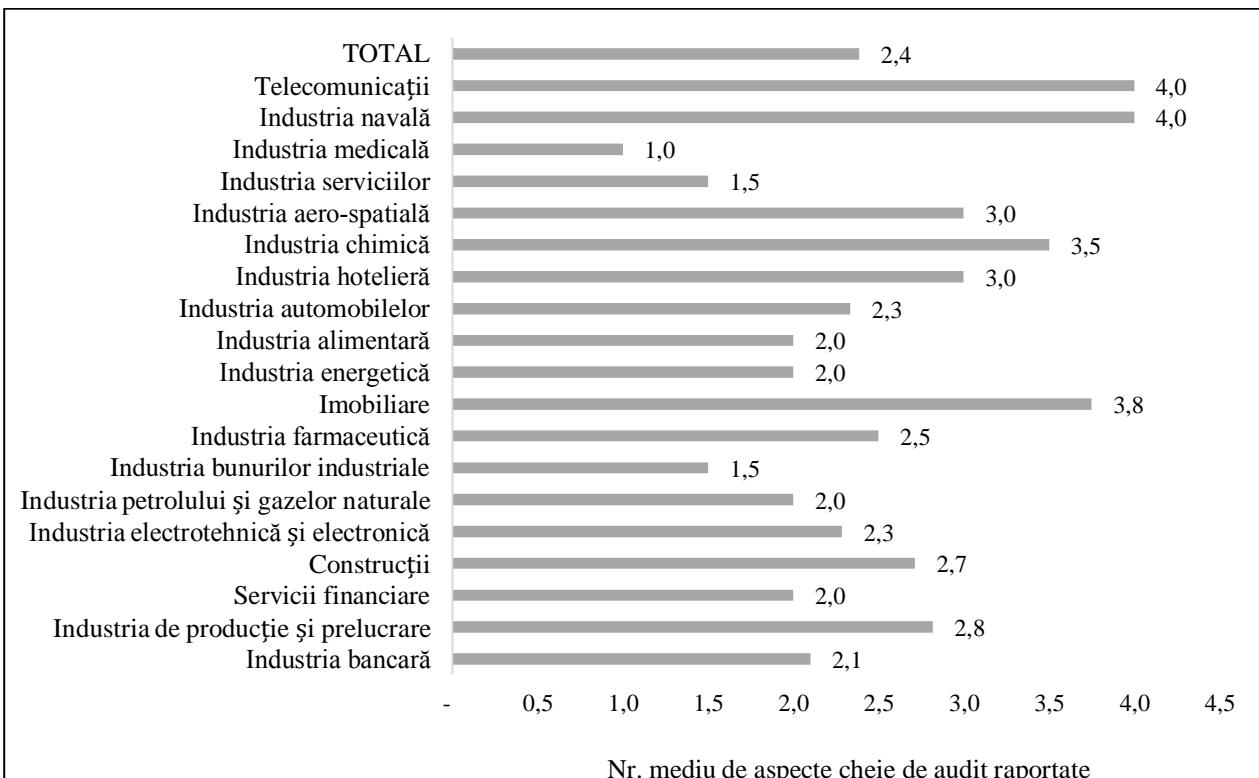

Sursa: Analiza proprie a autorului

Din *Figura nr. 2* observăm faptul că, în medie, au fost raportate 2,4 aspecte cheie de audit la nivel de raport. Cele mai ridicate medii au fost identificate în cazul entităților ce operează în domeniul telecomunicațiilor, al imobiliarelor și în industria chimică. La polul opus se regăsesc cele care

activează în industria medicală, a serviciilor și a bunurilor industriale. În ceea ce privește instituțiile de credit, numărul mediu de aspecte cheie raportate este inferior mediei eșantionului, auditorii raportând, pentru 70% dintre entitățile analizate, unul sau două aspecte cheie de audit.

Figura nr. 2 Număr mediu de aspecte cheie de audit raportate în funcție de industrie

Sursa: Analiza proprie a autorului

Figurile nr. 3 și nr. 4 ilustrează frecvența de raportare a aspectelor cheie de audit în funcție de natura acestora, pentru entitățile listate la BVB, respectiv pentru instituțiile de credit. Cu privire la entitățile listate la BVB, cinci dintre cele mai frecvente aspecte cheie de audit raportate constituie 60% din numărul total de aspecte cheie identificate ca urmare a analizei efectuate.

Deși cel mai frecvent aspect cheie de audit vizează recunoașterea veniturilor, presupția de risc de fraudă în recunoașterea veniturilor stipulată de ISA nu a fost prezentată ca atare în toate rapoartele de audit. Recunoașterea veniturilor a fost considerată aspect cheie din cauza unor motive specifice, cum ar fi: complexitatea tratamentului contabil, utilizarea de estimări pentru recunoașterea veniturilor și utilizarea de proceduri pentru înregistrarea manuală a unui volum ridicat de tranzacții.

De asemenea, nu considerăm surprinzător faptul că printre cele mai importante aspecte cheie raportate de către auditori se numără ajustările pentru deprecierea

imobilizărilor corporale și ajustările pentru deprecierea creațelor, întrucât tratamentele contabile aplicabile acestora necesită un nivel ridicat de judecată profesională din partea conducerii entităților, respectiv utilizarea de estimări cu privire la evenimente sau condiții incerte. Pentru a reduce riscul de denaturare semnificativă în relație cu aceste aspecte, auditorul nu trebuie doar să obțină dovezi coroborative cu privire la evaluarea efectuată de către conducere, ci și să exercite un nivel adecvat de scepticism profesional pentru a verifica acuratețea acesteia.

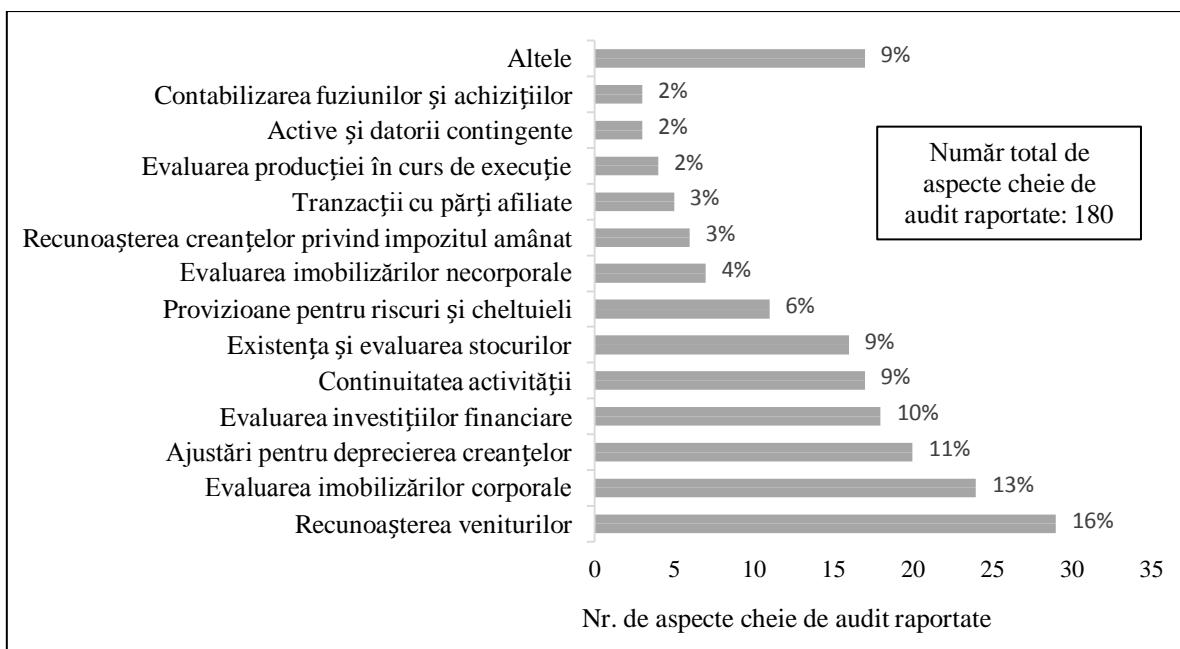
Ajustările pentru deprecierea creațelor reprezintă cel mai frecvent aspect cheie raportat și în cazul instituțiilor de credit. Modalitățile prin care băncile estimatează ajustările pentru pierdere ca urmare a riscului de neplată a debitorilor presupun un proces complex ce implică numeroase estimări, analize statistice și un nivel ridicat de judecată profesională din partea conducerii.

Contrar majoritatii entităților listate la BVB, instituțiile de credit dispun de sisteme informatiche complexe, ce asigură înregistrarea unui volum zilnic ridicat de

tranzacții, respectiv înregistrarea automată în contabilitate a veniturilor din dobânzi și comisioane ce derivă din activitatea de creditare. Cu toate acestea, auditorii au considerat oportună includerea recunoașterii veniturilor din dobânzi și comisioane din activitatea de creditare printre aspectele cheie ale auditului, având în vedere faptul că aceste venituri reprezintă cea mai

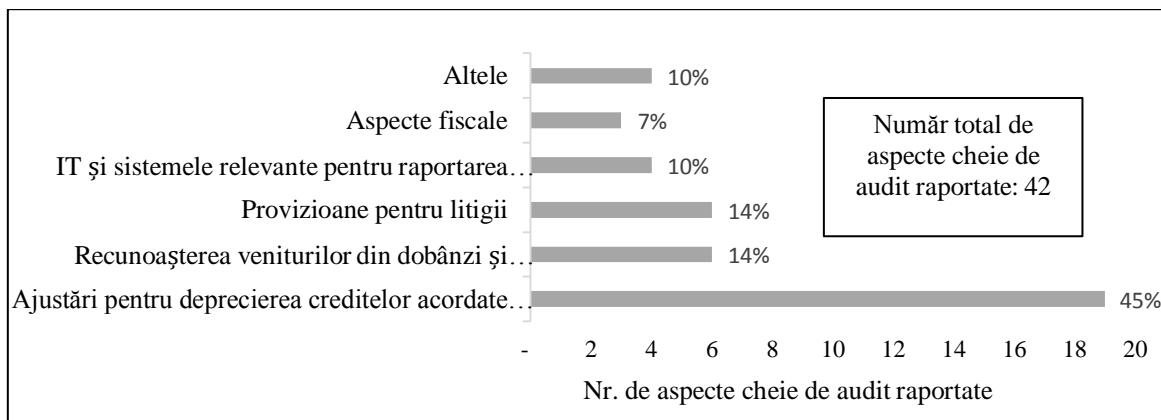
semnificativă parte a cifrei de afaceri a unei bănci. Ca și în cazul ajustărilor pentru deprecierea creațelor, provizioanele pentru litigii au fost identificate ca fiind aspecte cheie de audit, având în vedere nivelul ridicat de judecată profesională necesar din partea conducerii entităților și utilizarea de estimări cu privire la evenimente sau condiții incerte.

Figura nr. 3 Aspecte cheie de audit în funcție de natura acestora – entități listate la BVB

Sursa: Analiza proprie a autorului

Figura nr. 4 Aspecte cheie de audit în funcție de natura acestora – instituții de credit

Sursa: Analiza proprie a autorului

Rezultatele cercetării relevă faptul că, pentru entitățile de interes public, companiile de audit E&Y și PwC au raportat în medie un număr superior de aspecte cheie de audit comparativ cu numărul mediu de 2,4 prezentat la nivelul entităților listate pe BVB. De asemenea, s-a observat faptul că Deloitte, BDO și Mazars au raportat în medie un număr similar de aspecte cheie de audit. În ceea ce privește instituțiile de credit, E&Y și PwC au raportat în medie 2,8 respectiv 2,4 aspecte cheie de audit, superioare mediei de 2,1 înregistrate la nivelul instituțiilor de credit incluse în analiză.

Potrivit ISA 701, pentru a concluziona faptul că anumite aspecte comunicate de către auditori către persoanele responsabile cu guvernanța reprezintă aspecte cheie de audit, auditorii trebuie să ia în calcul o serie de considerente, printre care și importanța aspectului respectiv pentru înțelegerea situațiilor financiare de către stakeholderi și în special materialitatea acestuia față de situațiile financiare. În acest sens, pe parcursul analizei rapoartelor de audit, s-a constatat faptul că, în anumite situații, auditorii au considerat oportună prezentarea valorii pragului de semnificație utilizat în vederea desfășurării procesului de audit al situațiilor financiare, însotită de descrierea modalității de calcul al acestuia.

Dintr-o altă analiză efectuată, a reieșit faptul că PwC România este singura companie locală de audit care a ales să prezinte valoarea pragului de semnificație în toate rapoartele de audit emise în legătură cu situațiile financiare pentru exercițiul finanțier încheiat la 31 decembrie 2017 ale entităților incluse în eșantion.

Concluzii

Auditorii finanțari au fost obligați să emită rapoarte standard de audit pentru mai multe decenii. Tranzitia la un mediu al rapoartelor personalizate de audit schimbă, fără îndoială, această cultură îndelungată a profesiei de auditor.

Implementarea cerințelor revizuite cu privire la standardele de raportare de către auditori reprezintă provocări semnificative pentru auditori, membrii conducerii entităților și persoanele responsabile cu guvernanța, întrucât pregătirea raportului de audit necesită implicarea lor. Pe de altă parte, aceste provocări oferă oportunități pentru dezvoltarea profesiei de auditor, astfel încât auditorii să poată oferi o mai bună înțelegere a muncii efectuate și să îmbunătățească relevanța auditului pentru beneficiul entităților și al stakeholderilor. La rândul lor, entitățile pot folosi această oportunitate în vederea îmbunătățirii prezentărilor de

informații din situațiile financiare și a stimulării dialogului cu stakeholderii cu privire la acele aspecte considerate de către auditori ca fiind semnificative.

Cercetarea efectuată a evidențiat faptul că auditorii finanțari au respectat noile cerințe ale ISA cu privire la formatul și conținutul raportului de audit, cu excepția a trei situații în care aceștia au considerat că nu există aspecte cheie de audit de raportat. Pe viitor, este interesant de urmărit dacă această abordare a auditorilor, pentru entitățile în cauză, va suferi modificări. De asemenea, rezultatele studiului indică abordări diferite ale firmelor de audit în ceea ce privește numărul de aspecte cheie de audit prezentate la nivel de raport, respectiv ale dezvoltării pragului de semnificație utilizat în cadrul procesului de audit.

Având în vedere faptul că rapoartele de audit în varianta extinsă au fost întocmite doar pentru două exerciții finanțare (2016 și 2017), este de așteptat ca auditorii să analizeze schimbările necesare pentru îmbunătățirea conținutului rapoartelor de audit, în baza experienței deja dobândite, în special cu privire la descrierea aspectelor cheie de audit. De asemenea, este de așteptat ca entitățile să continue să-și dezvolte guvernanța corporativă și prezentările de informații din cadrul situațiilor financiare și a rapoartelor anuale, pentru a răspunde așteptărilor crescute din partea stakeholderilor.

În cazul în care entitățile și auditorii acestora nu constată nici un beneficiu al noului model de raportare și nu sunt orientați către inovare și schimbare, este posibil să existe riscul ca noul raport de audit să devină doar un raport mai lung, iar, pe măsură trecerii timpului, cu un limbaj din ce în ce mai standardizat.

Raportat la limitele cercetării, considerăm că una dintre limite este reprezentată de lipsa rapoartelor de audit pentru două instituții de credit ce activează în România și pentru alte trei, ce reprezintă sucursale ale unor instituții de credit străine, ale căror situații financiare sunt întocmite de către societatea mamă. Însă, având în vedere ponderea acestora în totalul eșantionului investigat, considerăm că rezultatele cercetării nu sunt influențate în mod semnificativ.

Ca direcții de cercetare viitoare, ne propunem continuarea cercetării cu privire la identificarea și analizarea principalelor aspecte cheie de audit prezentate de către auditorii finanțari în cadrul rapoartelor de audit emise în legătură cu situațiile financiare ale companiilor ce activează și în alte industrii.

BIBLIOGRAFIE

1. Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2014), Auditing & assurance services – an integrated approach, Fifth Edition, *Ed. Pearson*, pp. 47 – 76.
2. Asare, S., Wright, A. (2012), Investors', auditors', and lenders' understanding of the message conveyed by the standard audit report on the financial statements. *Accounting Horizons*, no. 26(2), pp. 193–217, disponibil online la <https://doi.org/10.2308/acch-50138>.
3. Carcello, J. (2012), What do investors want from the standard audit report? Results of a survey of investors conducted by the PCAOB's Investor Advisory Group, *The CPA Journal* no. 82(1), pp. 22–28.
4. Carver, B., Trinkle, B. (2017), Nonprofessional investors' reactions to the PCAOB's proposed changes to the standard audit report, disponibil online la <https://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm?Request-Timeout=50000000>.
5. E&Y (2017), Adoption of new auditor's report, disponibil online la [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017/\\$File/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017/$File/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017.pdf).
6. Federația Internațională a Contabililor, <http://www.ifac.org/>
7. Gold, A., Heilmann, M. (2019), The consequences of disclosing key audit matters (KAMs): A review of the academic literature, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* 93(1/2), pp. 5–14.
8. Gray, G., Turner, J., Coram, P., Mock, T. (2011), Perceptions and misperceptions regarding the unqualified auditor's report by financial statement preparers, users, and auditors. *Accounting Horizons*, no. 25(4), pp. 659–684, disponibil online la <https://doi.org/10.2308/acch-50060>.
9. Gutierrez, E., Minutti-Meza, M., Tatum, K., Vulcheva, M. (2018), Consequences of adopting an expanded auditor's report in the United Kingdom, *Review of Accounting Studies*, no. 23, pp. 1543–1587, disponibil online la <https://doi.org/10.1007/s11142-018-9464-0>.
10. IAASB (2015), New and revised Auditor Reporting Standards and Related Conforming Amendments, disponibil online la <https://www.iaasb.org/>.
11. IAASB (2018), Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, disponibile online la <https://www.iaasb.org/>.
12. KPMG International (2016), A guide to enhanced auditor's reports, disponibil online <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/sg/pdf/2016/12/Enhanced-auditor-reports.pdf>.
13. KPMG International (2018), New auditor's report requirement – communication of key audit matters, *Accounting and Auditing Update*, issue no. 20/2018.
14. Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N., Theis, J. (2016), The effects of key audit matters on the auditor's report's communicative value: Experimental evidence from investment professionals and non-professional investors, disponibil online la <https://doi.org/10.2139/ssrn.2838162>.
15. Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate și de modificare a unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 548 din 12 iulie 2017.
16. Lennox, C., Schmidt, J., Thompson, A. (2018), Is the expanded model of audit reporting informative to investors? Evidence from the U.K., disponibil online la https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2619785.
17. PwC Singapore (2017), Enhanced auditor's report, disponibil online la <https://www.pwc.com/sg/en/publications/enhanced-auditor-report.html>.
18. PwC Hong Kong (2017), Enhanced auditor's report, disponibil online la <https://www.pwckh.com/en/services/audit-and-assurance/publications/enhanced-auditor-s-report.html>.
19. Tian, J., Xin, M. (2017), Literature review on audit opinion, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, June 2017, Vol. 13, No. 6, pp. 266-271.

Influențele mecanismului de guvernanță corporativă asupra performanței financiare a unei companii

Lector Ready WICAKSONO,
Master în Contabilitate la Sekolah Tinggi Ilmu Ekonomi
Balikpapan, East Kalimantan, Indonesia,
e-mail: readywicak12@gmail.com

Lector Dasriyan SAPUTRA,
Master în Management la Sekolah Tinggi Ilmu Ekonomi
Balikpapan, East Kalimantan, Indonesia,
e-mail: dasriyansaputra07@gmail.com

Lector dr. Hairul ANAM,
Balikpapan University, East Kalimantan, Indonesia,
e-mail: haianam2912@gmail.com

Rezumat

Scopul acestui studiu este de a determina dacă consiliul de comisari reprezentând funcția de control intern, consiliul comisarilor independenti, comitetul de audit, proprietatea managerială, proprietatea instituțională sau tipul auditorului influentează performanța financiară a companiei. Metoda utilizată este analiza de regresie în doi pași. Populația studiată implică societățile imobiliare cotate la BVI (Bursa de Valori din Indonezia). Eșantionul utilizat are la bază o selecție rațională, iar sursa datelor folosite în studiu o reprezintă rapoartele financiare publicate de către firme. Rezultatele relevă faptul că la nivelul studiului, consiliul comisarilor și proprietatea instituțională au o influență pozitivă semnificativă asupra performanței financiare. În același timp, consiliul de comisari independenti, comitetul de audit, proprietatea managerială și tipul de auditor nu au o influență semnificativă asupra performanței financiare.

Cuvinte-cheie: consiliul comisarilor, proprietatea managerială, proprietatea instituțională

Clasificare JEL: G34, M42

Vă rugăm să căutați acest articol astfel:

Wicaksono, R., Saputra, D., Anam, H. (2019), The Influences of Corporate Governance Mechanism towards Company's Financial Performance, *Audit Financiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 496-506,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/019

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/019>

Data primirii articolelui: 20.02.2019

Data revizuirii: 5.05.2019

Data acceptării: 1.07.2019

1. Introducere

Martono și Harjito (2013) afirmă că o companie este înființată pentru mai multe scopuri, care vizează obținerea unui profit maxim, oferirea de prosperitate părților interesate și îmbunătățirea valorii companiei. Aceste scopuri devin esențiale pentru companie în stabilirea politicilor, precum și a managementului adecvat pentru aceasta.

Atingerea scopurilor companiei are la bază managementul acesteia. Așa cum a fost menționat anterior, unul dintre scopurile companiei îl reprezintă obținerea unui profit maxim, prin care se reflectă performanța financiară a companiei. Prin urmare, descrierea din punct de vedere financiar a companiei, utilizând instrumentele analizei financiare, este reprezentată de performanța financiară (Rachman et.al., 2015).

În ceea ce privește realizarea scopului companiei prin intermediul managementului, compania va oferi această poziție unui profesionist numit agent. Agentul este autorizat să administreze compania din punct de vedere operațional, deoarece proprietarul consideră că agentul poate și înțelege activitățile operaționale ale companiei.

Conducerea operativă a companiei va duce la separarea autorităților. Separarea se realizează între proprietar și conducerea companiei, ceea ce poate provoca o problemă de agenție. Cu toate acestea, problemele care s-au reflectat în unele cazuri au legătură cu gestionarea defectuoasă a companiei.

Unul dintre cazuri este cel al companiei Kimia Farma din 2002. În acest caz, Kimia Farma face o eroare în raportul său finanțier cu privire la profitul net. Kimia Farma a raportat un profit net de aproximativ 132 miliarde de rupii, în timp ce profitul net real a fost de aproximativ 99,56 miliarde de rupii, adică cu 24,7% mai mic decât profitul raportat. Din această cauză, se poate dovedi că aplicarea unei bune guvernanțe corporative la nivelul companiei indoneziene se consideră a fi inexistentă.

Kusumawati și Riyanto (2005) susțin că aplicarea unei bune guvernanțe corporative în Indonezia este influențată de deficiența legislației, de standardele de contabilitate și de procesul de audit care încă nu este bine definit. De atunci, guvernul și, de asemenea, investitorii încep să acorde mai multă atenție practicilor guvernanței corporative. Trebuie înțeles faptul că o

conurență globală nu este o conurență interstatală, ci o conurență inter-corporații în aceste țări. Prin urmare, succesul economiei dintr-o țară depinde de existența companiilor. Acest fapt a demonstrat că o companie din Indonezia nu este bine gestionată (Moeljono, 2005). Potrivit unui sondaj realizat de Institutul Indonezian al Directoratului Corporativ (IIDC) în 2013, Indonezia se află pe locul doi în Asia de Sud-Est în domeniul administrării corporative.

Astfel, motivul aplicării guvernanței corporative se datorează anumitor obstacole interne și externe cu care se confruntă compania indoneziană. Obstacolele interne sunt de forma angajamentului asumat dintre angajator și angajații din companie, nivelul de înțelegere a principiului bunei guvernanțe corporative (BGC) și a eficacității controlului intern. Obstacolele externe sunt de natură juridică, împreună cu regulile și aplicarea acestora.

Unele dintre studiile anterioare au menționat că BGC influențează performanța financiară a companiei, fie în Indonezia, fie în altă țară. Cu toate acestea, din studiile anterioare, se constată unele inconveniente asupra rezultatului. Prin urmare, în acest studiu vor fi fundamentate variabilele utilizate în analiză. *Tipul de auditor* este folosit ca variabilă independentă. Motivul pentru alegerea tipului de auditor este reprezentat de faptul că o firmă de audit afiliată Big Four (Big 4) oferă o mai bună calitate rezultatelor auditului în comparație cu o firmă care nu este afiliată cu Big 4.

În acest studiu, obiectele cercetării se bazează pe analiza tipului de proprietate, precum și pe alegerea unei companii din domeniul imobiliar. Motivul pentru a alege această companie este faptul că starea economică va conduce la obținerea unei mai bune performanțe financiare, la nivelul sectorului imobiliar. Creșterea cererii pentru acțiunile unei astfel de companii va face ca valoarea tranzacțiilor pentru o astfel de companie să crească și ea. În plus, scăderea ratei dobânzii la creditul comercial va ușura obținerea creditului. Sectorul imobiliar se bazează în primul rând pe terenuri, pentru ca mai apoi să se considere și bunurile permanente de pe acestea, cum ar fi clădirile, depozitele și alte elemente asociate construcțiilor. Sectorul imobiliar are nevoie de mai multe capacitați de analiză, atunci când se au în vedere și proprietățile intelectuale sau materiale. Din punct de vedere material, compania are nevoie de resurse financiare mai mari pentru a crea un

produs nou, capacitatea de a alege și de a gestiona materia primă, de a îmbunătăți activul fizic și de a obține un produs vandabil. Pe de altă parte, compania are nevoie de resurse pentru finanțarea capacităților intelectuale pentru a crea un concept, a alege o locație, a determina prețul și a lua o altă decizie. Pe lângă proprietatea intelectuală și fizică, compania are, de asemenea, nevoie de capacitatea de a crea o relație bună cu terții (externi companiei) pentru a îmbunătăți profitul companiei, astfel încât să încurajeze creșterea performanțelor angajaților.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate

2.1. Consiliul de Comisari

Consiliul de comisari este descris ca parte a controlului funcțional care există într-o companie. Funcția de control care este efectuată de consiliile de comisari este inclusă în practica teoriei de agent. Într-o companie, consiliul de comisari are rolul de a reprezenta mecanismul de control intern primar cu scopul de a pune în aplicare funcția de control atât din punct de vedere al investitorilor, cât și al managementului. În acest caz, consiliul de comisari încearcă să intermedieze atât preocuparea investitorilor, cât și a managementului din companie.

2.2. Consiliul Comisarilor independenti

Consiliul comisarilor independenti este parte a unei companii și are rolul de a controla performanța conducerii. Proportia de comisari independenti este stabilită pe baza numărului de comisari externi companiei, împărțit apoi la numărul total de comisari și înmulțit cu 100% (Rustiarini, 2010). Acești comisari se așteaptă să fie neutri, deci, pot crea un echilibru pentru fiecare parte implicată, ca și acționarii majoritari, directorii, comisarii, conducerea, angajații și ceilalți acționari. Prin urmare, se poate spune că acești comisari independenti reprezintă acționarii minoritari și alte părți afiliate.

Weisbach (1988) afirmă că într-o companie, comisarul independent trebuie să fie cu adevărat independent, astfel încât acesta să poată respinge influența, intervenția și presiunea acționarilor majoritari, care au anumite interese în companie. De asemenea, se speră

ca acești comisari independenti să aibă o preocupare continuă și un angajament total în a-și îndeplini atribuțiile și responsabilitățile. Prin urmare, comisarii independenti ar trebui să aibă cunoștințe de specialitate și o integritate ridicată.

2.3. Comitetul de audit

Acest comitet este considerat drept un organism de conducere și este format din consiliul comisarilor pentru a controla gestiunea financiară a companiei prin verificarea situațiilor financiare (Rustiarini, 2010). Comitetul de audit este alcătuit dintr-un consiliu ales al comisarilor. Acesta are responsabilitatea de a facilita stabilirea planului managerial de către conducere. Pe baza acestei definiții, se recunoaște faptul că un comitet de audit reprezintă un grup de persoane care sunt independente sau nu au nicio preocupare în ceea ce privește conducerea companiei și care au cunoștințe de specialitate în contabilitate și în alte domenii conexe controlului intern.

2.4. Proprietatea managerială

Proprietatea managerială (adică managerii dețin interese în companie) poate fi descrisă sub forma implicării active a acționarilor în conducerea companiei cu scopul luării de decizii (ca director sau comisar). Această formă de proprietate ajută la diminuarea conflictelor care pot să apară la nivelul agenției. Cu cât este mai mare participația deținută de management, atunci va scădea tendința managementului de a optimiza utilizarea resurselor, precum și de a reduce costurile de agentie datorate unor interese diferite. Prin poziția sa în conducere, va fi mai atent în luarea deciziilor (Martsila dan Meiranto, 2013).

2.5. Proprietatea instituțională

Sekaredi (2011) afirmă că proprietatea instituțională reprezintă deținerea de acțiuni de către guvern, instituții ale statului, instituții din străinătate, fonduri de investiții și alte instituții. Prin existența proprietății instituționale se speră să se încurajeze mai bine controlul asupra conducerii companiei și, de asemenea, se poate îmbunătăți prosperitatea acționarilor. În principiu, cu cât proprietatea instituțională este mai mare, cu atât aceasta va conduce la o mai bună gestionare a managementului. Apoi, cererea de optimizare a performanței va avea o mai mare contribuție pentru companie.

2.6. Tipul auditorului

DeAngelo (1981) susține că la nivelul profesiei contabile, calitatea raportărilor financiare poate fi măsurată prin firmele de contabilitate supuse auditului finanțiar. Firmele de contabilitate și audit din grupul *Big 4* sunt considerate că pot efectua misiuni de audit de o înaltă calitate, comparative cu firmele care nu fac parte din acest grup. Un indicator asociat tipului auditorului poate fi reprezentat de numărul de clienți pe care îi poate deservi o firmă de audit, de numărul de parteneri asociați, precum și de totalitatea veniturilor obținute din angajamentele semnate.

2.7. Performanța financiară

În acest caz, performanța financiară este privită ca un instrument de măsurare folosit de cel care emite raportul de audit pentru măsurarea și determinarea nivelului calității unei companii (Fahmi, 2013: 239). Mai mult, performanța financiară poate fi utilizată ca instrument de analiză pentru a observa performanța companiei în funcție de gradul de aplicare corectă a normelor financiare. Există trei grupuri de măsurare a performanței, explicate de Weston și Copeland (2010: 237):

- Rata de rentabilitate, pentru a măsura eficacitatea managementului pe baza rezultatului obținut din vânzările realizate în urma investițiilor ocazionate.
- Rata de creștere, care măsoară capacitatea companiei de a-și menține poziția economică în ceea ce privește creșterea economică și la nivel de ramură sau la nivel de piață.
- Măsuri de evaluare utilizate pentru estimarea capacitații conducerii de a atinge valori de piață care depășesc ieșirile de numerar.

Kasmir (2012) își susține opinia cu privire la rentabilitatea economică (*Re*). Aceasta este privită ca o rată financiară care descrie randamentul activelor utilizate într-o companie. În plus, pe baza *Re* se pot obține valori mai bune ale profitabilității companiei, deoarece aceasta indică faptul că activitatea de management are ca scop obținerea de venituri. Astfel, *Re* este o formă de rentabilitate care are ca scop măsurarea sau aprecierea capacitații companiei pentru toate fondurile investite în activitatea de exploatare a acestia. Mai mult decât atât, este asociată scopului de a genera profit prin utilizarea activelor. *Re* se calculează prin raportarea câștigurilor nete la activul total.

3. Dezvoltarea ipotezelor de cercetare

3.1. Influența Consiliului de comisari asupra performanței financiare

Consiliul de comisari, ca organ din cadrul companiei, are obligația și responsabilitatea controlului general și de a oferi consiliere directorului, precum și de a se asigura de obținerea unei bune guvernanțe corporative la nivelul companiei.

Bukhori (2012) afirmă că prin creșterea numărului de membri ai consiliului de comisari, controlul față de consiliile directorilor poate fi mai bun.

Cercetătorii Noviawan și Septiani (2013), Ahmed și Hamdan (2015), Ahmed și Gabor (2012) afirmă că numărul de comisari din consiliu are un impact pozitiv asupra performanței companiei.

Astfel, pe baza explicațiilor de mai sus, prima ipoteză de cercetare este următoarea:

H1: Numărul de membri din cadrul consiliului de comisari influențează performanța financiară.

3.2. Influența Consiliului comisarilor independenți asupra performanței financiare

Consiliul de comisari independenți este descris drept consiliul ai căruia comisari nu au afiliere la conducere sau cu alți comisari sau cu acționarii sau nu au relații de afaceri ori alte relații care să le afecteze capacitatea de a fi independenți sau de a acționa exclusiv în interesul companiei (Comitetul Național pentru Guvernare, 2006).

Rezultatul cercetărilor lui Ahmed și Hamdan (2015) și Muntiah (2013) demonstrează că existența consiliului de comisari independenți are un impact pozitiv asupra performanței companiei. Astfel, pe baza explicației de mai sus, cea de-a doua ipoteză este următoarea:

H2: Consiliul de comisari independenți influențează performanța financiară a companiei

3.3. Influența Comitetului de audit asupra performanței financiare

Sam'ani (2008) afirmă că rolul Comitetului de audit este acela de a asigura strategii importante în menținerea credibilizării procesului de raportare financiară al

companiei, precum și menținerea unui sistem adecvat de control și a unei bune aplicări a guvernantei corporative. Prin eficiența Comitetului de audit, funcția de control din cadrul companiei va fi mai bună și ar putea împiedica conflictele de interese la nivelul agenției, cu impact direct asupra creșterii performanței financiare.

Conform studiilor obținute de Sekaradi (2011), Ahmed și Gabor (2012), Muntiah (2013), Arifani (2013), Comitetul de audit are un impact pozitiv asupra performanței financiare a companiei. Astfel, pe baza celor de mai sus, a treia ipoteză de cercetare este următoarea:

H3: Comitetul de audit influențează performanța financiară.

3.4. Influența proprietății manageriale asupra performanței financiare

Herawaty (2008) susține că proprietatea managerială este un instrument eficient de monitorizare, care poate reduce profitul de la un manager la altul. Preocuparea privind așteptările la proprietatea managerială are în vedere faptul că managerii pot fi mai consecvenți în conducerea companiei. Prin urmare, există o preocupare egală între management și acționari, ceea ce poate îmbunătăți situația financiară a companiei (Syafruddin, 2006).

Arifani (2013) a demonstrat că proprietatea managerială are un impact pozitiv asupra performanței financiare. Prin urmare, conform rezultatului, a patra ipoteză este următoarea:

H4: Proprietatea managerială influențează performanța financiară.

3.5. Influența proprietății instituționale asupra performanței financiare

Jensen și Meckling (1976) își exprimă opinia că proprietatea managerială și proprietatea instituțională sunt două mecanisme principale de guvernare corporativă care ajută la controlul conflictelor din agenție. Existența unui investitor instituțional poate duce la o guvernare corporativă puternică, precum și la monitorizarea managementului companiei. Influența investitorului instituțional asupra managementului companiei este considerată importantă și poate fi utilizată pentru a alinia preocuparea managementului cu acționarii (Sekaradi, 2011).

În cercetările lui Noviawan & Septiani (2013) și Arifani (2013) se menționează că proprietatea instituțională are un impact pozitiv asupra situației financiare a companiei. Datorită presupunerii că proprietatea instituțională, la nivelul guvernantei corporative, influențează performanța financiară a acesteia, ipoteza a cincea este:

H5: Proprietatea instituțională are o influență semnificativă asupra performanței financiare a companiei.

3.6. Influența tipului auditorului asupra performanței financiare

Foroghi și Shahshahani (2012) sugerează că o firmă de contabilitate/audit cu cât este mai mare cu atât mai mult va oferi servicii de înaltă calitate, deoarece are o reputație bună de menținut. Acest caz arată, de asemenea, că o firmă mare de contabilitate sau de audit în interes public oferă o calitate ridicată a misiunii de audit datorită programelor de formare profesională, metodologiei de audit standardizate și mai multor opțiuni pentru revizuirea adecvată a celui de-al doilea partener.

Tipul auditorului indică dimensiunea firmei de contabilitate/audit de interes public care este utilizată de companie. Firma de audit este o organizație în interes public care are permisiunea de asigurare în conformitate cu legislația în vigoare. Această firmă are ca obiectiv furnizarea de servicii profesionale în practica contabilă și de audit de interes public. În furnizarea unor situații financiare corecte și fiabile, o companie solicită serviciile unei firme de contabilitate/audit în interes public care are o bună reputație pentru a spori credibilitatea situațiilor financiare produse de companie, pentru îmbunătățirea performanței financiare.

Companiile se confruntă cu costuri ridicate ale agenției pentru contractele de audit de înaltă calitate care vizează compania. Firmele de audit din Big 4 sunt considerate a avea mai multe resurse decât celelalte firme de audit, ceea ce oferă, fără îndoială, o calitate superioară a auditului. Firmele mari de audit le pot influența companiilor situațiile financiare, pentru a satisface necesitatea informațională a utilizatorilor externi, deoarece valoarea acestora, în calitate de auditor, depinde de modul în care utilizatorii privesc situațiile financiare anuale auditate (Andika, 2015). Pe baza teoriei și cercetărilor anterioare, a şasea ipoteză a acestui studiu este următoarea:

H6: Tipul auditorului are o influență semnificativă asupra capitalului intelectual.

4. Metodologia cercetării

4.1. Populația studiată și eșantion

Populația studiată are în vedere toate companiile din domeniul imobiliar care sunt înregisterate la BVI (Bursa de Valori din Indonezia), care își publică situațiile financiare la 31 decembrie, pentru perioada 2013-2015. Metoda de eșantionare utilizată este cea rațională. În acest caz, eșantionarea are la bază o tehnică de selecție după anumite considerații, ajustate în funcție de anumite scopuri sau probleme de cercetare.

4.2. Sursa datelor și colectarea acestora

Datele utilizate în acest studiu sunt date secundare și provin din situațiile financiare anuale ale unei companii, cotate în perioada 2013-2015. Sursa datelor utilizate are în vedere publicarea situațiilor financiare pentru fiecare companie înregistrată pe bursa indoneziană și care pot fi obținute de pe site-ul BVI: www.idx.co.id, din baza de date a bursei indoneziene, precum și din datele cu privire la indicele de perceptie a guvernării corporative.

4.3. Variabilele utilizate și măsurarea acestora

Variabila dependentă utilizată în studiu înregistrează valori diferite de la o persoană, obiect/domeniu de activitate la alta, și prezintă anumite variații determinate de cercetarea care urmează a fi realizată pentru formularea de concluzii (Sugiyono, 2012). În ceea ce privește analiza statistică, variabilele pot fi împărțite în:

Variabile independente

Variabila independentă poate fi descrisă ca variabilă care influențează sau determină schimbarea variabilei dependente (Sugiyono, 2012). Astfel, în acest studiu, variabilele independente sunt reprezentate de buna guvernanță corporativă și de tipul auditorului.

Variabile dependente

Variabila dependentă este descrisă ca variabilă care este influențată sau devine consecință datorită influenței variabilei independente (Sugiyono, 2012). În acest caz, variabila dependentă este performanța financiară.

Performanța financiară este apoi definită ca instrument de măsurare folosit de utilizatorii situațiilor financiare în măsurarea și determinarea calităților companiei. În plus, după Kasmir (2012), rentabilitatea economică este o rată financiară care indică rentabilitatea activelor utilizate în companie.

5. Metode de analiză a datelor

5.1. Analiza de regresie

În studiu, analiza datelor s-a realizat cu ajutorul analizei de regresie, deoarece implică mai multe variabile independente și o variabilă dependentă. După aceea, modelul de regresie utilizat este următorul:

$$FP = \alpha + \beta_1 BC + \beta_2 BICP + \beta_3 AC + \beta_4 MO + \beta_5 IO + \beta_6 AT + \varepsilon$$

Note:

α = Constanta

FP = Performanța financiară

BC = Consiliul de comisari

BICP = Proportia comisarilor independenți în Consiliul de comisari

AC = Comitetul de audit

MO = Proprietatea managerială

IO = Proprietatea instituțională

AT = Tipul auditorului

ε = Eroarea

5.2. Coeficientul de determinație

Coeficient de determinație (R^2) este utilizat pentru a cunoaște valoarea procentuală a influenței variației variabilei independente asupra variației variabilei dependente, pe baza modelului propus (Ghozali, 2011). O valoarea estimată semnificativă înseamnă că variabila independentă oferă aproape toate informațiile necesare pentru a prezice variația variabilei dependente.

5.3. Teste ale ipotezelor

5.3.1. Testul T

În acest studiu, pentru testarea ipotezelor se utilizează testul T. Acest test are scopul de a cunoaște capacitatea fiecărei variabile independente în explicarea variabilei dependente. Criteriile decizionale în acest studiu au la bază valoarea de semnificație $< 0,05$, ceea ce înseamnă

că variabila independentă influențează variabila dependentă, în timp ce valoarea semnificației > 0,05 înseamnă că variabila independentă nu influențează semnificativ variabila dependentă.

5.3.2. Testul F

Concomitent, testarea ipotezelor se realizează folosind testul F. Ghozali (2011: 98) afirmă că testul statistic F prezintă practic toate influențele simultane ale variabilei independente asupra variabilei dependente.

Criteriile decizionale din acest studiu au în vedere faptul că dacă valoarea semnificației < 0,05 înseamnă că influența variabilei independentă influențează simultan și

semnificativ variabila dependentă, în timp ce valoarea semnificativă > 0,05 înseamnă că variabila independentă nu are influență simultană și semnificativă asupra variabilei dependente.

6. Rezultate

6.1. Analiza de regresie

Această analiză a fost utilizată pentru a examina influența variabilei independente asupra variabilei dependente, care se bazează pe informațiile din situațiile financiare ale companiei. Rezultatele analizei de regresie pot fi vizualizate în **Tabelul nr. 1**.

Tabelul nr. 1. Rezultatele analizei de regresie

Variabila independentă	Coeficient de regresie	t-test	Sig.	Notă
(Constantă)	0,076	0,790	0,431	
BC	0,020	3,211	0,002	H ₁ este validată
BICP	-0,133	-2,252	0,012	H ₂ nu este validată
AC	-0,012	-0,358	0,721	H ₃ nu este validată
MO	0,012	1,104	0,313	H ₄ nu este validată
IO	0,055	1,965	0,052	H ₅ este validată
AT	0,007	0,493	0,623	H ₆ nu este validată
F-test		4,228		
Sig F			0,007	
R			0,372	
R ² ajustat			0,094	

Variabila dependentă: FP

Sursa: Procesări proprii

Din rezultatele analizei de regresie liniare, pe baza modelului propus în ecuația de regresie dezvoltată în acest studio se poate observa:

$$FP = 0,076 + 0,020BC - 0,133BICP - 0,012AC + 0,012MO + 0,055IO + 0,007AT$$

1. Valoarea constantei este 0,076. Acest rezultat poate fi interpretat astfel: sub influența variabilelor independente atunci când valoarea acestora este 0, valoarea performanței financiare va fi 0,076.
2. Valoarea coeficientului de regresie asociat variabilei *Consiliul de comisari* a fost de 0,020. Rezultatul poate fi interpretat astfel: când variabila *Consiliul de comisari* ia valori apropiate de 1, atunci performanța

financiară a companiei va crește cu aproximativ 0,020, presupunând că toate variabilele independente sunt constante.

3. Coeficientul de regresie asociat variabilei *Comisia de comisari independenți* a fost de -0,133. Rezultatul poate fi interpretat prin faptul că o valoare a acestei variabile apropiate de 1 va determina o diminuare a performanței financiare de 0,133, presupunând că toate variabilele independente sunt constante.
4. Valoarea coeficientului de regresie asociat variabilei *Comitetul de audit* a fost de -0,012. Rezultatul poate fi interpretat în sensul că valoarea asociată acestei variabile apropiată de 1 va determina o scădere cu 0,012 a performanței financiare, presupunând că

toate celelalte variabile independente sunt constante.

5. Valoarea coeficientului de regresie asociat variabilei *Proprietate managerială* a fost de 0,012. Interpretarea rezultatului poate fi că la o creștere a variabilei *Proprietate managerială* cu 1, atunci performanța financiară a companiei va crește cu 0,012, presupunând că toate celelalte variabile independente sunt constante.
6. Valoarea coeficientului de regresie asociat variabilei *Proprietate instituțională* a fost de 0,055. Rezultatul poate fi interpretat în sensul că o valoare a acestei variabile apropiată de 1 va determina o creștere a performanței financiare a companiei cu până la 0,055, presupunând că toate celelalte variabile independente sunt constante.
7. Valoarea coeficientului de regresie asociat variabilei *Tipul auditorului* a fost de 0,007. Interpretarea rezultatului poate fi că o valoarea asociată acestei variabile apropiată de 1 va determina o creștere a performanței financiare a companiei cu până la 0,007, presupunând că toate celelalte variabile independente sunt constante.

6.2. Testarea coeficientului de determinație

Coefficientul de determinație (R^2) a fost folosit pentru a cunoaște procentul influenței variației variabilei independente în cadrul modelului, pentru a explica variația variabilei dependente (Ghozali, 2011). Rezultatul privind coefficientul testului de determinație (R^2 ajustat) este de aproximativ 0,094. În plus, se poate concluziona că variația variabilei independente în influențarea performanței financiare este de 9,4%, iar restul este de aproximativ 91,6%. Rezultatul este influențat de alți factori care nu au fost inclusi în modelul de regresie, cum ar fi lichiditatea, efectul de levier și alte mecanisme ale BGC.

6.3. Testarea ipotezelor

6.3.1. Testul T

Pentru testarea ipotezelor de cercetare din acest studiu se utilizează statistica test T. Testarea ipotezelor propuse în acest studiu include:

a. Testarea primei ipoteze de cercetare

Prima ipoteză din acest studiu demonstrează impactul pozitiv al Consiliului de comisari asupra performanței

financiare. Valoarea coefficientului de regresie asociat Consiliului comisarilor este de aproximativ 0,020, iar valoarea testului de semnificație este de aproximativ 0,002. La un nivel semnificativ $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coefficientului de regresie este semnificativă, deoarece valoarea semnificației este de $0,002 < 0,05$. În plus, se poate concluziona că, pentru cazul analizat, Consiliul de comisari are o influență pozitivă asupra performanței financiare, astfel încât prima ipoteză poate fi susținută.

b. Testarea celei de-a doua ipoteze de cercetare

Cea de-a doua ipoteză prevede că la nivelul studiului, Consiliul de comisari independenti influențează pozitiv performanța financiară. Valoarea coefficientului de regresie asociat Comisiei de comisari independenti este de -0,133, iar valoarea testului de semnificație este de aproximativ 0,012. La un nivel al pragului de semnificație $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coefficientului de regresie este semnificativă, deoarece valoarea asociată testului este de $0,002 < 0,05$. În plus, se poate concluziona că, pentru cazul analizat, Consiliul de comisari independenti influențează pozitiv performanța financiară și, astfel, poate fi susținută a doua ipoteză.

c. Testarea celei de-a treia ipoteze de cercetare

Cea de-a treia ipoteză susține că pentru cazul analizat, Comitetul de audit are o influență pozitivă asupra performanței financiare. Valoarea coefficientului de regresie asociată Comitetului de audit este de aproximativ -0,012, iar valoarea testului de semnificație este de aproximativ 0,721. La un nivel al pragului de semnificație $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coefficientului de regresie nu este semnificativă deoarece valoarea testului de semnificație este de $0,721 > 0,05$. În plus, se poate concluziona că, potrivit rezultatelor analizei, Comitetul de audit nu are nicio influență asupra performanței financiare, astfel că a treia ipoteză nu poate fi validată.

d. Testarea celei de-a patra ipoteze de cercetare

A patra ipoteză afirmă că, la nivelul studiului, Proprietatea managerială influențează pozitiv performanța financiară. Valoarea coefficientului de regresie asociat Proprietății manageriale este de aproximativ 0,012, iar valoarea testului de semnificație

este de aproximativ 0,313. La un prag de semnificație $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coeficientului de regresie nu este semnificativă deoarece valoarea testului este de $0,313 > 0,05$. În plus, se poate concluziona că Proprietatea managerială nu are nicio influență asupra performanței financiare, astfel încât a patra ipoteză nu poate fi validată.

e. Testarea celei de-a cincea ipoteze de cercetare

Cea de-a cincea ipoteză afirmă că Proprietatea instituțională are o influență pozitivă asupra performanței financiare. Valoarea coeficientului de regresie asociat Proprietății instituționale este de aproximativ 0,055, iar valoarea testului de semnificație este de aproximativ 0,052. La un nivel al pragului de semnificație $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coeficientului de regresie este semnificativă, deoarece valoarea testului este de $0,052 < 0,05$. În plus, se poate concluziona că Proprietatea instituțională influențează pozitiv performanța financiară și, astfel, se poate valida cea de-a cincea ipoteză.

f. Testarea celei de-a șasea ipoteze de cercetare

A șasea ipoteză prevede că Tipul auditorului are o influență pozitivă asupra performanței financiare. Valoarea coeficientului de regresie asociat Tipului auditorului este de aproximativ 0,007, iar valoarea testului de semnificație este de aproximativ 0,623. La un prag de semnificație $\alpha = 5\%$, se poate spune că valoarea coeficientului de regresie nu este semnificativă, deoarece valoarea testului de semnificație este de $0,623 > 0,05$. În plus, se poate concluziona că variabila Tipul auditorului nu are o influență semnificativă asupra performanței financiare, astfel încât cea de-a șasea ipoteză nu poate fi validată.

6.3.2. Testul F

În același timp, testarea ipotezelor s-a realizat cu ajutorul testului F. Ghozali (2011: 98) afirmă că statistica test F indică practic dacă variabila independentă, inclusă în modelul propus, influențează simultan variabila dependentă. Pe baza testului F, rezultatul obținut în analiză este de aproximativ 4,228, iar valoarea pragului de semnificație este de 0,007. Deoarece valoarea testului este $< 0,05$, se poate concluziona că variabila independentă influențează simultan și semnificativ variabila dependentă. Astfel, modelul de cercetare este adecvat de utilizat.

7. Discuții

7.1. Influența Consiliului de comisari asupra performanței financiare

Teoria agenției afirmă că la nivelul unei companii, conflictul de interese și asimetria informațională care apare între principali și agenți pot fi diminuate utilizând un mecanism adecvat de control pentru a coordona interesul tuturor părților implicate din companie. Prin urmare, poate fi minimizat conflictul de interese și costul agenției. Apoi, buna guvernanță corporativă a generat diverse mecanisme care vizează asigurarea faptului că acțiunile managerilor au fost aliniate interesului acționarului (Susiana & Herawaty, 2007 în Putra 2012).

Unul dintre mecanismele de guvernanță corporativă este asigurat prin Consiliul de comisari. Consiliu de comisari ca organ corporativ responsabil la nivel colectiv pentru a controla și de a oferi consiliere directorilor, precum și pentru a se asigura că societatea a obținut BGC. Cu toate acestea, Consiliul de comisari nu permite intervenția în luarea deciziei operaționale. Fiecare membru al Comisiei de comisari, inclusiv președintele Consiliului, este egal în drepturi și obligații. Sarcina președintelui Consiliului comisarilor, ca *primus inter pares*, este aceea de a coordona activitățile Consiliului comisarilor. Mai mult decât atât, Bukhori (2012) afirmă că prin creșterea numărului de membri ai Consiliului de comisari, controlul Consiliului director și deciziile luate pot fi mai bune.

Rezultatul acestui studiu se raportează și la studiile lui Noviawan și Septiani (2013), Ahmed și Hamdan (2015), Ahmed și Gabor (2012), care afirmă că dacă numărul de membri din Consiliului de comisari are un impact pozitiv asupra bunei guvernanțe corporative, are efect și asupra performanței companiei. Rezultatul a demonstrat că în cadrul acestui studio, Consiliul de comisari are un impact pozitiv și semnificativ asupra performanței financiare. Cu cât va crește numărul de comisari, cu atât va crește performanța financiară.

7.2. Influența Consiliului de comisari independenți asupra performanței financiare

În acest studiu, nu se poate demonstra influența mecanismului de guvernanță corporativă, prin existența unui Comitet de comisari independenți, asupra

performanței companiei, deși proporția Comisarilor independenti este, în medie, de aproximativ 30% din totalul Comisiei de comisari din cadrul companiei. Aceasta indică faptul că existența în cadrul Comisiei a unui comisar independent nu poate fi considerată ca fiind suficient de eficientă pentru a controla și monitoriza managementul companiei. În plus, s-a mai constatat că mai multe companii din domeniul industriei și care sunt cotate la Bursa Indoneziană nu aplică regulile BAPEPAM (Agenția de Supraveghere a Pieței de Capital și Instituțiilor Financiară).

Potrivit sondajului obținut de IICG, buna guvernare corporativă este considerată a fi doar o reglementare. Companiile încă nu realizează beneficiul BGC, deoarece nu este încă clar definită. Rezultatul este în contradicție cu cercetarea lui Coleman și Biekpe (2014), potrivit căreia comisarul independent nu are nicio influență semnificativă asupra performanței financiare.

7.3. Influența Comitetului de audit asupra performanței financiare

Comitetul de audit are un rol important în controlul companiei. Cu toate acestea, rezultatul studiului arată că BAPEPAM (Agenția de Supraveghere a Pieței de Capital și a Instituțiilor Financiară) nu clarifică criteriul potrivit căruia acest Comitet de audit trebuie să aibă cunoștințe financiare. Întrucât fiecare membru al BAPEPAM are propria preferință în alegerea Comitetului de audit, acest fapt poate provoca un prejudiciu, deoarece numărul de membri din Comitetul de audit nu influențează performanța financiară a companiei.

Rezultatele cercetării demonstrează că la nivelul studiului, Comitetul de audit nu are o influență semnificativă asupra performanței financiare.

Rezultatele se referă, de asemenea, la Noviawan și Septiani (2013) care susțin că asupra performanței financiare, Comitetul de audit nu are o influență semnificativă.

7.4. Influența Proprietății manageriale asupra performanței financiare

Herawaty (2008) afirmă că Proprietatea managerială este inclusă în media pentru controlul efectiv. Prin urmare, aceasta poate reduce utilizarea profitului companiei de către manager. În plus, Syarifuddin, (2006) speră că proprietatea managerială poate aduce același interes între manager și acționar, astfel încât să

poată fi îmbunătățită performanța companiei. Pe de altă parte, Arifani (2013) afirmă că proprietatea managerială nu influențează pozitiv performanța financiară. În conformitate cu afirmația lui Arifani, conform rezultatului obținut în studiu, proprietatea managerială nu are o influență semnificativă asupra performanței financiare.

7.5. Influența Proprietății instituționale asupra performanței financiare

Jensen și Meckling (1976) descriu proprietatea managerială și proprietatea instituțională ca fiind cele două mecanisme principale de guvernanță corporativă care ajută la controlul conflictului la nivelul agentilor. Investitorul instituțional poate demonstra un mecanism puternic de guvernanță corporativă pentru a monitoriza managementul companiei. Influența investitorului instituțional asupra managementului societății devine destul de importantă pentru a alinia interesul de conducere cu acționarii (Sekaredi, 2011). Acest lucru se corelează cu Noviawan și Septiani (2013), precum și cu Arifani (2013), care afirmă că proprietatea instituțională influențează pozitiv performanța financiară. Prin urmare, rezultatul studiului demonstrează, de asemenea, că proprietatea instituțională are un impact pozitiv și va conduce la performanțe financiare.

7.6. Influența Tipului auditorului asupra performanței financiare

Tipul de auditor nu are nicio influență semnificativă asupra performanței financiare. Tipul de auditor, fie că este asociat la o firmă de audit mare sau chiar mică, nu va influența performanța financiară. Prin urmare, nu există nici o garanție că dacă firma este auditată de către una din cele patru mari societăți de audit, acest fapt poate îmbunătăți performanța financiară în comparație cu firmele care nu aparțin Big 4. În loc să se folosească de imaginea marilor firme de audit, calitatea auditului oferite de acestea se bazează pe profesionalism, independentă și integritate. Prin urmare, prin cele trei componente deținute de auditor, acesta va formula o opinie de audit cu profesionalism și în independentă. De aceea, reputația auditorului nu influențează performanța financiară.

8. Concluzii

În ceea ce privește rezultatul și analiza, acest studiu concluzionează următoarele: *Consiliul comisarilor și*

Proprietatea instituțională au un impact pozitiv asupra performanței financiare. Astfel, cu cât valoarea asociată variabilelor *Consiliul de comisari și Proprietatea instituțională* va fi mai mare, cu atât se va obține o performanță financiară mai bună. *Consiliul de comisari independenti, Comitetul de audit, Proprietatea*

managerială și Tipul auditorului au o influență negativă asupra performanței financiare. Prin urmare, variabilele *Consiliul de comisari independenti, Comitetul de audit, Proprietatea managerială și Tipul auditorului* nu vor conduce la îmbunătățirea performanței financiare.

BIBLIOGRAFIE

1. Ahmed, E., & Hamdan, A. (2015). The Impact of Corporate Governance on Firm Performance: Evidence From Bahrain Bourse. *International Management Review* 11(2).
2. Ahmed, H & Gábor, A. (2012). An Examination of the Relationship of Governance Structure and Performance: Evidence from Banking Companies in Bangladesh. *International Management Review*, 11(2).
3. Arifani, R. (2013). Pengaruh Good Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. *Malang: Universitas Brawijaya*.
4. Bukhori, I. (2012). Pengaruh Good Governance dan Ukuran Perusahaan Terhadap Kinerja Perusahaan. *Universitas Diponegoro*.
5. DeAngelo, Linda Elizabeth. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3, 183-199.
6. Fahmi, I. (2013). Analisis Laporan Keuangan. *Bandung: Alfabeta*.
7. Ferreira, A. M., Branco, M. C., and Moreira, J A. (2012). Factors influencing intellectual capital disclosure by Portuguese companies. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2).
8. Foroghi, D and Shahshahani, A. M. (2012). Audit Firm Size and Going-Concern Reporting Accuracy. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business* 3, 1093-1098.
9. Ghazali, Imam. (2011). Aplikasi Analisis Multivariate Dengan Program SPSS. *Semarang: Badan Penerbit Universitas Diponegoro*.
10. Herawaty, V. (2008). Peran Praktik Corporate Governance sebagai Moderating Variable dari Pengaruh Earning Management terhadap Nilai Perusahaan. *Jurnal Simposium Nasional Akuntansi XI Pontianak*.
11. Jensen, M. and Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior Agency Cost, and Ownership Structure. *Journal of Finance Economics*, 3, 305-360
12. Kasmir. (2012). Analisis Laporan Keuangan. *Jakarta: PT. Raja Grafindo Persada*.
13. Kusumawati, D. N & Riyanto. (2005). Corporate Governance dan Kinerja: Analisis Pengaruh Compliance Reporting dan Struktur Dewan terhadap Kinerja. *Makalah SNA VIII*.
14. Martono & Harijito, A. (2013). Manajemen Keuangan. *Yogyakarta*
15. Martsila, Ika Surya dan Meiranto, Wahyu. (2013). Pengaruh Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. *Diponegoro Journal of Accounting*, 2(4).
16. Moeljono, Djokosantoso. (2005). Budaya Organisasi dalam Tantangan. *Jakarta: PT. Elex Media Komputindo*.
17. Noviawan, R. A., & Septiani, A. (2013). Pengaruh Good Crporate Governance dan Struktur Kepemilikan terhadap Kinerja Keuangan. *Diponegoro Journal of Accounting*, 1-10.
18. Putra, D.S.T. (2012). Pengaruh Independensi, Mekanisme Corporate Governance, Kualitas Audit, dan Manajemen Laba terhadap Integritas Laporan Keuangan. *Universitas Diponegoro*.
19. Rachman, Arief Nour, Rahayu, Sri Mangesti & Topowijono. (2015). Pengaruh Good Corporate Governance Dan Financial Leverage Terhadap Kinerja Keuangan Dan Nilai Perusahaan (Studi Pada Perusahaan Yang Terdaftar Di Indeks Sri Kehati Selama Periode 2011-2014). *Jurnal Administrasi Bisnis (JAB)*, 27(1).

20. Rustriani, N.W. (2010). Pengaruh Corporate Governance Pada Hubungan Corporate Social Responsibility Dan Nilai Perusahaan. SNA XII. 21. Savitri, Roswita. (2010). Pengaruh Mekanisme Corporate Governance terhadap Ketepatan Waktu Pelaporan Keuangan. <i>Universitas Diponegoro</i>. 22. Sekaredi, Sawitri. (2011). Pengaruh Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. <i>Universitas Diponegoro</i>. 23. Sugiyono. (2012). Metode Penelitian Bisnis. Bandung: Alfabeta	24. Weisbach, M. S. (1988). Outside Directors and CEO Turnover. <i>Journal of Financial Economics</i> 20, 431 - 460. 25. Weston, J.F & Copeland. (2010). Dasar-Dasar Manajemen Keuangan Jilid II. Jakarta: Erlangga. 26. Whiting, Rosalind H. and James Woodcock. (2011). Firm characteristics and intellectual capital disclosure by Australian companies. <i>Journal of Human Resource Costing & Accounting</i>, 15(2), 102-126. Emerald Group Publishing Limited.

Influența criptomonedei Bitcoin asupra pieței de capital din România

Ştefan-Cosmin DĂNILĂ,
masterand, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
e-mail: danila.stefan96@gmail.com

Lect. univ. dr. Ioan-Bogdan ROBU,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de
Economie și Administrarea Afacerilor,
e-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Rezumat

În procesul decizional, investitorii actuali și potențiali sunt interesați de găsirea celor mai eficiente soluții care le vor permite obținerea unor câștiguri rapide. Mediul economic prezent este caracterizat de apariția de instrumente financiare noi ce pot veni în ajutorul investitorilor pentru diversificarea portofoliului investițional. Criptomonedele reprezintă o categorie de active financiare ce pot fi utilizate de investitori pentru reducerea riscului și pentru obținerea unor randamente semnificative. Prin urmare, autori și-au propus să analizeze comportamentul financiar al investitorilor în momentul publicării situațiilor financiare. Publicarea situațiilor financiare poate avea o influență pozitivă sau negativă asupra portofoliului și a structurii acestuia.

Problema abordată în studiu de față este reprezentată de criptomoneda Bitcoin, care este analizată drept un activ investițional alternativ. Studiul este structurat în două părți. Prima parte este reprezentată de trecerea în revistă a literaturii de specialitate privind relevanța informației financiare, definirea termenului de criptomonedă și a termenului de bulă speculativă. Cea de-a doua parte a lucrării prezintă metodologia cercetării și rezultatele obținute. Rezultatele studiului au validat ipoteza formulată în prezentul studiu, respectiv criptomoneda Bitcoin este un activ finanțier ce poate fi utilizat drept un instrument alternativ pentru diversificarea portofoliului investițional.

Cuvinte-cheie: piata de capital, criptomonedă, Bitcoin, informații financiare, relevanță, principiul prudentei

Clasificare JEL: C58, M41, O16

Vă rugăm să căutați acest articol astfel:

Dănilă, S.-C., Robu, I.-B. (2019), The Influence of Cryptocurrency Bitcoin over the Romanian Capital Market, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 507-519,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/020

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/020>

Data primirii articolelor: 20.05.2019

Data revizuirii: 25.05.2019

Data acceptării: 18.06.2019

1. Introducere

Piața finanțieră reprezintă pentru mediul economic un mijloc de mobilizare a capitalurilor spre domenii profitabile pentru participanți. În funcție de orizontul de timp utilizat, piața finanțieră prezintă două componente: piața monetară (termen scurt) și piața de capital (termen lung). Piața de capital reprezintă locul de întâlnire dintre cererea de titluri din partea investitorilor care doresc diversificarea portofoliului investițional și oferta de titluri a companiilor. Investitorii, din ipostaza de participanți la piața de capital, sunt în căutarea unor instrumente finanțiere cu scopul reducerii riscurilor investiționale și creșterii randamentelor obținute. Situațiile finanțiere anuale reprezintă pentru investitorul modern o sursă credibilă care îl poate ajuta în fundamentarea procesului decizional (IASB, 2015). Relevanța informațiilor prezentate în situațiile finanțiere reprezintă un subiect abordat în literatura de specialitate de mulți cercetători. Conceptul de relevanță este definit drept impactul pe care o informație finanțieră o poate avea în procesul decizional (Barth, 2001).

Criptomonedele sunt instrumente finanțiere care sunt utilizate de către investitori pentru diversificarea portofoliului de investiții, acest concept luând amploare odată cu apariția criptomonedei Bitcoin. După succesul înregistrat de Bitcoin au apărut și alte monede virtuale, numite în limbajul de specialitate *altcoins*, extinzând aria în ceea ce privește oportunitățile investiționale (Krafft et al., 2018). Totuși, Bitcoin este un instrument finanțier nereglementat de nici o instituție finanțieră, acest lucru făcând posibilă apariția fenomenului de bulă speculativă. De aceea, lucrarea de față dorește să studieze impactul pe care prețul monedei virtuale Bitcoin îl are asupra companiilor listate la Bursa de Valori București.

Companiile analizate sunt selectate în funcție de disponibilitatea datelor privind cursul bursier și situațiile finanțiere anuale publicate. Studiul propune analiza relevanței informațiilor finanțiere prin intermediul știrilor pozitive și negative, plecând de la studiul lui Basu (1997). Prețul bursier al companiilor cotate este determinat ca raport între $P_{31.12}$ și $P_{01.01}$. Analiza este realizată în baza unei regresii liniare multiple dintre variabila dependentă cursul bursier și variabilele independente reprezentate de principalele rate de rentabilitate și de structură a capitalurilor.

Standardizarea primei relații va face posibilă analizarea corelațiilor dintre prețul bursier al monedei virtuale

Bitcoin și prețul bursier al companiilor influențate de informațiile finanțiere.

Prezenta lucrare este structurată în trei secțiuni. Prima secțiune este reprezentată de trecerea în revistă a literaturii de specialitate privind conceptul de relevanță a informației finanțier-contabile, conceptul de bulă speculativă și definirea criptomonedei Bitcoin. A doua secțiune descrie metodologia cercetării utilizată pentru obținerea rezultatelor, unde sunt prezentate modelele semnificative de analiză a relevanței, modelul de evaluare a criptomonedei Bitcoin, precum și modelul utilizat în studierea corelației dintre prețul acțiunilor și prețul criptomonedei Bitcoin. Ultima parte a lucrării are în vedere prezentarea rezultatelor modelului empiric și a concluziilor cu privire la rezultatele obținute.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate

În secțiunea curentă, studiul propune analiza conceptului de relevanță a informației finanțier-contabile împreună cu exemplificarea modului de măsurare a acesteia. De asemenea, se va avea în vedere evoluția pieței criptomonedelor. În ultima parte a secțiunii, studiul formulează ipotezele de cercetare care vor fi utilizate pentru testarea corelației dintre cursul bursier al acțiunilor firmelor cotate și cursul criptomonedei Bitcoin.

2.1. Relevanța informației finanțiere pe piața bursieră

Informația finanțieră reprezintă pentru investitorul modern o resursă necesară procesului investițional, în sensul prelucrării acesteia și luării deciziilor privind menținerea, suplimentarea sau, după caz, diminuarea participațiilor într-o anumită societate. Companiile își comunică informațiile privind poziția și performanța finanțieră investitorilor actuali și potențiali prin intermediul situațiilor finanțiere anuale și al celor trimestriale. Situațiile finanțiere au drept obiectiv oferirea de informații relevante privind poziția finanțieră, performanța finanțieră, precum și situația fluxurilor de trezorerie utile unor categorii largi de utilizatori (Toma, 2018), dar întocmirea acestora necesită anumite caracteristici fundamentale și amplificatorii, precum și respectarea anumitor principii contabile. Cadrul conceptual IASB (2015) prezintă cele două caracteristici calitative fundamentale pe care situațiile finanțiere

anuale trebuie să le îndeplinească, respectiv: relevanța și reprezentarea exactă.

Relevanța informației financiare se referă la impactul pe care aceasta îl poate genera asupra procesului decizional, prin intermediul valorii previzionate care stă la baza poziției financiare și a performanței viitoare a întreprinderii (IASB, 2015). O informație financiar-contabilă este relevantă dacă este capabilă să influențeze deciziile utilizatorului acesteia (Jianu et. al, 2018). Relevanța informației financiare poate fi analizată prin intermediul corelației dintre cursul bursier al companiei pe piața de capital și informațiile financiare publicate de aceasta (Barth, 2001). Relevanța informației a reprezentat pentru mediul academic un subiect larg abordat, începând cu Miller & Modigliani (1966) și continuând cu studiul lui Amir et. al (1993).

Reprezentarea exactă sau credibilitatea (IASB, 2015) poate fi definită drept reprezentarea fidelă a poziției și a performanțelor financiare al unei societăți, având la bază principiul prudentei. Acest principiu care, pe de o parte, are în vedere evitarea supraevaluării activelor, precum și a subevaluării elementelor de datorii, iar, pe de altă parte, ține cont de eventualele scăderi de valoare înregistrate de un activ, scăderi evidențiate prin intermediul conturilor de ajutări - în cazul elementelor de activ depreciate temporar și al amortizărilor - în cazul elementelor de activ depreciate ireversibil, precum și a creșterii elementelor de datorii (Toma, 2018).

Principiul prudentei interzice supraevaluarea elementelor patrimoniale și propune o atitudine pesimistă în ceea ce privește viitorul societății, punându-se accent în principiu pe patrimoniul societății (Toma, 2018). Principiul prudentei presupune o abordare economică conform căreia: la încheierea exercițiului financiar sunt luate în considerare numai profiturile obținute în respectivul exercițiu financiar, se va ține cont de toate datoriile previzibile și potențiale ce apar în exercițiu curent, dar și de cele anterioare și se va ține cont de toate ajustările de valoare, indiferent dacă rezultatul exercițiului este profit sau pierdere (Toma, 2018). Toma & Robu (2014) prezintă implicarea principiului prudentei în raportarea financiară drept o creștere a elementelor de deprecieri, a pierderii, precum și o scădere a valorii activelor și a beneficiilor economice generate. Prin studierea relației dintre valoarea capitalurilor proprii și cursul bursier, Lev & Zarowin (1999) au concluzionat faptul că în cazul companiilor care posedă active intangibile ce dețin o

pondere ridicată în structura companiei, acestea pot înregistra diferențe între momentele recunoașterii cheltuielilor și veniturilor aferente acestor active. Cadrul conceptual IASB (2015) definește activul intangibil drept o resursă nemonetară, identificabilă, dar fără substanță fizică. Srivastava (2014) a demonstrat că odată cu schimbările ce se produc în economie, numărul companiilor orientate spre activități ce implică utilizarea activelor intangibile a crescut. Barth (2017), prin analiza prețului bursier și a informației financiare pe baza estimărilor CART, estimează o creștere a relevanței în ceea ce privește datele despre situația activelor intangibile.

Relația dintre informațiile financiare și prețul bursier al companiei ar putea fi explicată prin intermediul termenului de piață eficientă. O piață eficientă prezintă modul în care instrumentele financiare reacționează în momentul publicării unei știri pozitive sau negative, între cele două elemente existând o corelație directă. Basu (1997) a analizat impactul pe care principiul prudentei îl are asupra rezultatelor unei companii. În demersul său de evaluare a analizat știrile financiare și le-a clasificat astfel: știri pozitive ($P_{31.12} > P_{01.01}$), respectiv știri negative ($P_{31.12} < P_{01.01}$) apărute pe piață. Analiza realizată de Basu (1997) a influenței principiului prudentei asupra rezultatelor unei companii a evidențiat faptul că evenimentele negative au un impact de două până la șase ori mai mare decât în cazul evenimentelor pozitive. Astfel, ținând cont de implicațiile pe care știrile le pot avea asupra prețului bursier, investitorii vor fi mai reticenți în a investi într-o companie ce oferă știri negative.

Robu & Toma (2014) au analizat pe baza relației lui Basu (1997) impactul principiului prudentei asupra prețului bursier al companiilor listate la Bursa de Valori București. Variabilele utilizate în model sunt reprezentate de: total active, total datorii, capitaluri proprii, rezultatul net și prețul bursier al acțiunilor. Pe baza rezultatelor obținute, în studiu s-a determinat influența semnificativă pe care variabilele active totale și datorii totale o au asupra prețului bursier. Prin urmare, investitorii vor fi interesați, în momentul publicării situațiilor financiare, și de creșterile sau scăderile din structura activelor și pasivelor, pe baza acestora fiind calculate rate specifice de rentabilitate, precum rata rentabilității financiare, rata rentabilității economice și levierul financiar. Filip & Raffournier (2010) au analizat relevanța informației financiare în funcție de cele două

categorii de companii cotate la Bursa de Valori București: *standard* și *premium*. Legătura dintre informațiile financiare și variația prețului bursier este explicată în proporție de 40%, în condițiile unei economii în tranzacție. După ajustarea datelor, variația prețurilor bursiere în funcție de informațiile financiare este explicată în proporție de 19,9%. Analiza a prezentat comportamentul investițional în momentul publicării situațiilor financiare. Rezultatele studiului au concluzionat atitudinea investitorilor în momentul publicării rezultatelor financiare. Rezultatele pozitive prezintă o atitudine negativă, în timp ce schimbările negative pot influența pozitiv comportamentul acestora, fapt care reprezintă o consecință a pieței relativ neficiente (Filip & Raffournier, 2010).

2.2. Criptomonedele și evoluția lor pe piața financiară

Piața criptomonedelor a înregistrat în ultimii ani o creștere în ceea ce privește interesul investitorilor, datorită randamentelor ridicate pe care aceste instrumente financiare le oferă, dar și a potențialului pe care acestea le manifestă. Venter (2016) prezintă diferența dintre termenul de bani electronici utilizati în tranzacțiile băncilor comerciale și termenul de criptomonedă. Bani electronici prezintă echivalentul banilor în formă fizică, sunt exprimați într-o anumită valută și sunt plasați într-un cont bancar. Pe de altă parte, termenul de criptomonedă nu face referire la nici o formă a banilor fizici, ci doar o formă a tranzacțiilor care se petrece în mediul digital. Cel mai utilizat exemplu este Bitcoin, care va fi analizat pe parcursul lucrării.

2.2.1. Conceptul de criptomonedă Bitcoin

Introdusă oficial în anul 2009, moneda digitală Bitcoin (BTC) s-a bucurat de un adevărat succes pe piețele financiare. Creșterile de valoare au adus investitorilor randamente considerabile, mulți investitori fiind convinși că Bitcoin reprezintă moneda care va aduce o nouă perspectivă în ceea ce privește termenul de „bani”. Gunji (2016) afirmă că, odată cu introducerea sa, *Bitcoin* a creat un mediu competitiv între monedele digitale și banii care circulă pe principiul de monedă fiduciară, ceea ce pune criptomoneda Bitcoin în ipostaza de viitor mijloc de plată acceptat la nivel internațional. Bitcoin este cotat ca fiind cea mai tranzacționată monedă virtuală, având o capitalizare bursieră la sfârșitul anului

2017 de 216 miliarde de dolari americani (www.coinmarketcap.com, accesat pe 25.02.2018), obiectivul principal al acestuia rămânând zona de comerț electronic. Malhora (2014) afirmă faptul că Satoshi Nakamoto, creatorul Bitcoin, a conceput această monedă, ca un sistem monetar autonom. Acesta îndeplinește simultan funcția de bani și cea de mijloc de plată online, elementul de noutate fiind legat de părțile care intră în legătură pentru realizarea tranzacției. Comerțul electronic se realizează, în mod tradițional, prin intermediul unui intermediar, dar odată cu apariția tehnologiei „Blockchain”, tranzacțiile se realizează între parteneri fără intervenția unui intermediar (peer-to-peer). Valoarea unui activ finanțier poate fi măsurată prin diverse metode, dar din punct de vedere fundamental un activ finanțier (acțiuni, obligații etc.) poate fi exprimat și prin intermediul unei valori fundamentale, aceasta reprezentând valoarea de piață a unui activ susținută pe baza unor informații credibile ce susțin dinamica prețului. Astfel de informații pot fi generate în cazul acțiunilor, în principal de către situațiile financiare ale respectivei companii, aici fiind incluse și situațiile financiare semestriale și trimestriale. În cazul Bitcoin, acesta este alcătuit din nimic mai mult decât biți (Alstyne, 2014). Alstyne (2014) oferă un răspuns în ceea ce privește motivul pentru care Bitcoin are valoare pe piață, în condițiile în care nu este susținut de nici un element de suport, cum ar fi cazul obligațiunilor suverane, care sunt acoperite de certificate de trezorerie emise de către trezoreria Statelor Unite.

În primul rând, chiar dacă Bitcoin nu are valoare fundamentală (Cheah et al., 2015), deține totuși o valoare tehnică reprezentată de algoritmul de rezolvare a problemelor. Fiecare monedă virtuală prezintă o cheie publică ce poate înregistra o tranzacție, evidențierind cele trei componente principale ale tranzacției (cumpărător, vânzător și cantitate), cantitatea de bitcoin nefiind posibil de copiat, având în vedere cheia software ce nu permite utilizarea monedelor decât de proprietarul acestora. Scopul inițial al acestei monede de suport al tranzacțiilor electronice a permis utilizarea Bitcoin la un cost de tranzacționare zero, ceea ce a dus la o creștere a utilizării sale, mai ales de către comercianții cu activitate redusă, care primeau un profit de aproximativ 5%-10% din tranzacția efectuată.

De la lansarea sa în anul 2009, prețul monedei virtuale a înregistrat creșteri semnificative, reușind să depășească randamentele oferite de acțiunile companiilor și,

respectiv, indicii naționali. De la începutul anului 2013 moneda virtuală a înregistrat creșteri masive, sfărșitul anului fiind caracterizat printr-o scădere a prețului bursier pe piața financiară. Dinamica prețului poate fi împărțită pe parcursul anului 2013 în patru momente, care au avut un impact asupra evoluțiilor viitoare ale monedei Bitcoin. În luna martie 2013, Cipru a decis majorarea taxelor privind depozitele bancare, ceea ce a creat un val de panică la nivel european, mulți cetățeni europeni căutând o soluție de a se proteja față de scăderea monedei Euro. Aceștia au decis convertirea monedei Euro în moneda virtuală Bitcoin (Warner, 2013). Limitarea datoriei financiare a Statelor Unite a reprezentat, din punct de vedere investițional, o problemă de natură financiară la nivel global, acesta fiind momentul în care atenția multora s-a îndreptat către sistemul monetar descentralizat, transformând moneda virtuală Bitcoin într-un posibil candidat, prin urmare cererea pentru această monedă fiind în creștere (Fontevecchia, 2013). În luna noiembrie, același an, interesul pe care chinezii l-au manifestat față de moneda Bitcoin, dar și cererea în creștere au reprezentat factori determinanți ai creșterii Bitcoin (Hill, 2014). Creșterea rapidă a monedei virtuale a atras atenția Guvernului chinez, care a decis suspendarea tranzacțiilor, precum și acceptarea acesteia ca mijloc de plată, în decembrie 2013, ceea ce a dus la o scădere cu 50% a prețului bursier, de la 1.132\$ la 542\$ (Hill, 2014). Bitcoin este tranzactionat la o valoare aproximativă de 8.000\$, maximul istoric fiind stabilit pe 17 decembrie 2017, când valoarea unui Bitcoin a atins prețul de 19.665 \$.

Creșterea interesului din partea investitorilor ce sunt în căutarea unor noi instrumente financiare în scopul diversificării portofoliului investițional, precum și acceptarea ca mijloc de plată a monedei Bitcoin a atras atenția autorităților din domeniul financiar. Primul pas spre reglementarea în domeniul criptomonedelor a fost reprezentat de cadrul legislativ întocmit de către autoritățile din Belarus (Lubomir Tashev, 2018). Moneda virtuală ar putea fi contabilizată în funcție de destinația sa drept un activ financiar, achiziționat cu scopul menținerii pe termen lung sau scurt, ce va genera venituri pentru persoana care îl deține, sau drept bun ce poate fi vândut mai departe. Venter (2016) prezenta necesitatea întocmirii unui nou cadru legislativ în componența IASB, destinat modului de prezentare și contabilizării monedelor virtuale. În prezent, în demersul societăților de a contabiliza activul *Bitcoin* sunt utilizate următoarele standarde: IAS 7 „Situată fluxurilor de

trezorerie”, IAS 39 „Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare, IAS 2 „Stocuri” și IAS 38 „Imobilizări necorporale”.

2.2.2. Evoluția Bitcoin în contextul bulelor speculative

Bula speculativă reprezintă un ciclu financiar caracterizat printr-o creștere a prețurilor, determinată de interesul participanților care tranzacționează respectivul activ și care generează un dezechilibru între valoarea fundamentală și valoarea din momentul efectiv, luând naștere bula speculativă. După terminarea trendului ascendent de creștere, urmează o perioadă de scădere, o scădere ce creează un soc pe piețele financiare ale lumii. Rosser (1997) clasifică termenul de bulă speculativă în două mari categorii: bule raționale, moment în care investitorii știu de existența acesteia și pot lua o decizie în această privință, și bule iraționale, moment în care investitorii sunt conduși de către sentimentul pieței, sentiment necorelat cu valoarea fundamentală a respectivului activ. Cheung (2013) exemplifică cauzele prin intermediul cărora pot lua naștere aceste dezechilibre financiare, printre ele fiind enumerate cauze ce fac referire la elemente de reglementare: infrastructura de piată inadecvată în ceea ce privește fluxul de informații (Taipalus, 2012), reglementări inadecvate (Sornette, 2003), supraevaluarea anumitor informații sau perspective de creștere (Shiller, 2000) și supratranzaționarea respectivului element (Vogel, 2010). Cele mai mari bule speculative care au rămas în istorie au fost: criza Tulipmania (Olanda, 1637-1638), bula Mississippi și bula “South Sea Company”. În primul caz, investitorii achiziționau și vindeau mai departe bulbi de lalea, considerați la acea vreme un simbol. Acest “activ” reprezintă un element ce a fost speculat până în anul 1637, când bula speculativă a explodat, mulți comercianți care achiziționase cantități importante de lalele au înregistrat pierderi semnificative. Celelalte două bule speculative au fost caracterizate prin investirea unor cantități mari de lichidități în capitalurile unor companii monopol, ceea ce a determinat creșterea valorii respectivei companii, până în momentul descoperirii publice a faptului că respectivele companii sunt supraevaluate, valoarea acestora fiind superioară valorii fundamentale ce a dus la prăbușirea acestora în 1720.

Cheah & Fry (2015) au studiat prețul monedei virtuale Bitcoin în perioada iulie 2010-decembrie 2012, respectiv noiembrie 2012-noiembrie 2013.

Concluzia studiului a prezentat faptul că prețul Bitcoin-ului este supraevaluat, ceea ce determină prezența unei bule speculative. De asemenea, Cheah & Fry (2015) au descoperit prezența unei bule speculative aflate în curs de dezvoltare, la începutul anului 2013. Baek & Elbeck (2015) au utilizat pentru analiza ipotezei conform căreia Bitcoin este un *vehicul speculativ*, un model de regresie econometrică în care fluctuația prețului la Bitcoin a reprezentat variabila dependentă, în timp ce principalii indicatori macroeconomici, precum și spread-ul dintre prețul maxim și minim al zilei al monedei virtuale au reprezentat variabilele independente. Elementul semnificativ statistic al regresiei este reprezentat de prețul maxim și minim al monedei Bitcoin. Concluzia studiului a arătat că rentabilitatea pieței Bitcoin este condusă de către investitorii, ceilalți indicatori neavând o influență semnificativă. Cea mai recentă bulă speculative a fost înregistrată la 2 februarie 2018, când indicele DJIA a înregistrat o scădere de aproximativ 670 puncte, fenomen datorat randamentelor superioare pe care piața obligațiunilor a înregistrat-o. Datele publicate au provocat panică la nivelul pieței financiare, pe fondul îngrijorării cu privire la posibilitatea apariției efectului inflaționist. În ceea ce privește Bitcoin, putem identifica factori asemănători ce ar putea determina faptul că moneda virtuală se află într-o bulă speculative, precum: reglementări inadecvate, supratranzacționarea și supraevaluarea perspectivelor de creștere.

2.3. Dezvoltarea ipotezelor de cercetare

Diversificarea portofoliului de investiții a reprezentat pentru investitorul modern o modalitate de reducere a riscului asociat deprecierii activelor componente. Bitcoin poate fi privit din ipostaza de instrument finanțiar reprezentând un activ utilizat în diversificarea elementelor componente ale portofoliului investițional. De aceea, împreună cu elementele prezentate în literatura de specialitate, lucrarea de față dorește să testeze următoarea ipoteză:

H1: Prețul criptomonedelor este invers corelat cu valoarea cursului bursier al companiilor cotate la Bursa de Valori București, în condițiile publicării situațiilor financiare.

3. Metodologia cercetării

Lucrarea de față își propune studierea corelației dintre cursul bursier al companiilor cotate pe Bursa de Valori București (BVB) și cursul criptomonedei Bitcoin, în contextul în care investitorii prezintă o tendință de investire mai ridicată spre domeniul criptomonedelor. Astfel, lucrarea utilizează un demers statistic în analiza influenței Bitcoin asupra cursului bursier al companiilor cotate, în condițiile publicării situațiilor financiare anuale.

3.1. Estimarea influenței informației financiare asupra pieței bursiere

Influența informației financiare asupra pieței bursiere reprezintă pentru mulți cercetători un punct de plecare în ceea ce privește studierea relevanței informației și oferirea unui răspuns privind poziția și performanța unei companii sau a unui indice care este disponibil spre tranzacționare. Astfel, printre cele mai reprezentative modele pentru măsurarea relevanței informației financiare este modelul Ohlson (1995).

Modelul Ohlson (1995) reprezintă o modalitate de evaluare a relevanței informației financiare, fiind evidențiat în relația nr.1.

$$P_t = \beta_0 + \beta_1 ANCPSt + \beta_2 EPS_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Variabilele prezentate în model sunt:

P_t – cursul bursier la jumătatea anului t+1;

$ANCPSt$ – activul net contabil per acțiune la sfârșitul anului t;

EPS_t – rezultatul net per acțiune la sfârșitul anului t;

$\beta_{0;1;2}$ – coeficienții de regresie;

ε_t – variabilă aleatoare, eroare

Relevanța este măsurată prin intermediul raportului de determinație (R^2), în care sunt măsurate elementele de activ net contabil și rezultat net cu scopul explicării variației cursului bursier.

Basu (1997) a analizat relația dintre rezultatele pozitive și negative ale companiilor și cursul bursier al companiilor. Rezultatele studiului au prezentat faptul că persistența schimbărilor negative în structura rezultatelor este mai pronunțată decât în cazul schimbărilor pozitive în structura rezultatelor. Ecuția utilizată este prezentată în relația nr. 2.

$$\frac{X_{it}}{P_{it-1}} = \gamma_0 + \gamma_1 DR_{it} + \gamma_2 R_{it} + \gamma_3 R_{it} * DR_{it} \quad (2)$$

Variabilele prezentate în model sunt:

$\frac{X_{it}}{P_{it-1}}$ – câștigul per acțiune în anul fiscal t și prețul acțiunii la începutul anului fiscal;

DR_{it} – variabilă de tip dummy ce stabilește condiția de $R_{it} < 0$ ce ia valoarea 1; în caz contrar valoarea este egală cu 0;

R_{it} reprezintă profitabilitatea firmei;

La fel ca și în cazul modelului Ohlson, relevanța este măsurată prin intermediul raportului de determinație (R^2), având drept scop explicarea variației cursului bursier prin intermediul câștigul per acțiune și a celor două variabile dummy.

3.2. Testarea influenței Bitcoin asupra cursului bursier al acțiunilor firmelor cotate

Bitcoin privit ca un instrument financiar utilizat la nivel internațional a intrat în atenția mediului academic în anul 2013, anul în care această criptomonedă a oferit randamente mult superioare altor componente ale pieței financiare (piata de capital, Forex etc.). Prima țară care a reacționat în acest caz a fost China, care în luna decembrie a același an a hotărât suspendarea tranzacțiilor în Bitcoin, fapt ce a condus la o scădere a monedei virtuale cu aproximativ 50%. Această scădere spectaculoasă a determinat mediul academic să analizeze consecințele pe care acest activ nereglementat îl poate avea la nivel internațional.

Baek & Elbeck (2014) au analizat prețul criptomonedei Bitcoin în perioada iulie 2010 – februarie 2014, prin analiza datelor privind principalii indicatori macroeconomici. Ecuatărea modelului este prezentată în relația nr.3.

$$R_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta CPI_t + \beta_2 \Delta IPI_t + \beta_3 \Delta RPCE_t + \beta_4 \Delta S&P500_t + \beta_5 \Delta TN_t + \beta_6 \Delta Euro_t + \beta_7 \Delta Unemployment_t + \beta_8 \Delta Spread_t + \varepsilon_t \quad (3)$$

unde:

R_t reprezintă schimbările lunare ale prețului Bitcoin;

ΔCPI_t reprezintă variația indicelui prețului de consum;

ΔIPI_t reprezintă variația indicelui producției industriale;

$\Delta RPCE_t$ reprezintă variația indicelui privind cheltuielile personale de consum reale;

$\Delta S&P500_t$ reprezintă variația indicelui Standard & Poor's 500;

ΔTN_t reprezintă variația biletelor de trezorerie;

$\Delta Euro_t$ reprezintă variația cursului de schimb al monedei euro;

$\Delta Unemployment_t$ reprezintă variația ratei șomajului;

$\Delta Spread_t$ reprezintă variația schimbărilor lunare privind diferența între prețul maxim și minim al Bitcoin la interval de o zi;

Pentru validarea ipotezei analizate, a fost utilizat raportul de determinație, rezultatul regresiei econometrice prezentând variația schimbărilor lunare privind diferența între prețul maxim și minim al Bitcoin la interval de o zi, ca element semnificativ la un risc alfa de 0,01.

Concluziile studiului au prezentat faptul că prețul Bitcoin nu este influențat de factorii externi reprezentați de indicatorii macroeconomici, ci, dimpotrivă, prețul Bitcoin este influențat de participanții la procesul de vânzare-cumpărare a monedei virtuale.

3.3. Populație, eșantion și sursa datelor

Secțiunea curentă are în vedere prezentarea populației studiate și criteriul după care a fost realizată selecția eșantionului. Variabilele prezentate și sursa datelor vor fi utilizate pentru construirea modelului empiric.

3.3.1. Date despre eșantion

Populația studiată este reprezentată de companiile cotate la Bursa de Valori București, companii componente ale indicelui național Bucharest Stock Exchange (BET). Din cele 12 companii care activează în diferite domenii de activitate precum domeniul bancar, domeniul transportului petrolier, domeniul medical etc. și care compun indicele BET, a fost extras un eșantion de 6 companii. Criteriul de selecție este reprezentat de disponibilitatea datelor privind cursul bursier și situațiile financiare anuale ale acestora. Datele prelucrate și utilizate în demersul statistic au fost preluate din situațiile financiare ale companiilor în perioada 2012-2016. În ceea ce privește elementele preluate din situațiile financiare anuale, au prezentat interes următoarele elemente: Rezultatul din exploatare, Activele totale, Datorile totale, Capitalurile proprii și Rezultatul net. Elementele preluate din situațiile

financiare au permis calcularea ratei de rentabilitate financiară, a ratei de rentabilitate economice și a levierului financiar. Datele privind cursul bursier al monedei virtuale Bitcoin și al companiilor cotate care alcătuiesc eșantionul au fost preluate de pe site-ul www.investing.com, cursurile preluate fiind cele zilnice de deschidere. Datele au fost prelucrate în programul SPSS 22.0.

3.3.2. Modelele econometrice utilizate

Variabilele utilizate pentru construirea modelului econometric propus în studiu au fost reprezentate, pe de o parte, de cursul bursier al companiilor cotate și cel al monedei Bitcoin exprimate în bază logaritmică și, pe de altă parte, de rata rentabilității financiare, rata rentabilității economice și levierul financiar. Modelele empirice utilizate în lucrarea de față sunt reprezentate prin intermediul a două modele de regresie multiplă. În primă etapă, studiul analizează influența ratelor de rentabilitate asupra cursului bursier (în bază logaritmată) al companiilor listate.

$$\text{Pret}_{\text{Firme}} = \beta_0 + \beta_1 \text{ROE} + \beta_2 \text{ROA} + \beta_3 \text{FL} + \varepsilon \quad (4)$$

unde:

$$\text{Pret}_{\text{Firme}} = \ln \left(\frac{P_1 - P_0}{P_0} \right);$$

P_1 – reprezintă prețul acțiunilor la 31.12.N;

P_0 – reprezintă prețul acțiunilor la 01.01.N;

$(P_1 - P_0)$ – reprezintă diferența dintre prețul acțiunilor la 31.12.N și prețul acțiunilor la 01.01.N;

P_0 – reprezintă prețul acțiunilor la 01.01.N.;

ROE – reprezintă rata rentabilității financiare;

ROA – rata rentabilității economice;

FL – reprezintă levierul financiar;

$\beta_i, i = 1,3$ – reprezintă parametrii variabilelor de regresie;

ε = componenta reziduală;

Următoarea etapă a demersului statistic este reprezentată de standardizarea formulei econometrice nr. 4 și adăugarea, ca variabilă independentă, a *cursului bursier al criptomonedei Bitcoin*. Ecuția este prezentată în relația nr.5.

Standard_Firme

$$= \beta_0 + \beta_1 \text{Pret_Bitcoin} + \varepsilon \quad (5)$$

unde:

Standard_Firme – reprezintă ecuația standardizată a modelului econometric prezentat în relația nr. 4;

$\text{Pret_Bitcoin} = \ln(P_1/P_0)$

$\ln(P_1/P_0)$ – reprezintă variația prețului logaritmat al monedei virtuale Bitcoin;

β_i – reprezintă parametrii variabilelor de regresie;

ε = componenta reziduală.

4. Rezultate și discuții

Pornind de la obiectivele propuse, studiul dorește să prezinte influența ratelor de rentabilitate și de structură asupra cursului bursier al companiilor. Standardizarea primei relații econometrice a permis studierea influenței pe care moneda virtuală Bitcoin o are asupra comportamentului investițional al investitorilor. Ecuațiile utilizate sunt prezentate în relația nr. 4, respectiv relația nr. 5.

4.1. Statistici descriptive

Rezultatele privind statisticile descriptive sunt prezentate în **Tabelul nr. 2**, iar pe baza celor 30 de observații, sunt prezentate mediile ratelor de rentabilitate și de structură, calculate pe baza elementelor din situațiile financiare.

Tabelul nr. 1. Statistici descriptive

	N	Minimum	Maximum	Medie	Abatere std.
ROE	30	-0,0747	0,1850	0,0734	0,0650
ROA	30	-0,0429	0,6232	0,0795	0,1130
FL	30	0,0000	8,1200	1,5513	2,7030
Pret_Firme	30	-0,3410	0,6180	0,0494	0,2356
Valid N	30				

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

Rezultatele statisticilor descriptive aferente variabilelor utilizate pentru analiza influenței Bitcoin asupra cursului bursier al companiilor cotate incluse în eșantion sunt

rezentate în **Tabelul nr. 2**. Pentru observațiile reținute în studiu sunt prezentate mediile cursurilor bursiere ale companiilor și ale criptomonedei Bitcoin.

Tabelul nr. 2. Statistici descriptive

	N	Minimum	Maximum	Medie	Abatere Std.
Standard_Firme	30	-0,2045	0,3664	0,0494	0,1247
Pret_Bitcoin	30	-0,0090	0,003	-0,0018	0,0046
Valid N (listwise)	30				

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

4.2. Rezultate privind influența situațiilor financiare asupra pieței

Tabelul nr. 3 prezintă raportul de corelație și raportul de determinație calculați pe baza modelului din ecuația nr. 4, în care putem observa legătura directă de intensitate medie între cursul bursier al companiilor și ratele de rentabilitate și de structură ale acestora, calculate pe baza elementelor preluate din situațiile financiare ale

companiei. Legătura dintre cele două tipuri de variabile demonstrează relevanța datelor financiare furnizate de către companii, evenimentele pozitive și negative regăsindu-se în cursul bursier al acțiunilor. Prin analiza raportului de determinație (R^2), putem prezenta faptul că elementele prezentate pe baza ratelor de rentabilitate explică variația prețului bursier în proporție de aproximativ 28%.

Tabelul nr. 3. Statistici privind modelul nr. 4

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,529 ^a	0,280	0,197	0,2111

^a Predictors: (Constant), FL, ROA, ROE

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

Estimările parametrilor modelului econometric sunt prezentate în **Tabelul nr. 4**, unde fiecare parametru este explicitat în funcție de legătura pe care acesta o are cu prețul bursier al companiilor cotate. Semnul pozitiv al estimărilor parametrilor modelului analizat indică o legătură directă a indicatorilor. În cadrul modelului, o influență semnificativă o au rata rentabilității financiare și rata rentabilității economice, levierul finanțier neavând o influență semnificativă asupra modelului. În funcție de influența acestora asupra variabilei dependente, rata rentabilității financiare are cea mai mare influență asupra prețului, deoarece investitorii sunt interesați, pe de o parte, de rezultatul net al companiilor, privit ca indicator al performanței, dar și ca o oportunitate de majorare a sursei finanțier proprii prin încasarea de

dividende. Pe de altă parte, mărimea capitalurilor proprii poate influența procesul decizional cu privire la numărul de acțiuni emise de companie. O companie care a emis un număr ridicat de acțiuni poate influența câștigul net per acțiune în sens negativ, investitorii fiind interesați de un câștig cât mai mare. Momentul în care compania distribuie dividende, poate fi o altă oportunitate pe care investitorii o pot exploata pentru diversificarea portofoliului investițional, prin angajarea unor operațiuni de vânzare în lipsă ce va permite acoperirea scăderii cursului bursier în momentul distribuirii dividendelor. Rezultatul din exploatare, componentă a ratei rentabilității economice, influențează cursul bursier prin măsurarea eficienței utilizării resurselor finanțier în activitatea de exploatare.

Tabelul nr. 4. Estimații ale parametrilor modelului nr. 4

Model	Coeficienți nestandardizați		Coeficienți standardizați	t	Sig.
	B	Std. Error			
1 (Constant)	-0,134	0,077		-1,731	0,095
ROE	1,443	0,692	0,398	2,084	0,047*
ROA	0,658	0,367	0,315	1,791	0,085*
FL	0,016	0,016	0,186	1,001	0,326

a. Variabilă dependentă: Pret_Firme

b. *) semnificativ la un risc de 0,05, respectiv 0,1

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

Corelațiile modelului analizat sunt prezentate în Tabelul nr. 5. Pe baza rezultatelor se poate observa legătura semnificativă dintre prețul bursier și ratele financiare. Corelațiile pozitive dintre rata rentabilității financiare și rata rentabilității economice pot explica eficiența activității apreciată prin rezultatul din exploatare, a cărui valoare este de 0,658, explicând creșterea rezultatului net, pe baza căruia sunt remunerări acționarii. De asemenea, levierul finanțier prezintă o corelație pozitivă în legătură cu rata rentabilității financiare, fapt explicitat

prin intermediul capitalurilor proprii, mărimea acestuia determinând nivelul maxim al datoriei pe care companiile le pot atinge fără a-și pune activitatea de exploatare în pericol. Literatura de specialitate recomandă ca datoriile totale să nu depășească de două ori valoarea capitalurilor proprii. Contractarea datoriilor atrage creșterea costului îndatorării, prin intermediul dobânzilor plătite, a penalităților și a comisioanelor, care se va reflecta ulterior în rezultatul net al companiei.

Tabelul nr. 5. Corelațiile dintre variabilele incluse în modelul nr. 4

	Pret_Firme	ROE	ROA	FL
Coeficient de corelație Pearson	Pret_Firme	1,000	0,415	0,399
	ROE	0,415	1,000	0,314
	ROA	0,399	0,314	1,000
	FL	-0,059	-0,438	-0,223
Sig. (1-tailed)	Pret_Companii	0,00	0,011*	0,015*
	ROE	0,011*	0,00	0,046*
	ROA	0,015*	0,046*	0,00
	FL	0,379	0,008*	0,118
N	Pret_Companii	30	30	30
	ROE	30	30	30
	ROA	30	30	30
	FL	30	30	30

a.**) semnificativ la un risc de 0,01, respectiv 0,05

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

4.3. Rezultate privind influența Bitcoin asupra modelului standardizat al prețului bursier al societăților cotate

Tabelul nr. 6 prezintă legătura directă de intensitate slabă între cursul bursier al monedei Bitcoin și cursul

bursier care înglobează influența principalelor rate de rentabilitate. Variația cursului bursier al companiilor cotate influențează variația monedei Bitcoin doar în proporție de 5,6%. Titlurile de valoare cotate la Bursa de Valori București sunt caracterizate printr-un nivel scăzut al volatilității, spre deosebire de moneda Bitcoin care

este caracterizată printr-un nivel ridicat al volatilității. Investitorii, pentru a-și putea gestiona mai eficient riscurile asumate, sunt tentați să diversifice portofoliul investițional prin adăugarea unor instrumente financiare

necorelate sau invers corelate între ele, ce le vor permite în cazul scăderii unui titlu de valoare, acoperirea pierderii pe baza altor titluri de valoare, componente ale portofoliului investițional.

Tabelul nr. 6. Statistici privind modelul nr. 5

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,237 ^a	0,056	0,022	0,123

a. Predictors: (Constant), Pret_Bitcoin

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

Tabelul nr. 7 prezintă corelațiile dintre cursul bursier al companiilor cotate și cursul bursier al criptomonedei Bitcoin. Pe baza rezultatelor obținute putem concluziona faptul că investitorii, în funcție de capitalul pe care îl dețin, vor fi tentați în perioada publicării situațiilor financiare favorabile să-și investească fondurile în acțiunile companiilor cotate; altfel, aceștia vor fi interesați în investirea capitalului în moneda Bitcoin. Investitorii sunt interesați, pe de o parte, de investirea pe termen lung, dar și de obținerea unor

venituri de pe urma speculației monedei Bitcoin. De aceea, angajarea unei poziții de cumpărare a titlurilor de valoare pe termen lung și diversificarea portofoliului prin operații de vânzare-cumpărare pe moneda Bitcoin pe termen scurt ar putea constitui cheia spre un portofoliu investițional cu randament semnificativ. Prin urmare, rezultatul obținut în **Tabelul nr. 7** validează ipoteza formulată la începutul lucrării privind corelația inversă între cursul bursier al companiilor și cursul bursier al monedei Bitcoin.

Tabelul nr. 7. Corelațiile dintre variabilele modelului nr. 5

		Standard_Firme	Pret_Bitcoin
Coeficient de corelație Pearson	Standard_Firme	1,000	-0,237
	Pret_Bitcoin	-0,237	1,000
Sig. (1-tailed)	Standard_Firme	0,00	0,104*
	Pret_Bitcoin	,104*	0,00
N	Standard_Firme	30	30
	Pret_Bitcoin	30	30

a.) semnificativ la un risc asociat de 0,11

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

Din cele prezentate mai sus prin **Tabelele nr. 6 și nr. 7**, mai putem adăuga semnul negativ al coeficientului β_1 , ce indică relația inversă dintre cele două variabile și comportamentul investițional în momentul publicării situațiilor financiare. Cursul bursier al criptomonedei Bitcoin este semnificativ; astfel, la o creștere cu o unitate a cursului bursier al companiilor cursul Bitcoin tinde să se deprecieze cu 6,41 lei.

Conform rezultatelor obținute, studiul concluzionează faptul că moneda Bitcoin ar putea fi utilizată de

investitorii prin intermediul speculațiilor. Aceste câștiguri rapide pe care moneda virtuală le înregistrează contribuie la majorarea numărului de tranzacții, valoarea de piață devenind în scurt timp mai mare decât valoarea fundamentală. Astfel, valoarea fundamentală fiind zero (Cheah et. al., 2015), iar cursul Bitcoin fiind influențat de tranzacțiile de cumpărare-vânzare (Baek & Elbeck, 2014) fără prezența unui cadru legislativ, poate conduce la apariția bulelor speculative. Acest interes al investitorilor față de moneda virtuală ar putea fi asemănător crizei lalelelor

din Olanda (Shiller, 2018). De aceea, pentru a se acoperi riscul unei eventuale bule speculative, investitorii ar putea diminua acest risc prin intermediul operațiunilor de hedging, ce presupun investirea capitalului într-o gamă variată de active cu risc scăzut (obligațiuni, tranzacții de arbitraj etc.). Scaramucci (2015) prezinta impactul pe care l-a avut criza

financiară din 2008-2009 asupra fondurilor de hedging, acestea înregistrând cele mai mici pierderi de pe piață, cu o medie de 21,37%, în timp ce indicele S&P500 Total Return a înregistrat scăderi de aproximativ 36,99%, portofoliul investițional fiind alcătuit pe baza profilului investițional și a toleranței la risc a investitorului.

Tabelul nr. 8. Estimăriile parametrilor modelului nr. 5

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	0,038	0,024		1,564	0,129
Pret_Bitcoin	-6,408	4,967	-0,237	-1,290	0,208*

a. Dependent Variable: Standard_Firme

b. *) semnificativ la un risc asociat de 0.21

Sursa: Prelucrare proprie în programul SPSS 22.0

5. Concluzii

Cu scopul diversificării portofoliului investițional, investitorii sunt interesați de găsirea celor mai bune soluții ce le pot garanta majorarea capitalului investit atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Cheung (2013) a atras atenția asupra faptului că prețul monedei virtuale Bitcoin este supraevaluat, obiectivul prezentei lucrări fiind reprezentat de studierea corelației dintre cursul bursier al companiei și cursul bursier al monedei Bitcoin în condițiile publicării situațiilor financiare anuale. Ratele de randament utilizate drept variabile ale modelului empiric au demonstrat influența situațiilor financiare asupra cursului bursier al companiilor.

Rezultatele studiului empiric au validat ipoteza formulată inițial privind corelația inversă dintre cursul bursier al companiilor cotate și cursul monedei Bitcoin. Corelația determinată între cele două instrumente a evidențiat posibilitatea apariției bulelor speculative din cauza investițiilor masive într-un activ a căruia valoare

fundamentală este inferioară prețului tranzacționat. Basu (1997) a concluzionat faptul că evenimentele negative au un impact de două până la șase ori mai mare decât în cazul evenimentelor pozitive, asupra cursului bursier al companiilor, investitorul fiind interesat de instrumentele financiare ce oferă cele mai ridicate randamentele. Astfel, știrile negative de pe piață influențează comportamentul investițional, ceea ce duce la un interes ridicat al investitorilor în momentul publicării unor știri negative. Limitele prezentei lucrări au fost reprezentate de eșantionul relativ redus de numai 6 companii listate, care au fost selectate pe baza disponibilității situațiilor financiare anuale și a cursurilor bursiere zilnice. Baek & Elbeck (2014) au concluzionat faptul că investitorii influențează în mod direct prețul monedei virtuale prin operațiunile de vânzare-cumpărare, valoarea fundamentală a monedei Bitcoin fiind zero (Cheah et. al, 2015). Pe viitor, ne propunem să cercetăm prin intermediul seriilor de timp prețul monedei virtuale Bitcoin, cu scopul determinării existenței sau absenței bulelor speculative.

BIBLIOGRAFIE

1. Alstyne, M.V. (2014). Economic and Business Dimensions Why Bitcoin Has Value, *Communication of the ACM*, vol. 57, no. 5, pp 30-32
2. Barth, M. E., Beaver, W. H., Landsman W. R. (2001), The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, Issue 1-3, 77-104

3. Barth, M. Li, K. McClure, C. (2017). Evolution in Value Relevance of Accounting Information, *Stanford University Graduate School of Business Research Paper*, No. 17-24
4. Baek, C., Elbeck, M. (2014). Bitcoins as an investment or speculative vehicle? A first look, *Applied Economics Letters*, vol. 22, no.1. pp 30-34
5. Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings, *Journal of Accounting and Economics*, 24, pp 3-37
6. Chohan, U. (2017). Cryptocurrencies: A Brief Thematic Review, *Notes on the 21th Century*, pp 1-8
7. Filip, A. Raffournier, B. (2010). The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania, *The International Journal of Accounting*, 45, pp 77-103
8. Fry, J. & Cheah, E. (2015). Speculative bubbles in Bitcoin markets? An empirical investigation into the fundamental value of Bitcoin, *Economics Letters*, 130, pp 32-36
9. Gunji, H. (2016). Are Bitcoin Prices Rational Bubbles, *The Empirical Economics Letter*, vol. 15, no.9, pp 819-824
10. IASB (2015). Financial Reporting Standards for the World Economy. 1st ed. London: IFRS Foundation.
11. Jaba, E., Robu, I. B., Istrate, C., Balan, C. B., Roman, M., (2016). Statistical assessment of the value relevance of financial information reported by Romanian listed companies, *Romanian Journal of Economic Forecasting – XIX*, vol. 2, pp 27-42
12. Jianu, I., Ileanu, B., Nedelcu, M., Herteliu, C., (2018). The value relevance of financial reporting in Romania, *Economic computation and economic* *cybernetics studies and research*, vol. 4, no.48, pp 167-182
13. Kraftt, P., Penna, N., Pentland, A., (2018). An experimental study of Cryptocurrency Market Dynamics, *CHI 2018*
14. Kaizoji, T. (2000). Speculative bubbles and crashes in stock markets: an interacting-agent model of speculative activity, *Physica A* 287, pp 493-506
15. Malhora, A. Maloo, M. (2014) „Bitcoin – Is it a Bubble? Evidence from unit root tests”
16. Robu, I.B., Toma, C. (2015). The use of accounting conservatism in order to reflect the true and the fair view of financial statements in the case of Romanian listed companies, *Global Journal on Humanities & Social Sciences*, 02, pp 99-109
17. Rosser, B. (1997). Speculations on Nonlinear Speculative Bubbles, *Nonlinear Dynamics, Psychology and Life Sciences*, vol. 1, no.4, pp 275-300
18. Scaramucci, A. (2015). The Little Book of Hedge Funds, *Ed. SkyBridge Capital*
19. Tashev, L., (2018). Crypto Business is now legal in Belarus, accesabilă la: <https://news.bitcoin.com/belarus-adopts-crypto-accounting-standard>.
20. Toma, E. (2018). Contabilitate finanțiară, *Ed. Tipomoldova*, Iași, Romania
21. Venter, H. (2016). Digital currency – A case for standard setting activity, *ASAF meeting*, no.5, pp 1-24
22. Wang, J. (2014). A simple macroeconomic model of bitcoin, *Bitquant Research Laboratories*, pp 1-3

Analiza relației contabilitate – dezvoltare sustenabilă. Rolul contabilității și al profesiei contabile asupra dezvoltării sustenabile

Asist. univ. dr. Elena NECHITA,
Academia de Studii Economice din București,
e-mail: elena.nechita@cig.ase.ro

Rezumat

Încă de la publicarea Raportului Brundtland (WCED, 1987), literatura de specialitate din domeniul contabilității a urmărit să acopere nevoia de cercetare legată de dezvoltarea sustenabilă prin intermediul mai multor direcții. Lucrarea are în vedere prezentarea contextului actual în ceea ce privește dezvoltarea sustenabilă pe plan internațional, precum și analiza calitativă a eforturilor întreprinse de către organismele de normalizare, reprezentanții profesiei contabile și profesioniștii contabili, având la bază rapoartele publice întocmite și studiile conduse de acestea în sfera dezvoltării sustenabile, cu scopul de a evidenția influența contabilității și a profesiei contabile asupra dezvoltării sustenabile. Lucrarea contribuie la literatura de specialitate din domeniul contabilității pentru dezvoltare sustenabilă, semnalând rolul important al contabilității și inițiativele demarate de părțile implicate din acest domeniu în scopul îndeplinirii Agendei 2030 pentru o lume mai bună (UN, 2015).

Cuvinte-cheie: dezvoltare sustenabilă, contabilitate, Sustainable Development Goals (SDG), profesia contabilă, raportare non-financiară

Clasificare JEL: M40, M41, Q56

Vă rugăm să căutați acest articol astfel:

Nechita, E. (2019), Analysis of the Relationship between Accounting and Sustainable Development. The Role of Accounting and Accounting Profession on Sustainable Development, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 520-536,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/021

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/021>

Data primirii articolului: 10.07.2019

Data revizuirii: 19.07.2019

Data acceptării: 26.07.2019

Introducere

Dezvoltarea sustenabilă implică necesitatea efectuării unor schimbări în contabilitate pentru satisfacerea nevoilor utilizatorilor de informație finanțier-contabilă (Dumitrană et al., 2009). Deși conceptul de dezvoltare sustenabilă devine un subiect din ce în ce mai răspândit în literatura de specialitate din domeniul contabilității și managementului, se evidențiază necesitatea de a clarifica la ce se referă acest concept în diferitele contexte în care este utilizat (Godemann et al., 2014). În mod particular, în rândul cercetătorilor se naște preocuparea legată de faptul că dezvoltarea sustenabilă poate rămâne doar un simplu subiect de interes pentru cercetarea empirică în sfera contabilității și finanțelor și mai puțin un domeniu de cercetare distinct și coerent. Această preocupare vine ca o consecință a faptului că, dincolo de prezentarea repetată a definiției dată în Raportul Brundtland (WCED, 1987), o mare parte a studiilor întreprinse neglijeează complexitatea aspectelor pe care dezvoltarea sustenabilă le presupune (Bebbington și Thompson, 2013, citați de Bebbington și Unerman, 2018).

Cele 17 obiective pentru dezvoltare sustenabilă propuse de ONU (*Sustainable Development Goals – SDG*, engl.) au ca scop stimularea activităților și acțiunilor în domenii de importanță critică pentru umanitate și planetă (ONU, 2015; Bebbington și Unerman, 2018). Reprezentanți ai profesiei contabile se regăsesc printre actorii ce au îmbrățișat cu entuziasm obiectivele SDG, întrezoarind rolul jucat de contabili și contabilitate în îndeplinirea acestor obiective. Deși în mediul academic cercetarea bazată pe subiectul SDG începe să se dezvolte din ce în ce mai mult la nivelul diverselor discipline, cu precădere în afaceri și management, analiza implicațiilor și potențialului obiectivelor SDG se află în stadiu incipient din perspectiva literaturii de specialitate în domeniul contabilității (Bebbington și Unerman, 2018).

Studiul condus de PricewaterhouseCoopers (PwC) în 2015, pe baza unui chestionar aplicat în perioada iunie-iulie 2015, în urma căruia au obținut răspunsuri de la 986 de companii și un număr de 2.015 persoane implicate, indică un nivel ridicat de conștientizare a obiectivelor SDG în comunitatea de afaceri și evidențiază oportunitatea de a transforma această conștientizare în acțiuni întreprinse în direcția îndeplinirii obiectivelor. Pentru același studiu efectuat de PwC, Peter Bakker, președintele și directorul economic al

Consiliului Mondial al Afacerilor pentru Dezvoltare Sustenabilă (*World Business Council for Sustainable Development – WBCSD*, engl.) declară că agenda ONU post-2015 constituie o oportunitate istorică pentru companii de a se angaja în exercitarea unei influențe puternice și pozitive asupra societății. Mai mult decât atât, afacerile de top pot genera un impuls important în atingerea SDG prin inovare, investiții, o bază semnificativă de clienți și forță de muncă globală. În schimb, obiectivele SDG pot amplifica oportunitățile companiilor spre obținerea succesului, prin îmbunătățirea mediului propice afacerilor și furnizarea de inspirație și orientare (PwC, 2015).

Domeniul dezvoltării sustenabile oferă oportunități de cercetare nelimitate, insuficient exploatațe până la această dată, ce necesită explorarea variatelor discipline academice. Practicile contabile și actorii din sfera contabilității se regăsesc la granița multora dintre acestea, ridicându-se problema unei analize a rolului și impactului lor (Bebbington et al., 2017).

Totodată, studiile semnalează faptul că literatura de specialitate este limitată în ceea ce privește rezultatele bazate pe studii empirice care să dovedească existența unei legături cauzale directe între contabilitate și dezvoltarea economică (Venter et al., 2018; Bebbington și Unerman, 2018). Mai mult decât atât, Federația Internațională a Contabililor (*International Federation of Accountants – IFAC*, engl.) evidențiază contribuția contabilității și profesiei contabile pentru îndeplinirea a cel puțin 8 din cele 17 obiective propuse de ONU (printre care se numără calitatea educației, egalitatea de gen, condițiile de muncă și creșterea economică, industria, inovarea și infrastructura, consumul responsabil al resurselor etc.).

Prezenta temă de cercetare își propune să acopere această necesitate de a determina în ce măsură contabilitatea influențează tendința actuală caracterizată de eforturile concertate depuse pe plan internațional pentru asigurarea sustenabilității economice. În acest sens, lucrarea are ca obiectiv prezentarea contextului actual în ceea ce privește dezvoltarea sustenabilă pe plan internațional, precum și analiza calitativă a eforturilor întreprinse de către organisme de normalizare, reprezentanți profesiei contabile și profesioniștii contabili, având la bază rapoartele publice întocmite, precum și studiile conduse de acestea în sfera dezvoltării sustenabile.

În cele ce urmează în structura lucrării sunt evidențiate contextul actual pe plan internațional cu privire la dezvoltarea sustenabilă (definirea conceptului, principalele etape ale dezvoltării și prezentarea obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă, evoluția procesului de reglementare a raportării în sfera sustenabilității și rolul piețelor de capital în domeniul sustenabilității), analiza calitativă a rolului contabilității și profesiei contabile asupra dezvoltării sustenabile prin reliefarea influenței exercitate de organisme de reglementare din domeniul contabilității asupra sustenabilității, precum și a rolului contabilității ca instrument de evaluare a sustenabilității și încheind cu concluziile cercetării.

1. Contextul actual pe plan internațional în ceea ce privește dezvoltarea sustenabilă

1.1. Definirea conceptului de dezvoltare sustenabilă

Contextul actual pe plan internațional este caracterizat de preocuparea pentru dezvoltare sustenabilă, manifestată prin eforturile comune întreprinse de către organisme și instituțiile ce acționează la nivel mondial în direcția sustenabilității globale. În acest sens, un prim pas important de menționat constă în emiterea raportului Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare (*World Commission on Environment and Development – WCED*, engl.), intitulat „Viitorul nostru comun” (*Our Common Future*, engl.) și cunoscut sub numele de Raportul Brundtland, ce definește conceptul de dezvoltare sustenabilă și trasează liniile directoare de acțiune în vederea ameliorării condițiilor de trai pe plan mondial. Astfel, dezvoltarea sustenabilă reprezintă acel tip de dezvoltare ce răspunde nevoilor prezentului fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a întâmpina propriile nevoi. Acest concept se bazează, potrivit WCED, pe două elemente cheie: ideea de necesitate, cu referire în particular la necesitățile elementare ale populațiilor sărace, cărora li se acordă atenție în mod priorită, precum și ideea de limitare, impusă de stadiul tehnologiei și organizării sociale, în strânsă legătură cu capacitatele mediului înconjurător de a satisface nevoile prezente și viitoare (WCED, 1987).

În esență, dezvoltarea sustenabilă constă într-un proces al schimbării prin intermediul căruia exploatarea resurselor, direcția investițiilor, orientarea dezvoltării tehnologice și schimbările instituționale sunt în armonie și conduc la sporirea potențialului de a înlătrui nevoile și aspirațiile umane prezente și viitoare. În acest sens, economia internațională joacă un rol important, fiind necesare schimbări majore în relațiile economice internaționale cu scopul asigurării sustenabilității. Totodată, WCED menționează două condiții ce trebuie îndeplinite astfel încât schimbările economice internaționale să fie considerate benefice pentru toate părțile implicate. O primă condiție este reprezentată de asigurarea sustenabilității ecosistemelor de care depinde economia globală, iar cea de-a doua condiție este aceea a asigurării unor schimburi echitabile între partenerii economici.

În ceea ce privește abordarea conceptului de dezvoltare sustenabilă din perspectiva contabilității, în 1989, Banca Mondială (*World Bank – WB*, engl.) atrage atenția asupra necesității elaborării unui sistem complex de conturi naționale (*System of National Accounts – SNA*, engl.), care să surprindă și să evidențieze impactul resurselor de mediu și naturale asupra veniturilor, respectiv asupra variației activelor. Principalul argument în favoarea dezvoltării unui astfel de sistem este determinat de faptul că produsul intern brut – PIB (*Gross Domestic Product – GDP*, engl.) nu evaluatează în mod adecvat veniturile reale sustenabile, ca urmare a două neajunsuri pe care le implică. Cele două deficiențe se referă la tratamentul costurilor cu protecția mediului, respectiv al consumului resurselor naturale, aspecte neprevăzute în modalitatea de calcul a PIB (WB, 1989). În acest context, se dezvoltă conceptul de contabilitate a mediului, fiind întocmit și propus un cadru conceptual al conturilor de mediu, cu obiectivul de a fi incluse în sistemul conturilor naționale în vederea evaluării de o manieră fiabilă și fidelă a influenței resurselor naturale asupra veniturilor sustenabile.

Pentru a veni în întâmpinarea necesităților mai sus menționate de a obține un indicator real al bunăstării sociale dincolo de PIB, Organizația Națiunilor Unite – ONU (*United Nations – UN*, engl.) propune o modalitate de evaluare pe baza „indicelui avutiei incluzive” (*Inclusive Wealth Index – IWI*, engl.), ce presupune înglobarea a trei categorii de capital: productiv, uman și natural (*United Nations Inclusive Wealth Report*, 2018). De asemenea, ONU elaborează un set de 17 obiective pentru dezvoltare sustenabilă (*Sustainable Development Goals – SDG*, engl.), având scopul de a adresa provocările globale actuale precum sărăcia, inegalitatea,

schimbările climatice, degradarea mediului, prosperitatea, pacea și justiția, cu termen de realizare până în anul 2030.

O alternativă la IWI și PIB este reprezentată de „indicele de dezvoltare inclusivă” (*Inclusive Development Index – IDI*, engl.), elaborat de Forumul Economic Mondial (*World Economic Forum – WEF*, engl.) și care cumulează, sub forma unor indicatori cheie de performanță, principalele criterii pe baza cărora este evaluat progresul economic (WEF, 2018).

Deși variantele modele de evaluare a nivelului avuției (IDI, IWI etc.) au fost analizate comparativ din perspectiva avantajelor și limitărilor inerente acestora, nu a fost condusă până în acest moment nicio cercetare empirică ce reflectă impactul acestor modele (Engelbrecht, 2016). Engelbrecht (2016) prezintă rezultatele unei analize comparative între statele OECD, respectiv cele non-OECD, evidențiind că alternativele de estimare a nivelului avuției pentru prima categorie sunt complementare, însă pentru țările din afara OECD datele sunt mai puțin relevante. Astfel, rezultatele trebuie interpretate cu prudență, întrucât nicio metodă nu constituie o variantă de măsurare absolută a sustenabilității economice, ci o combinare a diferenților indici poate conduce la obținerea unei modalități de evaluare exhaustivă a dezvoltării sustenabile.

1.2. Principalele etape ale elaborării obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă (SDG)

Dezvoltarea obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă s-a bazat pe implicarea de-a lungul câtorva decenii atât a țărilor participante, cât și a Organizației Națiunilor Unite – ONU (*United Nations – UN*, engl.), inclusiv a Departamentului Afacerilor Economice și Sociale din cadrul ONU.

Încă de la Conferința ONU privind mediul înconjurător desfășurată la Stockholm în 1972 răspândirea fenomenului de guvernanță pentru dezvoltare sustenabilă a sporit semnificativ atât la nivel local, național, regional, cât și internațional. Necesitatea de a integra dezvoltarea economică, managementul resurselor naturale, securitatea și echitatea socială a fost formulată pentru prima dată în Raportul Brundtland din 1987 (*Vîitorul nostru comun*) și a constituit rolul principal în ceea ce privește luarea deciziilor în cadrul Conferinței ONU privind mediul și dezvoltarea (*United Nations Conference on Environment and Development – UNCED*, engl.), organizată în 1992 și cunoscută și sub denumirele de Summit-ul Pământului (*Earth Summit*,

engl.) sau Summit-ul de la Rio. Cu ocazia acestui eveniment, un număr de peste 178 de state au adoptat Agenda 21, un plan detaliat de acțiune în scopul creării unui parteneriat global pentru dezvoltare sustenabilă având rolul de a îmbunătăți traiul și de a proteja mediul înconjurător. În 1993, Adunarea Generală a ONU înființează Comisia pentru Dezvoltare Sustenabilă (*Commission on Sustainable Development – CSD*, engl.), reprezentând un organism politic de nivel înalt însărcinat cu monitorizarea și promovarea punerii în aplicare a rezultatelor de la Rio, inclusiv Agenda 21.

În anul 2002, în cadrul Summit-ului mondial pentru dezvoltare sustenabilă (*World Summit on Sustainable Development*, engl.), au fost expuse pentru diseminare cele trei dimensiuni ale dezvoltării sustenabile prin includerea acestora în politicile de dezvoltare pentru toate nivelurile, prin adoptarea Planului de implementare de la Johannesburg (*Johannesburg Plan of Implementation – JPOI*, engl.). Astfel, a fost reafirmat angajamentul comunității globale în direcția eradicării sărăciei și a asigurării protecției mediului, concentrându-se de această dată cu precădere asupra parteneriatelor multilaterale.

În urma Conferinței Rio+20, desfășurată în anul 2012, comunitatea internațională a hotărât înființarea unui Forum politic de înalt nivel pentru dezvoltare sustenabilă (*High-Level Political Forum on Sustainable Development – HLPF*, engl.) cu rolul de a înlocui Comisia pentru dezvoltare sustenabilă. Totodată, țările membre au decis demararea unui proces de dezvoltare a unui set de obiective pentru dezvoltare sustenabilă (*Sustainable Development Goals – SDGs*, engl.), urmând ca acestea să fie construite pe baza obiectivelor de dezvoltare ale mileniului (*Millennium Development Goals – MDGs*, engl.). Obiectivele SDG au înlocuit obiectivele MDG cuprinse în textul Declarației Mileniului adoptată în septembrie 2000 la ONU. Statele membre ale ONU, printre care și România, se reunesc în 2000 în jurul unui angajament de a reduce sărăcia globală și de a salva milioane de vieți. Declarația Mileniului a constituit în perioada 2000-2015 unică agendă globală în domeniul dezvoltării asupra căreia a existat un acord la cel mai înalt nivel și care includea următoarele ținte precise:

- Reducerea sărăciei extreme și a foamei;
- Realizarea accesului universal la educație primară;
- Promovarea egalității de gen și emanciparea femeilor;
- Reducerea mortalității infantile;
- Îmbunătățirea sănătății materne;
- Combaterea HIV/SIDA, a malariei și a altor boli;
- Asigurarea sustenabilității mediului;

- Crearea unui parteneriat global pentru dezvoltare.

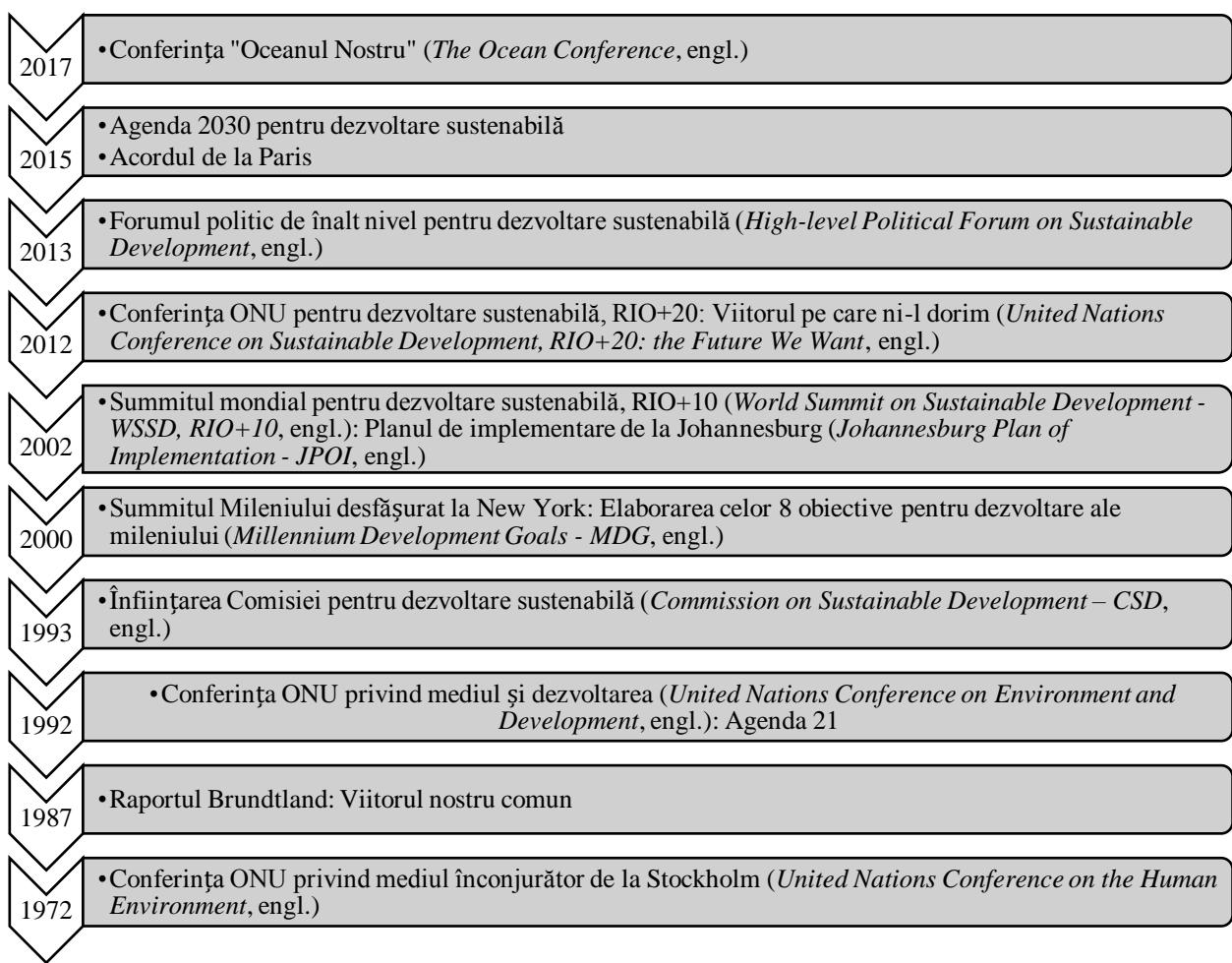
Procesul ce a determinat întocmirea agendei pentru dezvoltare post-2015 a fost condus de statele membre implicate, cu participarea unor grupuri majore de interes, precum și a altor părți interesate din rândul societății civile. Pe data de 25.09.2015, adunarea generală a ONU a adoptat în mod oficial Agenda 2030 pentru Dezvoltare Sustenabilă (*2030 Agenda for Sustainable Development*, engl.), împreună cu setul de 17 obiective pentru dezvoltare sustenabilă și 169 de obiective asociate acestora (UN, 2015).

În prezent, Forumul politic de înalt nivel pentru dezvoltare sustenabilă (HLPF) organizat anual servește ca platformă centrală a ONU pentru urmărirea rezultatelor și revizuirea celor 17 obiective SDG. Mai

mult, Directia pentru Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă (*Division for Sustainable Development Goals – DSDG*, engl.) din cadrul Departamentului pentru Afaceri Economice și Sociale al Organizației Națiunilor Unite (*United Nations Department of Economic and Social Affairs – UNDESA*, engl.) oferă sprijin substanțial în consolidarea capacitatilor pentru atingerea obiectivelor SDG. Totodată, DSDG joacă un rol-cheie în evaluarea punerii în aplicare la nivel mondial a Agendei 2030 a ONU. În acest sens, se evidențiază necesitatea unui angajament ferm al tuturor părților interesate de a pune în aplicare obiectivele globale, iar DSDG își propune să înlesnească acest angajament.

Figura nr. 1 prezintă schematic etapele adoptării obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă.

Figura nr. 1. Etapele elaborării și adoptării obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă

Sursa: Prelucrare autor după SDG Knowledge Platform (2019)

1.3. Prezentarea obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă (SDG)

Agenda 2030 pentru dezvoltare sustenabilă (UN, 2015) adoptată de către toate statele membre ale ONU în anul 2015 constituie un program de acțiune globală

în domeniul dezvoltării cu un caracter universal și care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării sustenabile – economic, social și de mediu. Acțiunile propuse vizează în egală măsură atât statele dezvoltate, cât și pe cele aflate în curs de dezvoltare.

Figura nr. 2. Obiectivele pentru dezvoltare sustenabilă (Sustainable Development Goals – SDG)

<p>1 NO POVERTY Fără săracie • Eradicarea săraciei în toate formele sale și în orice context</p>	<p>10 REDUCED INEQUALITIES Inegalități reduse • Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta</p>
<p>2 ZERO HUNGER Foamete „zero” • Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile</p>	<p>11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES Orașe și comunități sustenabile • Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile</p>
<p>3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING Sănătate și bunăstare • Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă</p>	<p>12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION Consum și producție sustenabile • Asigurarea unor tipare de consum și producție durabile</p>
<p>4 QUALITY EDUCATION Educație de calitate • Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți</p>	<p>13 CLIMATE ACTION Acțiune climatică • Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor</p>
<p>5 GENDER EQUALITY Egalitate de gen • Realizarea egalității de gen și împotrificarea tuturor femeilor și a fetelor</p>	<p>14 LIFE BELOW WATER Viața acvatică • Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, măriilor și a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă</p>
<p>6 CLEAN WATER AND SANITATION Apă curată și sanitație • Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți</p>	<p>15 LIFE ON LAND Viața terestră • Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea dezertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate</p>
<p>7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY Energie curată și la prețuri accesibile • Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern</p>	<p>16 PEACE, JUSTICE AND STRONG INSTITUTIONS Pace, justiție și instituții eficiente • Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile</p>
<p>8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH Muncă decentă și creștere economică • Promovarea unei creșteri economice susținută, accesibilă tuturor și durabilă, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți</p>	<p>17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS Parteneriate pentru atingerea obiectivelor • Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă</p>
<p>9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE Industria, inovație și infrastructură • Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației</p>	<p>SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS</p>

Sursa: Prelucrare autor după SDG Knowledge Platform (2019)

În centrul Agendei 2030 se regăsesc cele 17 obiective pentru dezvoltare sustenabilă, prezentate în *Figura nr. 2*, ce trasează căi de acțiune ambițioase pentru următorii 15 ani în vederea eradicării sărăciei extreme, combaterii inegalităților și a injustiției și protejării planetei până în 2030.

Potrivit studiului PwC (2018), obiectivele SDG pot constitui o forță motrice pentru sprijinul organizațiilor în ceea ce privește identificarea riscurilor semnificative și a oportunităților, în construirea unor modele de afaceri adaptabile la condiții nefavorabile și în punerea în aplicare a unor strategii eficiente pentru obținerea creșterii economice, însă toate acestea vor avea loc doar dacă fiecare parte a organizației contribuie la îndeplinirea obiectivelor.

În prezent, multe organisme cheie ce acționează pe plan mondial, precum organisme de reglementare, organizații de referință și reprezentanți ai industriilor, colaborează pentru a încerca să creeze un set consistent de indicatori necesari entităților în evaluarea performanței în ceea ce privește atingerea obiectivelor SDG. Un astfel de set de indicatori de performanță ar reprezenta o etapă cheie, îndeosebi dacă indicatorii ar putea fi exprimați în termeni monetari, permitând o comparabilitate și o mai bună înțelegere a contribuției întreprinderilor la realizarea obiectivelor SDG. De asemenea, tendințele actuale la nivel internațional evidențiază o sporire a credibilității raportării prin obținerea asigurării externe oferită de terțe părți. WBCSD și PwC (2018) prezintă distincția dintre diferitele niveluri de asigurare, delimitarea principală fiind făcută între asigurare rezonabilă și asigurare limitată, potrivit *Tabelului nr. 1*.

Tabelul nr. 1. Comparație privind nivelurile de asigurare a raportării

Asigurare rezonabilă	Asigurare limitată
Specifică auditului situațiilor financiare	Nivel de asigurare mai redus decât cel oferit de audit – procedurile implică de obicei ancheta și analiza
Furnizează o opinie privind măsura în care situațiile financiare prezintă o imagine fidelă, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu reglementările aplicabile.	Furnizează o afirmație a faptului că nu a fost identificat niciun aspect semnificativ care să indice că informațiile prezentate nu sunt întocmite în conformitate cu cadrul de reglementare aplicabil.

Sursă: Prelucrare după WBCSD și PwC (2018)

Investitorii ce solicită o asigurare asupra raportării non-financiare preferă ca nivelul de asigurare furnizat să fie cel rezonabil, subliniind importanța din ce în ce mai mare a raportării non-financiare în procesul decizional (WBCSD și PwC, 2018). Totuși, cel mai frecvent întâlnit nivel de asigurare furnizat pentru raportarea non-financiară este cel de asigurare limitată. Rezultatele cercetărilor au evidențiat că dintr-un număr de 158 de rapoarte privind sustenabilitatea analizate, 60% au prezentat un nivel limitat de asigurare, 13% au prezentat o întrepătrundere a celor două niveluri de asigurare, 6% au furnizat un grad rezonabil de asigurare, iar pentru 22% dintre rapoartele ce au făcut obiectul cercetării companiile nu au solicitat asigurare de către un furnizor extern (WBCSD, 2018).

Principalele căi ale planului de acțiune în ceea ce privește utilizarea obiectivelor SDG cu scopul dezvoltării unei afaceri sustenabile, potrivit PwC (2018), includ:

- fiecare structură din cadrul unei organizații joacă un rol în procesul de obținere a SDG – nu este doar o chestiune de CSR;
- implicarea conducerii reprezintă un aspect esențial – persoanele din conducere trebuie să manifeste un interes activ pentru procesul de implementare;
- stabilirea unor indicatori de performanță semnificativi în vederea aplicării căilor de acțiune și a raportării evoluției procesului;
- vizarea același nivel de calitate atât pentru raportarea financiară, cât și pentru cea non-financiară.

Ca parte a mecanismelor de monitorizare și de revizuire, Agenda 2030 pentru dezvoltare sustenabilă „încurajează statele membre să efectueze revizuiri periodice și incluzive ale progreselor înregistrate la nivel național și subnațional, care sunt conduse de țări și orientate către țări” (UN, 2015, par. 79, p. 38). Se așteaptă ca aceste

raportări naționale să servească drept bază pentru revizuirile periodice ale Forumului politic de înalt nivel pentru dezvoltare sustenabilă (HLPF). Totodată, revizuirile periodice trebuie „să fie întocmite voluntar, conduse de către țara raportoare și întreprinse atât de țările dezvoltate, cât și de cele în curs de dezvoltare, implicând mai multe părți interesate” (UN, 2015, par. 84, p. 38).

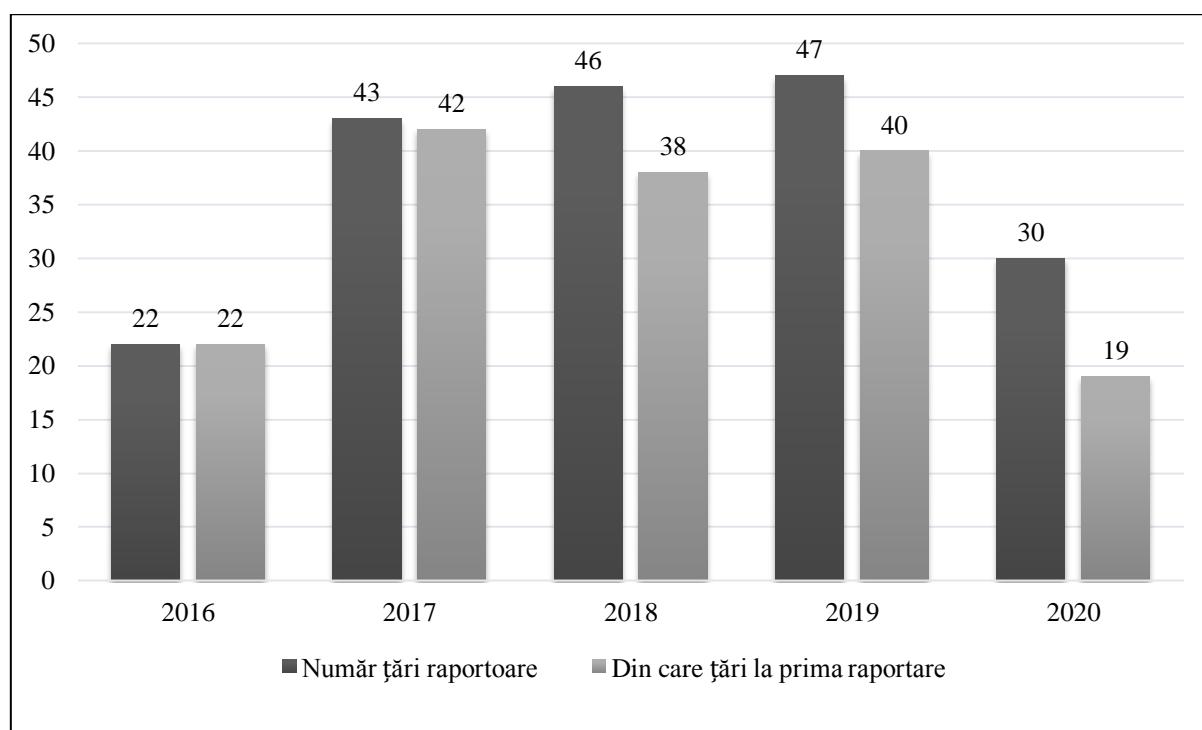
Rapoartele naționale voluntare (*Voluntary National Reviews – VNR*, engl.) vizează facilitarea schimbului de experiențe, inclusiv a succeselor, a provocărilor și a lecțiilor învățate, în vederea accelerării punerii în aplicare a Agendei 2030. Prin intermediul VNR se încearcă, de asemenea, consolidarea politicilor și instituțiilor guvernelor, precum și mobilizarea sprijinului și parteneriatelor cu părțile interesate cu scopul implementării obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Potrivit bazei de date privind rapoartele naționale voluntare disponibilă pe platforma de informații despre dezvoltare sustenabilă a ONU (*Voluntary National*

Reviews Database – Sustainable Development Knowledge Platform, engl.), 161 de state membre ale ONU care s-au alăturat inițiativei obiectivelor pentru dezvoltare sustenabilă conform Agendei 2030 au prezentat voluntar rapoarte naționale privind stadiul atingerii obiectivelor SDG, dintre care 26 de state se află la cel de-al doilea raport prezentat, iar 1 stat la cel de-al treilea.

În ceea ce privește evoluția anuală a numărului de țări ce au raportat voluntar stadiul obținerii obiectivelor SDG, graficul prezentat în **Figura nr. 3** evidențiază o creștere a numărului de țări raportoare în perioada 2016-2019, o scădere semnificativă urmând a se înregistra în 2020, când numărul acestora scade la 30, dintre care 19 aflate la prima raportare. România se află, de asemenea, în rândul statelor ce au ales să prezinte informații cu privire la stadiul implementării obiectivelor SDG, primul și singurul an de raportare până în prezent fiind 2018. Totuși, România nu se regăsește și în lista țărilor ce vor prezenta un astfel de raport în anul 2020.

Figura nr. 3. Evoluția anuală a numărului de țări ce au raportat voluntar stadiul obținerii obiectivelor SDG

Sursa: Proiecție proprie

1.4. Evoluția procesului de reglementare a raportării în sfera sustenabilității

Financial Times (2019) semnalează faptul că există cel puțin 230 de inițiative privind standardele de sustenabilitate corporativă în peste 80 de sectoare de activitate. Potrivit Albu et al. (2013), cele mai frecvent utilizate cadre de raportare a sustenabilității sunt Global Reporting Initiative (GRI) și United Nations Global Compact (UNGC), GRI fiind folosit îndeosebi de către companiile multinaționale, iar UNGC cu precădere de către întreprinderile mici și mijlocii, având în vedere că cel din urmă este mai simplist (Albu et al., 2013, potrivit Wensen et al., 2011). Totuși, același studiu semnalează că multe entități nu folosesc un anumit set de standarde sau își dezvoltă propriul cadru de raportare pornind de la standardele existente.

Pe plan internațional, se evidențiază setul de standarde GRI pentru dezvoltare sustenabilă, elaborate de către Consiliul pentru Standarde Globale de Sustenabilitate (*Global Sustainability Standards Board – GSSB*, engl.), în cadrul Inițiativei pentru Raportare Globală (*Global Reporting Initiative – GRI*, engl.).

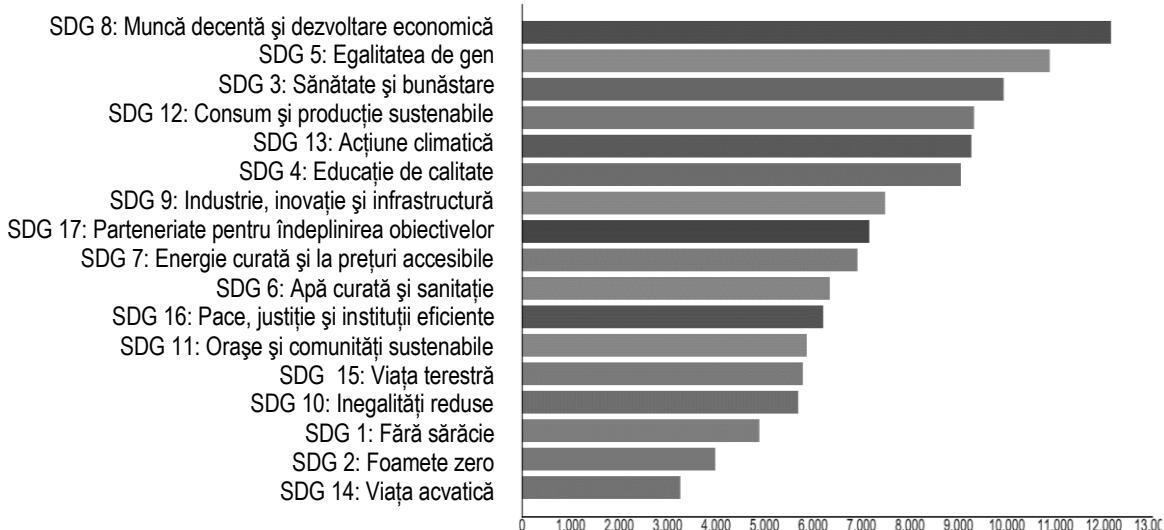
Inițiativa pentru Raportare Globală a fost înființată în 1997 cu scopul de a elabora un cadru conceptual pentru raportarea de mediu, creând astfel un mecanism de evaluare prin care să se asigure aplicarea de către companii a principiilor de conduită responsabilă față de mediu. În octombrie 2016, GRI lansează primul set de standarde acceptate la nivel global pentru raportarea sustenabilității – Standardele GRI de Raportare a Sustenabilității (*GRI Sustainability Reporting Standards*, engl.), dezvoltat de către GSSB – consiliul ce poartă responsabilitatea exclusivă a elaborării acestor standarde, fiind înființat ca entitate independentă sub auspiciile GRI și format din 15 membri cu expertiză în diferite domenii și perspective multilaterale cu privire la raportarea din sfera sustenabilității. Standardele GRI oferă companiilor posibilitatea de a raporta pentru interesul public impactul lor economic, social și de mediu, evidențând contribuția lor la dezvoltarea sustenabilă.

Totodată, standardele GRI constituie un referențial de încredere pentru normalizatori și organisme de reglementare, având o structură modulară ce facilitează actualizarea frecventă în vederea asigurării relevanței.

Din perspectiva răspândirii pe plan internațional, în prezent, standardele GRI sunt menționate și recomandate în cuprinsul politicilor a 48 de piețe de capital, la nivelul a 40 de țări și regiuni. În acest sens, GRI colaborează cu piețele de capital, oferindu-le sprijin în dezvoltarea și implementare politicilor de raportare a sustenabilității.

Alternativa la standardele GRI este reprezentată de United Nations Global Compact (UNGC), ce trasează un set de 10 principii ce trebuie aplicate de către companiile alăturate acestei inițiative cu scopul îndeplinirii responsabilităților de bază față de oameni și planetă. Societățile care aplică reglementările UNGC au obligativitatea raportării unei comunicări anuale privind progresul (*Communication on Progress – CoP*, engl.), care să evidențieze modalitatea prin care cele 10 principii au fost integrate în strategia și activitatea operațională ale entităților, precum și eforturile întreprinse de acestea în direcția priorităților sociale și de mediu. În prezent, 13.602 companii din peste 160 de țări (dintre care 20 de societăți din România) raportează conform UNGC, organismul punând la dispoziție o platformă online interactivă pentru consultarea informațiilor despre participanți (țară, tipul / mărimea, sector de activitate, status curent privind raportarea etc.), dar și a informațiilor referitoare la obiectivele SDG raportate în cuprinsul comunicărilor CoP.

Graficul prezentat în **Figura nr. 4** a fost generat pe platforma menționată și reliefăza numărul de companii înscrise inițiativei UNGC care au raportat activități cu scopul atingerii obiectivelor SDG. În topul primelor trei obiective vizate de către companiile raportoare se regăsesc Obiectivul 8 – Muncă decentă și creștere economică cu 12.154 de companii, Obiectivul 5 – Egalitatea de gen cu 10.894 de companii și, respectiv, Obiectivul 3 – Sănătate și bunăstare, ce înregistrează un număr de 9.940 de companii.

Figura nr. 4. Numărul de companii ce raportează activități desfășurate pentru atingerea SDG

Sursa: UNGC (2019), <https://www.unglobalcompact.org/interactive/sdgs/global>

Similar procesului de convergență contabilă internațională, când organismul internațional de reglementare contabilă – IASB (*International Accounting Standards Board*, engl.) și cel american – FASB (*Financial Accounting Standards Board*, engl.) au semnat acordul de la Norwalk (*Memorandum of Understanding – MoU*, engl.), în 2010 a fost semnat un acord MoU între GRI și UNGC în cadrul celei de-a treia ediții a Conferinței globale GRI privind sustenabilitatea și transparența (*Global Conference on Sustainability and Transparency*, engl.), conferință ce a atras 1.200 de participanți din 77 de țări. Potrivit acordului, GRI integrează pe plan central cele 10 principii ale UNGC în următoarea variantă revizuită a Ghidului GRI de Raportare privind Sustenabilitatea (*GRI Sustainability Reporting Guidelines*, engl.), iar UNGC adoptă Ghidul GRI ca reprezentând cadrul de raportare utilizat de companii pentru a întocmi comunicările privind progresul înregistrat (*Communication on Progress – PoC*, engl.).

Din perspectiva reglementărilor aplicabile statelor membre ale Uniunii Europene, Directiva 2014/95/UE de modificare a Directivei 2013/34/UE în ceea ce privește prezentarea de informații nefinanciare și de informații privind diversitatea de către anumite întreprinderi și grupuri mari menționează faptul că „Parlamentul European a confirmat importanța dezvăluirii de către întreprinderi a informațiilor privind sustenabilitatea, cum ar fi factorii sociali și de mediu, cu scopul de a identifica

riscurile legate de sustenabilitate și de a crește încrederea investitorilor și a consumatorilor” (UE, 2014, par (3), p. 1). Mai mult decât atât, reglementările europene recomandă cadrele de raportare pentru care companiile pot opta în vederea dezvăluirii informațiilor nefinanciare, acestea putând recurge „la cadrele naționale, la cadrele Uniunii, cum ar fi sistemul de management de mediu și audit (EMAS), sau la cadrele internaționale, precum Pactul mondial al întreprinderilor (Global Compact) al Organizației Națiunilor Unite (ONU), Prințipii directoare privind afacerile și drepturile omului de punere în aplicare a cadrului „protectie, respect și remediere” al ONU, Orientările privind întreprinderile multinaționale ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), standardul ISO 26000 al Organizației Internaționale de Standardizare, Declarația tripartită de stabilire a principiilor privind întreprinderile multinaționale și politica socială a Organizației Internaționale a Muncii, Inițiativa de raportare globală sau alte cadre internaționale recunoscute” (UE, 2014, par (9), p. 2).

Albu *et al.* (2013) investighează problemele pluralității și convergenței standardelor de raportare a sustenabilității, reliefând faptul că reglementarea în domeniul dezvoltării sustenabile este caracterizată de existența diferitelor cadre de raportare, determinând o diversitate a practicilor de raportare și, pe cale de consecință, un nivel redus de comparabilitate. Totuși, prin analogie cu

procesul de convergență a standardelor de raportare financiară, un set unic de reglementări pentru raportarea sustenabilității nu garantează îmbunătățirea practicilor de raportare și asigurarea comparabilității informațiilor non-financiare astfel raportate.

1.5. Rolul și implicarea piețelor de capital în domeniul dezvoltării sustenabile

Conform GRI, autoritățile de reglementare a piețelor de capital joacă un rol esențial în încurajarea bunei guvernanțe corporative și a transparentei, solicitând companiilor cotate să îndeplinească cerințele de raportare privind sustenabilitatea. Atât companiile, cât și investitorii au nevoie de o mai mare conștientizare și de o mai bună îndrumare cu privire la modul în care pot fi utilizate eficient cadrele de raportare a sustenabilității. Întrucât standardele GRI reprezintă limbajul comun pentru raportarea în domeniul dezvoltării sustenabile, un număr de 40 de țări și regiuni fac referire la standardele GRI în cerințele lor de listare sau în ghidurile de raportare.

În 2009, ONU lansează Inițiativa piețelor de capital sustenabile (*Sustainable Stock Exchanges Initiative* – SSE, engl.), ce invită bursele de valori partenere din întreaga lume să se alăture inițiativei prin semnarea unui acord voluntar public. SSE se axează pe trei piloni interdependenți de activitate: cercetarea, consolidarea

consensului și asistența tehnică, construindu-și activitatea în domeniul colaborării și al parteneriatelor pentru obținerea unui nivel de impact semnificativ. SSE vizează includerea reprezentanților tuturor părților interesate de pe piețele de capital în toate fluxurile sale de activitate și beneficiază de o rețea ce cuprinde burse de valori, organisme de reglementare a piețelor de capital, investitori, companii și alți experti care comunică periodic cu SSE.

Similar multor inițiative ale ONU, și activitatea SSE are în vedere obiectivele de dezvoltare sustenabilă (SDG). Dintre acestea, SSE se concentreză pe îndeplinirea a patru obiective SDG cu o importanță semnificativă pentru bursele de valori, contribuind totodată și la un al cincilea obiectiv, SDG 17 Parteneriate pentru obiective, ca temă transversală. Astfel, SSE își organizează activitatea în jurul următoarelor teme-cheie: SDG 5 Egalitatea de gen, SDG 8 Muncă decentă și creștere economică, SDG 12 Consumul și producția sustenabile și, respectiv, SDG 13 Acțiune climatică.

Inițiativa piețelor de capital sustenabile grupează un număr de 90 de burse de valori partenere, printre care se află și Bursa de Valori București, cu un număr de 51.073 de societăți cotate, fiind caracterizată astfel de un nivel de acoperire semnificativ pe plan internațional, după cum este reliefat și în *Figura nr. 5*.

Figura nr. 5. Acoperirea SSE pe plan internațional prin intermediul burselor de valori partenere

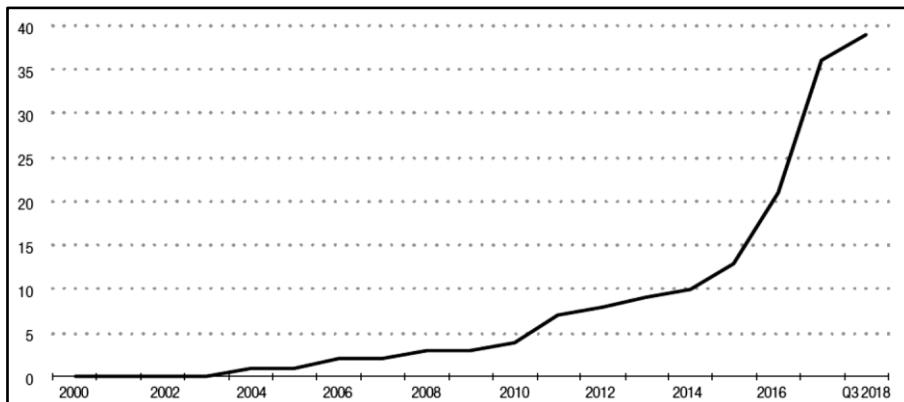

Sursa: SSE (2019): <https://sseinitiative.org/sse-partner-exchanges/list-of-partner-exchanges/>

Conform raportului despre progres al SSE întocmit pentru anul 2018 (SSE, 2018), piețele de capital joacă un rol important în sprijinirea companiilor în ceea ce privește găsirea echilibrului între raportarea sustenabilității și

cerințele managementului. La sfârșitul trimestrului 3 din 2018, numărul burselor de valori ce furnizează îndrumări scrise pentru raportarea în domeniul dezvoltării sustenabile a ajuns la 39, comparativ cu doar 13 în anul 2015 (a se vedea *Figura nr. 6*).

Figura nr. 6. Evoluția numărului de burse de valori ce furnizează îndrumare scrisă privind raportarea sustenabilității

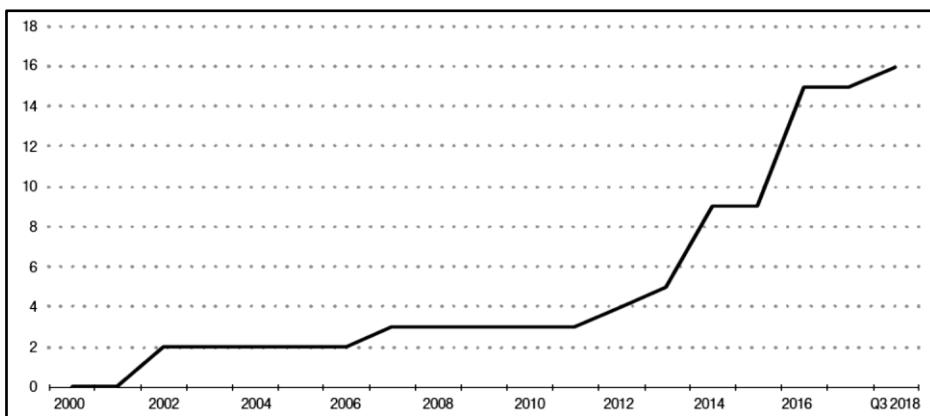

Sursa: SSE (2018), p. 16

De asemenea, potrivit aceluiași raport, la sfârșitul trimestrului 3 din 2018, 16 piețe de capital de pe patru continente solicită în mod obligatoriu societăților cotate întocmirea de rapoarte privind sustenabilitatea (8 în Asia, câte 3 în Africa și America de Sud, respectiv 2 în

Europa). *Figura nr. 7* evidențiază evoluția numărului de piețe de capital cu cerințe obligatorii de raportare în domeniul dezvoltării sustenabile, începând din anul 2002 când Euronext Franța și Bursa de Valori din Johannesburg au adoptat această practică.

Figura nr. 7. Evoluția numărului de burse de valori cu cerințe obligatorii de raportare în domeniul dezvoltării sustenabile

Sursa: SSE (2018), p. 17

2. Analiza calitativă a rolului contabilității și profesiei contabile asupra dezvoltării sustenabile

Încă de la publicarea Raportului Brundtland (WCED, 1987), literatura de specialitate din domeniul contabilității a încercat să acopere nevoia de cercetare legată de dezvoltarea sustenabilă prin intermediul mai multor direcții, conturându-se în acest sens următoarele perspective (Bebbington și Unerman, 2018):

- trecerea în revistă a istoriei, posibilelor semnificații, implicații și ramificații ale dezvoltării sustenabile;
- identificarea tehnicilor și a practicilor contabile care sunt sau ar putea fi utilizate ca suport pentru asigurarea dezvoltării sustenabile;
- luarea în calcul a unor aspecte particulare ale agendei pentru dezvoltare sustenabilă în strânsă legătură cu contabilitatea;
- explorarea ramificațiilor ontologice, epistemologice și metodologice ale concepției dezvoltării sustenabile.

2.1. Metodologia cercetării

În vederea determinării contribuției aduse de profesia contabilă și contabilitate la dezvoltarea sustenabilă și atingerea obiectivelor SDG, s-a procedat la aplicarea unei abordări metodologice bazată pe analiza calitativă a eforturilor întreprinse de către organisme de normalizare, reprezentanții profesiei contabile și profesioniștii contabili, având ca sursă rapoartele publice întocmite, precum și studiile conduse de acestea în sfera dezvoltării sustenabile, după cum urmează.

2.2. Influența exercitată de organisme de reglementare din domeniul contabilității asupra sustenabilității

Potrivit discursului președintelui IASB, Hans Hoogervorst, susținut în cadrul conferinței privind raportarea financiară pentru aspecte legate de climă (*Climate-Related Financial Reporting Conference*, engl.), desfășurată la Cambridge University, Marea Britanie, la data de 02.04.2019, se pot distinge două direcții majore ale inițiatiivelor privind sustenabilitatea. O primă direcție principală este reprezentată de raportarea în domeniul responsabilității sociale corporative (CSR),

concentrată pe promovarea schimbării comportamentale, solicitând companiilor să furnizeze informații referitoare la contribuția acestora la «o lume mai bună» prin angajarea lor în activități de sustenabilitate a mediului. Această direcție este orientată spre binele comun și privește societatea ca reprezentând publicul larg al acestui tip de raportare. Totuși, există și o perspectivă a raportării în zona sustenabilității, ce capătă o importanță din ce în ce mai mare, care se concentrează mai mult pe impactul aspectelor legate de dezvoltarea sustenabilă asupra companiei în sine decât asupra bunului public. Această direcție din urmă urmărește să ofere investitorilor informații cu privire la modul în care problemele de sustenabilitate ar putea avea impact asupra performanței financiare viitoare a companiei.

În ceea ce privește rolul jucat de IASB și legătura dintre raportarea despre sustenabilitate și raportarea financiară, Hans Hoogervorst afirmă: „nu cred că IASB este în măsură să se implice în mod direct în domeniul raportării privind dezvoltarea sustenabilă. Elaborarea standardelor de raportare a sustenabilității necesită expertiză de care pur și simplu nu dispunem. Mai mult decât atât, în acest domeniu activează deja un număr mai mult decât suficient de organisme de reglementare” (Hoogervorst, 2019). Deși raportarea financiară clasică rămâne piatra de temelie a IASB, organismul recunoaște limitările acesteia, îndeosebi întrucât situațiile financiare dezvăluie un volum redus de informații previzionale privind aspectele sustenabilității emergente. În acest context, IASB vine în întâmpinarea nevoilor investitorilor prin publicarea, în anul 2010, a *Management Commentary Practice Statement*, un ghid cu caracter optional ce cuprinde un set de bune practici și îndrumări privind modalitatea de redactare a primei părți componente din rapoartele financiare anuale. Acest ghid de bune practici pentru întocmirea rapoartelor conducerii are rolul de sprijini managementul în furnizarea unei imagini extinse a situațiilor financiare.

În anul 2011 se înființează Consiliul Standardelor de Contabilitate pentru Sustenabilitate (*Sustainability Accounting Standards Board – SASB*, engl.), cu scopul de a dezvolta și disemina standarde de contabilitate pentru sustenabilitate prin a căror aplicare să ofere companiilor din întreaga lume posibilitatea de a identifica, gestiona și furniza investitorilor informații despre sustenabilitate semnificative din punct de vedere finanțiar. Astfel, SASB a elaborat un set complet de 77 standarde cu specific pentru fiecare industrie, publicate în noiembrie 2018, identificând și furnizând setul minimal

de elemente specifice pentru sustenabilitate cu semnificație materială din punct de vedere finanțier, precum și indicatorii contabili (*accounting metrics*, engl.) utilizati în evaluarea acestor elemente, necesari a fi calculați de către entitățile care activează într-o anumită industrie. Totodată, SASB pune la dispoziție o bază de date ce cuprinde raportările unui număr de peste 4.000 de companii ce aplică standardele SASB.

Important de menționat pentru analiza influenței exercitate asupra raportării sustenabilității de către organismele de reglementare în domeniul contabilității și profesiei contabile este faptul că reprezentarea acestora în consiliile SASB este semnificativă. Astfel, din numărul total de 19 membri actuali ai Consiliului de Directori ai Fundației SASB – responsabilă de finanțarea, supravegherea activității, administrarea și numirea membrilor SASB – 2 membri (printre care și vicepreședintele Consiliului) sunt parteneri Deloitte, 1 membru este partener PwC, iar 1 membru a ocupat în perioada 2002-2010 funcția de președinte al FASB, a fost membru al IASB și partener PwC. În același timp, președintele actual SASB deține titlul de doctor în domeniul contabilității, fiind și profesor de contabilitate, precum și fost cercetător colaborator al FASB. Un alt membru al SASB, din numărul total de 9, este partener Ernst&Young.

Utilizarea de către SASB în cuprinsul standardelor a tehniciilor contabile în vederea construirii indicatorilor de evaluare a performanței în domeniul sustenabilității semnalează rolul contabilității ca instrument de măsurare și cuantificare a dezvoltării sustenabile și a îndeplinirii obiectivelor SDG.

2.3. Rolul contabilității și al profesiei contabile cu privire la dezvoltarea sustenabilă

După adoptarea oficială a obiectivelor SDG în cadrul summit-ului ONU în 2015 și intrarea lor în vigoare începând cu ianuarie 2016, Federația Internațională a Contabililor (IFAC) a identificat opt obiective asupra cărora profesia contabilă și profesioniștii ce își desfășoară activitatea în acest domeniu pot aduce o contribuție semnificativă în contextul noii agende globale privind dezvoltarea sustenabilă. Un prim pas urmat în direcția descoperirii rolului jucat de profesia contabilă în atingerea obiectivelor SDG a constat în organizarea de către IFAC a unor sesiuni de lucru în cadrul a două întâlniri în anul 2016, cu scopul de a discuta în ce

manieră profesia contabilă pe plan internațional poate contribui la succesul SDG și care este semnificația obiectivelor SDG pentru profesioniștii contabili, îndeosebi pentru cei implicați în sprijinirea companiilor pentru a înțelege rolul acestora în agenda globală privind dezvoltarea sustenabilă (IFAC, 2016).

În urma întâlnirilor și discuțiilor purtate, este publicată Agenda 2030 a IFAC ce evidențiază dezbatările ce au avut loc, consensul rezultat, aspectele aflate în curs de clarificare, precum și calea de urmat de către întreaga profesie în vederea promovării angajamentului față de obiectivele SDG în beneficiul societății și al sustenabilității propriei organizații. În același raport al IFAC, Charles Tilley – președintele Comitetului Profesioniștilor Contabili Angajați al IFAC (*IFAC Professional Accountants in Business Committee*, engl.) – declară faptul că IFAC și organizațiile membre ale acestaia, întrunind aproximativ 3 milioane de profesioniști contabili din întreaga lume, trebuie să ia în considerare misiunea, strategiile și planurile lor în contextul obiectivelor SDG. În calitate de membri ai profesiei, „trebuie să reflectăm, precum și să articulăm modul în care contribuim la obiectivele SDG și la beneficiile aduse societății de îndeplinirea acestora” (IFAC, 2016, p. 3).

În aceeași notă, directorul economic al IFAC, Fayed Choudhury, precizează că tocmai datorită faptului că organismul adună sub cupola sa 3 milioane de profesioniști „competențele, experiența și influența pe care aceștia le dețin și le exercită le conferă o enormă sferă de acțiune pentru a formula soluții care să răspundă provocărilor dezvoltării sustenabile” (Wilson, 2017, p. 41; citat de Bebbington și Unerman, 2018, p. 11). Odată ce profesia contabilă identifică rolul său, mediul academic din domeniul contabilității are oportunitatea de a contribui la asigurarea faptului că intervențiile din sfera SDG ale contabilității avansează îndeplinirea obiectivelor SDG (Bebbington și Unerman, 2018).

Tabelul nr. 2 cuprinde centralizarea obiectivelor SDG principale și a celor adiacente acestora la atingerea cărora IFAC consideră că profesia contabilă poate aduce o contribuție, precum și o evidențiere a aspectelor esențiale vizate pentru îndeplinirea lor, dar și a numărului de acțiuni sau inițiative întreprinse pe plan internațional de către diversele părți interesate din domeniul contabilității.

Tabelul nr. 2. Analiza obiectivelor SDG asupra cărora profesia contabilă poate exercita o influență potrivit IFAC

Obiectiv SDG principal	Obiective adiacente	Număr de inițiative sau acțiuni întreprinse
SDG 4: Educație de calitate	SDG 4.3: Asigurarea accesului pentru toate femeile și toți bărbații în mod egal la educație tehnică, vocațională și terțiară, inclusiv în învățământul superior, de calitate și la prețuri accesibile; SDG 4.6: Asigurarea faptului că toți tinerii, precum și o pondere substanțială a adulților (atât bărbați, cât și femei) ating un nivel corespunzător de alfabetizare.	9
SDG 5: Egalitatea de gen	SDG 5.5: Asigurarea unei participări depline și efective a femeilor la funcții de conducere, precum și a oportunităților egale pentru toate nivelurile de luare a deciziilor în viață politică, economică și publică.	8
SDG 8: Muncă decentă și creștere economică	SDG 8.1: Sustinerea creșterii economice pe cap de locuitor în conformitate cu standardele naționale și, în particular, o creștere cu cel puțin 7% din PIB pe an în țările cel mai puțin dezvoltate; SDG 8.3: Promovarea politicilor orientate spre dezvoltare care să sprijine activitățile productive crearea de locuri de muncă decente, antreprenoriatul, creativitatea și inovația, precum și încurajarea formării și creșterii microîntreprinderilor, întreprinderilor mici și mijlocii, inclusiv prin accesul la serviciile financiare.	4
SDG 9: Industrie, inovație și infrastructură	SDG 9.4: Modernizarea infrastructurii și modernizarea industriilor cu scopul de a le spori sustenabilitatea, cu o eficiență sporită a utilizării resurselor și prin intermediul adoptării extinse a tehnologiilor și a proceselor industriale curate și ecologice; SDG 9.5a: Facilitarea dezvoltării sustenabile și adaptabile a infrastructurii în țările în curs de dezvoltare, prin intermediul sprijinului finanțier, tehnologic și tehnic acordat țărilor africane, celor mai puțin dezvoltate, țărilor fără ieșire la mare, precum și țărilor insulare mici în curs de dezvoltare.	4
SDG 12: Consum și producție responsabile	SDG 12.6: Încurajarea companiilor, în special mari și transnațional, să adopte practici durabile și să integreze informațiile privind durabilitatea în ciclul de raportare al acestora.	4
SDG 13: Acțiune climatică	SDG 13.1: Creșterea rezilienței și a capacitatei de adaptare la dezastre naturale la nivelul tuturor țărilor; SDG 13.2: Integrarea unor măsuri pentru evaluarea efectelor schimbărilor climatice în cuprinsul politicilor, strategiilor și planificărilor naționale; SDG 13.3: Creșterea calității educației, a nivelului de conștientizare, precum și a capacitateilor umane și instituționale de reducere a efectelor provocate de schimbările climatice, de adaptare, dar și de semnalare timpurie a acestora.	4
SDG 16: Pace, justiție și instituții eficiente	SDG 16.5: Diminuarea substanțială a fenomenelor de corupție și dare / luare de mită sub toate formele lor; SDG 16.6: Dezvoltarea unor instituții eficiente responsabile și transparente la toate nivelurile.	3
SDG 17: Parteneriate pentru îndeplinirea obiectivelor	SDG 17.1: Sporirea mobilizării resurselor pe plan local, inclusiv prin intermediul sprijinului internațional oferit țărilor aflate în curs de dezvoltare, cu scopul creșterii capacitateilor de colectare a taxelor și altor venituri; SDG 17.3: Mobilizare unor resurse financiare suplimentare pentru țările în curs de dezvoltare, provenite din surse diferite;	10

Obiectiv SDG principal	Obiective adiacente	Număr de inițiative sau acțiuni întreprinse
	SDG 17.9: Acordarea de sprijin internațional suplimentar în ceea ce privește consolidarea capacitatei de implementare a planurilor naționale pentru atingerea obiectivelor SDG; SDG 17.13: Consolidarea stabilității macroeconomice pe plan mondial, inclusiv prin coordonarea și coerenta politicielor; SDG 17.14: Consolidarea coerentei politicielor pentru dezvoltare sustenabilă; SDG 17.16: Consolidarea Parteneriatului Global pentru Dezvoltare Sustenabilă (<i>Global Partnership for Sustainable Development</i> , engl.), prin încheierea de acorduri în vederea mobilizării și schimbului de informații, expertiza, tehnologie și resurse financiare care să sprijine îndeplinirea obiectivelor SDG la nivelul tuturor statelor, în deosebi al celor dezvoltate.	
Total obiective principale: 8	Total obiective adiacente: 19	46

Sursă: Prelucrare autor după IFAC (2016)

Analizând informațiile prezentate în cuprinsul **Tabelului nr. 2**, se constată că reprezentanții profesiei contabile sunt implicați în mod activ și întreprind demersuri semnificative în scopul atingerii unui număr de cel puțin 8 obiective SDG, cu precădere prin concentrarea asupra celor 19 obiective adiacente. Acțiunile concretizate până la momentul actual vizează îndeosebi asigurarea educației de calitate (9 demersuri pentru SDG 4), a egalității de gen (8 demersuri pentru SDG 5), respectiv încheierea de parteneriate pentru îndeplinirea obiectivelor (10 demersuri pentru SDG 17).

Concluzii

Domeniul dezvoltării sustenabile este caracterizat de o complexitate ridicată a implicațiilor și aspectelor necesar a fi adresate pentru o înțelegere exhaustivă a fenomenului, cu atât mai mult cu cât sustenabilitatea este vizată și stârnește interesul indiferent de aria de activitate sau industrie. Astfel, surprinderea tututor ramificațiilor și influențelor ce provin din sfera dezvoltării sustenabile, îndeosebi a celor care se intersectează cu domeniul contabilității, constituie o provocare pentru cercetători, dar și pentru toate părțile interesate în general. În acest context,

analiza contribuției pe care o aduce contabilitatea la obținerea obiectivelor SDG ale Agendei 2030 a ONU deschide noi orizonturi și direcții de cercetare, dintre care pot fi menționate: dezvoltarea de indicatori de măsurare a performanței sustenabilității pe baza tehnicielor contabile, redescoperirea sau readucerea în atenție a unor subiecte cu relevanță pentru sustenabilitate (câteva exemple în acest sens fiind responsabilitatea ecologică, responsabilitățile învățământului universitar, echitatea economică), reexaminarea cadrelor conceptuale (Bebbington și Unerman, 2018).

Rezultatele studiului semnalează că întreprinderea demersurilor în vederea asigurării sustenabilității pentru generațiile viitoare reprezintă o necesitate și o preocupare a organismelor și organizațiilor ce exercită influență la nivel internațional, iar contabilitatea, prin intermediul tuturor actorilor implicați – mediul academic, cercetători, profesioniști contabili, normalizatori – poate sprijini în mod semnificativ îndeplinirea acestui obiectiv. În acest sens, lucrarea contribuie la literatura de specialitate din domeniul contabilității pentru dezvoltare sustenabilă, semnalând rolul important al contabilității, precum și inițiativele demarate de părțile implicate din acest domeniu în scopul îndeplinirii Agendei 2030 pentru o lume mai bună.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, N., Albu, C.N., Dumitru, M., Dumitru, V.F. (2013), Pluralitate sau convergență în standardele de raportare a sustenabilității, *Amfiteatru Economic*, vol. XV, nr. 7, pp. 513-527
2. Bebbington, J., Unerman, J. (2018), Achieving the United Nations Sustainable Development Goals An enabling role for accounting research, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, vol. 31, nr. 1, pp. 2-24
3. Bebbington, J., Russell, S. și Thomson, I. (2017), Accounting and sustainable development: Reflections and propositions, *Critical Perspectives on Accounting*, nr. 48, pp. 21–34
4. Bebbington, J. și Thomson, I. (2013), Sustainable development, management and accounting: boundary crossing, *Management Accounting Research*, vol. 24, nr. 4, pp. 277-283
5. Dumitrana, M., Jianu, I., Lapteș, R., Popa, A. F. (2009), Sustainable development and environmental accounting: concepts, trends and quality of accounting information, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, vol. 8, nr. 1, pp. 27-39
6. Engelbrecht, H.-J. (2016), Comprehensive versus inclusive wealth accounting and the assessment of sustainable development: An empirical comparison, *Ecological Economics*, nr. 129, pp. 12–20
7. Financial Times (2019), Defective data is a big problem for sustainable investing, disponibil la <https://www.ft.com/content/c742edfa-30be-328e-8bd2-a7f8870171e4>, accesat iunie 2019
8. Godemann, J., Bebbington, J., Herzig, C., Moon, J. (2014), Higher education and sustainable development. Exploring possibilities for organisational change, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, vol. 27, nr. 2, pp. 218-233
9. Hoogervorst, H. (2019), Discurs al președintelui IASB susținut în cadrul *Climate-Related Financial Reporting Conference*, desfășurată la Cambridge University, Marea Britanie, în data de 02.04.2019, disponibil la <https://www.ifrs.org/news-and-events/2019/04/speech-iasb-chair-on-sustainability-reporting/>, accesat iunie 2019
10. International Federation of Accountants (2016), The 2030 Agenda for Sustainable Development: A Snapshot of the Accountancy Profession's Contribution, disponibil la <http://www.ifac.org/publications-resources/2030-agenda-sustainable-development>, accesat 20.09.2018
11. PricewaterhouseCoopers (2018), SDG Reporting Challenge 2018 – From promise to reality: does business really care about SDGs? And what needs to happen to turn words into action, disponibil la <https://www.pwc.com/gx/en/sustainability/SDG/sdg-reporting-2018.pdf>, accesat iunie 2019
12. PricewaterhouseCoopers (2015), Make it your business: Engaging with the Sustainable Development Goals, disponibil la https://www.pwc.com/gx/en/sustainability/SDG/SDG%20Research_FINAL.pdf, accesat 27.06.2019
13. Sustainability Accounting Standards Board – SASB (2018), *SASB Materiality Map*, disponibil la <https://materiality.sasb.org/>, accesat iulie 2019
14. Sustainable Development Goals Knowledge Platform (2019), *Main Milestones*, disponibil la <https://sustainabledevelopment.un.org/resourcelibrary>, accesat iulie 2019
15. Sustainable Development Knowledge Platform (2019), *Voluntary National Reviews Database*, disponibil la <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>, accesat iulie 2019
16. Sustainable Stock Exchanges Initiative (SSE) (2018), *2018 Report on Progress*, disponibil la https://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2018/10/SSE_On_Progress_Report_FINAL.pdf, accesat iunie 2019
17. United Nations, ed. Managi, S. și Kumar, P. (2018), *Inclusive Wealth Report 2018: Measuring progress towards sustainability*, Routledge, Taylor & Francis Group, disponibil la <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9781351002073>, accesat 20.09.2018
18. United Nations (2015), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, disponibil la <https://sustainabledevelopment.org>.

- un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf, accesat iunie 2019
19. Uniunea Europeană (2014), Directiva 2014/95/UE de modificare a Directivei 2013/34/UE în ceea ce privește prezentarea de informații nefinanciare și de informații privind diversitatea de către anumite întreprinderi și grupuri mari, *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>, accesat iunie 2019
 20. Venter, E.R., Gordon, E.A. și Street, D.L. (2018), The role of accounting and the accountancy profession in economic development: A research agenda, *Journal of International Financial Management and Accounting*, vol. 29, nr. 2, pp. 195-218
 21. Wensen, K. van Broer, W., Klein, J. și Knopf, J. (2011), The state of play in sustainability reporting in the EU, *European Union*
 22. Wilson, P. (2017), Goal setters, *Economia*, nr. 57, pp. 40-44
 23. World Bank (1989), Environmental Accounting for Sustainable Development, *UNEP-World Bank Symposium*, The International Bank for Reconstruction and Development, disponibil la <http://documents.worldbank.org/curated/en/156521468767069279/Environmental-accounting-for-sustainable-development>, accesat 20.09.2018
 24. World Business Council for Sustainable Development și PricewaterhouseCoopers (2018), Enhancing the credibility of non-financial information – the investor perspective, disponibil la <https://www.wbcsd.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Assurance-Internal-Controls/Resources/Enhancing-the-credibility-of->non-financial-information-the-investor-perspective, accesat iulie 2019
 25. World Business Council for Sustainable Development (2018), Reporting Matters – Six years on: the state of play, disponibil la <https://www.wbcsd.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Reporting-matters/Resources/Reporting-matters-2018>, accesat iulie 2019
 26. World Commission on Environment and Development (1987), Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, disponibil la <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>, accesat 20.09.2018
 27. World Economic Forum (2018), The Inclusive Development Index 2018: Summary and Data Highlights, disponibil la http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf, accesat 20.09.2018
 28. *** <https://www.accaglobal.com/gb/en/student/sa/features/sustainability.html>
 29. *** <https://www.globalreporting.org/network/capitalmarketsengagement/Pages/Stock-Exchange-and-Market-Regulators.aspx>
 30. *** <https://www.mae.ro/node/35919>
 31. *** <https://sseinitiative.org/about/about-the-sse/>
 32. *** <https://www.sasb.org/governance/foundation-board/>
 33. *** <https://www.unglobalcompact.org/participation/report>
 34. *** <https://www.unglobalcompact.org/interactive>
 35. *** <https://www.wbcsd.org/Overview/Our-members>

audit FINANCIAR

Year XVII, No. 155 - 3/2019

3/2019

• Survey: Internal Audit in the Era of Continuous Transformation

- Assessing Comparability of Accounting Information Using Panel Data Analysis
- Organization of Internal Public Audit in Albania and Romania (Comparative Study)
- Aspects Regarding the Changes to the Independent Auditor's Report
- The Influences of Corporate Governance Mechanism towards Financial Performance
- Analysis of the Relationship between Accounting and Sustainable Development

Scientific Editorial Board

Dinu Airinei – „Al. I. Cuza” University, Iași
Veronel Avram – Craiova University

Yuriy Bilan – Szczecin University, Poland

Daniel Botez – „Vasile Alecsandri” University, Bacău
Ovidiu Bunget – West University Timișoara

Alain Burlaud – The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Tatiana Dănescu – University of Medicine, Pharmacy, Sciences

and Technology of Târgu Mureș

Cristian Drăgan – Craiova University

Nicoleta Farcane – West University Timișoara

Liliana Feleagă – Bucharest University of Economic Studies

Lilia Grigoroi – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău

Allan Hodgson – University of Queensland, Australia

Costel Istrate – „Al. I. Cuza” University, Iași

Ion Mihăilescu – „Constantin Brâncoveanu” University, Pitești

Vasile Răileanu – Bucharest University of Economic Studies

Donna Street – Dayton University, SUA

Aurelia Ștefănescu – Bucharest University of Economic Studies

Adriana Tiron Tudor – „Babeș-Bolyai” University, Cluj Napoca

All rights of this edition are reserved to the Chamber of Financial Auditors of Romania (CAFR). Reproduction, even partially, on any support, and the sale are prohibited without prior consent of the CAFR, being subjects to the stipulations of the copyright law.

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted in is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions, the imperfect on the accounting profession and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white with up to six shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of the „Audit Financiar” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; the quality of the research methodology; clarity and pertinence of the presentation and argumentation; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details can be found on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

3/2019

Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
zip code 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:
Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph.D.

Editorial Director:
Corneliu CĂRLAN, Ph.D.

Editor in Chief:
Cristiana RUS

Editorial Assistant:
Cristina RADU

DTP: **Nicolae LOGIN**

The Scientific Editorial Board and the editorial technical team shall take no responsibility for the content of the articles published in the journal.

International Databases:

Academic Keys;
Cabell's;

Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;

DOAJ;

Ebsco;

ERIH PLUS;

Global Impact Factor;

Google Scholar;

Index Copernicus;

ProQuest;

Research Papers in Economics
(RePEc);

SCIPION;

Ulrich's

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: +4031.433.59.22;

Fax: +4031.433.59.40;

E-mail: audit.financiar@cafr.ro;
revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>;

facebook.com/revistaauditfinanciar

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing:

SC Print Group Serv SRL
Str. Baicului nr. 82, sector 2, București

e-mail: office@printgroup.ro

Assessing Comparability of Accounting Information Using Panel Data Analysis

Lecturer Ioan-Bogdan ROBU, Ph. D.,
Faculty of Economics and Business Administration,
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iași,
e-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Lecturer Ionut Viorel HERGHILOIU, Ph. D.,
"Gheorghe Asachi" Technical University of Iași,
e-mail: herghiliuionut@gmail.com

Bogdan BUDĂNEANU, Ph. D.,
"Gheorghe Asachi" Technical University of Iași,
e-mail: bogdan.budeanu@tuiasi.ro

Sorin CHIRU, Ph. D.,
Internal Auditor, Clinical Recovery Hospital of Iași,
e-mail: sorichiru@yahoo.com

Abstract

Information comparability can be ensured by consistently applying the same financial reporting framework or similar financial reporting frameworks. The comparability of financial information can be measured both between firms and from one period to another. In the study there has been evaluated the comparability of accounting information over time, from one financial exercise to another, and in space, between firms, with panel data analysis using models with fixed-effects. The study was conducted on a sample of 63 BSE Romanian listed companies, during the period 2007-2016, and to obtain the research results, panel data analysis was performed. The main results have revealed that the move to IFRS has led to increased comparability of financial information, based on the estimates of time and cross fixed effects.

Keywords: accounting information, accounting quality, comparability, IFRS, panel data analysis

JEL Classification: C13, C20, C58, M41

To cite this article:

Robu, I.-B., Herghiliu, I. V., Budeanu, B., Chiru, S. (2019), Assessing Comparability of Accounting Information Using Panel Data Analysis, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp.441-451,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/015

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/015>

Received: 16.04.2019

Revised: 30.04.2019

Accepted: 10.05.2019

1. Introduction

The IASB's general framework specifies that accounting information reported by a firm is useful when it can be compared to information reported by other similar firms or information reported by the same firm but in different time periods (IASB, 2015, p. A34). The comparability of accounting information can be ensured by consistently applying the same financial reporting framework or similar financial reporting frameworks and its measurement can be achieved through comparability indexes (Gray et al., 2009, pp. 431-447).

The comparability of the reported accounting information is influenced by the financial reporting system to which a firm subscribes, influenced in turn by a number of cultural, social or economic factors (Nobes and Sandler, 2013, pp. 573-595). The impact of these factors on the comparability of accounting information can be found at the level of reporting, content, and even at the level of the values recorded for certain financial indicators.

Differences in financial reporting due to membership of a particular accounting system may lead to different performance records, although the companies under review record comparable values (total assets), number of employees and turnover (Rossetti and Verona, 2017, p. 30).

The adoption of IFRS is a desideratum in reflecting a true and a fair view on the financial position and performance. Comparability may highlight convergence to IFRS or significant differences between this reporting referential (IFRS) and local or national standards.

According to IFRS, comparability helps users of accounting information to identify differences or similarities between a set of items included in the financial statements (IASB, 2015, A34).

The purpose of this study is to assess the quality of accounting information, in terms of comparability, at the level of the Romanian companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BSE), under the transition to the new financial reporting system - IFRS, proposed by the IASB. In the study, the comparability assessment is performed by using panel data analysis (Jaba et al., 2017, p. 5).

The paper is structured as follows: a section on literature review and hypothesis development, a section dedicated to research methodology, a section on results and discussion, and finally the section dedicated to the research conclusions.

2. Literature review and hypothesis development

Accounting information provides a relevant description and in the most significant aspects of the financial system, and it must provide to all users a good presentation of the financial position and performance that a firm record in a financial year. The true and the fair view of financial position and performance is ensured by reporting and presenting standardized financial statements (IAS 1, IASB, 2015, p. A738).

Using accounting information, existing and potential investors, creditors and equity lenders can estimate the value of the firm (IASB, 2015, A32). Also, based on reported information, users can identify firm strengths and vulnerabilities, assess their liquidity and solvency, the need for additional funding, probability of obtaining funding, and last but not least prospects for future cash flows (Vernimmen et al., 2009, p. 17).

In order that accounting information to be useful, the IASB's conceptual general reporting framework (issued on January 1, 2015) proposes a set of quality characteristics, structured in two groups, the fundamental characteristics and the ones that amplify the first ones (IASB, 2015, pp. A31-A35). In the category of the fundamental quality characteristics are included the value relevance and the faithful representation, and in the category of the quality characteristics that amplifies the first ones, are included: comparability, verifiability, timeliness and understandability (IASB, 2015, pp. A31-A35; Istrate, 2016.b, p. 30).

The accounting quality can be assessed by using quality criteria (Isaac-Maniu and Voda, 1998; Jemna, 2005). Based on quality criteria and indicators, end-users of the information transmitted can make judgments and make decisions (Wang et al., 1995, p. 350; Wand and Wang, 1996, p. 87). The quality of accounting information is intended to give the financial position and financial performance of the firm as much as possible, without being materially misstated by fraud or errors (Robu et al., 2016, pp. 602-603).

Ensuring the quality of accounting information can be achieved on the basis of recognized and accepted international reporting references (Hansen, 1991, p. 30; Barth et al., 2008, p. 468), such as IASB (The International Accounting Standards Board) or the FASB (The Financial Accounting Standards Board) in order to

minimize the determining factors that lead to the occurrence of frauds and errors and to increase transparency in financial reporting (Barth et al., 2012, pp. 69-70).

The comparability of the accounting information is based on the possibility of identifying certain differences or asymmetries both between messages sent from the same source to different users and from the same source but to one user at different times (Jernia, 2005, p. 46). The issue of comparability is aimed at identifying similarities or differences between accounting information reported by the same firm but at different times (using or not common accounting references) or at the same time, or between information reported by the firm and other firms with which it can be compared, based on the use of a common accounting reference (Christensen and Demsky, 2008, p. 427; Dick and Missenier-Piera, 2010, pp. 20-21).

Comparability can be ensured by applying a common reporting framework, by using the same currency in which the values of items describing position and financial performance are expressed, or by calculating some financial ratios (Barth et al., 2012, pp. 69 -70).

Compliance with IFRS provides users with: a) substantiating the decisions to purchase, store or sell assets; b) assessing the management and management's accountability capacity; c) assessing the ability to pay staff, to provide benefits to its employees; d) assessing the guarantees the firm can provide for the credits that have been granted to it; e) compliance with fiscal policies; f) determining profit and dividends to be distributed; g) development and use of statistical data on national income; h) regulating the business of the company (IASB, 2015, p. A22).

Measuring the difference between IFRS and national rules can be achieved using a comparability index - C_I (Gray, 1980, pp. 64-76; Gray et al., 2009, pp. 431-447):

$$C_I = 1 - (Value_{IFRS} - Value_{NIFRS}) / (|Value_{NIFRS}|) \quad (1)$$

where,

C_I represents the comparability index for which values higher than 1 show a decrease in the values of indicators obtained under the IFRS ($Value_{IFRS}$) against $Value_{NIFRS}$ (the values of the indicators obtained under the application of the national financial reporting rules), while a sub-unitary value reflects the opposite - an increase in the figures due to the changeover to IFRSs.

Comparability of accounting information can be assessed both between firms (applying similar accounting rules) and from one period to another (when switching to another reporting framework). Identifying differences between firms but also over time may explain changes in the response of key users to the disclosure of accounting information in financial statements (Barth et al., 2012, pp. 68-93).

Starting from the evidence presented in the literature from the field, the following research hypothesis is proposed in the study to be validated:

H: The transition to IFRS has led to significant differences in the financial reporting of BSE listed companies from one period to another, but has ensured the comparability of financial information between firms.

Starting from this hypothesis, the study proposes the estimation of the differences indicating the existence of the comparability of the accounting information from one financial year to the other, as well as the differences indicating the existence of the comparability of the accounting information from one firm to the other.

3. Research methodology

In order to achieve the objectives proposed in the study and to obtain the research, a statistical approach is taken in defining the analysis problems and choosing the models and methods of analysis, observing and collecting the data used in the analysis, processing and statistical analysis of the collected data, and at the last stage the interpretation the results obtained and decision-making (Bărbat, 1972, p. 33; Jaba, 2002, p. 15).

In the study it was analyzed the comparability of accounting information both in time, from one financial exercise to another, and between firms. The comparability assessment was carried out with panel data analysis using fixed-effects models. The estimation of non-significant fixed time effects indicates the existence of comparability of accounting information from one financial year to another, while non-significant individual fixed effects indicate the existence of comparability of financial information from one firm to another.

3.1. Target population and sample

In the paper, for the statistical assessment of the quality of accounting information, the studied population is represented by Romanian companies listed on a

regulated capital market and applying IFRS in the reporting of financial statements.

In Romania, the main regulated capital market is represented by the Bucharest Stock Exchange (*BSE*), under the direct supervision of the Financial Supervisory Authority (*FSA*). Currently, the *BSE* includes the following sections: *Regulated Market - BSE*, *AeRo* (a regulated market dedicated to companies that do not meet the size or seniority criteria to be listed on the Regulated Market) and *ATS-International* (Alternative Transaction System trading of international shares).

By the end of 2017, the *BSE* had 403 listed and active companies, as follows: in the Regulated Market section - *BSE*, 87 companies; at the *AeRo* section, 301 firms; at the *ATS-International* section, 15 companies.

In the paper, there were selected only the companies included in the first section of *BSE*, those that are traded on the Regulated Market. Criteria for admission and maintenance on the Regulated Market are much more rigorous for companies included in this section than those listed on *AeRo* and *ATS-International*. The main criteria refer to the anticipated market capitalization of at least 1 million euros and at least 3 years of financial reporting. The main post-admission conditions also include the obligation to report to *FSA* and *BSE*, the mandatory publication of both annual and quarterly financial statements (subject to statutory audit), and the application of a Corporate Governance Code by firms. These conditions aim at ensuring transparency in financial reporting and obtaining quality of accounting information.

The *BSE* Regulated Market section comprises two major categories of companies, *Premium* and *Standard*. The inclusion of companies listed in one of the two categories is intended to meet a range of minimum capital, minimum performance, financial performance and liquidity criteria (Filip and Raffournier, 2010, p. 83).

By the end of 2017, the *BSE* Regulated Market section had 87 companies, out of which 24 were *Premium* companies, 60 were *Standard* companies, and 3 *International* (*Int'l*). Only firms included in the *Premium* and *Standard* categories, respectively 84 firms were considered in the analysis. Starting from the 84 traded companies in the *BSE* regulated market (*Premium* and *Standard* categories), the following restrictions were taken into account for the selection of the companies included in the final sample:

- a) the exclusion of companies that have been suspended due to insolvency, bankruptcy or are very rarely traded;
- b) the exclusion of companies operating in the banking, investment, insurance or other financial intermediaries, precisely to ensure the comparability of the financial indicators related to the position and the financial performance, provided that such firms are subject to other regulations on financial reporting;
- c) the exclusion of companies for which not all the financial and non-financial information necessary for analyzing the analysis was found.

Depending on the restrictions mentioned, the size of the sample analyzed shall be calculated as follows:

Total tradable companies in the <i>BSE</i> Regulated Market section, <i>Premium</i> and <i>Standard</i> categories:	84
- companies operating in the banking, investment and insurance funds, or acting as financial intermediaries:	(15)
- companies for which all the information necessary for the analysis has not been found:	(6)
Total sample:	63

The sample to be analyzed includes 63 Romanian companies listed on the *BSE*, in *Premium* and *Standard* categories, as showed in Table A.1. in the *Appendix*, for which data were collected during the period 2007-2016, which ensures a number of 630 observations.

The timely comparability of accounting information has taken into account the two reporting periods under *RAS* - Romanian reporting standards and *IFRS* - International Financial Reporting Standards. The reporting period under *RAS* covers the financial years 2007-2011 and the reporting period under *IFRS* covers the years 2012-2016.

3.2. Variables, data source and methods for data analysis

Starting from the system of indicators by which the accounting information is reported and valued by the stakeholders, the variables used in the paper refer to the

main elements that reflect the financial position and performance (Raffournier, 2012, p.16; IASB, 2015, p. A741).

The data for the variables considered in the analysis, from the **Table A.1**, were collected with the dedicated *DataStream Advanced 9.2* software for the 2007-2016 period, thus reducing the collection-record errors.

The assessment of the comparability of accounting information as well as the impact that accounting information may have over time and between firms on investor decisions has been made by using panel data analysis (Jaba et al., 2017, p. 5). The study retains the models with time fixed effects and with fixed individual effects (*Figure A.1* from the *Appendix*).

Starting from the classic model used to assess the value relevance of accounting information based on yields (Barth et al., 2012, pp. 68-93), the following regression model is proposed for analysis:

$$\ln(P_t/P_{t-1}) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \Delta ROA + \beta_2 \cdot \Delta ROE + \beta_3 \cdot \Delta FL + DFi + DTt + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

where,

P represents the stock price of the company at end of the year,

ΔROA represents the relative variation of return on assets,

ΔROE represents the relative variation of return on equities,

ΔFL represents the relative variation of financial leverage,

DFi represents the differences between firms that arise as a result of RAS or IFRS application in the same time period (cross effects),

DTt represents the differences between different time periods for the same firm arising from the application of RAS or IFRS from one financial year to another (time fixed effects).

In the paper, to obtain the results of the research, data analysis was carried out by using *IBM SPSS 22.0* (Statistical Package for Social Sciences) and *SAS 9.0* (Statistical Analysis Software).

4. Results and discussions

Starting from the research objectives proposed in the study, the main reached results consider the identification of the principal components of the Romanian BSE listed companies' financial statements, as well as the estimation of these components' influence on the transparency in financial reporting.

The comparability over the time of accounting information has taken into account the two reporting periods, under *RAS* - the Romanian Accounting Standards and *IFRS* - International Financial Reporting Standards. The reporting period under *RAS* covers the financial years 2007-2011 and the reporting period under *IFRS* covers the years 2012-2016.

Using ANOVA for the financial ratios included in the equation (2), as well as for the market response to the reporting of the financial statements, namely the price variation, there have been estimated some descriptive statistics, that are summarized in **Table no. 1**.

Table no. 1. Descriptive statistics for the variables included in model (2)

Variables		N	Mean	Std. Dev.	Std. Error
ln(Pt/Pt-1)	1-IFRS	314	.0560	.57728	.03258
	2-RAS	315	-.1780	.80449	.04533
	Total	629	-.0612	.70950	.02829
FL	1-IFRS	314	.490271	1.2348750	.0696880
	2-RAS	316	.770680	1.0252554	.0576751
	Total	630	.630921	1.1423310	.0455116
ROA	1-IFRS	314	.020162	.0762778	.0043046
	2-RAS	316	.035472	.0690888	.0038865
	Total	630	.027842	.0731053	.0029126
ROE	1-IFRS	314	.048152	.1401309	.0079080
	2-RAS	316	.022749	.1366553	.0085914
	Total	630	.036817	.1390446	.0058393

Source: Own processing in SPSS 22.0

Based on the results presented in **Table no. 1**, it can be noticed that there are significant differences in the financial position and performance information reported by BSE listed companies under *RAS* and *IFRS*. These results lead to the conclusion that there is no comparability between the two reporting referentials. The main differences were recorded at both the level of

the indicators related to the profitability and the one related to the financial structure.

The main results obtained under SAS 9.0 refer to a series of statistics related to the proposed model (**Table no. 2**), testing the model with fixed effects using the F test (**Table no. 3**), testing the model using the Hausman test (**Table no. 4**) and the estimations for the fixed effects model (**Table A.1** from *Appendix*).

Table no. 2. Statistics related to the model with cross and fixed effects

Statistics for the model with fixed effects			
SSE	7226808.644	DFE	491
MSE	14718.5512	Square root of MSE	121.3200
R ²	0.1267		

SSE = *Sum of squares of errors*;

DFE = *The number of degrees of freedom associated with errors: the number of observations in the data set minus the number of parameters*;

MSE = *Mean squares of errors*.

Source: Own processing in SAS 9.0

From **Table no. 2**, based on the *R²* value, it can be seen that 12.67% from the variance in the variance in the yield of a share (*In(Pt/Pt-1)*) is explained by the influence

of *ROA*, *ROE* and *FL*, in the case of the model with cross and time fixed effects.

Table no. 3. Testing the Fixed Effect Model with the F Test

F statistic for testing the existence of fixed effects			
No. DF	Den DF	Value of F test	Pr > F
70	491	1.02	0.4474

Source: Own processing in SAS 9.0

The value of the F test, calculated as a ratio between the total variance estimator (MST) and the error variance estimator, is 1.02. This value indicates the absence of cross and time fixed effects at the level of the proposed

model in *equation (2)*, although the determinants, *ROA* and *ROE*, have a significant influence on the variance of the share's yield (*In (Pt / Pt-1)*).

Table no. 4. Testing the model with fixed effects using the Hausman test

Hausman test for random effects		
DF	Value of the test	Pr > m
3	2.11	0.5500

Source: Own processing in SAS 9.0

Table no. 4 complements **Table no. 3** by providing the result obtained by applying the Hausman test (H_0 : the model has random effects; H_1 : the model has no random effects). The Hausman specification test can also be used to test the consistency of the predictors of the proposed model parameters; in the case of the model with time-fixed effects, the null hypothesis (H_0) specifies that the parameter estimators are consistent but inefficient, and in the case of the alternative hypothesis (H_1) the model parameters estimators are consistent and possibly efficient. Based on the results obtained, it can be appreciated that the estimated parameters for the proposed model has no random effects, and the model parameters are consistent but ineffective.

For the time-fixed effects model, the parameter estimates are presented in *Table A.1* of the *Appendix*. Only the estimates of cross and time fixed effects are retained for the study of comparability. The data shown in the table shows the absence of cross and time fixed effects (except for one company, CS6: Aerostar). This highlights the comparability of reported accounting information between firms. Also, the table shows the existence of only one-time fixed effect (TS: 2011) for the financial year 2011, the last year in which RAS was applied in the financial reporting of BSE listed companies. The adoption to IFRSs, starting in 2012, has led to the maintenance of comparability of financial information from one period to another.

5. Conclusions

Using advanced statistical data analysis methods, the quality of financial information can be assessed, as well as the analysis of the influence of its determinants, at the level of each quality feature. As well, advanced statistical data analysis methods can be used to assess the comparability of accounting information.

The use of panel data analysis can provide solutions to the influence in time of specific factors on the quality of accounting information. Estimating the differences in time and between the companies, at the level of the quality of accounting information, can provide clues of its comparability in terms of adopting new financial reporting frameworks, but also of increasing its relevance or faithful

representation. The main results have revealed that the IFRS adoption has led to an increase of comparability of accounting information.

The use of panel data analysis contributes to increasing the accuracy of regression model parameter estimates, improving the analysis of a phenomenon by including individual and time dimensions in the model, simplifying the statistical inference process (using the classical assumptions of the regression analysis is not obligatory) (Hsiao, 2003, p. 1).

The panel data analysis can be restricted by recording data, distorting error measurement, selecting individuals included in the analyzed sample, using time series over short periods, by dependence of factors (Baltagi, 2005, pp. 4-9). Typical sampling problems may affect the construction and collection of panel data. The most common problems are to ensure representativeness, occurrence of non-responses, inaccurate answers or aberrant values, ensuring a constant frequency in data collection, and a set reference period (Baltagi, 2005, pp. 4-9).

A limit of this study is determined by the population observed and by the relatively small volume of the analyzed sample. Compared to international studies, using samples of thousands or tens thousands of firms, the Romanian financial market is characterized by a small number of firms that can be analyzed. This is due precisely to the insufficient development of the Romanian financial market, marked by a normative framework still undergoing transformation. Also, the Romanian experience regarding the implementation and application of reporting referencing to ensure the quality of financial information - IFRS is recent, compared to international practice and experience.

From the point of view of the analysis, future directions aim at conducting international research, including other firms listed on the main European financial markets or that use the IFRS reporting framework. This will make a significant contribution to increasing the quality and the relevance of results achieved at national and international level.

Acknowledgments

This work was supported by a National Research Grant of the "Gheorghe Asachi" Technical University of Iasi, Romania, project number GnaC2018_119.

REFERENCES

- Atwood, T.J., Drake, M., Myers, J., Myers, L. (2011), Do earnings reported under IFRS tell us more about future earnings and cash flows?, *Journal of Accounting and Public Policy*, 30, pp. 103-121

2. Baltagi, B. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, 3rd edition, John Wiley & Sons, West Sussex, England
3. Barth, M.E., Landsman, W.R., Lang, M.H. (2008), International accounting standards and accounting quality, *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467-498
4. Barth, M.E., Landsman, W., Lang, M., Williams, C. (2012), Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable?, *Journal of Accounting and Economics*, 54, pp. 68-93
5. Bărbat, A. (1973), Teoria statisticii sociale, Editura Didactică și Pedagogică, București
6. Christensen, J., Demski, J. (2008), *Accounting Theory: An Information Content Perspective*, McGraw-Hill Primis
7. Dick, F., Missonier-Piera, F. (2010), *Financial reporting under IFRS: a topic-based approach*, John Wiley & Sons, West Sussex
8. Field, A. (2009), *Discovering Statistics using SPSS*, 3rd edition, SAGE Publication, London
9. Filip, A., Raffournier, B. (2010), The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania, *The International Journal of Accounting*, 45(1), pp. 77-103
10. Gray, S.J. (1980), The impact of international accounting differences from a security-analysis perspective: some European evidence, *Journal of Accounting Research*, 18(1), pp. 64-76
11. Gray, S.J., Linthicum, C. L., Street, D.L. (2009), Have European and US GAAP measures of income and equity converged under IFRS? Evidence from European companies listed in the US, *Accounting and Business Research*, 39(5), pp. 431-447
12. Hansen, M.D. (1991), Zero defect data. Tacking the corporate data quality problem, MIT, <http://dspace.mit.edu/handle/1721.1/13812>, accessed on 21.03.2018
13. Hsiao, C. (1999), *Analysis of panel data*, Cambridge University Press, Cambridge
14. IASB (2015), International Financial Reporting Standards (IFRS) Official regulations issued from January 1, 2015, CECCAR, Bucharest
15. Isaac-Maniu, A., Vodă, V. (1998), *Manualul calității*, Ed. Economică, București
16. Istrate, C. (2016a), *Contabilitatea nu-i doar pentru contabili!*, Evrika Publishing, București
17. Jaba, E. (2002), *Statistica*, ed. a 3-a, Ed. Economică, București
18. Jaba, E., Robu, I.B., Istrate, C., Balan, C.B., Roman, M. (2016), Statistical Assessment of the Value Relevance of Financial Information Reported by Romanian Listed Companies, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 19(2), pp. 27-42
19. Jaba, E., Robu, I.B., Balan, C.B. (2017), Panel data analysis applied in financial performance assessment, *Revista Română de Statistică*, 2, pp. 3-20
20. Jemna, D.V. (2005), Eficiență sondajului statistic, Ed. Sedcom Libris, Iași
21. Lang, M., Stice-Lawrence, L. (2014), *Textual Analysis and International Financial Reporting: Large Sample Evidence*, available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1f5/a44f88c8cef7e6d70281b03789e334636a7b.pdf> accessed on 23.03.2018
22. Nobes, C.W., Stadler, C. (2013), How arbitrary are international accounting classifications? Lesson from centuries of classifying in many disciplines and experiments with IFRS data, *Accounting, Organizations and Society*, 38, pp. 573-595
23. Raffournier, B. (2012), *Les Normes Comptables Internationales (IFRS)*, 5ème édition, Economica, Paris
24. Robu, I.B., Carp, M., Popescu, C., Păvăloaia, L., Istrate, C., Georgescu, I.E. (2016), The country risk influence on accounting quality in the case of Romanian listed companies, *Transformations in Business and Economics*, 15(3c), pp. 597-616
25. Rossetti, S., Verona, R., (2017), International Differences in IFRS Policy Choice and the Persistence of Accounting Classification: The Case of China, *International Journal of Business and Management*, 12(2), pp. 27-46
26. Vernimmen, P., Quiry, P., Dalocchio, M., Le Fur, Y., Salvi, A. (2009), *Corporate finance. Theory and practice*, 2nd edition, John Wiley & Sons, West Sussex
27. Wang, R.Y., Reddy, M. P., Kon, H.B. (1995), Toward quality data: An attribute-based approach, *Decision Support Syst.*, pp. 349-372
28. Wand, Y., and Wang, R. Y. (1996), Anchoring Data Quality Dimensions in Ontological Foundations, *Communications of the ACM* (39:11), pp. 86-95

Table A.1. Parameters estimates for the model with fixed effects

Parameters estimates						
Variable	DF	Estimate	Std. Error	T value	Pr > t	Label
CS1	1	-1.00916	57.3154	-0.02	0.9860	Cross Sectional Effect 1
CS2	1	1.722453	57.2719	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 2
CS3	1	1.08143	57.2507	0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 3
CS4	1	0.445955	57.2117	0.01	0.9938	Cross Sectional Effect 4
CS5	1	-9.71163	57.5608	-0.17	0.8661	Cross Sectional Effect 5
CS6	1	-323.205	57.3112	-5.64	<.0001	Cross Sectional Effect 6
CS7	1	0.327731	57.3579	0.01	0.9954	Cross Sectional Effect 7
CS8	1	0.072639	57.2630	0.00	0.9990	Cross Sectional Effect 8
CS9	1	0.23852	57.2312	0.00	0.9967	Cross Sectional Effect 9
CS10	1	-1.00066	57.2963	-0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 10
CS11	1	-0.77448	57.2293	-0.01	0.9892	Cross Sectional Effect 11
CS12	1	-0.83643	57.2317	-0.01	0.9883	Cross Sectional Effect 12
CS13	1	-2.13001	57.4266	-0.04	0.9704	Cross Sectional Effect 13
CS14	1	-0.63178	57.4122	-0.01	0.9912	Cross Sectional Effect 14
CS15	1	-3.35168	57.3593	-0.06	0.9534	Cross Sectional Effect 15
CS16	1	1.193345	57.2995	0.02	0.9834	Cross Sectional Effect 16
CS17	1	0.703253	57.2763	0.01	0.9902	Cross Sectional Effect 17
CS18	1	-1.08276	57.3001	-0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 18
CS19	1	-2.33626	57.2392	-0.04	0.9675	Cross Sectional Effect 19
CS20	1	-10.9816	57.2785	-0.19	0.8480	Cross Sectional Effect 20
CS21	1	-5.55073	57.3981	-0.10	0.9230	Cross Sectional Effect 21
CS22	1	-2.77558	57.3443	-0.05	0.9614	Cross Sectional Effect 22
CS23	1	1.100698	57.2652	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 23
CS24	1	-6.87207	59.0711	-0.12	0.9074	Cross Sectional Effect 24
CS25	1	-4.63501	57.2215	-0.08	0.9355	Cross Sectional Effect 25
CS26	1	0.80004	57.2772	0.01	0.9889	Cross Sectional Effect 26
CS27	1	-1.44561	57.5442	-0.03	0.9800	Cross Sectional Effect 27
CS28	1	1.283593	57.2337	0.02	0.9821	Cross Sectional Effect 28
CS29	1	1.025493	57.2508	0.02	0.9857	Cross Sectional Effect 29
CS30	1	0.036051	57.2129	0.00	0.9995	Cross Sectional Effect 30
CS31	1	-3.71103	57.7540	-0.06	0.9488	Cross Sectional Effect 31
CS32	1	-10.3874	57.5004	-0.18	0.8567	Cross Sectional Effect 32
CS33	1	0.779668	57.2178	0.01	0.9891	Cross Sectional Effect 33
CS34	1	0.284308	59.1522	0.00	0.9962	Cross Sectional Effect 34
CS35	1	0.389696	57.2700	0.01	0.9946	Cross Sectional Effect 35
CS36	1	1.643145	57.3851	0.03	0.9772	Cross Sectional Effect 36

Parameters estimates						
Variable	DF	Estimate	Std. Error	T value	Pr > t	Label
CS37	1	-2.98148	57.2388	-0.05	0.9585	Cross Sectional Effect 37
CS38	1	-0.22618	57.2330	-0.00	0.9968	Cross Sectional Effect 38
CS39	1	-3.2983	57.4232	-0.06	0.9542	Cross Sectional Effect 39
CS40	1	-0.99003	57.2381	-0.02	0.9862	Cross Sectional Effect 40
CS41	1	-0.22487	57.1911	-0.00	0.9969	Cross Sectional Effect 41
CS42	1	1.060595	57.3967	0.02	0.9853	Cross Sectional Effect 42
CS43	1	1.723089	57.3626	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 43
CS44	1	1.095906	57.2207	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 44
CS45	1	-1.32113	57.2987	-0.02	0.9816	Cross Sectional Effect 45
CS46	1	-3.00147	57.4560	-0.05	0.9584	Cross Sectional Effect 46
CS47	1	-3.77064	57.3613	-0.07	0.9476	Cross Sectional Effect 47
CS48	1	-4.42145	57.4339	-0.08	0.9387	Cross Sectional Effect 48
CS49	1	0.99379	57.2015	0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 49
CS50	1	-1.10891	57.2809	-0.02	0.9846	Cross Sectional Effect 50
CS51	1	-0.90982	57.2381	-0.02	0.9873	Cross Sectional Effect 51
CS52	1	0.516221	57.2539	0.01	0.9928	Cross Sectional Effect 52
CS53	1	-3.31482	57.7753	-0.06	0.9543	Cross Sectional Effect 53
CS54	1	0.242856	57.1914	0.00	0.9966	Cross Sectional Effect 54
CS55	1	0.306257	57.3848	0.01	0.9957	Cross Sectional Effect 55
CS56	1	-0.38408	57.2590	-0.01	0.9947	Cross Sectional Effect 56
CS57	1	1.335047	57.1915	0.02	0.9814	Cross Sectional Effect 57
CS58	1	-2.8059	57.3048	-0.05	0.9610	Cross Sectional Effect 58
CS59	1	2.116559	57.2763	0.04	0.9705	Cross Sectional Effect 59
CS60	1	2.646005	57.2317	0.05	0.9631	Cross Sectional Effect 60
CS61	1	0.464029	57.2969	0.01	0.9935	Cross Sectional Effect 61
CS62	1	1.532114	57.3114	0.03	0.9787	Cross Sectional Effect 62
TS1_2008	1	-8.90866	21.6327	-0.41	0.6807	Time Series Effect 1
TS2_2009	1	0.942808	21.6286	0.04	0.9652	Time Series Effect 2
TS3_2010	1	0.349965	21.7784	0.02	0.9872	Time Series Effect 3
TS4_2011	1	-47.9221	21.7788	-2.20	0.0282	Time Series Effect 4
TS5_2012	1	-0.9201	21.7776	-0.04	0.9663	Time Series Effect 5
TS6_2013	1	2.57315	21.6427	0.12	0.9054	Time Series Effect 6
TS7_2014	1	-0.4929	21.6224	-0.02	0.9818	Time Series Effect 7
TS8_2015	1	-0.28705	21.6946	-0.01	0.9894	Time Series Effect 8
Intercept	1	5.053593	42.9770	0.12	0.9064	Intercept
ΔROA	1	0.015509	0.3511	0.04	0.9648	
ΔROE	1	0.028289	0.2647	0.10	0.9149	
ΔFL	1	1.01997	1.3661	0.75	0.4557	

Dependent variable: $\ln(P_t/P_{t-1})$

Source: Own processing in SAS 9.0

Figure A.1. Source code in SAS 9.0 used for the panel analyse of data in the case of fixed and random effects

```
TITLE;
TITLE1 "Regression Analysis of Panel Data";
FOOTNOTE;
FOOTNOTE1 "Generated by the SAS System (&_SASSERVERNAME, &SYSSCPL) on
%TRIM(%QSYSFUNC(DATE(), NLDATE20.)) at %TRIM(%SYSFUNC(TIME(), NLTIMAP20.))";
PROC TSCSREG DATA = WORK.SORTTempTableSorted
;
MODEL "Ln(Pt/Pt-1)"= D_Re D_Rf D_LF /
    FIXTWO
    RANTWO
    CORRB
;
ID Simbol An
;
/*
-----*
End of task code.
----- */
RUN; QUIT;
%_eg_conditional_dropds(WORK.SORTTempTableSorted);
TITLE; FOOTNOTE;
```

Source: Own processing in SAS 9.0

Internal Audit in the Era of Continuous Transformation. Survey of Internal Auditors in Romania

Cezar FURTUNĂ,
Partner, Head of Audit & Assurance, KPMG in Romania,
e-mail: cfurtuna@kpmg.com

Adela CIUCIOI,
Partner, Head of Technology, Media &
Telecommunications Sector, KPMG in Romania,
e-mail: aciucioi@kpmg.com

Abstract

In the era of continuous transformation, the role of internal audit has steadily increased, becoming one of the strategic pillars of today's companies. In the current context, where corporate governance, risk management and internal controls are increasingly in the hands of regulators, shareholders and the general public, internal auditors have the task of reacting proactively and responsibly to the challenges of the market. Thus, it is important to understand the way in which internal audit activity is being carried out as well as its directions of development.

This study aims to provide an overview of the priorities identified by companies in the field of internal audit and to illustrate opportunities to improve the efficiency and effectiveness of the activity of internal audit departments

The themes approached in this research aim to define the role of the internal audit function and to describe the way in which internal audit processes are currently being carried out. The research also aims to identify the prospects for transformation of the internal audit function from one that is focused on regulatory compliance into one that can add value to companies. Issues related to the impact of new technologies in process optimization are explored and another topic of interest is the perceived level of current staff skills and the extent to which the budgets and the size of the audit departments currently correspond to their business needs.

Keywords: internal audit, risk management, compliance, cyber security, new technologies, staff skills

JEL Classification: M42, G32

To cite this article:

Furtună, C., Ciucioi, A. (2019), Internal Audit in the Era of Continuous Transformation. Survey of Internal Auditors in Romania, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 452-472, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/016

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/016>
Received: 22.05.2019
Revised: 25.05.2019
Accepted: 28.06.2019

Introduction

In a constantly changing business environment, through the survey of internal auditors in Romania, KPMG in Romania intends to focus on the priorities and challenges of this profession as a result of high interest in the best practices in the market.

In the survey conducted among companies that already have an internal audit function in place, one of the greatest challenges of the internal audit function in recent years has been the positioning of internal audit as a strategic asset that adds value to a company. In the context of ongoing developments in the IT industry as well as changes in operational processes, the ability of internal audit functions to readjust audit plans, verification processes and the human resources needed to carry out their activity is continuously being challenged.

The study illustrates the current practices of internal audit activity, highlighting strengths and weaknesses that department managers currently identify and outlining optimization directions to ensure the evolution of the audit function to a level that enables it to support proactively the organization's operations in accordance with the increasingly demanding regulations and requirements.

Thus, maximizing the value added provided by the internal audit function is imperative in the context of maintaining its effectiveness and in this respect it becomes necessary to identify innovative practices that support the internal audit function in its process of transformation into this era of digitization and "big data".

This research highlights the need for a better alignment of the internal audit function to the objectives of the organization and a greater focus on increasing operational efficiency and effectiveness. In this respect, a number of key points to be achieved in order to increase the level of productivity are identified: proper dimensioning of the internal audit department, establishing the optimal level of investment in human capital and its professional training, adequate use of technologies to increase the efficiency of operations, a better understanding of the potential cyber risks faced by the organization and the establishment of a management plan in advance.

The study reveals that organizations currently perceive these measures to optimize their internal audit function

as "nice to have", but it is important to point out that the increasingly demanding level of internal audit requirements and regulations requires rethinking the process and a clear repositioning of the role of the internal audit function in such a way that it responds better to the company's objectives.

At the same time, it is necessary to mention the areas in which the process is currently carried out optimally in most organizations: the frequency of the internal audit, the typology of the skills involved and the clear orientation towards identifying risk.

1. Methodology and organization of research

Target population

The respondents in this research are heads of internal audit within Romanian companies.

Executives in the field of internal audit were selected to provide answers on all the coordinates assessed in the study.

Research Methodology

100 invitations were sent to an online platform where the respondents filled in an electronic questionnaire anonymously. Responses were obtained from 38 of the selected entities in the initial sample of 100 companies. The survey was conducted at the end of 2018.

Profile of the respondents

Of the 38 respondents, 42% represent the banking sector, 21% the insurance sector, while the remaining 37% are from production and non-financial services.

As far as the distribution of companies by turnover is concerned, 24% are entities with a turnover of more than RON 2 billion, 18% have a turnover between RON 500 million and RON 2 billion, and 58% obtain income of up to RON 500 million.

In terms of the number of employees, the structure of the companies participating in the survey is the following: 31% have up to 250 employees, 29% have between 250 and 1000 employees, while 40% of the companies have more than 1000 employees.

There is no information available to verify to what extent the structure of the studied sample proportionally reflects

the structure of the totality of companies that have an internal audit department.

The figures in this paper are the authors' projection of the results obtained in the study.

2. Research results

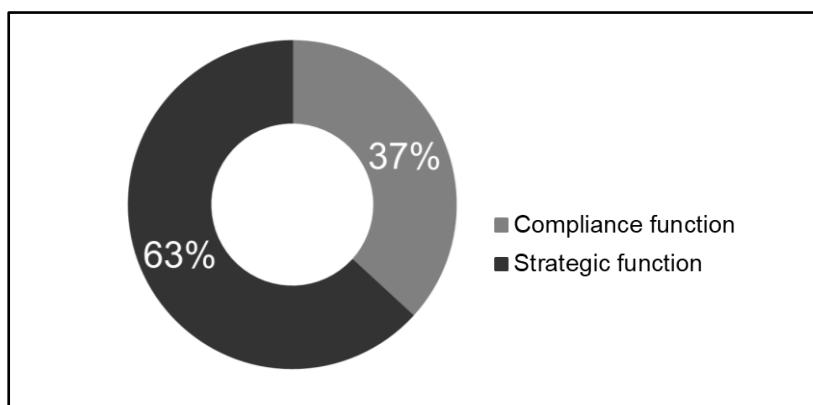
2.1. Role and priorities of the internal audit function

The main objective of this section is to observe the way in which the role of the internal audit function has

expanded and continues to expand beyond the boundaries of traditional responsibilities in the compliance area. We will also highlight the strategic priorities of this function, according to the results of our survey.

Thus, our survey revealed that internal audit has moved its center of interest to having a strategic role within the company, being considered a strategic function by 63% of respondents to the survey. For the others (37%), however, internal audit is not yet ready to go beyond a compliance function (*Figure no.1*).

Figure no. 1: Internal audit within a company – a strategic function or a compliance function

As a foundation of robust corporate governance, an effective internal audit function provides indisputable benefits to companies, such as:

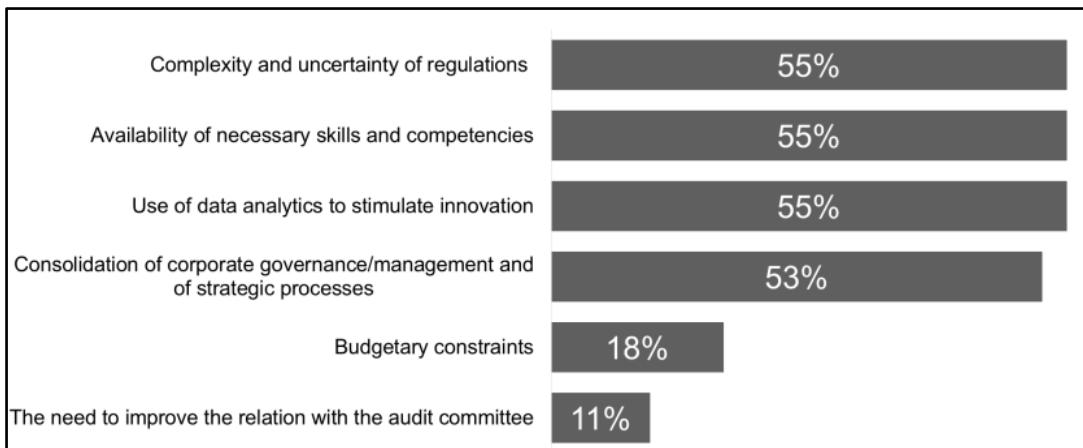
- It provides a means to monitor and improve the company's internal control environment.
- It provides independent reporting to the board of directors.
- It focuses on the major risks and issues for the company, as advised by the board of directors.
- It provides valuable information on a wide range of risks for companies, including financial, operational, technological, strategic, fraud and compliance risks.
- It improves internal controls by risk mitigation, increasing efficiency and effectiveness and / or ensuring compliance with regulatory requirements.

- It provides recommendations to increase the efficiency and effectiveness of operational procedures.
- It facilitates a rapid alert system to identify and rectify deficiencies in a timely manner.

In relation to the internal audit plan, we identified the following three main areas of focus for companies in 2019: operational efficiency and effectiveness, alignment with company objectives, and compliance with current regulations.

Thus, 89% of respondents are concerned about the efficiency and operational effectiveness of internal processes. 71% of respondents place the alignment of operations with the strategy and objectives of the company on their list of priorities, in the planning of internal audit engagements.

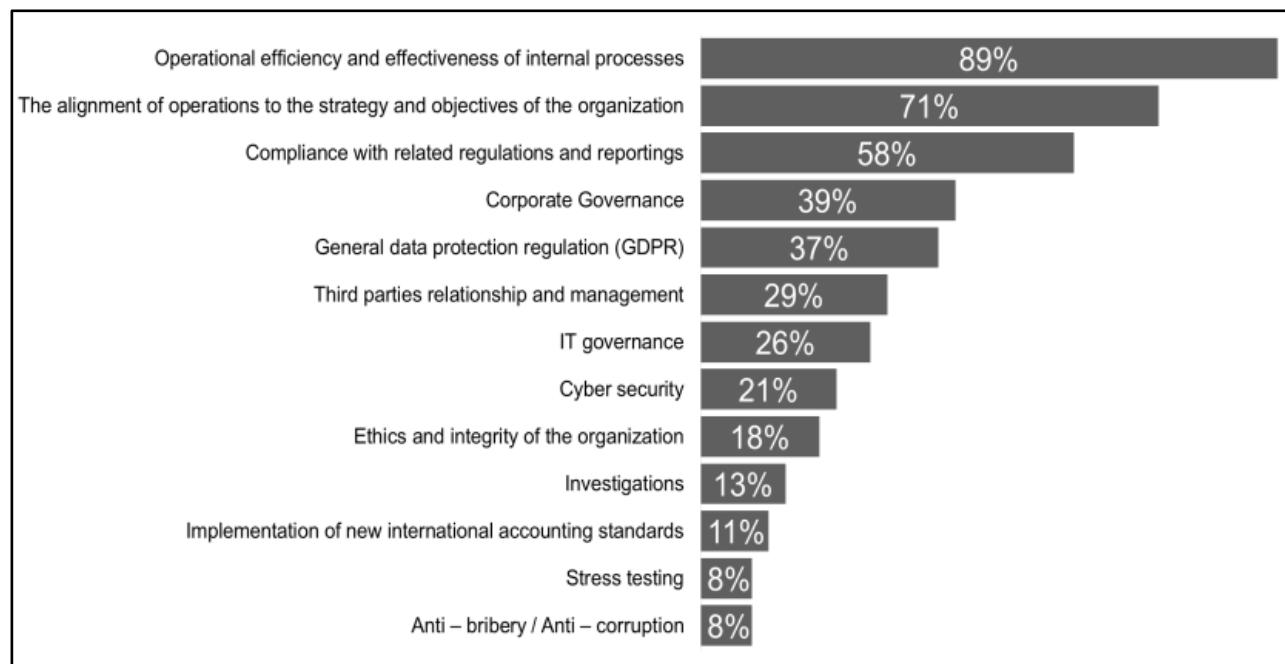
Figure no. 2. Main challenges of the internal audit department

In the current economic climate, characterized by slow growth, economic uncertainty, technological advancement, cyber threats, disruptive business models, increasingly restrictive regulations and

intensified checks, companies need to constantly analyze their business strategy and risk appetite. In addition, we found that, for 58% of respondents, compliance with regulations and related reporting is the third focal point (*Figure no. 3*).

Figure no. 3. Main priorities of the internal audit departments in relation to the audit plan

Developing a strategy to mitigate the restrictive effects of compliance activities on business operations has become a necessity. For example, internal audit can maintain an inventory of all regulatory requirements that have impact on the company's business or provide specific training to employees in order to ensure compliance with these requirements.

We have found that IT governance and cyber security are not among the top three priorities; only 21% of respondents consider them to be a priority, although companies recognize the increase in the incidence of cyber risks. At the same time, the expectations of the audit committees, according to the KPMG global survey - *2017 Global Audit Committee Pulse Survey* – rank cyber security as the top priority for the internal audit function.

Moreover, we have found that 66% of respondents place the effectiveness of risk management programs at the top of the list of challenges faced by companies. The

opinion of the audit committees, expressed in the 2017 *KPMG Global Audit Committee Pulse Survey*, identifies on the list of challenges an increase in the focus on operational risks (IT, security data, supply chain) and specific internal controls. Audit committee members consider, according to the above- mentioned survey, that risk programs and processes require substantial revision in order to address the need to adequately identify emerging risks.

42% of respondents recognize that cyber- security risk management is the biggest challenge for companies in terms of internal audit. (See also the chapter entitled *Impact of Technology on Internal Audit*).

Another important issue for 39% of respondents - which is directly related to the digital transformation of companies - is how talent is attracted, managed and retained in the company so as to maximize the impact of digital resources (*Figure no. 4*).

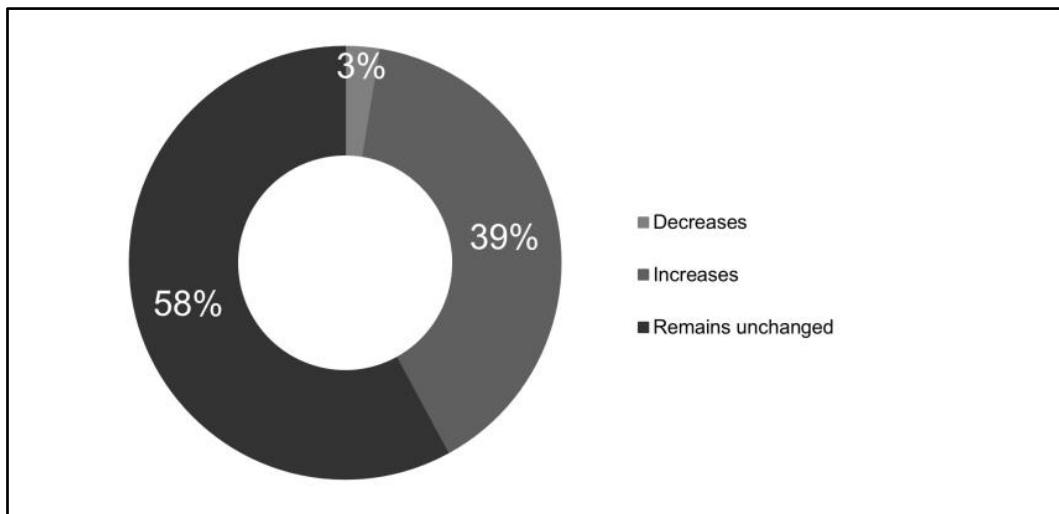
Figure no. 4. Main challenges facing companies from the perspective of the heads of the internal audit department

58% of respondents claim that the budget of the internal audit department will remain unchanged in the next 3 years, and 39% of them believe the budget will increase. A properly designed budget is an extremely important

tool for business decisions: it will support internal auditors and the audit committee in meeting the objectives and benefits of an effective internal audit (*Figure no. 5*).

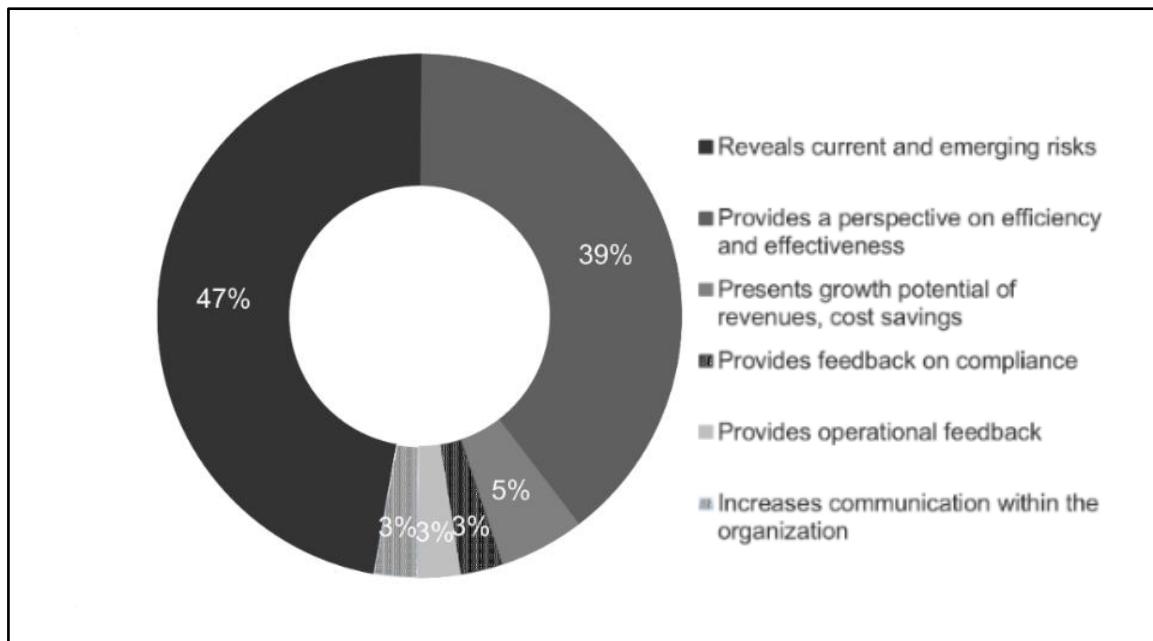
Figure no. 5. Forecasts on the evolution of the budget of the internal audit department in the following 3 years

The coordinators of the internal audit function were invited to present their view on the features of a well-planned and valuable internal audit. Thus, 47% of

respondents consider at the forefront the discovery of the existing risks faced by companies as well as the emerging risks (*Figure no. 6*).

Figure no. 6. Attributes of a well-planned and valuable internal audit

The roles of the internal audit function concerning risk are represented by:

- Providing independent assurance on risk management processes.
- Providing independent assurance that risks are properly assessed.
- Evaluating risk management processes.
- Evaluating Key Risk Reporting.
- Review of Key Risk Management.

However, as the third "line of defense", internal auditors should not assume responsibilities in relation to:

- Establishing the risk appetite.
- Enforcement of risk management processes.
- Decision-making on risk responses.

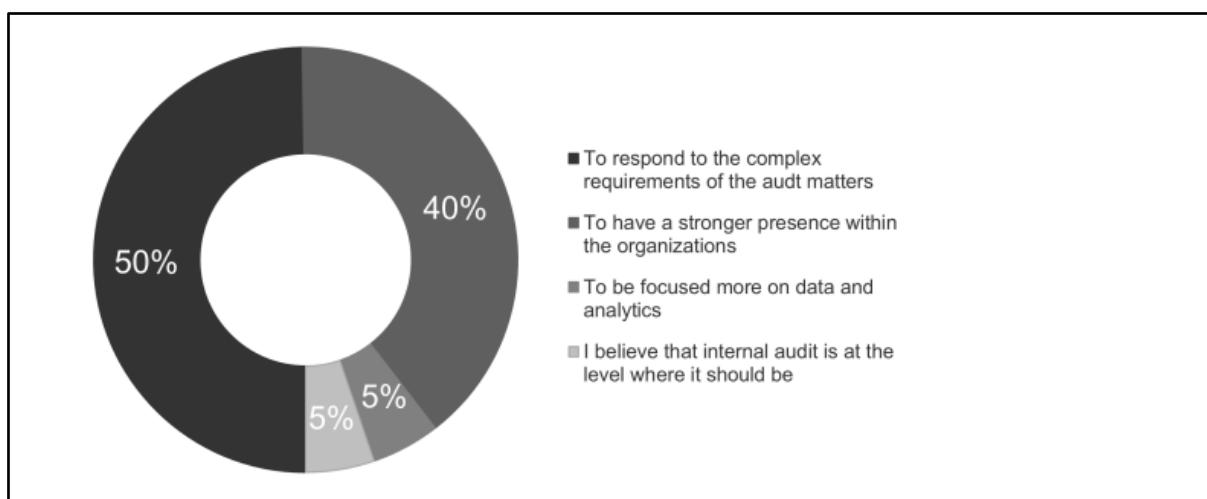
- Implementing risk responses on behalf of management.
- Risk management.

Another important feature, highlighted by 39% of respondents, is the ability to provide a complete picture of the efficiency and effectiveness of financial and operational processes, as well as internal controls within the company.

1 out of 2 respondents believe that the key role of the internal auditor is to meet the complexity requirements of the audited topics. Indeed, professionals aspire for their role to be that of a fully-fledged strategic partner (*Figure no. 7*).

A stronger presence in the company means more power to facilitate decision-making, as appreciated by 40% of the survey respondents.

Figure no. 7. Vision on the evolution of the internal audit role as a profession

Measuring the performance of internal audit activity is of particular importance because it offers the opportunity to assess how the internal audit function is positioned in relation to other functions within the company. In this way, it is possible to identify the areas where improvements in the applied audit practices and instruments are needed.

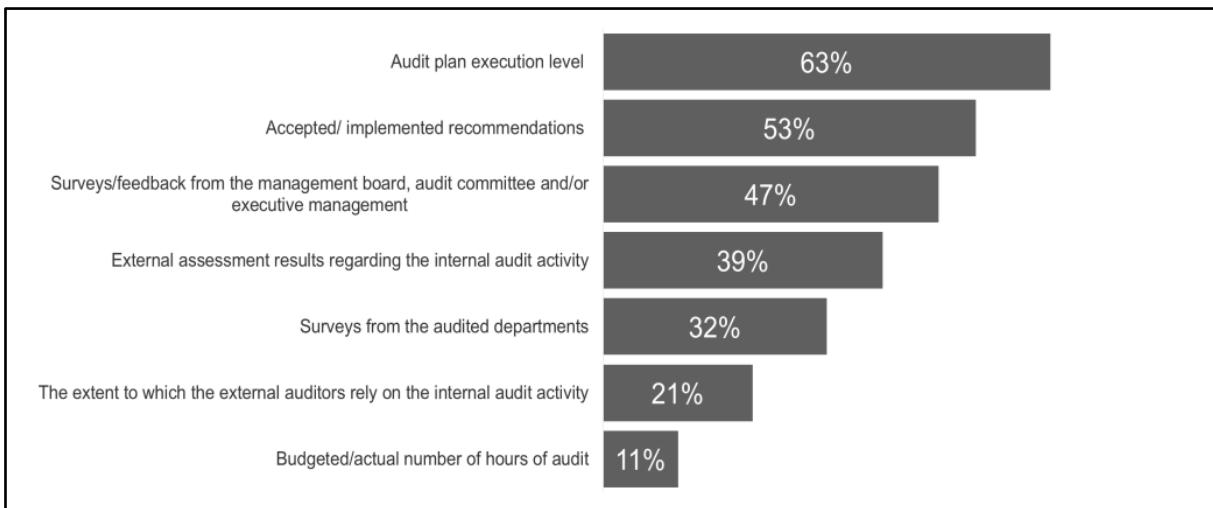
Our survey highlights the preference for the following three categories of indicators used to measure internal audit performance (*Figure no. 8*):

- Audit plan execution level: 63% of respondents use

the quantitative indicator "completed versus planned audit engagements."

- Recommendation Implementation Level: 53% of specialists measure the quality of the audit engagement through accepted and implemented recommendations or through external audit evaluation (39%).
- Surveys / feedback received from stakeholders: satisfaction of the board of directors / supervisory board, audit committee, executive management (47%) or audited departments (32%).

Figure no. 8. Ways of measuring the performance of internal audit activity

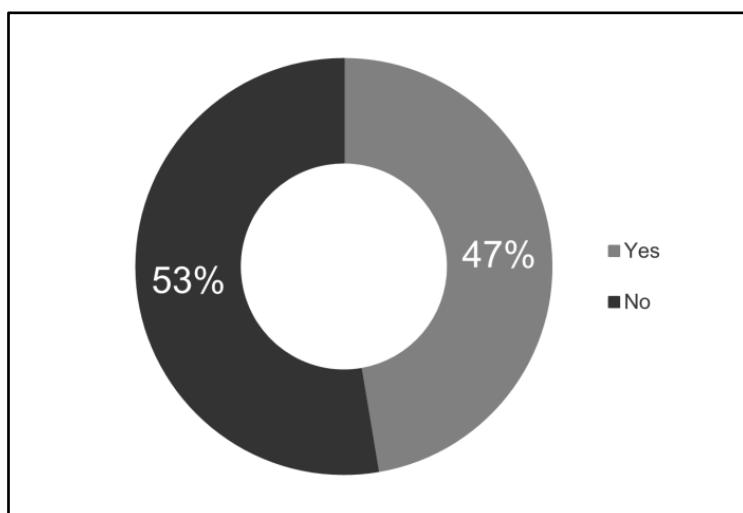

Using specific tools for customer service departments, such as feedback surveys, the internal audit department can measure the audit committee / board of directors' perspectives on the audit experience or the quality and effectiveness of the audit processes.

Feedback received from internal clients can help internal audit departments recalibrate to improve the services they offer.

Less than half of our respondents (47%) say they measure stakeholders' satisfaction through feedback surveys (*Figure no. 9*).

Figure no. 9. Availability of feedback surveys on audited subjects' satisfaction in relation to internal audit missions

58% of respondents use independent external audits of internal audit work (every five years), in line with the requirements of the International Standards on Internal Auditing 1312 - "External Assessments" (*Figure no. 10*).

An independent external view may highlight areas where internal auditing can be optimized, as well as a comparison with best practices by access to constructive recommendations.

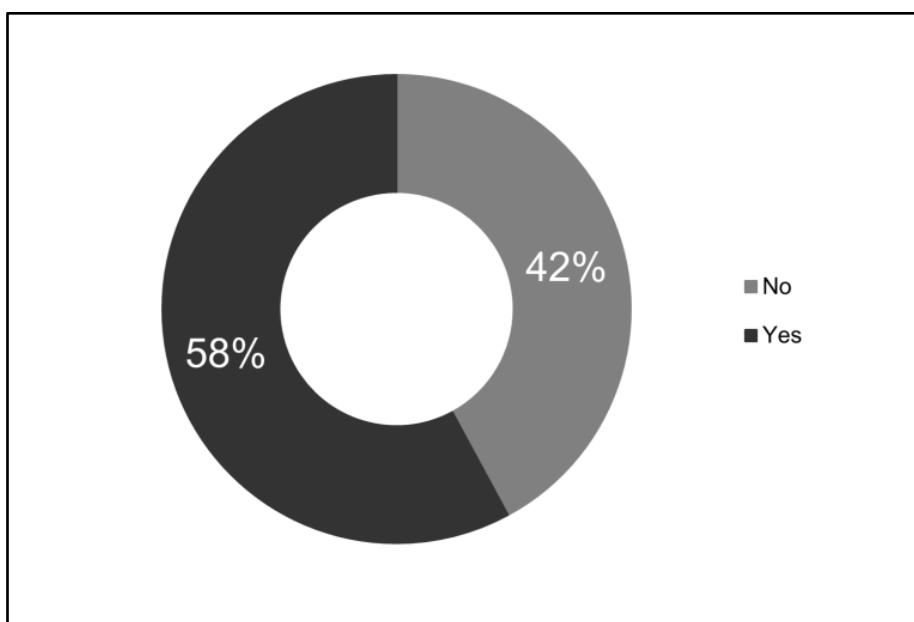
Some strategic questions to which an independent external assessment of the internal audit function could provide an opinion:

- What added value do internal audit services generate for stakeholders? Is the internal audit

adequately positioned, in strategic terms, to contribute to the success of the company?

- Does the internal audit have an adequate strategy, human resources and ability to carry out its duties?
- How effective is internal audit as the third "line of defense" within the corporate governance of the company?
- Are internal auditing processes consistent with business needs?
- How well does the company's internal audit work, compared to similar companies and best practices?

Figure no. 10. Use of periodical (external) independent assessments in compliance with Standard 1312 – „External assessments”

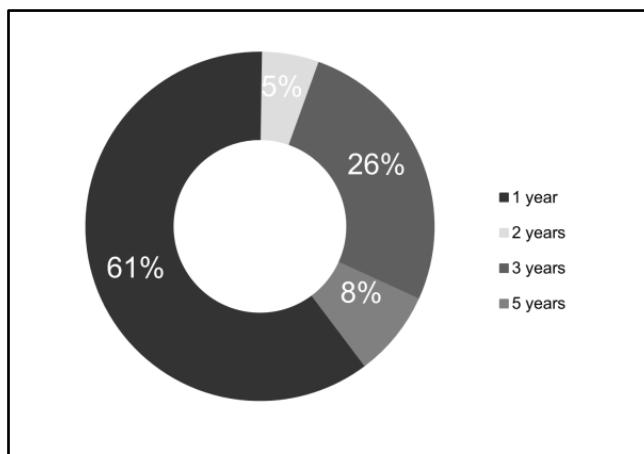

2.2. Methodologies applied in conducting internal audit missions

All companies participating in this survey carry out their internal audit work on the basis of an internal audit plan. Therefore, we found that 61% of the responding companies are developing internal audit plans covering 1 year, while the rest of the

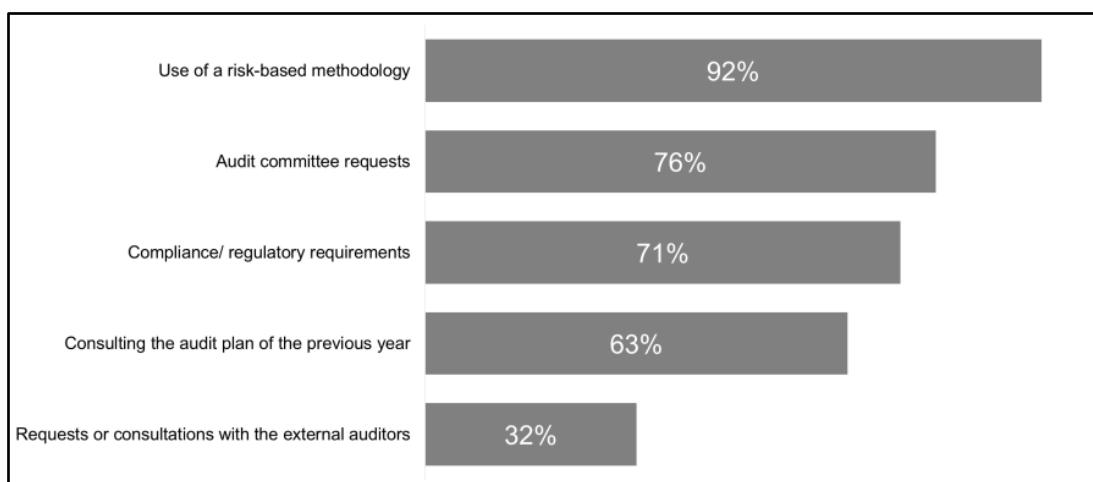
companies (39%) develop internal audit plans for longer periods of 2, 3 and 5 years (*Figure no. 11*).

Regardless of the period covered by the internal audit plan, the priorities of the functions and audited areas are defined in the internal audit plans based on several ways of establishing them.

Figure no. 11. Period covered by the internal audit plan

The key drivers in developing the internal audit plan are the use of a risk-based methodology (mentioned by 92% of the participants), requests from the Audit Committee (76% of the participants) and the development of legislative requirements (71% of companies). The consulting of the previous year's internal audit plan is mentioned by two-thirds of the companies participating in the survey, while one-third mention consultations with external auditors.

Except for a limited number of companies that base their internal audit plan on a single criterion, the rest of the companies use a combination of the elements detailed in *Figure no. 12* when defining internal audit priorities. In addition, a small number of the respondents to our survey mentioned additional criteria taken into account in defining internal audit plans, i.e. proposals received from executives, consultations with the parent company, audit cycle, incidents from previous years) etc.

Figure no. 12. Ways of establishing the internal audit plan

Effective business governance is based on a framework that supports management's activities to achieve corporate goals. A robust framework defines the limits of acceptable behavior without necessarily restricting entrepreneurship.

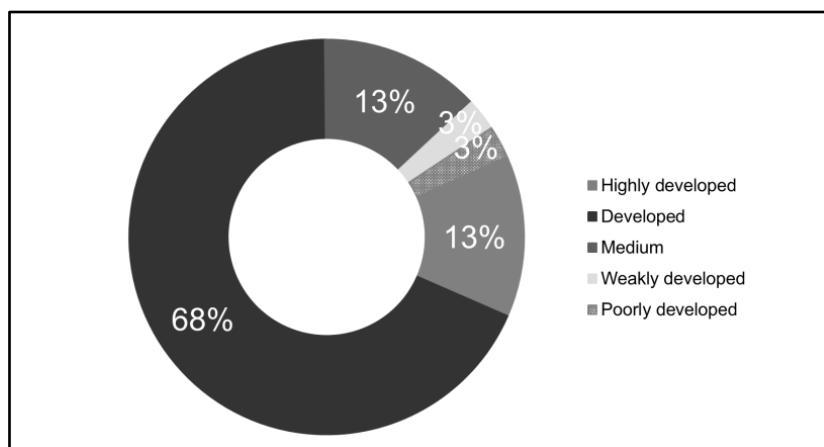
Risk management and internal audit are important parts of the governance framework.

Internal auditing strengthens corporate governance of a company through its perspective on process and

structures, providing an independent view of the effectiveness of all internal processes of a company.

In this context, we found that 31 respondent companies rated corporate governance as being developed or highly developed, accounting for about 81% of the companies surveyed. On the opposite side, only two respondents have classified corporate governance as poorly or very poorly developed (*Figure no. 13*).

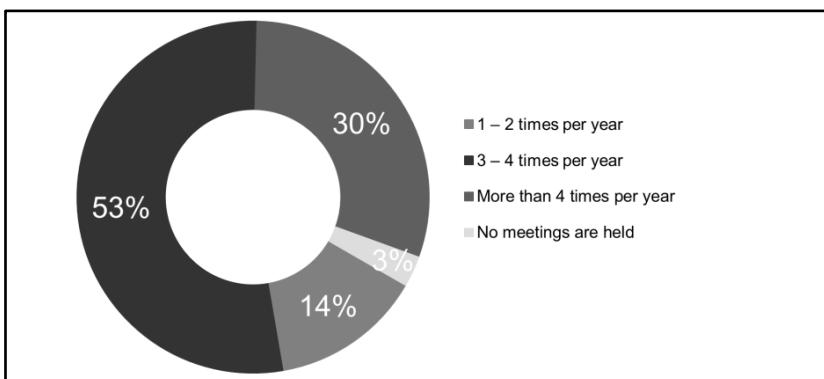
Figure no. 13. Degree of corporate governance development within the company

Half of the respondents (53%) hold meetings with members of the audit committee / board of directors 3-4 times a year and the others (47%) mention a higher frequency of meetings. Following analysis of the responses received, we noticed that about 83% of

respondents, which hold at least 3-4 meetings a year with the audit committee / board of directors, are companies which consider their corporate governance developed or highly developed (*Figure no. 14*).

Figure no. 14. Frequency of formal meetings with the audit committee/ management board

Since it has an assurance and advisory role that adds value to the company and helps it achieve its strategic and operational goals, internal audit is management's basic ally. Therefore, in addition to the internal audit engagements established according to well-defined criteria, the internal audit receives and honors ad hoc requests from the company's management to address specific issues / situations that, by their nature or circumstances, could not be taken into account in the audit plan.

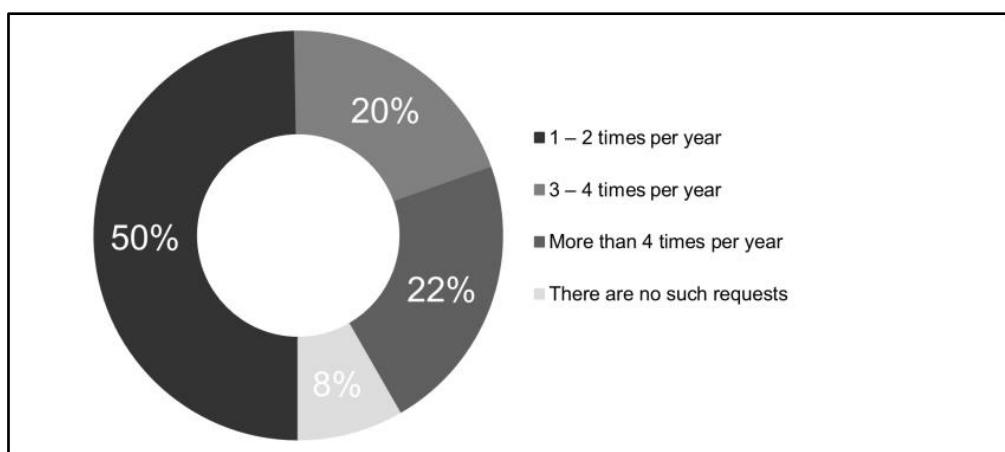
Of the total number of 38 respondents, the internal audit functions of 18 companies mentioned 1-2 ad-hoc

internal audit engagements per year, while 7 companies mentioned 3 or 4 ad-hoc audit engagements per year (*Figure no. 15*).

More than 4 ad-hoc internal audit engagements were mentioned by 8 companies. Most of these companies reported more frequent meetings with the audit committee / board of directors than the other companies participating in the survey.

3 internal audit functions do not receive management requests to carry out ad hoc internal audit engagements.

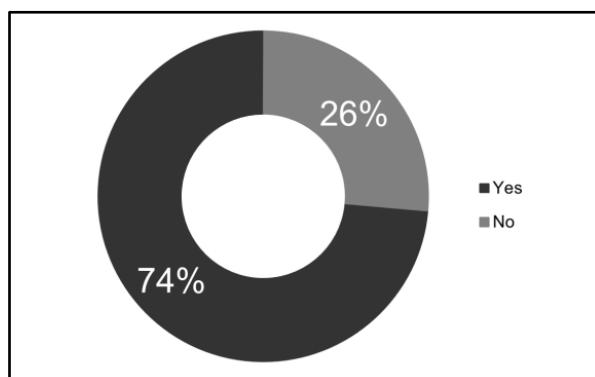
Figure no. 15. Frequency of internal audit ad-hoc missions requested by senior management

When it comes to including cyber risks in the internal audit methodology, our survey shows that 74% of

respondents include checks on cyber risk management as part of the internal audit process (*Figure no. 16*).

Figure no. 16. The existence of cyber security risk management reviews

A reason for concern is that a quarter (26%) of our respondents do not take into account cyber threats in their internal audit, in a world where such attacks have become more and more virulent in recent years.

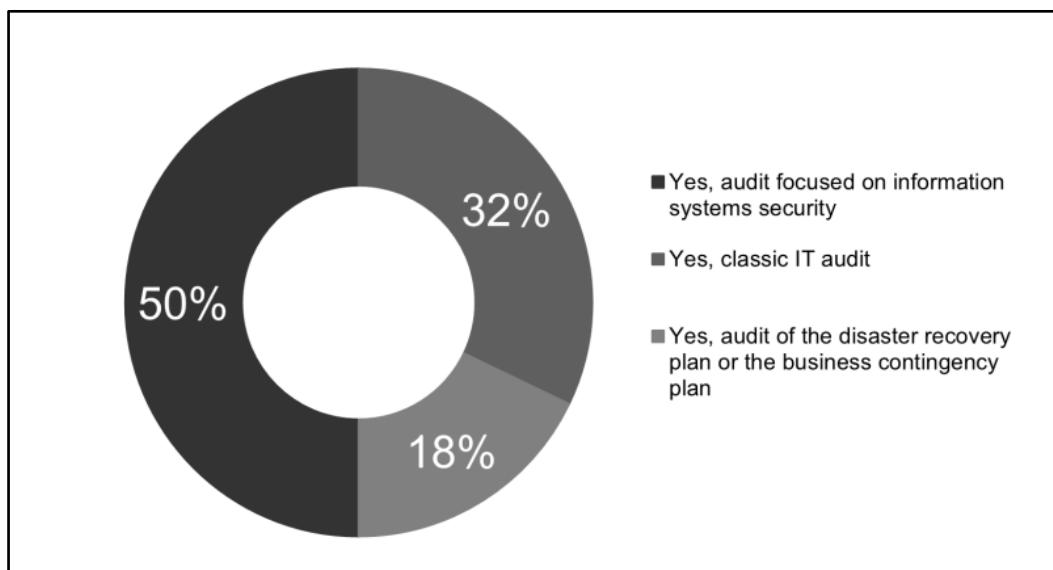
Companies should take into account that occurrence of such attacks could have disastrous consequences for their business, from the impossibility of accessing data in the case of "Ransomware" attacks, to difficulties or

impossibility to access computer systems in the case of "denial of service (DoS)" attacks.

Of the respondents who consider cyber risk management reviews, half of them state that they carry out internal audits that specifically target the security of IT systems (*Figure no. 17*).

The other respondents treat these threats either as part of a classic IT internal audit (32%) or as part of the reviewing of disaster recovery plans (18%).

Figure no. 17. Types of audit used for the review of the security of information systems

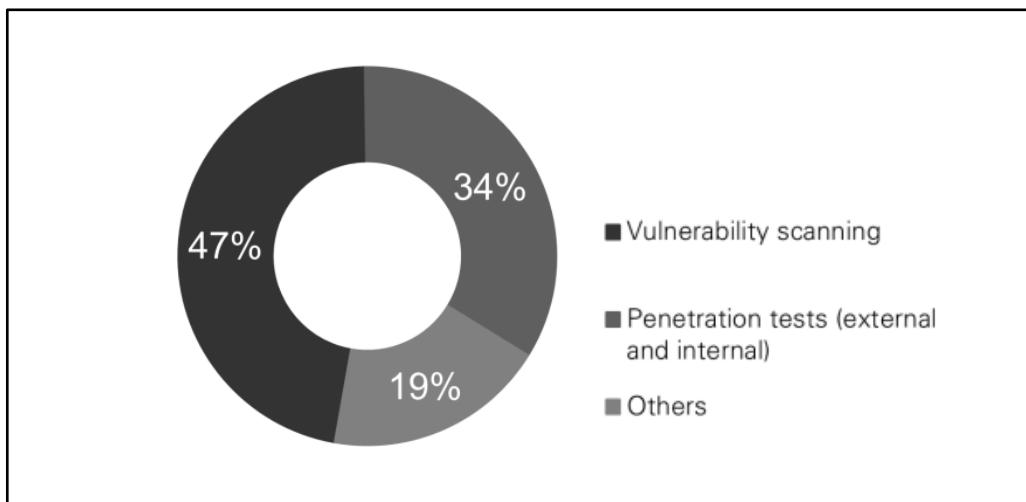
Performing security audits of computer systems used by companies may involve either more complex checks (information systems penetration tests) or more superficial analyses. The latter, although they can discover intrinsic vulnerabilities in computer systems, do not show a complete picture of the cyber risks to which a company may be exposed (vulnerability analyses).

In our survey, internal auditors were asked what types of checks they carry out in internal audits centered on information system security. Thus, almost half of respondents (47%) state that they are limited to vulnerability scans, while only a third of

them (34%) perform penetration tests (internal and / or external). Although it is a very good starting point, companies should focus their efforts on more and more complex procedures to identify the risks they are exposed to and then apply the necessary safeguards (*Figure no. 18*).

An important area in conducting any specialized internal audit, as well as cyber security audit, is the use of appropriately prepared resources, i.e. cyber security and/ or information security specialists. Consequently, survey participants were asked what kind of specialists they use in assessing the cyber risk management process (*Figure no. 19*).

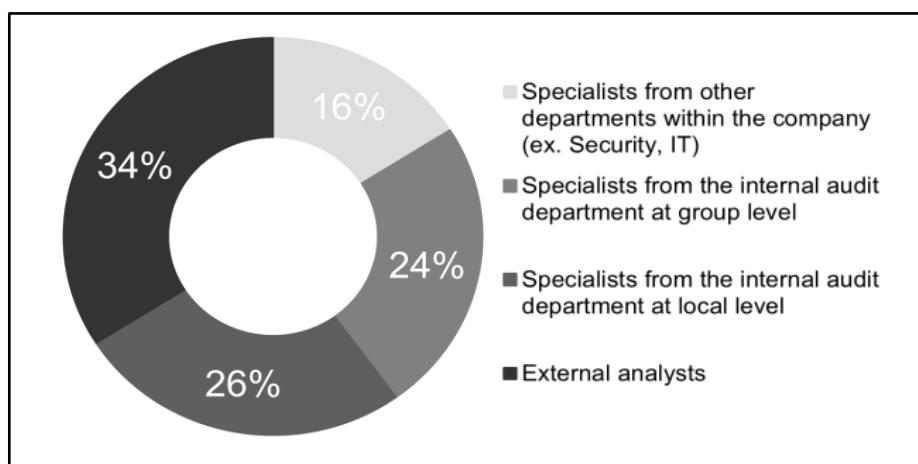
Figure no. 18. Approaches used in audits focused on the security of information systems

The results revealed that, in general, internal audit departments do not use their own resources to carry out these audits: only a quarter of the respondents (26%) have specialists in the internal audit function.

A similar percentage (24%) uses specialized resources within the group, most likely resources that are shared between different entities within a group. The remainder of respondents prefer to work with external consultants (34%) or to use specialists from other departments within the company (16%).

Figure no. 19. Types of specialists involved in cyber security risk assessment activities

2.3. Human capital of the internal audit function

Professionals in the internal audit function must respond agilely to a very dynamic business environment, regulations, the emergence of new business and

operational risks, and digitization by constantly assimilating new information, and demonstrating flexibility in changing priorities and projects. Optimizing the skills of internal auditors requires significant investment in resources, methods, continuous training programs, career models and technical infrastructure.

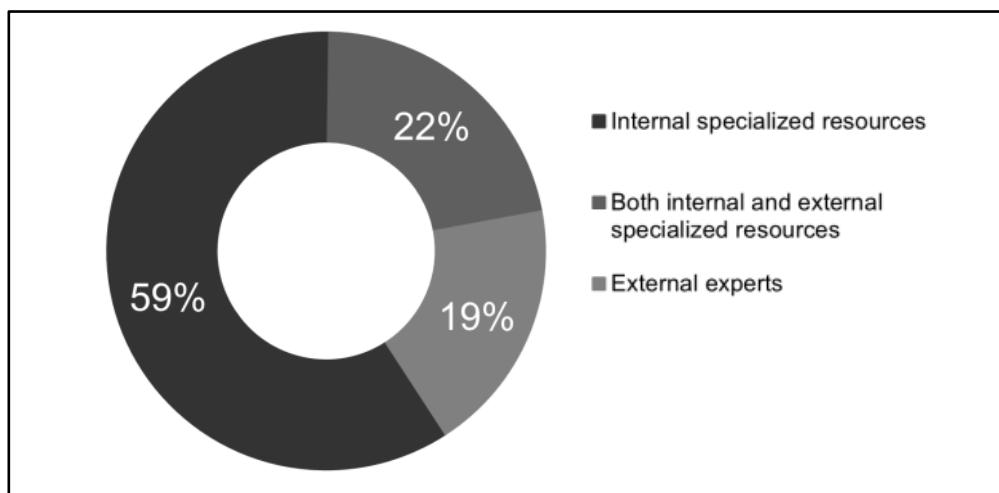
Our survey shows that 59% of companies use only internal resources in internal audit engagements, 19% of them only external experts, and 22% of them use both internal and external experts (*Figure no. 20*).

Companies with an insourced internal audit function benefit from instant access to specialized knowledge on a particular case, which allows them to be fully in

control. One of the drawbacks of the model is the difficulty of some internal auditors to obtain or maintain a certain level of special skills they need (e.g. IT).

By using external resources, the company can focus on building the key skills needed for internal specialists and can also access specific skills, industry practices and internal audit expertise.

Figure no. 20. Types of human resources used during the internal audit missions

In order to carry out the internal audit plan, the company must provide the appropriate qualifications for internal auditors as well as ongoing professional training. Vocational training programs are tailored to audit professionals, as 61% of survey respondents say (*Figure no. 21*),

with up to 5% of the total amount of training budgets allocated to the internal audit department (*Figure no. 22*). In addition, we found that in most of the responding companies (87%) the members of the internal audit department have professional certifications (*Figure no. 23*).

Figure no. 21. Availability of a predefined professional training program for internal audit employees

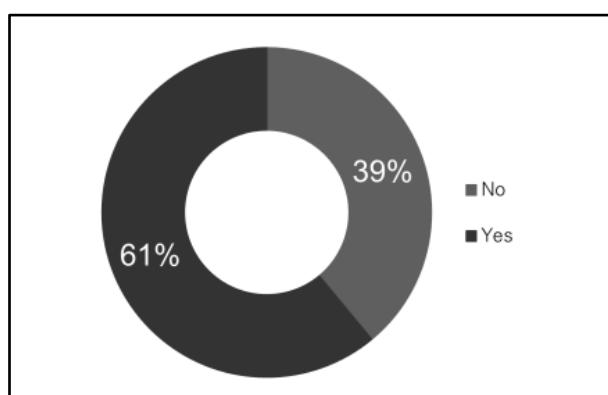

Figure no. 22. Proportion of the budget assigned to professional development in the total budget of the internal audit department

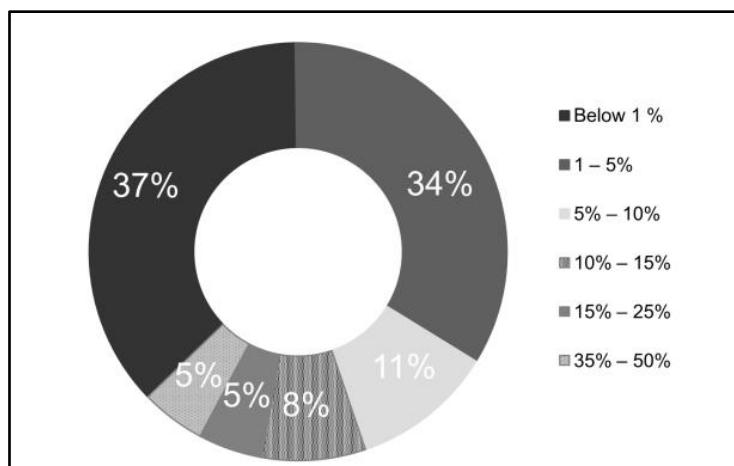
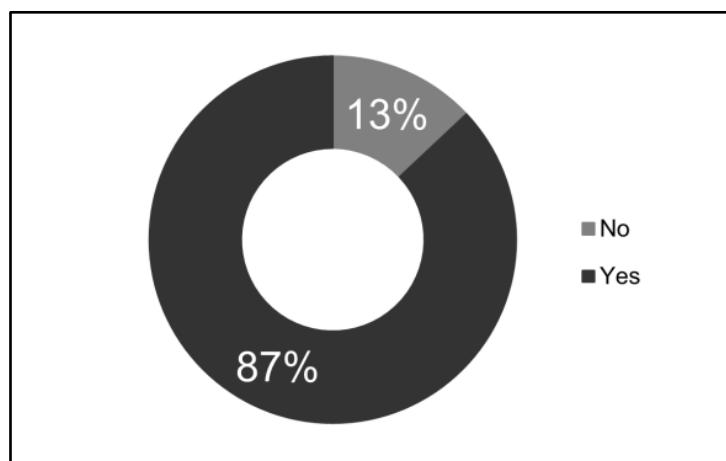

Figure no. 23. Availability of professional certifications within the internal audit department

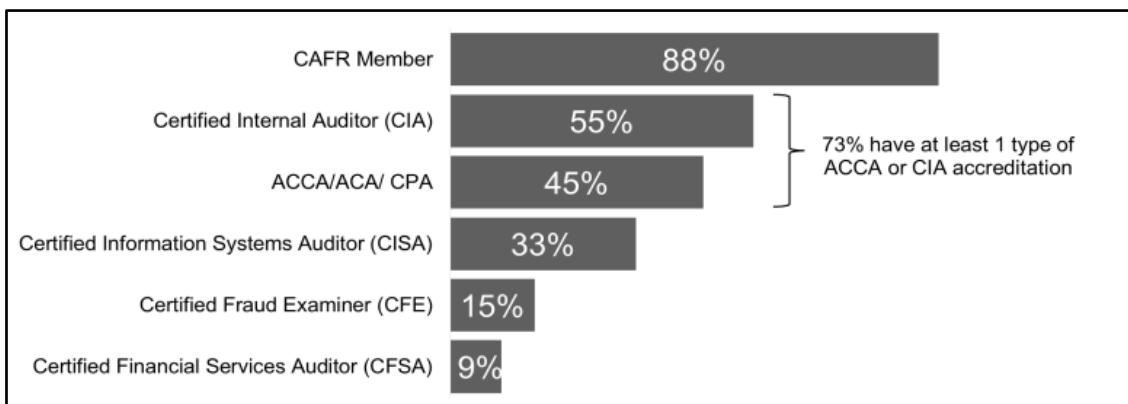

Certifications of the members of the internal audit department reflect the regulated requirements (*Figure no. 24*). Thus, certifications in internal audit are mainly in the accounting and auditing area, i.e. financial auditors are members of the CAFR (88%), CIA (55%) and ACCA / ACA / CPA (45%), while only 33% of the companies have auditors certified in the auditing of computer systems (i.e. CISA).

The latter is a significant risk area, given the importance of IT expertise in the context of digitization and cyber risks.

According to the results of our survey, 73% of members of the internal audit department in the companies surveyed are members of the Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) or have the Certified Internal Auditor (CIA) qualification.

Figure no. 24. Types of professional certifications held by the members of the internal audit department

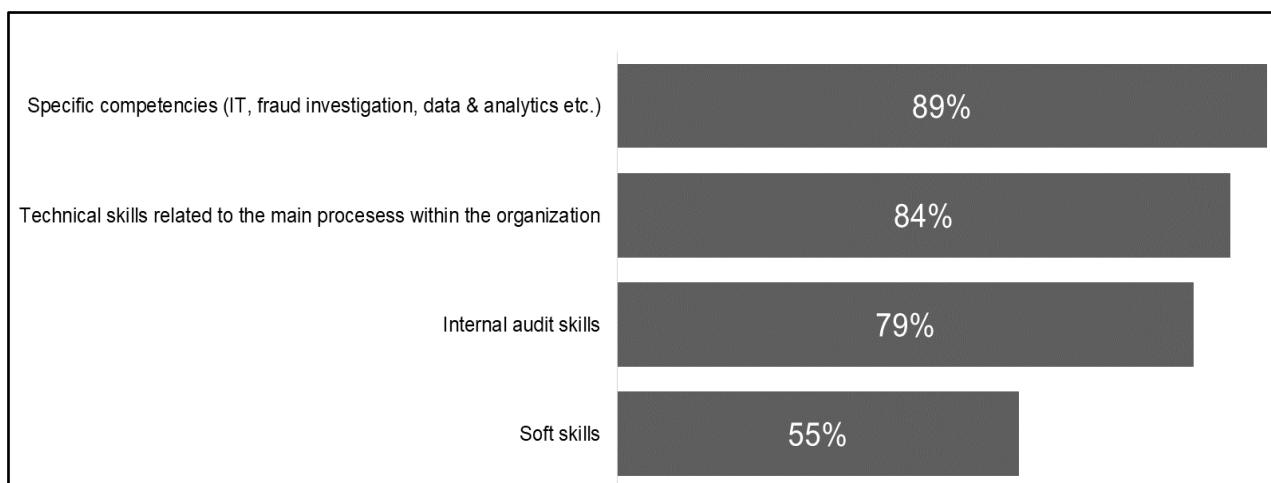
Our survey reveals that internal auditors consider the following areas of expertise to be essential in order to successfully conduct their internal audit engagements:

- IT skills, data analysis, fraud investigation for 89% of respondents.
- Technical skills on internal processes for 84% of

respondents.

- Internal audit for 79% of respondents.
- Technical skills remain essential, but internal auditors of the future must possess a variety of non-technical attributes, in addition to strong technical expertise (*Figure no. 25*).

Figure no. 25. Essential training areas on which permanent professional training courses for the internal audit department members are based

Competencies in the field of professional standards, governance, business and control / risk are essential to deliver quality internal auditing. However, personal skills such as communication,

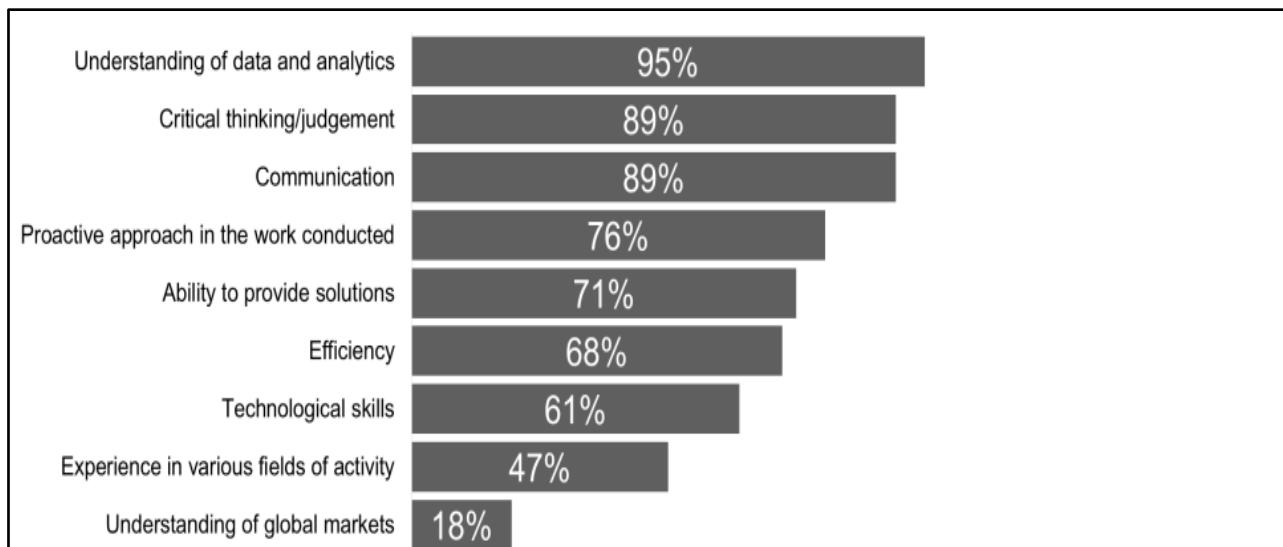
power of influence or critical thinking determine the impact of recommendations and observations issued by internal auditors (*Figure no. 26*). According to the results of the survey, 55% of

respondents face difficulty in retaining talent in the company, and 39% of them believe that the main challenge of the internal audit function is the availability of required skills and abilities.

A plan to attract and develop non-technical skills and abilities for internal audit specialists can be outlined as follows:

- Develop a coherent internal audit brand to attract top talent.
- Apply rigorous selection to identify candidates with the potential to develop these skills and abilities.
- Organise professional training programs focused on communication, critical thinking or "design thinking".
- Develop performance programs which reward these skills and abilities.

Figure no. 26. Main skills necessary for a professional internal auditor

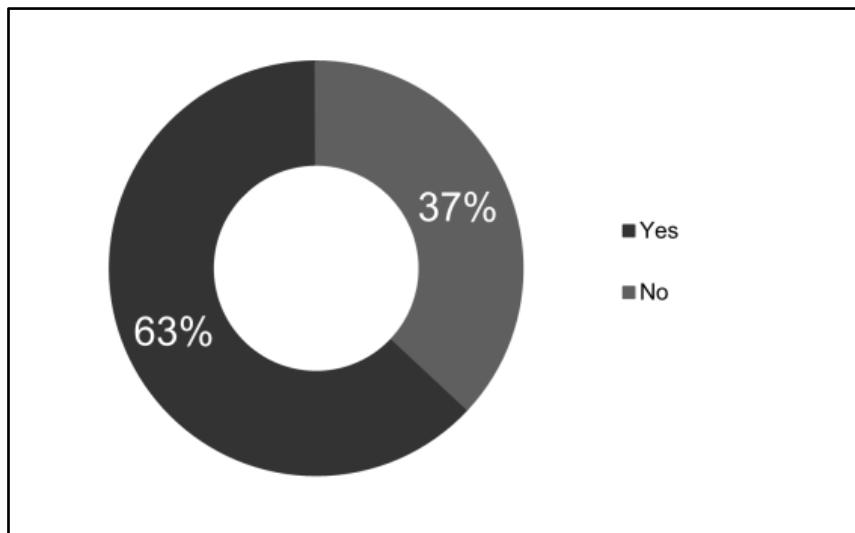
2.4. The impact of technology on the internal audit function

Embracing technology in internal audit engagements, as well as the need to analyze a large amount of data, have transformed the profession of internal auditor. Technology and data analytics are not used to full capacity, and there is room for significant improvement in order for companies to fully benefit from these innovations. At the moment, all business sectors invest in Robotic Process Automation (RPA) advanced technologies, data analysis, predictive analysis, cognitive systems, "machine learning" or artificial intelligence to automate work.

The concept of automation is no longer a novelty, but there are a number of factors that creates a need to embrace intelligent automation. In this context, our survey indicates that 63% of respondents use technology to increase the efficiency of internal audit work.

In spite of the added value that can be obtained by using the analysis of a large amount of data ("big data"), 37% of the internal auditors participating in this survey indicated that this is not a pattern in their model of internal audit engagement delivery (*Figure no. 27*).

Figure no. 27. Use of technology to increase the efficiency and effectiveness of internal audit

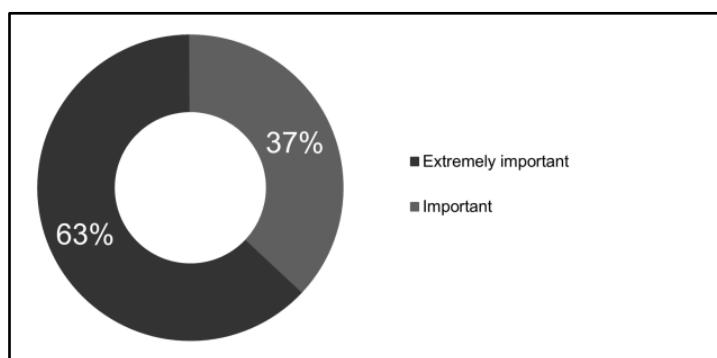
Adoption of data analytics tools provides the opportunity to increase efficiency and to facilitate concentration on areas with the greatest potential risks. In this context, we noticed that 63% of respondents considered data analytics to be extremely important, while 37% of them considered it important (*Figure no. 28*).

Data integration and data analytics in compatible technologies as well as audit tools and techniques at all stages of the audit engagements (risk assessment, planning, execution and reporting) add value to the company's internal processes and mitigate risks.

Data analytics can be applied in the following three important areas:

- In terms of planning, it can be used for risk profile determination, data testing by simulation and statistical sampling.
- Data analytics can ease the execution of internal audit: it can provide a way to monitor internal controls (fast and cost- effective) or to identify risks and fraud.
- It can support risk reporting and quantification, management of outliers and root-cause analysis.

Figure no. 28. The degree of importance of big data analysis to increase the added value of a company

Innovations in intelligent automation have the potential to increase speed, operational efficiency, cost efficiency, control and accuracy of daily activities.

These innovations will also support professionals in making the right decisions in a shorter time.

Our survey reveals the benefits of using data analytics (*Figure no. 29*):

- Processing very large volumes of information with fewer resources and lower costs at a high-quality level (82%).
- Easier identification of potential risks and the

need to carry out an in-depth investigation of anomalies (76%).

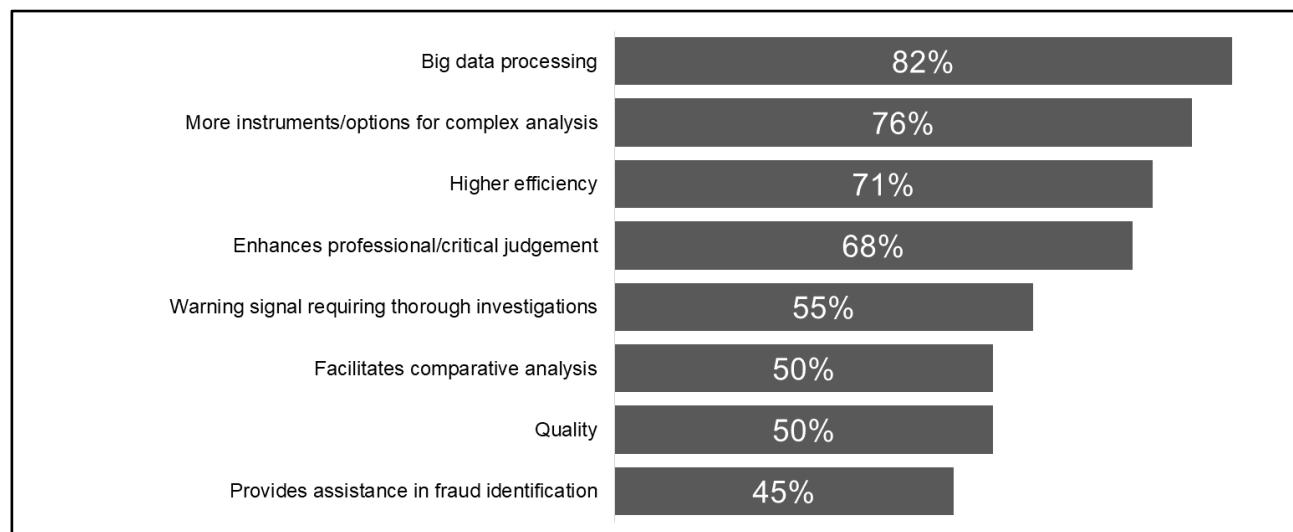
- Increase in efficiency (71%).

How internal audit can contribute to the preparation and implementation of such a program:

- By integrating governance, risks and controls throughout the automation project.
- By identifying opportunities to implement automated key controls in an operational process or in another department within the company.

Certainly, the internal audit function can rely on automation to streamline its own activities.

Figure no. 29. Ways in which technology contributes to the deployment of the internal audit missions

3. Conclusions and future directions

Currently, a large number of internal auditors appreciate that the internal audit function has a strategic role in companies. They demonstrate this by aligning it with the overall strategic planning process through consultations with the board of directors and assessing the potential risks associated with strategic directions.

The results of the survey reveal an upward trend in the key role already played and which is to be played further in the future by the internal audit function.

Companies are currently facing an accelerated increase in the complexity of the needs to which the internal audit department has to answer, and are thus faced with critical decisions about how they choose to allocate resources in that direction.

New requests from the board of directors, leaders and regulators require internal auditors to increasingly focus their efforts on activities that help the organization understand and manage associated risks, achieve the expected results of automation, and continue to innovate to obtain added value.

The main priorities of the internal audit departments in 2019 in relation to the internal audit plan are: increasing

operational efficiency and effectiveness, aligning operations to the organization's objectives, and ensuring compliance with current regulations.

On the other hand, the biggest challenges currently faced by internal audit departments relate to the availability of employees' skills, the ability to use data to stimulate innovation and the need to enhance corporate governance and strategic processes.

In this respect, the introduction of technologies in order to accelerate labor productivity, as well as investment in human resources capable of managing both the technological factor and the implications of advanced analysis of the information received, together with the development of the capability to anticipate potential changes in legislation, all represent tools which need to be taken into account in order to increase the efficiency of the internal audit function.

By using intelligent automation solutions, the internal audit function gains efficiency and effectiveness by improving the quality and consistency of processes, of planning, testing and reporting activities, including the transition from limited sample testing to full testing of the audited population.

Moreover, through digitization and automation processes, the internal control environment can be improved, especially in the prevention area, by introducing automatic controls instead of manual ones, real-time analysis, followed by automatic escalation and anomaly resolution, thus allowing the organization to add value with limited resource consumption.

At the same time with the use of the most advanced automation and digitization technologies, it has become

imperative to develop the skills of the internal audit staff in order for them to be able to effectively access these technologies and to make out of the information received the best operational directions.

A professional in the internal audit function needs an extensive set of skills in his or her daily activity (analytical and synthesis capacity, effective communication, critical thinking), but currently, the budgets allocated for providing specialized training cover less than 5% of the total budget of the internal audit department for most respondents.

Moreover, forecasts for the development of the internal audit budget are rather moderate, in contrast to the high expectations of the development of the internal audit function so that it can respond as closely as possible to the increasing complexity of the areas audited.

Another important issue to point out is that cyber security is ranked 8th among the top priorities of the Internal Audit function, and yet no less than 42% of internal auditors recognize that cyber security risk management is one of the main challenges which companies face.

Thus, the directions for the successful future development of the internal audit function are clearly outlined: the accelerated incorporation of technologies designed to develop the capacity of data analytics and investment in the human factor so that internal audit staff are able both to manage technological advances and analyze the results of the analyses carried out. Effective monitoring of the growing cyber risk is also a critical consideration for the future.

Comparative Study on the Organization of Internal Public Audit in Albania and Romania

*Nensi XHANI, Ph.D. Student,
University of Craiova, Faculty of Economics and
Business Administration, Romania,
e-mail: xhaninensi@gmail.com*

*Univ. Prof. Marioara AVRAM, Ph. D.,
University of Craiova, Faculty of Economics and
Business Administration, Romania,
e-mail: marioaraavram@yahoo.com*

*Ilir MEÇE,
Internal Audit Directorate, Ministry of Finance and
Economy, Albania, e-mail: Ilir.Mece@financa.gov.al*

*Latif ÇELA,
Internal Audit Directorate, Ministry of Finance and
Economy, Albania, e-mail: Latif.Cela@financa.gov.al*

Abstract

The audit process has progressed and improved with the economic and political development of each country as response to the challenges of society and politics in each country and as result of the global changes' effect. The purpose of this study is to analyze the development of the audit concept and to study the main factors influencing the internal audit legislation in Albania and Romania. The research aimed to highlight some aspects of theory about how the internal audit has emerged in Albania and Romania, and to provide an overview of the differences and similarities of the two legislations on public internal audit. A detailed comparative study of the laws of both countries has concluded that Albania's legislation needs to be revised, as there are some issues that are not fully covered by the law. Efforts to improve the internal audit activity are numerous, but much remains to be done. Although Romania has a more comprehensive and detailed internal audit law, both countries need to strengthen the enforcement of legislation. For a reasonable use of public funds, the authors advocate the imposition of "restrictive"/"blocking" mechanisms or procedures for entities that do not comply with the legal provisions on internal audit.

Keywords: internal audit, control, legal framework, public entities

JEL Classification: H83, M42, M48

To cite this article:

Xhani, N., Avram, M., Meçe, I., Çela, L. (2019), Comparative Study on the Organization of Internal Public Audit in Albania and Romania, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 473-485,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/017

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/017>
Received: 19.05.2019
Revised: 27.05.2019
Accepted: 5.06.2019

Introduction

In a world that is evolving and ever-changing, an important place is held by the use of public funds. The economic, social and political changes of recent decades have increased awareness of population on the economic activity exerted by public institutions. The internal audit has now become a powerful profession, a tool that adds value in terms of efficient use of public funds. Promoting responsibility, in order to ensure the correct use of public funds, requires a legal framework in the field of internal audit activity. Legal provisions are the main element for the functioning of the rule of law. The lack or breach of the legal provisions regarding the exercise of internal audit activity has serious consequences in the activity of public institutions and in the sound management of public funds.

The aim of the paper is to develop the concept of internal audit and to study the main factors that influenced the legislation on the organization and conduct of the internal audit in Albania and Romania. In this study are specified the theoretical milestones on development of the internal audit process in the public sector, followed up a detailed analysis of the similarities and differences in legal regulations in the field of internal audit in Albania (EU candidate country) and in Romania (EU state). Both in Romania and Albania, any public institution, autonomous administrations and state-owned companies are subject to internal audit activity.

MacRae and Van Gils (2014, p.18) examined the situation of the public sector worldwide in terms of the elements needed to establish an effective internal audit activity and noted that the external regulatory environment may have an impact on the capacity of internal audit activity. The sample consisted of approximately 13,500 responses from internal auditors and other practitioners from 107 countries. Based on the questionnaire sponsored by the Institute of Internal Auditors (IIA), empirical results show that more than 3/4 of the public sector respondents (77%) indicated that auditing was required by law or regulation where their organizations were based. The largest percentage of respondents with legal mandates was from Europe-Central Asia (92%), and the lowest rate was in the United States and Canada (66%), followed closely by the Middle East and the Asia Pacific regions. Even in our case, both states that we will analyze have drafted and approved legal regulations on internal audit.

Regarding articles and studies on internal audit practice, we mention that there are numerous empirical researches in this field in the Romanian literature. Avram et al (2014) monitored the R&D expenditures made by the governmental, private and academic sectors and concluded that the government contributes with over 50% to the total R&D expenses. In Albania, scientific research on internal audit is incipient. Through this work, we intend to complete the current literature which exists in the current period with studies on internal audit, providing concrete suggestions for improving the legislation and the value of audit based on the views arising from this study. Also, this study can serve the government, politicians, heads of public institutions and stakeholders to improve the legal framework of internal audit.

1. Review of the specialized literature

In order to provide taxpayers with the guarantee that the government uses public funds in accordance with the principles of sound financial management, an adequate and efficient public internal financial control system is needed. Public internal financial control is based on three pillars:

- managerial accountability,
- functionally independent internal audit,
- central harmonization unit for developing methodologies and standards for the first two pillars.

For most of its history, internal auditing served as a simple administrative procedure comprised mainly of checking documents, counting assets, and reporting on past events in the activities of different entities. But in recent times, a combination of forces has led to a quiet revolution in the profession (Van Gansberghe, 2005, p.69). According to the IIA International Professional Practice Framework, internal audit is defined as an independent, objective assurance and consulting activity designed to add value and improve an organization's operations. It helps an organization accomplish its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to evaluate and improve the effectiveness of risk management, control, and governance processes.

Internal public audit is undergoing an intense process of development and evolution, aimed not only at

discovering irregularities and infringements, but mostly at perfecting and optimizing processes in public institutions. (Dumitrescu, 2015, p.351). Internal audit is an exchange of ideas that leads to enriching the information available, and the management obtaining reasonable assurances of achieving the objectives set (Avram, 2011, p.4). The importance, place and visibility of the internal audit function within the organization are not a given but the result of dedicated, professional and objective work done year after year (Stanciu & Seria, 2019, p. 272). The quality of good practices is determined by the level in which the internal auditors correctly anticipate the evolution of the risks and requirements of the auditing committee and of the management, concentrating their attention on the areas that are the most exposed to risk, and offering recommendations for improving the processes and attaining the strategic objectives. In the activity of internal auditors, the priority remains the risk evaluation and the internal control (Fülop & Szekely, 2017, p.449). Each internal control system has to be monitored as a regular process if it is to continue to be effective. Monitoring is usually an ongoing process with the internal audit function reviewing in turn all areas of the business regularly (Trenerry, 1999, p.14). Internal control contributes not only in achieving the management's targets but also to ensuring the entity's prestige and longevity by helping it continuously modernize itself through the implementation of systems and concepts that correspond to the present time and by distancing the entity from concepts such as: "if it's broken don't fix it" (Dragomir et al., 2016, p.502). Good governance within an organization reduces risks, increases performance, paves the way for financial markets, develops the capacity of marketing for goods and services, improves management, and shows transparency and social responsibility (Troi, 2018, p.706). A solid organizational culture and a more rigorous legal framework on governance issues will be able to improve the performance of public institutions, will increase their efficiency in fighting corruption, and adopt an antibribery behavior (Carataş and Spatariu, 2018, p.569). Jones et al. (2017) conducted a study on the multidimensional aspects of the organizational change in the internal audit function in eight specific organizations, using the new two-tiered organizational change framework. Research results demonstrate that change can be evolutionary, episodic, continuous and/or teleological, and people, organisms and organizations

that are the subject of these changes will react or respond to that change in a myriad of ways.

The development of information technology is one of the factors contributing to the evolution of internal audit process, but internal auditors do not have sufficient knowledge to develop IT audits. According to Stanciu and Seria (2019, p.272), a good mastering of IT techniques and technologies bring efficiency, superior quality of internal auditors' work and consequently, well-documented opinions and sound recommendations. A high performance public internal audit function creating new value cannot be realized without professionals with experience and a profound understanding and openness towards the new elements in profession and a good knowledge of the public sector (Stanciu, 2018, p.551). It is important to identify and study the main determinant factors influencing the sizing of internal audit departments, in order to set the internal auditors' number in the public sector (Dascălu, 2016, p.649). The audit should focus on assessing the managerial capacity to achieve organizational goals, so to determine the extent to which the managerial decisions are appropriate to achievement of their objectives and how they are achieved.

Stanciu (2018, p.551) concluded that the state of public internal audit in Romania still requires significant improvements in order to strengthen its role and increase its visibility. Internal Public Audit has a relatively recent history in Romania, and the perception that public managers have about the role of auditors is, in many instances misguided; for example, although Article 9 of Law no. 672/2002 imposes on the heads of public entities the obligation to organize internal audit activity and to refrain from using internal auditors for other organizational activities, tasks and needs (except auditing), most of the public sector leaders comply only formally while, in practice, they use internal auditors for other organizational tasks and activities (Macarie and Moldovan, 2018, p.283). Moreover, according to Dragan (2018, p.110) regardless of how the subject is treated, internal auditors need to have the courage to address such topics, which are far from being considered delicate or difficult to approach. It is preferable that the topic approached within the internal audit missions exceeds, in a constructive sense for the organization, the requirements imposed by the Law 672/2002, regarding the internal public audit, art. 3, (2), "The area of Internal Public Audit". In his opinion, the provisions of

art. 3, (2) of the abovementioned law cannot be interpreted restrictively.

In Albania is a need for multi-qualified specialists, with expertise in accounting but having also multidisciplinary skills, which seem to be lacking in the public sector, thus leading to traditional and limited audit activities performed with existing audit resources (Bello & Karapici, 2012, p.17). The audit process will not be able to fulfill its potential as a fair and competent catalyst until it becomes a true profession with a well-defined, unique role correctly appropriated by professionals and government (Angjeli, 2014, p.124). The results of Üç & Shehu's research (2017, p.93) show that private sector internal auditors are more independent than internal auditors in public sector in Albania. Internal audit is an important profession that need to be supported and developed.

From a formal point of view, the public sector audit function is defined from legal perspective and is generally provided by both external and internal audits. Regardless of the fact that the audit coverage is guaranteed by the constitutional, legislative and regulatory framework, it cannot be said that the dynamics of the interaction between these two forms of audit is exceeded in an effort to provide taxpayers with the assurance that funds are spent with economy, efficiency and effectiveness in accordance with legal provisions in effect (Xhani & Iliescu, 2018, p. 54). Avram et al. (2008) brought to the forefront the need for collaboration between the auditors and the audited entity's managers, based on its major importance for the prevention of frauds and errors concerning:

- the correction of the weak points in the control of the entity whenever they are identified by the auditor;
- the improvement of internal control system and accounting system;
- the elaboration of a set of proposes and recommendations for improving the activity in its assembly.

2. Research methodology

Research methodology of the study was based on quantitative data provided by the official websites of the Ministry of Finance and Economy of Albania and the Ministry of Public Finance of Romania. The paper presents a review of the scientific literature on the

importance and the internal audit process. This study consists of a comparative analysis of Albanian and Romanian legislation in the field of internal audit, following the institutional and legal changes necessary to increase the efficiency of public sector's activity. To accomplish the purpose of the study, its main objectives are:

- Exploring literature on internal audit;
- Comparing the internal audit legislations of Romania and Albania to identify key factors, analyzing at the same time the implementation of legal framework;
- Presentation of conclusions and recommendations on internal audit in the public sector.

The research addresses an important issue regarding the implementation of the legal framework for internal audit in Albania and Romania.

The paper has encountered some difficulties in collecting and processing data on the internal audit structures in Albania. In analyzing the implementation of internal audit legislation, the total number of entities that have the obligation to establish internal audit departments could not be included. Also, our analysis did not include the number of audit committees set up in public units because annual reports on internal audit activity in Albania do not contain this information.

3. Historical stages of the internal audit framework organization

3.1. Albania

The internal audit during the communist dictatorship was carried out by the control - revision structures, which, according to the Council of Ministers Decision no. 237 of 13.06.1983, were part of the structure of the Finance Directorates and the object of their activity was defined by Order no. 1 of the Council of Ministers of 10.02.1984, "On financial control - revision". The most important deficiency in organizing these structures was related to their independence.

At the beginning of 2000, the European Union started to support Albania in introducing the new

concept and elements of Public Internal Financial Control. In each ministry, financial control units were established. In the Ministry of Finance, a central institution, the General Directorate of Financial Control, was created in order to harmonize financial control activities in the public sector Halili et al, 2017, p.47).

The first normative act that introduced the internal audit in Albania was Law no. 9009 of February 13, 2003 "On internal auditing in the public sector", eliminating definitively the concept of "financial control - revision". In order to strengthen the legal framework for auditing, the Law on Internal Audit in the Public Sector was revised in 2007 and 2010, giving importance to the regulation of internal audit activities and the precise definition of the main components such as the purpose, objectives, principles, organization, and responsibilities (Law 9720 of 23.4.2007 "On Internal Audit in the Public Sector", as amended by Law no. 10318 of 16.09.2010). In order to achieve international best practice, in 2015 the need to revise the legislative acts regulating the internal audit activity was identified. Compared to Law no. 9720, dated 23.04.2007, as subsequently amended and supplemented, Law no. 114/2015 defines the internal audit mission, the responsibilities of public units managers, heads of audit structures and internal auditors, the changing of employment criteria, the obligation to set up internal audit committees in public entities and improve the relationship with external public audit. Internal audit, referred to in Law no. 114/2015, is defined as an independent activity that provides objective safety and advises on the planned management to increase the value and improve the performance of public entities. Internal audit helps public entity to achieve its objectives through disciplined and systematic work, to assess and improve risk management as well as the control and governance processes. One of the issues worth mentioning is to avoid overstressing internal audit, external audit, control and financial inspection functions. Overlaps between external audit, internal audit and financial inspection are regulated by legal improvements in internal and external audit, as well

as cooperation agreements between internal and external audit.

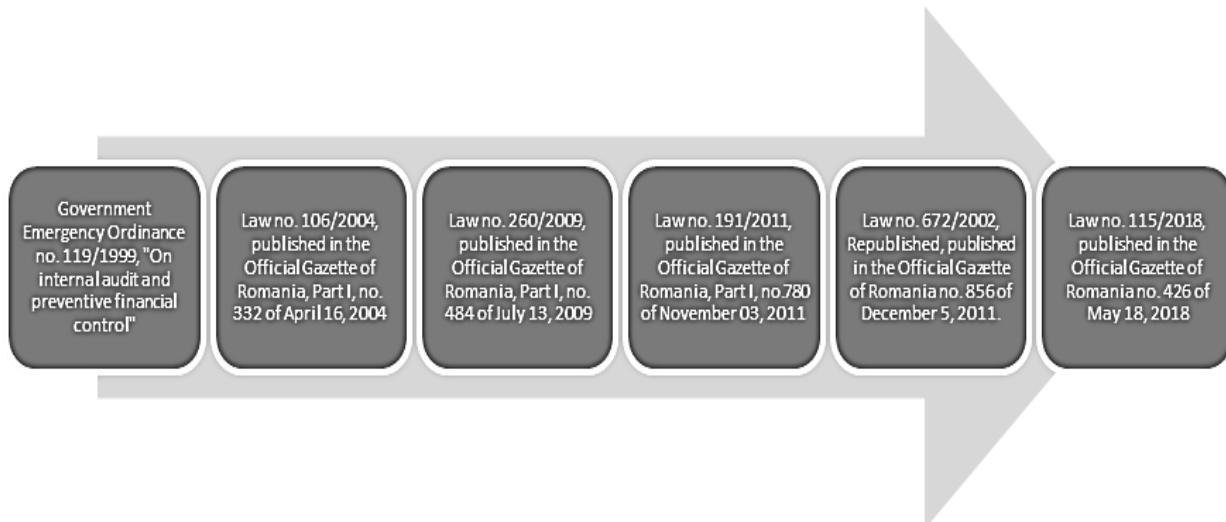
As regards the institutions responsible for internal audit in Albania, there is an institutional framework where the Ministry of Finance and Economy is the main coordinator and monitor of this activity, supported by the General Directorate of Harmonization of Public Internal Financial Control, the Internal Audit Harmonization Directorate, the Internal Audit Committees in public entities in which internal audit structures are established, and internal audit structures.

In line with its statutory obligations, the Ministry of Finance and Economy published the Internal Audit Manual in 2016 and the International Standards on Professional Practice of Internal Auditing and the Methodology for Quality External Assessment were published in 2017.

3.2. Romania

The term of internal audit was used as a concept for the first time in Government Emergency Ordinance no. 119, dated 31.08.1999, "On internal audit and preventive financial control", modified by Ordinance no. 72/2001. During the period 1999-2003, based on the normative framework set up through the Governmental Emergency Ordinance no. 119/1990, the internal audit inspections were set up and they became responsible with control actions/inspections reported as internal audit activities. This period of time was a stage of confusions in this respect. There were many problems related to the understanding of the concepts and to the internal control and internal audit prerogatives, but it has also been a stage that has helped to the clarifying of their role, position and orientation towards European standards (Munteanu et al, 2010). The fact that the above-mentioned Ordinance regulated the activity of two different structures, led to the necessity of drafting Law no. 672 of December 19, 2002 "On Public Internal Audit". **Figure no. 1** provides a framework for the evolution of the law on public internal audit, which has been amended and supplemented by other legal regulations.

Figure no. 1. Evolution of legislation on public internal audit in Romania

Source: Own projection, based on the internal audit framework in Romania

Internal Public Audit, by Law no. 672/2002, republished, is defined as the functional independent and objective activity provides assurance and consulting, conceived to improve the activity of the public institution; it helps the public entity to accomplish its objectives by a systematic and methodical approach meant to assess and improve the effectiveness, and efficiency of risk management, of control and governance processes.

Public internal audit includes some organizational structures:

- Central Harmonisation Unit for Internal Public Audit within the Ministry of Public Finance;
- Public Internal Audit Committee;
- Internal Audit Committees;
- Internal Audit Departments.

Compared to Albania, the Internal Public Audit Committee is functioning in Romania, alongside the Central Harmonization Unit for Internal Public Audit, consisting of 11 members, as a consultative body, to act in defining the strategy and improving the internal public audit activity in the public sector. In Albania, this Committee has been organized with nine members, having the same functions as those stipulated in Romanian law. After the entry into force of Law no.

114/2015, the functioning of this committee was not foreseen in the legal provisions.

The Romanian Central Harmonisation Unit for Internal Public Audit has developed and published 44 procedural and practical guides, manuals and methodologies for each type of audit.

Thus, we note the guidelines and methodologies elaborated in Romania are more detailed and complete. Albania's Internal Audit Harmonization Directorate should elaborate more comprehensive manuals, procedures and guidelines on how to conduct different types of internal audit missions in order to assist internal auditors in their work.

4. 4. Comparative analysis of legislation and challenges in its implementation

Before analyzing the legislation in the two countries, we need to take into account country-specific factors such as economic, social and cultural factors. It is estimated that the Albanian economy undergoes presently a stable stage, just like Romania, although it is worth pointing out that Romania is affected by European factors since it is part of the EU. In this respect, Albania is trying to make progress on the objectives to be fulfilled in order to become a member of the EU.

Firstly, the development of audit process in Albania and Romania took place around the same time, in the early 2000s. While Albania was in the early stages of organizing its internal audit activity, Romania signed the EU accession and the European Commission has exerted its influence and pressure on strengthening internal audit functions for years. This is noted in the elaboration of the Internal Audit Law in Romania, which is more complete and more detailed compared to Albania.

Secondly, both legislations ensure the independence of public sector auditors. Audit structures report directly to the entity's manager, auditors perform the audit function independently and have access to all technical, economic, financial, and managerial data of the audited entity.

Thirdly, both laws define the role, principles, organization, scope, mission, conflict of interest, functioning and responsibilities.

Fourthly, the Finance Ministry plays the leading role in both countries. The obligation to set up an internal audit service is stipulated in laws regulating the internal audit activity in the public sector.

The analysis of legislation in both countries shows that there are some similarities but also differences, grouped on two levels, namely:

1. Regarding employment and certification of internal auditors

In Albania, according to Law no. 114/2015, in addition to the general conditions of public servant legislation and the Labor Code, auditors should have:

- a. A second level university diploma in the legal sciences, economic and other sciences, depending on the needs of the audited sector;
- b. the manager of internal audit unit must be certified as "internal auditor" and must have 5 years of experience as an internal or external auditor;
- c. the internal auditor must be certified as "internal auditor" and have a 5-year work experience in the profession or as an internal or external auditor;
- d. an employee who does not hold the certificate of "internal auditor" but has 3 years of experience in that profession, is employed in the internal audit unit and during the first 2 years he works under the supervision of the direct superior. During this period, this employee must necessarily undergo the certification

procedure as an "internal auditor". If the employee is not certified as "internal auditor" during this period, his employment terminates the employment relationship and is deemed to be interrupted by this law.

In order to benefit from the internal auditor certificate in the public sector, in addition to completing the above criteria, the auditor must participate in the 6 modules of the certification program and be subjected to the preliminary tests for each module. At the end of the certification program, the auditors are enrolled in written and oral exams for all the modules developed during the process, which lasts for almost a year. The fee for registration and participation in the certification process is 40,000 ALL¹. Deregistration from the National Internal Auditor Register is performed when:

- the internal auditor has not participated in continuous professional training,
- he or she has been involved in one or more audits presenting a conflict of interests,
- or there is a court order by which it is forbidden for him/her to exercise public functions.

In Romania, according to Law 672/2002, with subsequent amendments, the appointment or dismissal of internal auditors is done by the head of the public entity audited, with the approval of the internal audit department manager. The internal public audit department manager is appointed/ dismissed by the head of the entity/institution and for the subordinated institutions the appointment/dismissal is done with the approval of hierarchically superior public body. The CHUIPA coordinates the recruitment system in the field of internal public audit, the national certification system for internal auditors in public entities and the continuing professional training system. Interestingly, among the functions of CHUIPA is the approval of the appointment/dismissal of heads of internal audit departments within public entities. In Albania, the Internal Audit Harmonization Directorate does not have this statutory function.

The internal auditor's certificate in the public sector, which certifies that the necessary conditions for an internal auditor to perform internal public audit activities in public entities are fulfilled, is issued if:

- auditor has a professional experience of at least one year,

¹ Albania's currency (Lek), 100 ALL ≈ 0,8 Euro, 100 ALL ≈ 3,9 RON

- professional honesty is confirmed by two recommendations from internal auditors or specialists in the field who have a 5-year experience in public activity,
- the recognition of professional skills of internal auditor was verified by the multiple choice test. The test is organized by the Ministry of Public Finance/CHUIPA in at least the following areas: internal audit, public finance, accounting, law, management, information technology, risk management, internal control and governance.

The certificate shall become invalid when the internal auditor did not carry out internal audits for five years and did not participate in the continuing professional training due to his fault. Internal auditors are required to submit to the body that issued the certificate, every 5 years, reports on how he/she implemented the continuous professional training programs, approved by the public entity's head, on the basis of which the validity of the

auditor's certificate will be maintained/lost. Annual plans for professional training should therefore ensure the systematic, consistent and purposeful development of professional competence through training programs, which upgrade the knowledge and skills that internal auditors have already acquired, on the basis of an objective appraisal of demands (Ivanova, 2019, p.79).

An audit in line with IIA standards involves a more professional, fair, efficient and capable audit staff to respond to ongoing challenges. For the period 2005-2018, 1960 internal auditors were certified in Albania. On basis of the approved and published documents, the number of employees planned decreased between 2009 and 2014, with 42 posts, but after 2014 till 2017, it increased from one year to another by 54 posts (**Table no. 1**). In public sector audit structures during 2009-2017, there is a difference between the number of auditors planned in the organization chart and the number of auditors involved in internal audit structures.

Table no. 1. Evolution of the number of internal auditors in Albania

Year	Planned number of posts	Real number of posts	Number of vacancies
2009	416	402	14
2010	416	406	10
2011	403	392	11
2012	406	391	15
2013	407	387	20
2014	374	351	23
2015	395	363	32
2016	416	386	30
2017	428	400	28

Source: Authors' projection, based on Annual Reports of the General Directorate of Harmonization of Public Internal Financial Control

2. On offences and sanctions

Even if both legislations need to be improved, the biggest challenge is the law enforcement in both countries. In Romania, the legal basis for offences and sanctions is complete due to Law no. 672/2002, republished. Responsibility for the detection of offenses and the enforcement of sanctions belongs to the authorized representatives of the Ministry of Public Finance, and at the level of the subordinated public entity belongs to the authorized representatives of the hierarchically superior body. Sanctions, according to legislation, refer to:

- Non-compliance with the obligation of ensuring the organizational and functional framework necessary for the performance of the internal public audit activity;
- Non-compliance with the obligation to design the norms of internal public audit, specific to the public entity, as well as to submit them for endorsement;
- Non-compliance with the provisions on the elaboration of the draft internal audit plan;
- The refusal of the execution or management staff involved in the audited activity to present any

- required documentation to those who are responsible for the internal audit,
- Failure to observe the provisions on the appointment/dismissal of the Head of the internal

audit department, respectively of the internal auditors.

Table no. 2 shows the number of public institutions in Romania bound to set up the public internal audit function.

Table no. 2. Public institutions in Romania required to set up the internal public audit function

	2015	2016	2017
Number of entities that were required to organize the public internal audit activity.	9.977	11.031	11.937
Number of public institutions that did not set up the internal audit, out of which:	1.817	2.364	2.512
- public entities of central public administration	186	81	103
- public entities of local public administration	1.631	2.283	2.409
Number of public institutions that did set up the internal audit, out of which:	8.160	8.667	9.425
- are truly functional	7.512	6.715	7.447
- Are not functional	648	1.952	1.978
Number of public institutions that have set up the internal public audit function by their own structure	1.345	1.365	1.641
Number of public institutions that have established the public internal audit function through the hierarchical superior body	4.443	4.410	4.409
Number of public institutions that have established the public internal audit function through service contracts	-	182	138
Number of public institutions that have established internal audit function by cooperation system	2.372	2.707	3.237
Number of public internal audit structures in co-operation system	42	42	46

Source: Authors' projections, based on CHUIPA Annual Reports

Based on the results presented in **Table no. 2**, we noticed that there is a relatively large number of audit structures in the internal public sector. According to the CHUIPA annual Reports this occurs because the heads of public entities have yet to understand the role and need for public internal audit and, on the other hand, the existing financial resources are insufficient. There are also legislative restrictions regarding the maximum number of posts that can be created within the institutions. Contrary to the legal provisions, the sanctions provided by the law (Article 24) have never been applied, because the main creditors have to empower representatives who will identify the contraventions and apply the sanctions. The lack of

implementation of these provisions in the 17 years since the issuance of the Internal Public Audit Law (2002), combined with budgetary and personnel restrictions applied in the public administration, have generated the existing situation in the field of internal public audit.

Under Law 114/2015, in Albania, the Internal Audit Unit Director is responsible for preparing the annual report, approved by the Head of the Public Entity, who is required to send this report to the structure responsible for harmonizing internal audit. **Table no. 3** provides information on fulfilling the obligation to draw up the Annual Report on Internal Audit, based on the standard reporting template set out in the *Internal Audit Manual*.

Table no. 3. Situation of public entities that have drawn up the Annual Report on Internal Audit

	2014	2015	2016	2017
Number of structures that have submitted annual reports	82	98	110	115
Number of internal audit structures	100	103	112	119

Source: Authors' projection, based on Annual Reports of the General Directorate of Harmonization of Public Internal Financial Control

According to the data reported to the Harmonization Directorate for Internal Audit, the number of structures that did not prepare and submit the Annual Report was significantly reduced from 18 structures in 2014 to 4 structures in 2017. Also, the number of internal audit structures is increasing. Until 2017, 119 internal audit structures are registered as functional, with 19 structures more than in 2014. A considerable number of internal audit structures operate in violation of applicable legal regulations. For the year 2017 there were some deficiencies, namely, there was a staff shortage in 40 structures, 10 heads of audit structures are not certified as "internal auditors for public sector" and 4 structures have more than 1/3 uncertified employees in the field of auditing.

Conclusions

Albania has taken important steps on the implementation of the internal audit function in the public sector due to coordination of auditing activity and the support of the Harmonization Directorate for Internal Audit, but there is still need of improvement. This paper highlights a lack of scientific studies in the field of internal audit in Albania. Internal audit researches in Albania, as a developing country, are interesting and have an important contribution to Albanian scientific literature.

Our study concludes that there are some deficiencies in the conduct of the internal audit process in Albania, which have already been highlighted in our study. In our opinion, Romania has a more complete and crystallized legislation compared to Albania. A law is effective to the extent that it is applicable, and in this sense both countries suffer from lack of enforcement of relevant legislation in force. Even if Romania has a stronger law in the field, both states need, in addition to the creation of audit structures and internal audit committees in those entities of public interest, to strengthen the role of the internal auditor.

The Romanian legislation provides for sanctions for non-compliance with the legal provisions regulating the internal audit activity, which have never been applied since the entry into force of the law on public internal audit (2002), while the Internal Audit Law in Albania does not provide for measures and/or sanctions for breach of the legal provisions. In the context of the implementation of a modern internal audit system, given

the problems faced by the structure responsible for the harmonization of internal audit, we suggest the implementation of legislative measures that would imply an efficient inspection of the use of public funds. In this regard, we propose imposing "restrictive" or "blocking" mechanisms for entities that do not comply with the legal provisions regulating the internal audit activity in the public sector. When the responsible bodies (the government, the Prime Minister, the Department of Public Administration in Albania) find that the statutory provisions on the organization of internal audit by public institutions are not met, they could sanction such behavior in the following ways:

- reducing budget allocations;
- limiting expenditure to the respective public institutions up to a maximum of 30%;
- not to approve changes to the organizational structure of those institutions until the moment of compliance.

The functioning of a fair, successful, well-organized internal audit service in accordance with legal provisions is the responsibility of the management of public entities. The Government should intervene with concrete actions, develop appropriate mechanisms and procedures to underline the importance of the internal audit process. For efficient, economical and effective use of public funds and the achievement of entity objectives, management at the entity's top level should consider internal audit as an added value function.

The Albanian Supreme State Audit Institution, in accordance with Article 16 of the Law no. 154/2014, assesses the overall functioning of the systems of internal control and audit bodies subject to audit, giving, as appropriate, opinions and recommendations. In order to ensure the complementarity and efficiency of the Romanian audit activity, Law No.94/1992 on the organization and functioning of the Romanian Court of Accounts was adopted, and art. 42 requires that the Court of Accounts to assess the activity of its own financial control and the internal audit of controlled legal entities. Legal entities under the control of the Court of Accounts are required to submit a Report on the elaboration and implementation of the internal audit program by the end of the first quarter of the previous year. In this context, the Romanian Court of Accounts continues to evaluate the internal audit

system. Auditors of the Supreme Audit Institution in Albania, in the exercise of their competences, should be more involved in the effective functioning of the internal control and audit system, because they do not prepare each year a special report on the audit activity to assess points weaknesses and strengths of the system as a whole, as in the case of Romania.

Research findings indicate that the public sector should start by reviewing the legal framework for internal audit activity in line with the international standards and the best practices so that internal audit structures are developed and consolidated, which would ensure, in turn, the growth of entities' performance, but also of the economy in general.

REFERENCES

1. Angjeli, G. (2014), Auditimi dhe qeverisja e mire, Monografi, UMSH Press - KLSH, Classic Print, Tirana.
2. Avram, A., Avram C.D., Avram, V. (2014), Research and development expenditures between discretionary cost and source for economic growth, *Romanian Journal of Economics*, Institute of National Economy, Volume 39, p. 49-66.
3. Avram, M., Avram V., Avram A. (2008), The implications of the financial auditors' to detect the frauds, *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, Vol. 17, Issue 3, p.928-934.
4. Avram, M. (2011), Considerations on the Practical Application of International Auditing Standards Regarding the Environment of Control, *Annals of University of Craiova - Economic Sciences Series*, vol. 3(39), pp. 1-7.
5. Bello, H., Karapici, V. (2012), The Risk-based Role of Internal Audit within Albania, Public Organizations, *International Journal of Business and Technology*: Vol. 1: Iss. 1, Article 2, DOI: 10.33107/ijbte.2012.1.1.02.
6. Carataş, M. A., Spătariu, E. C. (2018), The Role of Internal Audit in Fighting Corruption, "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series, Volume XVIII, Issue 2, pp. 566-569.
7. Dascălu, E.D. (2016), Factors supporting and adequate sizing of internal audit departments in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 6(138)/2016, pp. 642-650, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/138/642.
8. Drăgan, C. (2018), Internal audit and risk management, *Annals of Constanta Maritime University*, Vol 27 No 223, Section VI - Maritime Economics, Logistics and Social Sciences, pp. 107-110.
9. Dragomir, I.V., Avram M., Domnișor S. (2016), Considerations Regarding the Contents of Internal Control, *Ovidius University Annals, Series Economic Sciences*. Vol. 16 Issue 1, p. 497-502.
10. Dumitrescu, P.A., (2015), The Romanian Internal Audit System - An X-Ray Analysis of Audit Compartment Activities, *Review of International Comparative Management*, vol. 16(3), pp. 343-353.
11. Fülop, M.T., Szekely, S.V. (2017), The evolution of the internal auditing function in the context of corporate transparency, *Audit Financiar*, vol. XV, no. 3(147)/2017, pp. 440-450, DOI: 10.20869/AUDITF/2017/147/440.
12. Halili, K., Fino, D., Karapici, V. (2017): External Quality Assessment of Internal Audit in the Albanian Public Sector, Abstract Proceedings of MODAV International Conferences on Accounting, edited by Beyhan Marşap and Pınar Okan Göktén, Issue: 1/December 2017, pp.46 – 50, Tirana, Retrieved from <http://www.modav.org.tr/images/abstratcs.pdf>
13. Imbrescu, C. M., Peța C. (2017), Internal Audit: "A Necessary Evil" or A Creator of Added Value?, "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series, Volume XVII, Issue 2, pp. 571-575.
14. Ivanova, D., (2019), The professional competence of public sector internal auditors in Bulgaria – opportunities and challenges, *Business Management*, Issue 1, pp. 67-82
15. Jones, K. K., Baskerville R. L., Sriram R. S., Ramesh B., (2017), The impact of legislation on the internal audit function, *Journal of Accounting & Organizational Change*, Vol. 13 Issue: 4, pp.450-470, <https://doi.org/10.1108/JAOC-02-2015-0019>.
16. MacRae, E., Van Gils, D. (2014), Research report: Internal Audit Capabilities and Performance Levels

- in the Public Sector, A Global Assessment Based on IIA's 2010 Global Internal Audit Survey and Internal Audit Capability Model (IA-CM) for the Public Sector, *The Institute of Internal Auditors Research Foundation*, accessed on May 29 2019, available online at: <https://www.interniaudit.cz/download/novinky/Internal-Audit-Capabilities-and-Performance-Levels-in-the-Public-Sector.pdf>
17. Macarie C. F., Moldovan O. (2017) Evoluția auditului public intern în perioada 2006-2015. Introducere în IA-CM (Modelul de Măsurare a Capacității Auditului Public Intern, *Revista Transilvană de Științe Administrative* 2(41)/2017, pp.14-33.
 18. Munteanu, V., Zuca, M., Tinta A. (2010), Internal audit regulations in Romania and their convergence to European exigencies, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, No. 12 /2010, Issue 1, p. 267-273.
 19. Naska, K. et al. (2012), Historiku i Kontrollit të Lartë të Shtetit 1925-2012, Seria: botime KLSH - 09/2012.
 20. Stanciu, V. (2018), Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 544-552, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/023.
 21. Stanciu, V. and Seria, C. (2019), Insights on the New Coordinates in Internal Audit, *Audit Financiar*, vol. XVII, no. 2(154)/2019, pp. 261-273, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/154/009.
 22. Trencerry A. (1999), Principles of Internal Control, Publisher: *University of New South Wales Press*.
 23. Troi, S. M. (2018), The Relation Between Culture, Corporate Governance and the Role of the Internal Auditor, "Ovidius" University Annals, *Economic Sciences Series*, Volume XVIII, Issue 2, pp. 702-706
 24. Van Gansberghe C.N. (2005), Internal Auditing in the public sector, Publisher: *Internal Auditor*. Aug 2005, Vol. 62 Issue 4, p. 69 - 73.
 25. Xhani, N., Iliescu, M. A. (2018), Coordination of audit work between the internal and external audit, *Annals of the University of Craiova, Economic Sciences Series*, Vol. 2, Issue 46, pp. 53-60.
 26. Xhani, N., Meçe, I. and Çela, L. (2019). The Necessity to Improve the Internal Audit Framework in Albania: A Comparative Analysis With the Romanian Legislation, edited by Kürşat Ç, Hilal A, İnanç K, *The Third InTraders International Conference on International Trade Abstract Book*, Sakarya, Turkey.
 27. Üç, M., Shehu, D. (2017), The Attitudes of Internal Auditors to Internal Audit Practice in Post-communist Countries - Case of Albania, *Accounting and Finance Research*, Vol. 6, No. 3; pp. 88-93.
 28. *** IIA, Definition of Internal Auditing, available online at: <https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Definition-of-Internal-Auditing.aspx> [Accessed May 19, 2019].
 29. *** Law No. 672/2002, on Public Internal Audit with Subsequent Amendments, republished in 2011, Romanian Official Gazette No. 856 from Dec.5, 2011, available online at: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/lege672_mo856_en.pdf [Accessed May 19, 2019].
 30. *** Law No. 115/2018, available online at, [accessed May 19, 2019]: http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/legea15_06062018.pdf
 31. *** Internal audit framework in Romania, available online at, [accessed May 19, 2019]: <http://www.mfinante.gov.ro/pagina.html?categoriebunuri=cadru-normativ-ucaapi&pagina=domenii&menu=Ucaapi>
 32. *** Law No 114/2015, on internal auditing in the public sector, available online at: https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/06/Ligji_114_22.10.2015.pdf [Accessed May 19, 2019].
 33. *** Law no. 9720 date 23.04.2007, on internal audit in the public sector
 34. *** CHUIPA/Ministry of Public Finance, Rapoartele privind activitatea de audit intern din sectorul public din România, available online at [accessed May 19, 2019]:
 35. http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_audit_audit_intern_sect_public_2017.pdf
 36. http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_audit_audit_intern_sect_public_2016.pdf

37. http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Rap_a_ctiv_audit_intern_sect_public_2015.pdf 38. *** General Directorate of Harmonization of Public Internal Financial Control/Ministry of Finance and Economy, Albania, Joint reports for CHU/FMC and CHU/IA, Reports on the functioning of public internal control system in the general government units in Albania, 2010-2017, available online at, [accessed May 19]: 39. https://financa.gov.al/en/raportet-vjetore/ 40. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/07/Raporti_Vjetor_i_KBFP_2017.pdf 41. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/06/Raporti_PIFC_-30_05_2016-1.pdf	42. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_PIFC_Report_2014_EN-1.pdf 43. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Raporti_Vjetor_i_KBFP_2013.pdf 44. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2012.pdf 45. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annaula_Report_of_PIFC_2011.pdf 46. https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/03/Annual_Report_of_PIFC_2010.pdf 47. *** http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/documents/control/brochure_pifc_en.pdf

Aspects Regarding the Changes to the Independent Auditor's Report. The Case of Public Interest Entities

Denis Adrian LEVANTI,
Manager, Assurance Department, PwC Romania,
e-mail: levantidenis@yahoo.com

Abstract

The time when the auditors of the public interest entities have been issuing a standardized audit report, without describing the most significant risk identified throughout the audit process, has ended. In the new reporting framework, the audit reports provide more information and transparency to stakeholders, in particular on the significant matters discussed by the auditors with those charged with the entities' governance.

The purpose of the research is to identify and analyze the key audit matters reported by the financial auditors for a sample of public interest entities in Romania. The results highlighted that most auditors complied with ISA's requirements on the presentation of key audit matters, respectively that auditors have different approaches in terms of the average number of key audit matters reported, nature of the key audit matters and disclosure of the materiality used in the audit process.

Keywords: audit report, public interest entities, key audit matters, stakeholders

JEL Classification: M42

To cite this article:

Levanti, D. A., (2019), Aspects Regarding the Changes to the Independent Auditor's Report. The Case of Public Interest Entities, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 486-495, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/018

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/018>
Received: 07.05.2019
Revised: 13.05.2019
Accepted: 29.06.2019

Introduction

In the aftermath of the global financial crisis and with growing complexity of financial reporting, investors' demands for more informative reporting have increased. The auditing profession had to respond to investors who expressed dissatisfaction over the audit report; a simple opinion, according to which the financial statements give a true and fair view on an entity's activity was no longer sufficient. Beyond the qualified or unqualified opinion, the audit report contained mostly standardized wording.

The investors' demands did not focus only on the audit reports containing an unqualified opinion but also on those that expressed a qualified one. In this context, the auditor's opinion needed to be supplemented with bespoke descriptions of key audit matters identified during the audit. The Financial Reporting Council in the United Kingdom responded first, introducing new requirements for the auditors of entities subject to the United Kingdom's Corporate Governance Code for periods commencing from 2012. The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) later released its new auditor reporting standards effective for periods ending on or after 15 December 2016. Following the IAASB's action, the standard-setting bodies in several countries revised their national standards to ensure compliance with the internationally agreed rules.

The most important changes in the structure of the audit report include: the section on the auditor's opinion is now placed first, introduction of a new section dedicated to key audit matters description, disclosure of the management and auditor responsibility with regards to the going concern and of any uncertainties in this respect, the auditor's affirmative statements of independence and compliance with the Code of Ethics.

With regards to the auditing of public interest entities, at European Union (UE) level, the new auditors' reporting requirements were implemented by EU Regulation no. 537/2014 of the European Parliament and of the Council on specific requirements regarding the statutory audit of public interest entities.

In this context, this research aims to identify and analyze the key audit matters presented by the financial auditors in the audit reports issued in connection with the financial statements of the most important public interest entities from Romania, namely the entities listed on the Bucharest Stock Exchange (BSE) and credit institutions.

Compared to the results of the existing research on this topic, the contribution of this paper is that it identifies and analyses the key audit matters reported as at 31 December 2017 by the financial auditors of the most important public interest entities in Romania based on their nature, industry in which they operate, different approaches of the auditors in terms of the average key audit matters report and disclosure of materiality.

Moreover, we also believe that the study can be used as a benchmarking tool by stakeholders and other parties interested in the outcome of the audit process, including: financial auditors, management staff and investors.

The article has the following structure: the first section is dedicated to literature review on the audit report, followed by the section which describes the research methodology. The next section includes the results obtained with the paper, ending with the section dedicated to conclusions reached.

1. Literature review

The purpose of an independent expert's opinion is to strengthen the credibility of an entity's financial statements. The communication of the auditor's opinion is called attestation; in an audit, this attestation is called *audit report* (Hayes et al., 2015).

Land (2014) finds it surprising that the auditor report, the only independent voice on the financial statements prepared by an entity, is the only part of a set of financial statements in which there is no reading point. The author also notes that the audit report has not undergone fundamental changes for 80 years in the United States of America and approximately 150 in the United Kingdom.

The primary users of the financial statements of a public interest or private entity are its shareholders and investors, followed by other stakeholders. Abma (2009) indicates that the Corporate Governance Forum Eumedion, one of the institutions representing the interests of European investors, has sent a letter to the International Organization for Securities (IOSCO), expressing its views on the informative value of the audit report. The Forum's proposal was to reorganize the audit report so that it becomes an important form of communication between auditors and investors. An example indicated by the Forum was the inclusion in the audit report of the professional judgments undertaken by the auditor during the audit process.

Also, Asare and Wright (2012) believe that the traditional reporting model is highly standardized and therefore perceived as insufficiently useful, informative and transparent. In particular, in the aftermath of the financial crisis of 2008, regulators, standard-setters and the investment community started seriously questioning the informative value of the auditor's report. Similarly, academic research in the last decade has also repeatedly emphasized that there may be a need for change, motivating audit report reforms. For example, Carcello (2012) and Turner et al. (2010) find that users generally valued the auditor's opinion but showed little interest in reading the actual report given its highly standardized format. The results of the study performed by Church et al. (2011) and Gray et al. (2011) showed that users assessed the traditional auditor's report as uninformative in particular because nearly all public companies receive the same unqualified opinion.

Following their study, Mock et al. (2013) concluded that stakeholders desire more information about the audit, the auditor and financial statements. Moreover, Vanstraelen et al. (2012) find that users were interested in additional disclosures on audit findings such as key areas of risks.

Given this context, IAASB revised the International Auditing Standards ("ISA") related to auditor reporting. The IAASB considers that the new standards ensure increased transparency and informative value of the audit report, respectively an improved communication between auditors and investors and an increase attention from the entities' management and those charged with governance with regards to the information presented in the financial statements, subject to the audit process and audit report issuance.

In relation to public interest entities, the most important changes to the auditor report is the presentation of the key audit matters. According to ISA 701 "Communication of key audit matters in the audit report" (ISA 701), paragraph 8, the key audit matters represent those matters which, in the auditor's professional opinion, were the most significant during the financial statements audit. The paper continues with the presentation of a series of opinions and results of studies undertaken on the impact of the publication of the extended audit report and disclosure of key audit matters on the stakeholders.

Cates (2014) observes that the new audit report is submitted and actively discussed among shareholders as part of the usual review of the entity's activity. Richards (2014) states that he was pleasantly surprised

by the usefulness of the new information presented in the report.

Banerjee (2017) welcomes the developments brought to the audit report, the introduction of the new elements removing the mystery of the auditors' work and the manner through which they based their opinion. For listed entities, Sim (2017) believes that the key audit matters are the basis for conversations between the Directors and institutional and retail investors.

Among the studies conducted on this topic, we mention the one conducted by Kohler et al. (2016), which aimed to examine the communicative value of the expanded auditor's report among institutional and retail investors. They find that investment professionals' assessments of the economic situation of a company are influenced by variations in the key audit matters disclosures, however, these appear to have no communicative value for retail investors as they have difficulties to process the new information presented.

The experimental study by Carver and Trinkle (2017) suggests that retail investors believe that the disclosure of the key audit matter lead to a less readable report that did not result in incremental changes of investors' valuation judgments. The study by Sirois et al. (2018) shows that the information on the key audit matters increases users' attention to key audit matters-related information in the financial statement disclosures.

Gutierrez et al. (2018) states that they did not identify any evidence to conclude that the additional information included in the audit report influences investors' reactions and decisions. This is aligned with the findings of Lennox et al. (2018), concluding that disclosure of the key audit matters does not influence investor behavior.

Overall, the studies conducted so far and interviews with industry professionals, provide mixed results regarding investor behavior and market reaction in response to key audit matters disclosure. From this perspective, we consider that further research is necessary to explore the economic consequences associated with key audit matters disclosure.

2. Research methodology

In order to achieve the research objective we used the qualitative research method.

The research premise has taken into account the public interest entity definition according to Law no. 162/2017 related to the statutory audit of annual financial statements and consolidated financial statements. The

definition public interest entity is broad, so for the analysis purpose, we included only those entities whose shares have been admitted for trading on BSE and credit institutions operating on the Romanian market.

To determine the sample, we considered the following:

- All 78 entities whose shares are tradable on BSE, sector Bucharest Stock Exchange, status "Tradeable". For two of these we were unable to obtain the audit report from public sources and three of them are credit institutions, legal entities registered in Romania, that were included in the sample dedicated to this type of entities;
- Top 25 credit institutions operating on the Romanian banking market. For two of these we were unable to obtain the audit report from public sources and three of them are branches of foreign credit institutions whose financial statements are prepared by the parent entity.

Therefore, the sample comprises a total of 93 public interest entities, out of which 73 are entities whose shares are traded on BSE and 20 are credit institutions, legal entities registered in Romania, having a market share of 84.03% as at 31 December 2017 based on total assets value.

We reviewed the audit reports issued in connection with the statutory statements for financial periods ending as at 31 December 2017 because as at the time of our analysis the deadline for submission of the financial statements for the financial period ending 31 December 2018 was not exceeded. Please note that all entities

included in the sample prepared their financial statements in accordance with the International Financial Reporting Standards (IFRS). The audit reports were obtained from public sources, by investigating the information available on the BSE official website and those of the entities included in the sample.

To achieve the proposed goal, we completed the following steps:

- Sample establishment and identification of data sources;
- Obtaining the audit reports from public sources;
- Individual analysis of the audit reports and data collection with regards to: auditor name, report format, type of opinion issued, reported key audit matters, disclosure of materiality, non-audit services disclosures;
- Analysis of data collected; and
- Interpretation of results obtained.

3. Results and discussions

A first analysis revealed the distribution of the entities according to the industry in which they operate. The results showed that the 93 analyzed entities operate in 19 different industries. Regarding the entities listed on BSE, we note that the activity of 30% of them is concentrated around 3 industries, namely: production and processing (manufacturing), financial services (investment entities, insurance brokers) and construction (Table no. 1).

Table no. 1 Public interest entities included in the sample, by industry

Industry	No. of entities	% of total no. of entities
Banking	20	22%
Manufacturing	11	12%
Financial services	9	10%
Constructions	7	8%
Electro-technical and electronics	7	8%
Oil and gas	6	6%
Industrial goods	4	4%
Pharmaceutical	4	4%
Real estate	4	4%
Energy	3	3%
Food industry	3	3%
Automobiles	3	3%
Hotels	3	3%
Other	9	10%
TOTAL	93	100%

Source: Author's own analysis

The analysis continues with the identification of audit firms' distribution, separately for entities listed on BSE (**Table no. 2**) and credit institutions (**Table no. 3**). We observed that only 38% of the entities listed on BSE have their financial statements audited by a Big 4 company (PricewaterhouseCoopers – PwC, Deloitte, Ernst & Young – E&Y and KPMG), compared to the credit institutions,

whose financial statements are audited exclusively by these companies. This is justified by the stricter rules imposed by the National Bank of Romania through the regulations issued on the requirements related to the auditors' reputation and experience. 52% of the entities listed on BSE are audited by local audit firms or financial auditors, individuals.

Table no. 2 Financial auditors of entities listed on BSE

Audit firm	No. of audited entities	% of the total no. of audited entities
Other financial auditors	38	52%
Big 4	28	38%
BDO & Mazars	7	10%
TOTAL	73	100%

Source: Author's own analysis

Table no. 3 Financial auditors of credit institutions

Audit firm	No. of audited entities	% of the total no. of audited entities
PwC	6	30%
Deloitte	6	30%
KPMG	4	20%
E&Y	4	20%
TOTAL	20	100%

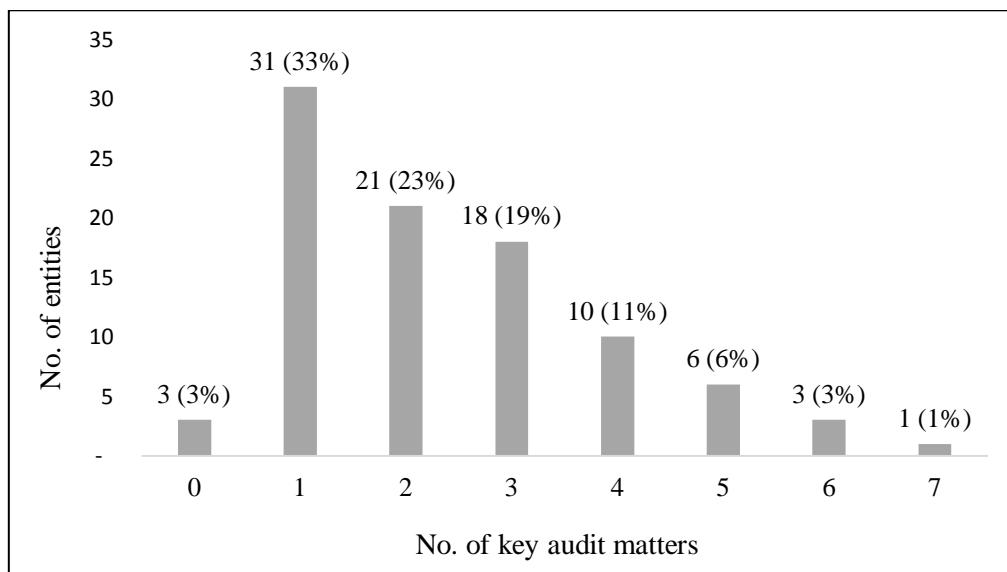
Source: Author's own analysis

Moving forward, we will identify and analyze the key audit matters presented in the audit reports. In order to establish the key audit matters, financial auditors take into account the following criteria: significant risk areas, accounting areas that require significant professional judgment of the auditor and the impact of the significant transactions on the audit. Out of the most significant matters identified, the auditor selects those that have a significant impact on the financial statements and reports them as key audit matters to those charge with governance. **Figure no. 1** shows the total number of key audit matters reported in the analyzed audit reports.

The results of the research revealed the following:

- 75% of the audit reports contain between 1-3 key audit matters, the most frequently encountered being the audit reports containing only one key audit matter;
- 22% of the reports include four to seven key audit matters; and
- For 3% of the reports, the auditor did not report any key audit matters (Electroaparataj SA, Electromagnetica SA and SNTGN Transgaz SA.), which does not comply with ISA 701 revised requirements.

Figure no. 1. Number of key audit matters per entity

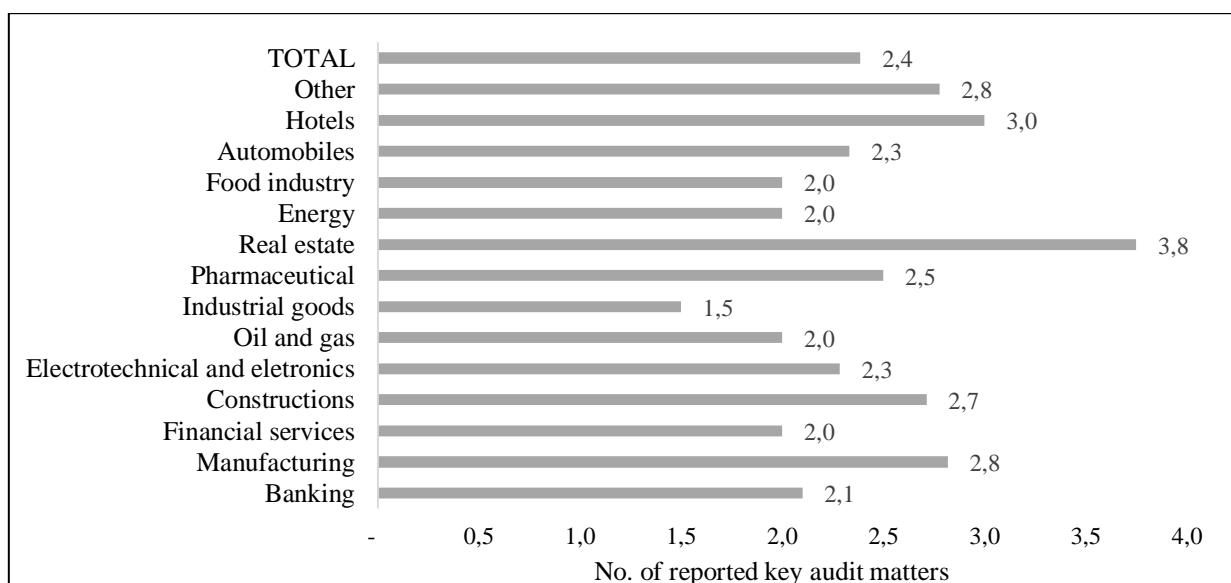

Source: Author's own analysis

From **Figure no. 2** we note that the auditors reported on average 2.4 key audit matters per report. The highest values were identified for entities operating in telecommunications, real estate and chemical industries. At the opposite pole are found those operating in the

medical, services and industrial goods industries. For credit institutions, the average number of key audit matters reported is below the average recorded at sample level, with the auditors reporting one or two audit matters for 70% of the analyzed institutions.

Figure no. 2. Average number of key audit matters reported per industry

Source: Author's own analysis

Figures no. 3 and 4 illustrate the reporting frequency of the key audit matters per industry, separately for entities listed on BSE and credit institutions. As for the entities listed on BSE, five of the most commonly reported key audit matters represent 60% of the total number of key audit matters identified following our analysis.

Although the most commonly reported key audit matter is related to revenue recognition, the presumed fraud risk indicated by ISAs in connection with revenue recognition has not been presented as such in all the reports analyzed. Revenue recognition was considered a key audit matter due to specific reasons, such as the complexity of the accounting treatment, the use of estimates for revenue recognition and the use of manual procedures for bookkeeping a high volume of transactions.

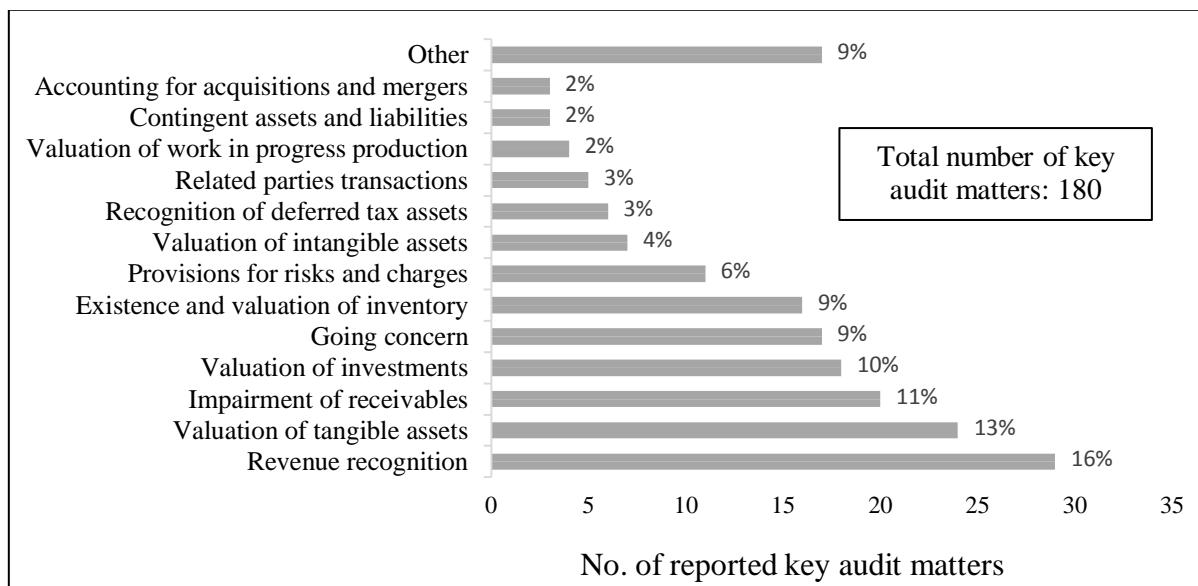
Also, we do not find it surprising that the most important key audit matters reported by the auditors include the impairment for property, plant and equipment and receivables, since the accounting treatments applicable to them require a high level of professional judgments from the management, including the use of estimates with regards to uncertain events or conditions. In order to reduce the risk of material misstatement in relation to these, the auditor should obtain corroborative evidence

of the management's assessment and also to exercise an appropriate level of professional skepticism to verify its accuracy.

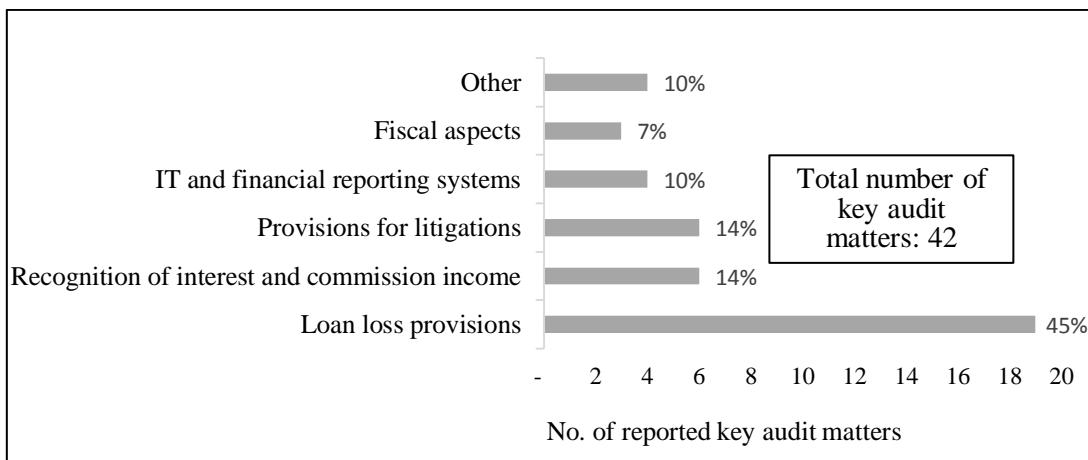
The impairment for receivable balances represents the most commonly reported key audit matter also for the credit institutions. The manners in which the banks estimate the loss adjustments due to the debtors' risk of default imply a complex process where several estimates, statistical analysis and a high level professional judgment from the management's side are used.

Contrary to most of the entities listed on BSE, credit institutions have complex IT systems that ensure the bookkeeping of a high volume of transactions on a daily basis, including the automatic bookkeeping of interest and commission income deriving from the lending activity. However, the auditors considered appropriate to include interest and commission income recognition among the key audit matters as these revenues represent the most significant part of a bank's turnover. As for the impairment for receivables, the provisions for litigations have been identified as key audit matters given the high level of professional judgment required from the management's side and the use of estimates with regards to uncertain events or conditions.

Figure no. 3. Key audit matters based on their nature – entities listed on BSE

Source: Author's own analysis

Figure no. 4. Key audit matters based on their nature – credit institutions

Source: Author's own analysis

The results of the research reveal that, for public interest entities, the audit companies E&Y and PwC reported a higher average number of key audit matters than the 2.4 average identified at the level of the entities listed on BSE. We also noticed that Deloitte, BDO and Mazars reported, on average, a similar number of key audit matters. As for the credit institutions, E&Y and PwC reported an average of 2.8 and 2.4 key audit matters, higher than the 2.1 average recorded at the level of the credit institutions included in the analysis.

According to ISA 701, in order to conclude that certain aspects communicated between the auditors and those charged with governance are key audit matters, the auditors should consider a number of aspects, including the importance of these aspects for the stakeholders' understanding of the financial statements and, in particular, its materiality for the financial statements as a whole. In this sense, during our analysis, we observed that, in certain situations, the auditors considered appropriate to disclose the value of the materiality used to conduct the audit, together with a description of the calculation methodology.

From another analysis, we observed that PwC Romania is the only local audit company that chose to present the value of the materiality used throughout the audit process in all the audit reports issued in connection to the financial statements for the financial year ending 31 December 2017 of the entities included in the sample.

Conclusions

Auditors have been required to issue standard audit reports for many decades. Moving to an environment of bespoke auditor's reports is undoubtedly changing this long-established culture in the auditing profession.

The implementation of the new and revised auditor reporting standards poses significant challenges to auditors, to management of the entities and those charged with governance because the preparation of the auditor's reports could not be undertaken without their involvement. These challenges at the same time provide opportunities for the development of the audit profession so that auditors can provide greater insights into their work and improve the relevance of their audits for the benefit of entities and their stakeholders. Entities can also take the opportunity to enhance their financial statements disclosures and to stimulate dialogues with their stakeholders in particular on those matters that are considered significant by the auditors.

The research revealed that the auditors complied with the new ISAs requirements regarding the format and content of the audit report, except for three situations where the auditors considered that there are no key audit matters to report. In the future, it is interesting to observe whether the auditor's approach for the concerned entities will undergo changes. Also, the results of the study indicate different approaches of the

audit firms in terms of the number of key audit matters reported and the disclosure of the materiality level used during the audit process.

Considering the fact that the extended audit reports were issued only for two financial years (namely 2016 and 2017), auditors are expected to analyze the changes needed to improve the content of the reports based on the experience already gained, in particular for the presentation of key audit matters. It is also expected that entities will continue to develop their corporate governance practices and disclosures from financial statements and annual reports in order to meet increased stakeholders expectations.

Regarding the research limitations, we consider that one of the limitation is represented by the lack of the audit reports for two of the credit institutions, legal entities, operating on the Romanian market and for the three branches of foreign credit institutions, whose financial statements are prepared by the parent company. However, given their weight in the total sample, we consider that the results obtained are not significantly influenced.

With regards to future research directions, we aim to continue the research with identifying and analyzing the key audit matters reported by the auditors of entities operating in other industries.

REFERENCES

1. Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2014), Auditing & assurance services – an integrated approach, Pearson, Fifth Edition, pp. 47 – 76.
2. Asare, S., Wright, A. (2012), Investors', auditors', and lenders' understanding of the message conveyed by the standard audit report on the financial statements. *Accounting Horizons*, no. 26(2), pp. 193–217, available online <https://doi.org/10.2308/acch-50138>.
3. Carcello, J. (2012), What do investors want from the standard audit report? Results of a survey of investors conducted by the PCAOB's Investor Advisory Group, *The CPA Journal* no. 82(1), pp. 22–28.
4. Carver, B., Trinkle, B. (2017), Nonprofessional investors' reactions to the PCAOB's proposed changes to the standard audit report, available online <https://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm?Request-Timeout=50000000>.
5. E&Y (2017), Adoption of new auditor's report, available online [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017/\\$File/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017/$File/EY-adoption-of-new-auditors-reports-july-2017.pdf).
6. International Federation of Accounting, <http://www.ifac.org/>.
7. Gold, A., Heilmann, M. (2019), The consequences of disclosing key audit matters (KAMs): A review of the academic literature, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* 93(1/2), pp. 5–14.
8. Gray, G., Turner, J., Coram, P., Mock, T. (2011), Perceptions and misperceptions regarding the unqualified auditor's report by financial statement preparers, users, and auditors, *Accounting Horizons*, no. 25(4), pp. 659–684, available online <https://doi.org/10.2308/acch-50060>.
9. Gutierrez, E., Minutti-Meza, M., Tatum, K., Vulcheva, M. (2018), Consequences of adopting an expanded auditor's report in the United Kingdom, *Review of Accounting Studies*, no. 23, pp. 1543–1587, available online <https://doi.org/10.1007/s11142-018-9464-0>.
10. IAASB (2015), New and revised Auditor Reporting Standards and Related Conforming Amendments, available online [la https://www.iaasb.org/](https://www.iaasb.org/).
11. IAASB (2018), Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, available online <https://www.iaasb.org/>.
12. KPMG International (2016), A guide to enhanced auditor's reports, available online <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/sg/pdf/2016/12/Enhanced-auditor-reports.pdf>.
13. KPMG International (2018), New auditor's report requirement – communication of key audit matters, *Accounting and Auditing Update*, issue no. 20/2018.

14. Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N., Theis, J. (2016), The effects of key audit matters on the auditor's report's communicative value: Experimental evidence from investment professionals and non-professional investors, available online <https://doi.org/10.2139/ssrn.2838162>.
15. Law n. 162/2017 regarding statutory audit of annual financial statements and consolidated financial statements and the amendment of certain normative acts, published in the Official Journal of Romania no. 548 July, 12th, 2017.
16. Lennox, C., Schmidt, J., Thompson, A. (2018), Is the expanded model of audit reporting informative to investors? Evidence from the U.K., available online https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2619785.
17. PwC Singapore (2017), Enhanced auditor's report, available online <https://www.pwc.com/sg/en/publications/enhanced-auditor-report.html>.
18. PwC Hong Kong (2017), Enhanced auditor's report, available online <https://www.pwchq.com/en/services/audit-and-assurance/publications/enhanced-auditor-s-report.html>.
19. Tian, J., Xin, M. (2017), Literature review on audit opinion, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, June 2017, Vol. 13, N. 6, pp. 266-271

The Influences of Corporate Governance Mechanism towards Company's Financial Performance

Lecturer Ready WICAKSONO,
M. Ak., Master of Accountancy at Sekolah Tinggi Ilmu
Ekonomi Balikpapan, East Kalimantan, Indonesia,
email: readywicak12@gmail.com

Lecturer Dasriyan SAPUTRA,
M.M., Master of Management at Sekolah Tinggi Ilmu
Ekonomi Balikpapan, East Kalimantan, Indonesia,
email: dasriyansaputra07@gmail.com

Lecturer Hairul ANAM,
Ph.D., Balikpapan University, East Kalimantan,
Indonesia, email: haianam2912@gmail.com

Abstract

The aim of this study is to find out whether the board of commissioners, board of independent commissioners, audit committee, managerial ownership, institutional ownership, or auditor type has an influence on company's financial performance. The method used is double regression analysis. The studied population is involving real estate companies which are registered in BEI (Indonesian Stock Exchange). Then, the sample itself is purposive sampling and the data type used is financial report data. The result shows that the board of commissioners and institutional ownership has significant positive influence toward financial performance; meanwhile, board of independent commissioners, audit committee, managerial ownership, and auditor type has no significant influence on financial performance.

Keywords: board of commissioners, managerial ownership, institutional ownership

JEL Classification: G34, M42

To cite this article:

Wicaksono, R., Saputra, D., Anam, H. (2019), The Influences of Corporate Governance Mechanism towards Company's Financial Performance, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 496-506,
DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/019

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/019>
Received: 20.02.2019
Revised: 5.05.2019
Accepted: 1.07.2019

1. Introduction

Martono and Harjito (2013) assert that company is established for several purposes, that is: to get maximum profit, to give prosperity for the stakeholders, and to improve company's value. Those purposes become the bases for the company in determining policy as well as the appropriate management.

In order to achieve the company's purposes, company management is needed. It has been mentioned before that one of company purposes is to get maximum profit, which reflects on company's financial performance. Hence, the depictions of financial company which analyze using financial analysis tool are called as financial performance (Rachman et.al, 2015).

Concerning the company's purpose to achieve through its management, the company will give the position to the professional called agent. The agent has the authority in running the company operational since the owner believe that the agent is able to understand the company's operational activities.

The delivering operational in company will lead to authority separation. The separation that appear between the owner and the company management causes a problem called agency problem. However, the problems have been reflected on some cases which are relating with the company's bad management.

One of the cases is Kimia Farma Company, in 2002. In this case, Kimia Farma is doing a mistake in its financial report relating with net profit. Kimia Farma reported the net profit around 132 billion rupiah, but meanwhile the truth net profit was about 99,56 billion rupiah or 24,7% lower from the reported profit. That is why, it can be proved that the application of good corporate governance in Indonesian company is considered being less.

Kusumawati and Riyanto (2005) argue that the application of good corporate governance in Indonesia is determined by the weakness of the legislation, accountant standard and auditing process which is not established yet. Since then, the government and also the investors begin to give more attention on corporate governance practice. It should be understood that global competition is not inter-state competition but inter-corporal competition in these countries. Hence, the successfulness of economy in a country is depending on the existence of companies. It has been proved that

companies in Indonesia are not well-managed (Moeljono, 2005). According to the results of a survey done by Indonesia Institute for Corporate Directorship (IICD) on 2013, Indonesia is on the second place on Southeast Asia in Corporate Governance application.

Thus, the reason of for applying corporate governance is due to some obstacles faced by Indonesian companies. The obstacles are including internal and external obstacles. The internal obstacles are in form of commitment between the employee and worker in company, understanding level about good corporate governance principal and internal control affectivity. Meanwhile, the external obstacles are in form of legal instruments along with the rules and its establishment. Some of previous studies have mentioned that GCG influences company's financial performance whether in Indonesia or in other country. However, from the previous studies, there are found some inconsistencies on the results. Therefore, in this study, the variables will be developed. Auditor type is used as the independent variable. The reason to choose auditor type is that a Public Accountant Firm which is affiliated with Big Four Companies provides a good quality on audit result compared with the Public Accountant Firms which are not affiliated with Big Four.

In this study, the research objects are involving the property and Real Estate Companies. The reason to choose these companies is due to the fact that better economic condition will lead to better of financial performance on property and Real Estate Sector Company. The increasing demand will make the amount of transaction for Property Company to increase as well. Besides, the decrease of interest rate of commercial credit will facilitate to get credit. Property and Real Estate are firstly based on the land then it is added permanent assets as like buildings, warehouses, and other things which cling on its product construction. Property and Real Estate industry need more ability whether dealing with intellectual or physical. From the physical point of view, company need bigger financial funds to create a new product, ability to choose and manage the raw material, improve physical assets and construct it to be a product which have attractive selling for consumer. On the other hand, company also needs intellectual ability resource to create concept, choose location, determine the price, and make another decision. Besides the intellectual and physical intelligence, company also needs ability to create a good

relation with external party to improve company's profit so it will encourage the growth of employees' performance.

2. Literature Review

2.1. The Board of Commissioners

The Board of commissioners is depicted as one of functional control which exists in a company. The control function which is performed by boards of commissioners is including practical and agency theoretical. In a company, the board of commissioners has the role to represent the primary internal mechanism to implement control function from principal as well as from the management point of view. In this case, the board of commissioners tries to intermediate both the principal and manager's concern in company.

2.2. The Board of Independent Commissioners

The Board of independent commissioners is a company's part that has the role to control management's performance. The proportion of independent commissioner is established by the number of commissioners from the outside corporate, then divided by the number of commissioners and multiplied by 100% (Rustiarini, 2010). These commissioners are expected to be neutral, therefore they can create balanced interests from any parties, like the major shareholders, directors, commissioners, management, employees, and public shareholders. Hence, it can be said that independent commissioners represent minority shareholders concerns and other related parties.

Meanwhile, Weisbach (1988) states that independent commissioner in a company must be truly independent so the commissioners can reject the influence, intervention, and pressure from the major shareholders who have certain concern. It is also hoped that independent commissioners have certain full concern and commitment in doing their duty and responsibilities. Therefore, independent commissioners should have board knowledge and high integrity.

2.3. The Audit Committee

This committee is considered as a corporate component which is formed by the board of the commissioners to

control financial management by checking the financial report (Rustiarini, 2010). The Audit committee consists of the chosen board of commissioners. It has the responsibility to help in determining the management's proposal. Based on the definition, it is acknowledged that the audit committee is a group of people who are independent or do not have any concern on management and have ability on accounting field and other related fields with the company's internal control mechanism.

2.4. The Managerial Ownership

The Managerial ownership can be depicted as shareholders from management parties which is actively involve on determining company's decision (director and commissioner). It helps in decrease the conflict of agent mechanism. The bigger is the share ownership by the management, it will decrease the tendency of the management to optimize the resources' use as well as reduce the agency costs due to different interests. Through its managerial ownership position, they will be more careful in taking decisions. (Martsila dan Meiranto, 2013).

2.5. The Institutional Ownership

Sekaredi (2011) assumes that the institutional ownership is sharing ownership by the government, legal institute, abroad institution, trust funds, and other institution at the end of the year. The existence of institutional ownership is hoped to encourage better the controlling of company management, also it can improve the prosperity for the shareholders. Principally, the bigger is the institute's ownership that will lead to better controlling of the management. Then, the demand for optimizing the performance will have great contribution for its company.

2.6. Auditor Types

DeAngelo (1981) describes that the quality of public accountant can be seen from the measure of accounting firms who obtain audit. *The Big4* accounting firms are considered to conduct audit with high quality, in comparison with the Non-Big4 accounting firm. The indicator of auditor types is performed based on the amount of the client audited by the accounting firm, the number of members who join, and the total amount of income earned.

2.7. Financial Performance

The financial performance is described as a measure tool used by the audit report's maker in measuring and determining the extent of a company's quality (Fahmi, 2013:239). Moreover, financial performance can be used as an analysis tool to see the performance of company in implementing financial rules properly and correctly. There are three groups of performance measure which are explained by Weston and Copeland (2010: 237) including:

- a. Profitability Ratio to measure the effectiveness of management based on the result generated from the investment sale.
- b. Grow Ratio measures the company's ability to maintain its economic position in the economics and industries' growth or in product market.
- c. Valuation Measures used to value the ability of management to achieve market values that exceed the cash outlays.

Kasmir (2012) gives his opinion dealing with return on assets. It is depicted as ratio that shows return for assets amount used in a company. Besides, ROA provides better values for company profitability since it indicates management activity to gain income. So, ROA is a form of profitability ratio which is aimed to measure or value company ability for all invested funds in the company's operating activity. Moreover, it is also purpose on generate profit by utilizing assets. ROA is obtained by comparing net income with total asset.

3. Hypothesis Development

3.1. The influence of board of commissioners on financial performance

The Board of commissioners is a company body which has duty and responsible collectively to control and give advice to the director as well as ensure that the company is obtained GCG.

Bukhori (2012) states that by the increasing the number of members of the board of commissioners, the control toward the board of directors can be better.

The researchers Noviawan and Septiani (2013), Ahmed and Hamdan (2015), Ahmed and Gabor

(2012) give their statement that the number of commissioners in the board has a positive impact towards company's performance.

Thus, based on the explanation above, the first research hypothesis is as follow:

H₁: The number of board of commissioners influences the financial performance.

3.2. The influence of Board of independent commissioners on financial performance

The Board of independent commissioners has no affiliation with the management, other members of board of commissioners and shareholder, being as well free from business relation or another relation that can affect the ability to be independent or act solely in the interest of the company (National Committee on Governance, 2006).

The result of researches made by Ahmed and Hamdan (2015) and Muntiah (2013) prove that the Board of independent commissioners has a positive impact on company's performance. Thus, based on the explanation above, the second hypothesis is:

H₂: The Board of independent commissioners influences financial performance.

3.3. The influence of Audit Committee on financial performance

Sam'ani (2008) states that Audit Committee has an important role and provides strategies in maintaining credibility on the company's financial reporting process as well as maintaining the appropriate controlling system and good corporate governance application. Through the effective function of audit committee, the control function toward company will be better and could prevent agency conflict, as well as improving financial performance.

The studies conducted by Sekaradi (2011), Ahmed and Gabor (2012), Muntiah (2013), Arifani (2013) shows that the audit committee has positive impact on company's financial performance. Based on the explanation above, the hypothesis is:

H₃: The Audit Committee influences the financial performance.

3.4. The influence of managerial ownership on financial performance

Herawaty's opinion (2008) is that the managerial ownership is an effective monitoring tool that can reduce profit management from manager. The expectation concern on managerial ownership is that the managers can be more consistent in running the company. Therefore, there is equal concern between management and the shareholder that it can improve companies financial (Syafruddin, 2006).

Arifani (2013) has proved that managerial ownership has positive impact toward financial performance. According to the result, the fourth hypothesis is:

H₄: Managerial ownership has influence on financial performance.

3.5. The influence of institutional ownership on financial performance

Jensen and Meckling (1976) give their opinion that managerial ownership and institutional ownership are two primary corporate governance mechanisms which help to control agency conflicts. The existence of institutional investor can lead into powerful corporate governance as well as it can led to better monitoring company's management. The influence of institutional investor toward company management is considered as important and it can be used to align management concern with the shareholders (Sekaradi, 2011).

The researches of Noviawan & Septiani (2013) and Arifani (2013) states that institutional ownership has a positive impact on financial company. Because of the assumption which states that institutional ownership in corporate governance has influence the company's financial performance, the fifth hypothesis is:

H₅: The institutional ownership influences on company's financial performance.

3.6. The influence of Auditor Types on financial performance

Foroghi and Shahshahani (2012) suggest that the biggest accounting firms provides high quality service since they have a good reputation to maintain. Besides, this case also shows that Big4 public accounting firm provide high quality audit as like accounting firm measure which can support training programs,

standardized audit methodology, and more options for reviewing the appropriate second partner.

Auditor types show the size of public accounting firm that is used by the company. Accounting firm is an organization public accountant which has permission in accordance with the legislation. It strives in the field of providing professional services in the practice of public accountants. In delivering accurate and reliable financial reports, a company requires the services of a Public Accountant Firm that has a good reputation to increase the credibility of financial statements produced by the company so that it will improve financial performance.

Companies face high agency costs for high-quality audit company contracts. The Big 4 audit company is considered to have more resources than other companies and arguably provides higher audit quality. Large audit companies allow them to influence the company's financial statements to satisfy external users the need for reports, because their value as an auditor partly depends on how the user views the annual report on the audit (Andika, 2015). Based on the theory and previous research, the sixth hypothesis of this study is as follows:

H₆: The auditor type influences on intellectual capital.

4. Research method

4.1. Sample and Population

The population of this study is involving all of the Property and Real Estate Companies registered on BEI (Indonesian Stock Exchange) who published financial report and annual report last on December, 31th for 2013-2015 period. The sampling method used is purposive sampling. In this case, purposive sampling is a sample determining technique with certain consideration adjusted to some purposes or research's problem.

4.2. Data source and collecting data

The data used in this study are secondary data, in a form of financial annual report of company published on 2013-2015. Afterward, the source of data used is represented by the financial report publication on each company registered in Indonesian Stock Exchange and obtained from Indonesian Stock Exchange Corner: www.idx.co.id, Indonesian Capital Market Directory

(ICMD) as well as Corporate Governance Perception Index.

4.3. Variables and variable measure

Variables in the study are value from person, object, or activity which has certain variation determined by the research to be studied and drawn the conclusions (Sugiyono, 2012). Dealing with statistical analysis, the type of variable can be divided into:

Independent Variable

Independent variable can be described as variable that influences or causes the change of dependent variable (Sugiyono, 2012). Thus, in this study, the independent variables are good corporate governance, and audit types.

Dependent Variable

Dependent variable is described as a variable which is influenced or become consequence of the independent variable (Sugiyono, 2012). In this case, the dependent variable is financial performance.

Financial performance is defined as a measurement tool used by the user of financial report in measuring and determining company qualities. Furthermore, Kasmir (2012) said the return on asset is a ratio which shows return on assets used in company.

5. Data Analysis Method

5.1. Double Regression Test

The data analysis in this study uses double regression test, since it involves several independent variables and one dependent variable. Afterward, double regression test used is as follows:

$$FP = \alpha + \beta_1 BC + \beta_2 BICP + \beta_3 AC + \beta_4 MO + \beta_5 IO + \beta_6 AT + \varepsilon$$

Note:

α = Intercept

FP = Financial Performance

BC = Board of Commissioners

BICP = Board of Independent Commissioners Proportion

AC = Audit Committee

MO = Managerial Ownership

IO = Institutional Ownership

AT = Auditor Types

ε = Error

5.2. Coefficient of Determination

The Coefficient of determination (R^2) is used to know the percentage of the influence of independent variable on the model that explain dependent variable (Ghozali, 2011). The value that estimates this coefficient indicates that independent variable give almost the information needed to predict the variation of dependent variable.

5.3. Hypothesis Test

5.3.1. T Test

Hypothesis testing in this study is using T Test. It has purpose to know the ability of each of independent variable in explaining dependent variable variation. The decision criteria in this study is the significance value < 0.05 which means that the independent variable has a significant influence on the dependent variable, while significance value > 0.05 means that independent variable does not significantly influence toward dependent variable.

5.3.2. F Test

Simultaneously, hypothesis testing is obtained using F-Test. Ghozali (2011:98) states that F statistical test basically shows all of independent variable influences simultaneously toward dependent variable.

The decision criteria in this study is that if the significance value < 0.05 means that independent variable influence simultaneously and significantly toward dependent variable, while if the significant > 0.05 means that independent variable has no influence simultaneously and significantly towards dependent variable.

6. Results

6.1. Double Linier Regression Analysis

This analysis is used to examine the influence of independent variables on the dependent variable that is company's financial performance. The result for double regression analysis can be seen in the Table no. 1.

Table no. 1. The result of double linier regression analysis

Independent variable	Regression coefficient	t-test	Sig.	Note
(Constant)	0.076	0.790	0.431	
BC	0.020	3.211	0.002	H ₁ supported
BICP	-0.133	-2.252	0.012	H ₂ unsupported
AC	-0.012	-0.358	0.721	H ₃ unsupported
MO	0.012	1.104	0.313	H ₄ unsupported
IO	0.055	1.965	0.052	H ₅ supported
AT	0.007	0.493	0.623	H ₆ unsupported
F-test			4.228	
Sig F			0.007	
R			0.372	
Adjusted R Square			0.094	

Dependent Variable: FP

Source: Own Processing

From the result of double linier regression analysis above, the regression equation model developed in this study is as follows:

$$FP = 0.076 + 0.020BC - 0.133BICP - 0.012AC + 0.012MO + 0.055IO + 0.007AT$$

1. The Constant intercept value is 0.076. This result can be interpreted that when the value of all independent variable is 0, then the value of the financial performance will be 0.076.
2. The variable regression coefficient value of the board of commissioners amounted to 0.020. The result can be interpreted that if the board of commissioners' value can be rised to be 1, then the company's financial performance will increase about 0.020 under assumption that all of independent variable are constant.
3. The variable regression coefficient of board of independent commissioners amounted to 0.133. The result can be interpreted that the variable value of the board of independent commissioners is about -0.133 under assumption that all of independent variable are constant.
4. The variable regression coefficient value of audit committee amounted to -0.012. The result can be interpreted that the variable value of audit committed will rise to be 1, and then company's financial performance will decrease to 0.012 under assumption that all of other independent variable are constant.

5. The variable regression coefficient value of managerial ownership amounted to 0.012. The result can be interpreted that if variable value of managerial ownership rises to 1, then company's financial performance will rise to 0.012 under the assumption that all of others independent variable are constant.
6. The variable regression coefficient value of institutional ownership amounted to 0.055. The result can be interpreted that the variable value of institutional ownership rises to 1, so company's financial performance will be rise up to 0.055 under assumption that all of others variables are constant.
7. The variable regression coefficient value of auditor type amounted to 0.007. The result can be interpreted that institutional ownership variable value rise to 1, then company's financial performance will be rise up to 0.007, under assumption that all of the others independent variable are constant.

6.2. Coefficient of Determination Test

The Coefficient of Determination (R^2) is used to know the percentage of independent variable variation on model that can explain the dependent variable variation (Ghozali, 2011). The result associated to the coefficient of determination (adjusted R square) research model is about 0.094. Furthermore, it can be concluded that the amount of variable variation in influencing financial performance is about 9.4% and the rest is about 91.6%.

The result is influenced by other factors which are not included into regression model, such as liquidity, leverage, and other GCG mechanism.

6.3. Hypothesis Test

6.3.1. T-Test

The hypothesis test in this study uses T-Test Statistic. The results of hypothesis testing in this study include:

a. The first hypothesis testing

The first hypothesis in this study is that the amount of the Board of commissioners has a positive impact on financial performance. The amount of regression coefficient of the Board of commissioners' is about 0.020 and the significant value is about 0.002. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is significant since the significance value is $0.002 < 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the amount of Board of commissioners has a positive influence on financial performance, and thus the first hypothesis can be supported.

b. The second hypothesis testing

The second hypothesis states that the board of independent commissioners has a positive influence on financial performance. The amount of regression coefficient of board of independent commissioners' is about -0.133 and the significant value is about 0.012. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is significant since the significance value is $0.002 < 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the amount of board of independent commissioners has a positive influence on financial performance, and thus the second hypothesis can be supported.

c. The third hypothesis testing

The third hypothesis states that the audit committee has a positive influence on financial performance. The amount of regression coefficient of audit committee is about -0.012 and the significant value is about 0.721. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is not significant since the significance value is $0.721 > 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the audit committee has no positive influence on financial performance, and thus the third hypothesis cannot be supported.

d. The fourth hypothesis testing

The fourth hypothesis states that the managerial ownership has a positive influence on financial performance. The amount of regression coefficient of board of managerial ownership is about 0.012 and the significant value is about 0.313. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is not significant since the significance value is $0.313 > 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the managerial ownership has no positive influence on financial performance, and thus the third hypothesis cannot be supported.

e. The fifth hypothesis testing

The fifth hypothesis states that the institutional ownership has a positive influence on financial performance. The amount of regression coefficient of institutional ownership is about 0.055 and the significant value is about 0.052. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is significant since the significance value is $0.052 < 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the amount of institutional ownership has a positive influence on financial performance, and thus the second hypothesis can be supported.

f. The sixth hypothesis testing

The sixth hypothesis states that the auditor types have a positive influence on financial performance. The amount of regression coefficient of auditor types is about 0.007 and the significant value is about 0.623. On significant level $\alpha = 5\%$, it can be said that the regression coefficient is not significant since the significance value is $0.623 > 0.05$. Furthermore, it can be concluded that the auditor types have no positive influence on financial performance, and thus the sixth hypothesis cannot be supported.

6.3.2. F-Test

Simultaneously, the hypotheses were tested using F-test. Ghozali (2011:98) states that F-test statistic basically shows whether the independent variables included into the model have influenced simultaneously the dependent variable. Based on the F-test, the result obtained is about 4.228 and the significant value is 0.007. Since the significance value is < 0.05 , it can be

concluded that the independent variables influence the dependent variable simultaneously and significantly. Thus, the model of research is appropriate to use.

7. Discussion

7.1. The Influence of the Board of Commissioners on financial performance

Agency theory state that the conflict of interest and asymmetry information which appeared can be decreased using appropriate control mechanism to coordinate the interest from any kind of parties in the company. Hence, it can be minimized the conflict of interest and agency cost. Then, a good corporate governance has generated various mechanisms which aimed to ensure management action being aligned with the interest of shareholders (Susiana & Herawaty, 2007 in Putra 2012).

One of corporate governance mechanism is the amount of board of commissioners, as a corporate component responsible collectively to control and giving advice to the directors as well as ensure that the company has obtained GCG. However, the board of commissioners does not allow intervening in taking operational decision. Each member of board of commissioners including the President of Commissioner is equal. The task of president of commissioner as *primus inter pares* is coordinating the activity of board of commissioners. Furthermore, Bukhori (2012) assert that by the increasing number of members of the board of commissioners, controlling the board of director, input as well as option can be better.

The result of this study relates with Noviawan and Septiani (2013), Ahmed and Hamdan (2015), Ahmed and Gabor (2012) which state the amount of board of commissioner has positive impact on good corporate governance level and also has effect on company performance. The result of this study has proved that the board of commissioners has positive and significant impact on financial performance. The bigger amount of board of commissioner will increase the financial performance.

7.2. The influence of the Board of independent commissioners on financial performance

In this study, it cannot be found the influence of corporate governance mechanism through the existence

of board of independent commissioner to the company's performance, although, the proportion of independent commissioner on average is about 30% from the total of board of commissioner in company. It indicates that the existence of board of independent commissioner is considered not effective enough to control and monitoring toward company's manager. Besides, it still found that several manufactures companies are included into Indonesian Stock Exchange list which is not applying rules from the BAPEPAM (Capital Market Supervisory Agency and Financial Institution).

According to the survey obtained by IICG, GCG considered merely as regulation. The companies still do not realize the benefit of GCG, since it is not clear yet. The result is in contradiction with Coleman and Biekpe's research (2014) that independent commissioner has no significant influence on financial performance.

7.3. The influence of Audit Committee on financial performance

Audit committee has an important role on controlling the company. However, the result of the study shows that BAPEPAM (Capital Market and Financial Institution Supervisory Agency) do not clarify the criteria for audit committee to have financial literacy, yet. Since every member of BAPEPAM (Capital Market and Financial Institution Supervisory Agency) has its own preference on choosing the audit committee, therefore it can cause prejudice that the amount of audit committee does not influence the company's financial performance.

The result of the study proves that audit committee has no significant influence on financial performance. It also relates with Noviawan and Septiani (2013) which state that audit committee do not have significant influence on financial performance.

7.4. The influence of managerial ownership on financial performance

Herawaty (2008) states that managerial ownership is include into media for effective controlling. Hence, it can reduce the use of management profit by the manager. Furthermore, Syarifuddin, (2006) hope that managerial ownership can bring the same interest between manager and shareholder so that it can be improved the company's performance. On the other hand, Arifani (2013) states that managerial ownership has no positive influence on financial performance. In line with Arifani's

statement, in this result of study, managerial ownership has no significant influence on financial performance.

7.5. The influence of institutional ownership on financial performance

Jensen and Meckling (1976) describes that managerial ownership and institutional ownership are the two primary corporate governance mechanisms which help to control agency conflict. The institutional investor is able to show strong corporate governance mechanism to monitor company's management. The influence of institutional investor toward company's management becomes quite important to align the management interest with the shareholders (Sekaredi, 2011). This, also, correlates with Noviawan and Septiani (2013) as well as Arifani (2013) which state that institutional ownership has positive influence on financial performance. Hence, the result of study also proves that institutional ownership has positive impact and will lead into financial performance.

7.6. The influence of auditor type on financial performance

Auditor type has no significance influence on financial performance. The amount of auditor type whether in a big or even small company will not influence financial performance. Therefore, there is no guarantee if the

company who has been audited by a Big4 public accounting firm can improve financial performance compare with non-big four public accounting firm. Instead of depend on the image of public accounting firm, the quality of Big4 public accounting firm is seen from the professionalism, independency, and integrity point of view. Hence, by the three components which owned by the auditor, the auditor will finish the report professionally as well as by the independency and integrity. That is why the reputation of auditor do not influence financial performance.

8. Conclusions

Regarding the result and the analysis, this study conclude that the board of commissioners and institutional ownership has positive impact on financial performance. Thus, the bigger the amount of board of commissioner and institutional ownership is will lead to a better financial performance. The board of independent commissioners, audit committee, managerial ownership and auditor type have negative influence on financial performance. Hence, the bigger amount of board of independent commissioners, audit committee, managerial ownership, and auditor type will not lead to improve the financial performance.

REFERENCES

1. Ahmed, E., & Hamdan, A. (2015). The Impact of Corporate Governance on Firm Performance: Evidence From Bahrain Bourse. *International Management Review* 11(2).
2. Ahmed, H & Gábor, A. (2012). An Examination of the Relationship of Governance Structure and Performance: Evidence from Banking Companies in Bangladesh. *International Management Review*, 11(2).
3. Arifani, R. (2013). Pengaruh Good Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. *Malang: Universitas Brawijaya*.
4. Bukhori, I. (2012). Pengaruh Good Governance dan Ukuran Perusahaan Terhadap Kinerja Perusahaan. *Universitas Diponegoro*.
5. DeAngelo, Linda Elizabeth. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3, 183-199.
6. Fahmi, I. (2013). Analisis Laporan Keuangan. *Bandung: Alfabeta*.
7. Ferreira, A. M., Branco, M. C., and Moreira, J A. (2012). Factors influencing intellectual capital disclosure by Portuguese companies. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2).
8. Foroghi, D and Shahshahani, A. M. (2012). Audit Firm Size and Going-Concern Reporting Accuracy. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business* 3, 1093-1098.
9. Ghazali, Imam. (2011). Aplikasi Analisis Multivariate Dengan Program SPSS. *Semarang: Badan Penerbit Universitas Diponegoro*.

10. Herawaty, V. (2008). Peran Praktik Corporate Governance sebagai Moderating Variable dari Pengaruh Earning Management terhadap Nilai Perusahaan. *Jurnal Simposium Nasional Akuntansi XI Pontianak*.
11. Jensen, M. and Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior Agency Cost, and Ownership Structure. *Journal of Finance Economics*, 3, 305-360
12. Kasmir. (2012). Analisis Laporan Keuangan. Jakarta: PT. Raja Grafindo Persada.
13. Kusumawati, D. N & Riyanto. (2005). Corporate Governance dan Kinerja: Analisis Pengaruh Compliance Reporting dan Struktur Dewan terhadap Kinerja. *Makalah SNA VIII*.
14. Martono & Harijito, A. (2013). Manajemen Keuangan. Yogyakarta
15. Martsila, Ika Surya dan Meiranto, Wahyu. (2013). Pengaruh Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. *Diponegoro Journal of Accounting*, 2(4).
16. Moeljono, Djokosantoso. (2005). Budaya Organisasi dalam Tantangan. Jakarta: PT. Elex Media Komputindo.
17. Noviawan, R. A., & Septiani, A. (2013). Pengaruh Good Crporate Governance dan Struktur Kepemilikan terhadap Kinerja Keuangan. *Diponegoro Journal of Accounting*, 1-10.
18. Putra, D.S.T. (2012). Pengaruh Independensi, Mekanisme Corporate Governance, Kualitas Audit, dan Manajemen Laba terhadap Integritas Laporan Keuangan. *Universitas Diponegoro*.
19. Rachman, Arief Nour, Rahayu, Sri Mangesti & Topowijono. (2015). Pengaruh Good Corporate Governance Dan Financial Leverage Terhadap Kinerja Keuangan Dan Nilai Perusahaan (Studi Pada Perusahaan Yang Terdaftar Di Indeks Sri Kehati Selama Periode 2011-2014). *Jurnal Administrasi Bisnis (JAB)*, 27(1).
20. Rustriani, N.W. (2010). Pengaruh Corporate Governance Pada Hubungan Corporate Social Responsibility Dan Nilai Perusahaan. *SNA XII*.
21. Savitri, Roswita. (2010). Pengaruh Mekanisme Corporate Governance terhadap Ketepatan Waktu Pelaporan Keuangan. *Universitas Diponegoro*.
22. Sekaredi, Sawitri. (2011). Pengaruh Corporate Governance Terhadap Kinerja Keuangan Perusahaan. *Universitas Diponegoro*.
23. Sugiyono. (2012). Metode Penelitian Bisnis. Bandung: Alfabeta
24. Weisbach, M. S. (1988). Outside Directors and CEO Turnover. *Journal of Financial Economics* 20, 431 - 460.
25. Weston, J.F & Copeland. (2010). Dasar-Dasar Manajemen Keuangan Jilid II. Jakarta: Erlangga.
26. Whiting, Rosalind H. and James Woodcock. (2011). Firm characteristics and intellectual capital disclosure by Australian companies. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 15(2), 102-126. Emerald Group Publishing Limited.

The Influence of Cryptocurrency Bitcoin over the Romanian Capital Market

Ştefan-Cosmin DĂNILĂ,

Master Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, e-mail: danila.stefan96@gmail.com

Ioan-Bogdan ROBU,

Lecturer, PhD., "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi, Faculty of Economics and Business Administration, e-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Abstract

Within the decision-making process, investors are interested in finding the most effective solutions that will allow them to obtain short-term benefits. Current economic environment is characterized by the emergence of new financial instruments that can assist investors to diversify their investment portfolio. Cryptocurrencies represents a category of financial assets that can be used by investors to reduce risk and achieve significant returns. Therefore, the study intends to analyze the financial behavior of investors in the moment of publishing the financial statements. Financial statements could have a positive or negative influence on the investment portfolio and structure.

The issue analyzed by this study is represented by the ability of the cryptocurrency Bitcoin to be considered as an alternative investment asset. The study is divided into two parts. In the first part, the study presents the review of literature about value-relevance, cryptocurrency term and speculative bubble. The second part presents the research methodology and results. The results of the study validate the hypothesis of this study, cryptocurrency Bitcoin being a financial asset that can be used as an alternative investment asset for diversification of investment portfolio.

Keywords: capital market, crypto-currency, Bitcoin, financial information, value relevance, conservatism accounting

JEL Classification: C58, M41, O16

To cite this article:

Dănilă, S.-C., Robu, I.-B. (2019), The Influence of Cryptocurrency Bitcoin over the Romanian Capital Market, *Audit Finanțiar*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 507-519, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/020

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/020>

Received: 20.05.2019

Revised: 25.05.2019

Accepted: 18.06.2019

1. Introduction

For the economic environment, financial market represents a mean of mobilizing the capital towards profitable areas for the participants. Depending on the time horizon used, the financial market has two components: the monetary market (short term) and the capital market (long-term). The capital market represents the meeting place between the demand for securities from investors seeking diversification of their investment portfolio and the supply of securities of companies. Investors, seen as participants to the capital market, are looking for financial instruments to reduce investment risks and increase returns. The annual financial statements represent for the modern investor a credible source that could help them in the decision-making process (IASB, 2015). The value relevance of the information presented in the financial statements is a subject approached in the literature by many researchers. The concept of relevance is defined as the impact that a financial information may have on decision-making process (Barth, 2001).

Cryptocurrencies are financial instruments that are used by investors to diversify their investment portfolio, and this concept is growing with the insertion of Bitcoin cryptocurrency. Following the success of Bitcoin, other virtual coins also appeared, known as *altcoins* in the specialized literature, expanding the area in terms of investment opportunities (Krafft et al., 2018). Many researchers have drawn attention to the fact that Bitcoin is a financial instrument not regulated by any financial institution, making it possible for the speculative bubble to emerge. The current study aims to analyze the impact of the virtual Bitcoin currency on companies listed on Bucharest Stock Exchange.

The analyzed companies have been selected on the basis of the availability of exchange price data and published annual financial statements. The study proposes to analyze the value relevance of financial information through positive or negative news, starting from Basu (1997). The market price of the listed companies will be calculated as a ratio between $P_{31.12}$ and $P_{01.01}$. The analysis will be based on a multiple linear regression between the stock market price seen as dependent variable and the main return ratios and financial leverage, seen as independent variables. The standardization of the first relationship will make it possible to analyze the correlations between the virtual

Bitcoin stock market price and the stock price of firms influenced by financial information.

The current study is structured in three sections. The first part presents the review of the literature on the concept of value-relevance, the concept of speculative bubble and the definition of the Bitcoin cryptocurrency. The second section presents the research methodology used to obtain the results, showing the significant models for analyzing the value-relevance, the Bitcoin cryptocurrency evaluation model, as well as the model used to study the correlation between the price of the stocks and the price of Bitcoin cryptocurrency. The last part of the study presents the results of the empirical model and the conclusion based on the results obtained.

2. Literature review and hypothesis development

In the current section, the study proposes to analyze the concept of value-relevance together with an example of how to measure it. Also, the cryptocurrency market seen as an emerging market will be explained in terms of its evolution. In the last part, the study will formulate the research hypothesis that will be used to test the correlation between the stock market price and the cryptocurrency market price.

2.1. The value-relevance of financial information on the stock market

Financial information represents, for the modern investor, a fundamental resource for the investment process, for its processing and decision-making regarding the maintenance, supplementation or, as the case may be, the decrease of the participations in a particular company. Companies report their financial position and performance to current and potential investors through both annual and quarterly financial statements. The financial statements are intended to provide relevant information on financial position, financial performance, and the cash flow statement for large categories of stakeholders (Toma, 2018), but their preparation requires certain qualitative and fundamental characteristics and compliance with certain accounting principles. The framework of the IASB (2015) concept displays the two fundamental qualitative characteristics that annual financial statements must meet, respectively: relevance and faithful representation.

The value relevance of financial information refers to the impact it may have on decision-making through the projected value of the company's financial position and future performance (IASB, 2015). A financial information is relevant if it is able to influence the decisions of its user (Jianu et al., 2018). The value relevance of financial information can be analyzed through the correlation between the capital market and the financial information published by companies (Barth, 2001). The value relevance of financial information has been a widely discussed topic for the academic environment, starting with Miller & Modigliani (1966), the first scientific paper in which the term value-relevance of information was published for the first time by Amir et al. (1993).

Faithful representation or credibility (IASB, 2015) can be defined as a true and a fair representation of the financial position and performance of a company, based on the conservatism accounting principle. This principle, which, on one hand, considers avoiding the overvaluation of assets as well as the underevaluation of the debt elements and, on the other hand, takes into account the possible write-downs of an asset, write-downs evidenced by the adjustments accounts for the items of temporarily impaired assets and depreciation in the case of irreversibly depreciated assets and the rise in debt items (Toma, 2018). According to the literature, the conservatism principle forbids the overvaluation of the assets and proposes a pessimistic attitude towards the future benefits of company (Toma, 2018).

The conservatism principle implies an economic approach according to which: at the close of the financial year, only profits earned in that financial year are taken into consideration, account shall be taken of all foreseeable and potential liabilities occurring in the current and also previous years and shall be taken into account of all value adjustments regardless of whether the result of the exercise is profit or loss (Toma, 2018). Toma & Robu (2014) describes the involvement of the accounting conservatism principle in financial reporting, as an increase in depreciation, loss, and a decrease in the value of assets and economic benefits generated. Lev & Zarowin (1999), by studying the relationship between equity and the stock price, concluded that firms that have intangible assets that have a high proportion in the firm's structure can see differences between the times of recognizing the costs and revenues of these assets. The IASB concept (2015) defines the intangible asset as a non-monetary, identifiable but non-physical

resource. Srivastava (2014) has shown that with the changes in the economy, the number of companies focused on activities involving the use of intangible assets has increased. Barth (2017) by analyzing the stock price and financial information based on the CART, estimates an increase in relevance to data on the intangible assets situation.

The relationship between financial information and the stock price could be explained through the market efficiency concept. An efficient market describes how financial instruments react when a positive or negative news is published, and there is a direct correlation between the two. Basu (1997) analyzed the impact of the conservatism principle on the results of a company. In his assessment, he analyzed the financial news and classified them as: positive news ($P_{31.12} > P_{01.01}$) or negative news ($P_{31.12} < P_{01.01}$) on the market. His analysis of the influence of the prudence principle on the results of a company concluded that negative events had an impact of two to six times greater than in the case of positive events. Thus, given the implications that news may have on stock market prices, investors will be more reticent in investing in a company providing negative news.

Robu & Toma (2014) analyzed Basu's (1997) relationship with the impact of the conservatism principle on the stock price of companies listed on Bucharest Stock Exchange. The variables used in the model are: total assets, total liabilities, equity, net result and stock price. On the basis of the results obtained, the study determined the significant influence that the total assets variables and total debts have on the stock price. Therefore, investors will be interested in the publication of financial statements and increases or decreases in the structure of assets and liabilities, based on which specific profitability rates are calculated, such as the return of assets, return on equity and the financial leverage. Filip & Raffournier (2010) analyzed the value relevance of financial information according to the two categories of companies listed on the Bucharest Stock Exchange: standard and premium. The link between financial information and the stock price variation is explained at a rate of 40% under a transition economy. After adjusting the data, the stock price variation according to financial information is explained in a proportion of 19.9%. The analysis presented the investment behavior at the time of publication of the financial statements. Investors at the time of publication

of positive results have a negative attitude, while negative changes can positively influence their behavior, this result being a consequence of the relatively inefficient market (Filip & Raffournier, 2010).

2.2. Cryptocurrencies and their evolution on the financial market

Cryptocurrency market has recorded an increase in investor interest over the last few years due to the high returns that these financial instruments provide, but also to the potential they display. Venter (2016) presents the difference between the term of *electronic money* used in commercial bank transactions and the term of *cryptocurrencies*. The electronic money gives us the equivalent of money in physical form and expressed in a particular currency (e.g. USD) placed in a bank account. On the other hand, the term cryptocurrency does not refer to any form of physical money, but only a form of transactions that take place in the digital environment. The most used example is Bitcoin, which will be analyzed within this study.

2.2.1. Concept of Bitcoin cryptocurrency

Officially introduced in 2009, Bitcoin digital currency (BTC) has enjoyed real success in the financial markets, gaining value that has brought tremendous returns to investors, many of them being convinced that Bitcoin is the currency that will bring a new perspective on what concerns the term "money". F.M. Ametrano (2016) said that Bitcoin created a competitive environment between digital coins and money circulating on the fiduciary principle, or money that runs on a trustworthy basis, which puts virtual Bitcoin money in the position of the future internationally accepted payment means.

Although, Bitcoin is currently rated as the most traded virtual currency with a market capitalization of 216 billion US dollars at the end of 2017 (www.coinmarketcap.com, accessed on February 25, 2018), its main objective remains the electronic commerce. Malhora (2014) asserted the fact that Satoshi Nakamoto, presumed "the creator of Bitcoin", conceived this currency as an autonomous monetary system, simultaneously fulfilling the function of money and the means of online payment, the novelty element being related to the parties involved in the transaction accomplishment, because e-commerce is traditionally done through an intermediary, but with the emergence of Blockchain technology,

transactions are made between partners without the intervention of an intermediary (*peer-to-peer*).

The value of a financial asset can be measured by various methods, but fundamentally, a financial asset (shares, bonds, etc.) can also be expressed by a fundamental value, this being the market value of a supported asset based on credible information that supports price dynamics. Such information may be generated in the case of shares, mainly by the financial statements of that company, including half-yearly and quarterly financial statements. In case of bitcoin, it is made up of nothing more than bits (Alstyne, 2014). Alstyne (2014) provides an answer related to the reason why Bitcoin has market value, as long as it is not backed by any support, such as sovereign bonds that are covered by treasury certificates issued by the US Treasury.

First of all, even if Bitcoin has no fundamental value (Cheah et al., 2015), Bitcoin still has a technical value represented by the problem-solving algorithm, each virtual coin having a public key that can record a transaction highlighting the three components (buyer, seller, and quantity), the amount of bitcoin not being able to be copied with the software key that does not allow the use of coins but that of their owner. The initial purpose of this e-commerce support coin allowed the use of bitcoin at a zero transaction cost, which led to an increase in its use especially by low-activity traders with a profit of around 5% -10% of the transaction.

Since its launch in 2009, the virtual currency price has seen significant increases overtaking the yields of companies' shares and national indices. Since the beginning of 2013, the virtual currency has seen massive increases, with the end of the year characterized by a fall in the stock market price. The study divides the price dynamics during 2013 into four moments, which have had an impact on the future developments of Bitcoin. In March 2013, Cyprus decided to increase bank deposit taxes, which created a panic at European level, many European citizens looking for a solution to protect themselves against the fall of the Euro. Therefore, they decided to convert the Euro into the virtual Bitcoin currency (Warner, 2013). The United States' financial debt limitation was an investment issue, a global financial problem, the moment when the attention of many turned to the decentralized monetary system, making the virtual Bitcoin currency a possible candidate, so the demand for this currency is rising

(Fontevecchia, 2013). In November of the same year, the interest shown by the Chinese in Bitcoin, as well as rising demand, was a determinant of Bitcoin growth (Hill, 2014).

The rapid rise in the virtual currency drew the attention of the Chinese government that decided to suspend transactions and its acceptance as a means of payment in December 2013, which led to a 50% fall in the stock price from \$ 1,132 to \$ 542 (Hill, 2014). Bitcoin is traded at roughly \$ 7,000, the historic maximum being set on December 17, 2017, when the value of a Bitcoin reached approximately \$ 19,665.

Growing interest from investors looking for new financial instruments to diversify their investment portfolio as well as accepting Bitcoin as the means of payment has attracted the attention of financial authorities. The first step towards regulation in the area of cryptocurrency was represented by the legislative framework drawn up by the Belarusian authorities (Lubomir Tashev, 2018). Thus, the virtual currency could be accounted for its destination as a financial asset acquired for the purpose of maintaining the long-term or short-term income that generates income for the person holding it or as a commodity that can be sold further. Venter (2016) presented the need to develop a new legal framework in the IASB for the presentation and accounting of virtual currencies. Currently, the current company's approach to accounting for Bitcoin's assets is the following standards: IAS 7, "Cash Flow Statement", IAS 39, "Financial Instruments: Recognition and Measurement", IAS 2, "Inventories", and IAS 38, "Intangible Assets".

2.2.2. Bitcoin's evolution in the context of speculative bubbles

The speculative bubbles represent a financial cycle characterized by a price increase determined by the interest of the participants who trade the asset and generate an imbalance between the fundamental value and the value at the actual moment, giving rise to the speculative bubble. After the rising trend of growth, there is a period of decline, a drop that creates a shock on the world's biggest financial markets. Rosser (1997) classifies the term „speculative bubble” into two broad categories: rational bubbles, at which time investors know about its existence and can make a decision in this regard and irrational bubbles, when investors are driven by the market feeling, feeling not correlated to the

fundamental value of that asset. Cheung (2013) exemplifies the causes through which these financial imbalances can arise, among which are listed cases that refer to regulatory elements such as: inadequate market infrastructure in terms of information flow (Taipalus, 2012), inadequate regulation (Sornette, 2003), overestimation of some information or growth prospects (Shiller, 2000) and over-selling of that element (Vogel, 2010). The largest speculative bubbles that have remained in history were: the *Tulipmania* crisis (Holland, 1637-1638), the *Mississippi* bubble and the *South Sea Company* bubble. In the first case, investors bought and sold tulip bulbs, considered at the time a symbol, this "asset" being an element that was speculated until 1637, when the speculative bubble burst, many traders who purchased significant quantities of tulips having suffered significant losses. The other two bubbles were characterized by investment of large amounts of cash in the capital of some monopolistic companies that led to the increase in the value of that company until the public discovery that the companies were overvalued, their value being higher than the fundamental value that led to the collapse in 1720.

Cheah & Fry (2015) studied the virtual Bitcoin currency price between July 2010 and December 2012 and November 2012 to November 2013, respectively, and concluded that the Bitcoin price is overvalued, which determines the presence of a speculative bubble, more important being Cheah & Fry's (2015) discovery of the emergence of a speculative bubble at the beginning of 2013. In order to analyze the hypothesis that Bitcoin is a speculative vehicle, Baek & Elbeck (2015) used an econometric regression model in which the price fluctuation of Bitcoin was the dependent variable, while the main macroeconomic indicators as well as the spread between the maximum price and the minimum of the day of the virtual currency were the independent variables, the significant element of the regression being the maximum and minimum price of the Bitcoin, from which the study conclude that the profitability of the Bitcoin market is driven by investors, with the other indicators not having a significant influence. The most recent speculative bubble was recorded on February 2, 2018, when the DJIA index fell by 666 points, a phenomenon due to higher yields on the bond market, many investors wondering whether this increase in returns provided by bonds and wage increases can also trigger inflation. As for Bitcoin, the study can identify similar factors that could determine that the virtual

currency is in a speculative bubble: inadequate regulation, overselling, and overestimation of growth prospects. As mentioned in section 2.1.1. Bitcoin has no fundamental value, but buy-in buyers rely on the computer algorithm, considered indestructible, with a limitation in the number of virtual currencies and operating on an unregulated market.

2.3. The development of research hypothesis

For the modern investor, diversification of the investments' portfolio represents a way of reducing the risk associated with depreciation of the component assets. Bitcoin, viewed from the position of a financial instrument represents another asset used in the investment process. Also, along with the literature which has been presented above, the present paper wants to test the following hypothesis:

H1: The cryptocurrencies prices are inverse correlated with the evolution of the companies' stock prices listed on Bucharest Stock Exchange, at the time of publication of the financial statements.

3. Research methodology

The present paper proposes to study the correlation between the stock prices, for the companies which are listed on Bucharest Stock Exchange, and the cryptocurrency market price, represented by the digital currency Bitcoin, in the context in which investors present a high investment tendency for the cryptocurrencies field. Hence, the paper has an empirical character through the factors that are analyzed: rate of returns, stock prices and Bitcoin price.

3.1. The estimation of the financial information influence over the market

The influence of the financial information represents for many researchers, a starting point in terms of providing an answer about the position and performance of a particular company or about an index which is available for trading purposes. Therefore, among the most representative models for value relevance measures is the Ohlson model (1995).

Ohlson model (1995) represents a valuation model for the relevance of financial information, which is presented in relation number 1.

$$P_t = \beta_0 + \beta_1 ANCPSt + \beta_2 EPS_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

The variable presented in the model are:

P_t – the stock price at the half of the fiscal year t+1;

$ANCPSt$ – book value per share at the end of the year t;

EPS_t – earnings per share at the end of the fiscal year t;

$\beta_{0;1;2}$ – regression coefficients;

ε_t – error term, a random variable;

The value relevance is measured by using R square (R^2), where elements such as earnings per share and book value per share are measured in order to explain the changes in the stock price.

Basu (1997) has analyzed the relation between positive and negative results of a company and their stock prices. The results concluded that the persistence of the negative changes in the structure of results is more pronounced than in the case of the positive changes that occur in the structure of results. The equation is presented in relation number 2.

$$\frac{X_{it}}{P_{it-1}} = \gamma_0 + \gamma_1 DR_{it} + \gamma_2 R_{it} + \gamma_3 R_{it} * DR_{it} \quad (2)$$

The variables presented in the model are:

$\frac{X_{it}}{P_{it-1}}$ – earnings per share during the fiscal year T and the share price at the beginning of the fiscal year;

DR_{it} – dummy variable which sets out the condition of $R_{it} < 0$, whose value is 1, failing this, its value is 0;

R_{it} represents the profitability of the firm.

The same way as the Ohlson model, the value relevance is measured by using R square (R^2), in order to explain the variation of the stock prices through the earnings per share element and those two dummy variables.

3.2. Testing the influence of Bitcoin over the financial market

Bitcoin as an international financial instrument came into the attention of academic sector in 2013, at the moment when Bitcoin has exceeded the returns provided by other financial instruments such as: bonds, stocks,

options and others. The first country which reacted in this context was China, which in December 2013 decided to suspend Bitcoin transactions, which caused a drop in the price of the virtual currency of approximately 50%. The academic sector decided to analyze the international consequences that this unregulated asset could have after this violent drop at an international level.

Baek & Elbeck (2014) analyzed the cryptocurrency price between July 2010 and February 2014, by examining data regarding the main macroeconomic indexes. The equation is presented in relation no.3.

$$R_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta cpi + \beta_2 \Delta ip_t + \beta_3 \Delta rpce_t + \\ + \beta_4 \Delta sp500_t + \beta_5 \Delta TN_t + \beta_6 \Delta euro_t + \\ + \beta_7 \Delta unemployment_t + \beta_8 \Delta spread_t + \varepsilon_t \quad (3)$$

Where:

R_t represents the monthly changes in the Bitcoin price;

Δcpi represents the monthly changes of the consumer price index;

Δip_t represents the monthly changes of industrial production;

$\Delta rpce_t$ represents the monthly changes of the real personal consumption expenditures;

$\Delta sp500_t$ represents the monthly changes of Standard & Poor's 500 index;

ΔTN_t represents the monthly variation in the 10-year Treasury notes;

$\Delta euro_t$ represents the monthly changes of the euro exchange rate;

$\Delta unemployment_t$ represents the monthly changes in national average unemployment rate;

$\Delta spread_t$ represents the monthly changes in the spread between daily high and low Bitcoin prices;

In order to confirm the analyzed hypothesis, R square has been used, the result of the econometric regression presented that the monthly changes variation can be explained by the difference between daily maximum and minimum Bitcoin prices, as a significant element at an alfa risk of 0.01. Therefore, the study has concluded that Bitcoin price is not influenced by the external factors represented by macroeconomics indexes, on the contrary Bitcoin price is influenced by the participants involved in the virtual currency selling-buying process.

3.3. Population, sample and data source

The current section wants to present the total population, as well as the criteria used in the selection of the sample from the total population of BET companies. The variables used in the empirical analyze will be presented, as well as the source of data.

3.3.1. Sample data

The population studied in the present paper is represented by the companies listed on the Bucharest Stock Exchange, component companies of the national Bucharest Stock Exchange index (BET Index). From the total of 12 companies operating in different areas of activity such as: banking sector, oil sector, medical sector and so on, which constitute the BET index, a number of 6 companies has been extracted, the availability of the financial statements and stock prices being the selection criteria. The financial data which have been processed and used in the empirical analyze have been taken over from the financial statements of the companies during the period 2012-2016. The elements from the financial statements which are of interest for the study have been: Operating Result, Total Assets, Total Debts, Owner's Equity and Net Result. The elements previously mentioned have allowed calculation of the three of the most important rate of returns. The prices of Bitcoin and firms which constitute the sample, have been taken over from www.investing.com, the prices which were used in the model being the daily open prices. The data and econometric models have been processed using SPSS 20.0.

3.3.2. The econometric models used in the research

The variables used to develop the econometric models are represented, on one hand, by the companies' stock prices and the Bitcoin price, both being expressed in logarithmic scale and, on the other hand, by the return on equities, return on assets and financial leverage. The empirical models used in the present paper are represented by two multiple regression models, through which the study is going to analyze, as a first step, the influence of rate of returns on companies' stock price.

Company_Price

$$= \beta_0 + \beta_1 ROE + \beta_2 ROA \\ + \beta_3 FL + \varepsilon \quad (4)$$

where:

$$\text{Company_Price} = \ln\left(\frac{P_1 - P_0}{P_0}\right);$$

P_1 – represents the stock price on 31.12.N;

P_0 – represents the stock price on 01.01.N;

$(P_1 - P_0)$ – represents the difference between the stock price on 31.12.N and the stock price on 01.01.N;

ROE – return on equity;

ROA – return on assets;

FL – financial leverage;

$\beta_i, i = 1,3$ - represents the regression coefficients;

ε = error random variable;

The next step of the empirical approach is represented by the standardization of equation number 4 and analyzing the relation with the Bitcoin price. The equation is presented in relation number 5.

$$\begin{aligned} \text{Standard_Company} \\ = \beta_0 + \beta_1 \text{Bitcoin_Price} + \varepsilon \end{aligned} \quad (5)$$

Where:

Standard_Company - represents the standardized equation of the econometric model presented in relation number 4.

$\text{Bitcoin Price} = \ln(P_1/P_0)$

$\ln(P_1/P_0)$ – represents the logarithmic changes in the Bitcoin price;

β_i - represents the regression coefficients;

ε = residual component;

4. Results and discussions

Starting from the proposed objectives, the study aims to present the influence of return ratios and financial leverage on companies' stock prices. The standardization of the first econometric relationship to allow us to study the influence that Bitcoin's virtual currency has on the investors' investment behavior. The equations used are shown in Table no. 4, respectively relationship no 5.

4.1. Descriptive statistics

The results of the descriptive statistics are presented in Table no. 2 and indicate for the total sample (n) a number of 30 observations, where are presented the averages of the return ratios and financial leverage, calculated on the basis of the items included in the financial statements. The mean of the analyzed variables is positive, ROE presenting that companies which are included in the sample, in terms of net result and owner's equity are positive which have a positive impact over the stock price. The use of assets efficiency' value being 0,0795 is reflecting the operating income and total assets as being positive in the analyzed period. The financial leverage has the highest value comparing to other variables, because the companies present in their financial statements a value of total debts higher than owner's equity. The companies' stock price presents a positive value, which can represent that companies based on the financial statements have recorded a positive trend on the market.

Table no.1. Descriptive statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ROE	30	-0,0747	0,1850	0,0734	0,0650
ROA	30	-0,0429	0,6232	0,0795	0,1130
FL	30	0,0000	8,1200	1,5513	2,7030
Company Price	30	-0,3410	0,6180	0,0494	0,2356
Valid N	30				

Source: Own processing in SPSS 22.0

The results of the descriptive statistics are presented in **Table no. 2** and indicate for the total sample (n) a number of 30 observations, where are presented the company's stock prices and the Bitcoin averages. The mean of standardized equation of companies' stock

prices are positive, while the mean of Bitcoin price is negative. Based on these results, the difference between the positive sign of stock prices and the negative sign of Bitcoin price could present the backward correlation in the analyzed period.

Table no. 2. Descriptive statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Standard_ Company	30	-0,2045	0,3664	0,0494	0,1247
Bitcoin_Price	30	-0,0090	0,003	-0,0018	0,0046
Valid N (listwise)	30				

Source: Own processing in SPSS 22.0

4.2. Results on the impact of financial statements on the financial market

Table no. 3 presents the correlation and determination coefficients calculated on the basis of the econometric equation no. 4, where we can see the direct average intensity link between the company's stock price and the company's profitability ratios, calculated on the basis of the elements taken from the financial statements of the

company. The relation between the two types of variables demonstrates the value relevance of financial data provided by the companies, with positive and negative events being found in the stock price of the shares. By analyzing the determination coefficient (R square), we can present the fact that the shown items, on return rates basis, explains the variation of the stock price fluctuation for approximately 28%.

Table no. 3. Statistics regarding model no. 4

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,529 ^a	0,280	0,197	0,2111

a. Predictors: (Constant), FL, ROA, ROE

Source: Own processing in SPSS 22.0

The parameters estimates for the econometric model are presented in **Table no. 4**, where each parameter is explained by its relation to the market price of the listed companies. The positive sign of the parameters of the analyzed model indicate the direct link with the stock price, but significant for the analyzed model is the return on equity and return on assets, as the financial leverage has no significant influence on the model. Depending on their influence on the dependent variable, we can say that the return on equity has the greatest influence on the price, because the investors are interested, on the one hand, of the net result of the company, viewed as an indicator of performance, but also as an opportunity of increase of the own financial sources by dividends

collecting, and on the other hand the size of the own equities may influence the decision-taking process on the number of shares issued by the company. A company that has issued a large number of shares can influence the net earnings per share in a negative sense, investors being interested in a bigger gain. Tracking the moment when the company distributes dividends may be another opportunity that investors can exploit to diversify their investment portfolio by engaging in short selling operations that will allow the coverage of the stock price decrease, when dividends are distributed. The operating result, component of the return on assets, influences the stock price by measuring the efficiency of the use of financial resources in the exploitation activity.

Table no. 4. Parameters estimates for model no.4

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	-0,134	0,077		-1,731	0,095
ROE	1,443	0,692	0,398	2,084	0,047*
ROA	0,658	0,367	0,315	1,791	0,085*
FL	0,016	0,016	0,186	1,001	0,326

Dependent Variable: Company_Price

* significant at a risk of 0.05, respectively 0.1

Source: Own processing in SPSS 22.0

The correlations of the analyzed model are presented in **Table no. 5**, where we can see the significant link between the stock price and the financial ratios.

However, we can observe the positive correlations between the return on equity and the return on assets, which can explain the efficiency of the activity valued by the operating result, whose value is 0.658, explaining the increase in the net result, on the basis of which the shareholders are remunerated. Also, the financial leverage has a positive correlation with the

return on equity, which is explained through the own equities, its size being the one that determines the maximum level of debt that companies can achieve without putting their exploitation activity at risk. The literature recommends that the total debts should not exceed twice the amount of the Company's equity. The debt contracting attracts the increase of the borrowing cost, through interest, penalties and commissions, which will then be reflected in the net result of the company.

Table no. 5. The correlations between the variables included in model no.4

		Company_Price	ROE	ROA	FL
Person Correlation	Company_Price	1,000	0,415	0,399	-0,059
	ROE	0,415	1,000	0,314	-0,438
	ROA	0,399	0,314	1,000	-0,223
	FL	-0,059	-0,438	-0,223	1,000
Sig. (1-tailed)	Company_Price	0,00	0,011*	0,015*	0,379
	ROE	0,011*	0,00	0,046*	0,008*
	ROA	0,015*	0,046*	0,00	0,118
	FL	0,379	0,008*	0,118	0,00
N	Company_Price	30	30	30	30
	ROE	30	30	30	30
	ROA	30	30	30	30
	FL	30	30	30	30

* significant at a risk of 0.01, respectively 0.05

Source: Own processing in SPSS 22.0

4.3. Results on Bitcoin's influence on the standardized stock price of listed companies

Table no. 6 shows the direct link of weak intensity between the Bitcoin stock price and the stock price that includes the influence of the main rates of returns. The study presents that the exchange rate fluctuation of listed companies only influences the change of the Bitcoin in the

proportion of 5.6%. The securities quoted on the Bucharest Stock Exchange are characterized by a low level of volatility, unlike Bitcoin, which is characterized by a high level of volatility. Investors, in order to better manage their risks, are tempted to diversify their investment portfolio by adding uncorrelated or inversely correlated financial instruments that will allow them, in the event of a fall of a security, to cover the loss of other securities, which are part of the investment portfolio.

Table no. 6. Statistics regarding model no. 5

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,237 ^a	0,056	0,022	0,123

^a Predictors: (Constant), Bitcoin Price

Source: Own processing in SPSS 22.0

Table no. 7 shows the correlations between the stock price of listed companies and the Bitcoin exchange rate. On the basis of the results obtained, we can sustain that the investors, depending on the capital they hold, will be tempted, during the publication of the favorable financial statements, to invest their funds in the shares of the listed companies, otherwise they will be interested in investing the capital in Bitcoin. The investors are interested, on the one hand, in the long-term investment,

but also from earning some income from speculation on the Bitcoin currency. Hence, hiring a long-term position to buy securities and diversifying the portfolio through short-term sell-purchase operations could be key to a meaningful investment portfolio. Therefore, the result obtained in Table 7 validates the hypothesis formulated at the beginning of the study on the reverse correlation between the companies' stock price and the Bitcoin exchange rate.

Table no. 7. The correlations between the variables of model no. 5

		Company_ Standard	Bitcoin Price
Person Correlation	Company_ Standard	1,000	-0,237
	Bitcoin Price	-0,237	1,000
Sig. (1-tailed)	Company_ Standard	0.00	0,104*
	Bitcoin Price	,104*	0.00
N	Company_ Standard	30	30
	Bitcoin Price	30	30

* significant at an associated risk of 0.11

Source: Own processing in SPSS 22.0

From the above presented through **Tables no. 6** and **no. 7**, we can also add the negative sign of the coefficient β_1 , indicating the inverse relation between the two variables and the investment behavior at the time of

publishing the financial statements. The Bitcoin price is significant, so at an increase of one unit of the company's stock price, the Bitcoin price tends to depreciate by 6.41 lei.

Table no. 8. The parameters estimates for model no. 5

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	0,038	0,024		1,564	0,129
Bitcoin Price	-6,408	4,967	-0,237	-1,290	0,208*

Dependent Variable: Companies Standard

* significant at an associated risk of 0.21

Source: Own processing in SPSS 22.0

If we are looking at the obtained results, we can observe that Bitcoin could be used by investors through speculation. These quick earnings that the virtual currency registers have contributed to the increase in the number of transactions, the market value becoming higher sooner than the fundamental value. Thus, the fundamental value being 0 (Cheah et al., 2015), and the Bitcoin price being influenced by the sale-purchase transactions (Baek & Elbeck, 2014), without the presence of a legal framework, may lead to the emergence of speculative bubbles. This investor interest towards the virtual currency could be likened to the Dutch tulip crisis (Shiller, 2018). Therefore, to hedge the risk of a possible speculative bubble, investors could mitigate this risk through hedging operations, which involve investing capital in a wide range of low-risk assets (bonds, treasury bills, etc.). Scaramucci (2015) showed the impact of the 2008-2009 financial crisis on hedging funds, these registering the lowest loss on the market, with an average of 21.37%, while the S&P 500 Total Return index registered decreases of approximately 36.99%, the investment portfolio being based on the investment profile and the risk tolerance of the investor.

5. Conclusions

With the purpose of diversifying the investment portfolio, the investors are interested in finding the best solutions that can guarantee the increase of the invested capital both in the short and the long term. Cheung (2013) drew attention to the fact that the price of the Bitcoin virtual currency is overvalued, the objective of this study being to study the correlation between the stock market price

of the companies and the Bitcoin exchange rate as published in the annual financial statements. Return rates used as variables of the empirical model demonstrated the influence of financial statements on the stock market price of the companies, the direct correlation between the independent variables and the dependent variable explaining the fluctuation of the stock price.

The results of the empirical study validated the initial formulated hypothesis regarding the backward correlation between the stock price of quoted companies and the Bitcoin price. This correlation between the two instruments also highlights the emergence of speculative bubbles, which can occur due to massive investments in an asset whose underlying value is lower than the traded price. Basu (1997) concluded that negative events have an impact of two to six times greater than positive events on the stock market price of the companies, the investor being interested in the financial instruments offering the highest returns.

Thus, negative market news influences investment behavior, which leads to a high interest of investors when negative news is published. The limits of this study were represented by the relatively low sample of only 6 listed companies that were selected based on the availability of annual financial statements and daily stock prices. Baek & Elbeck (2014) concluded that the investors directly influence the price of the virtual currency through sale-purchase operations, the fundamental value of the Bitcoin being zero (Cheah et al., 2015), the study propose in future to investigate through time series, the price of the Bitcoin cryptocurrency, in order to determine the existence or the absence of speculative bubbles.

REFERENCES

1. Alstyne, M.V. (2014). Economic and Business Dimensions Why Bitcoin Has Value, *Communication of the ACM*, vol. 57, no. 5, pp 30-32
2. Barth, M. E., Beaver, W. H., Landsman W. R. (2001), The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, Issue 1-3, 77-104
3. Barth, M. Li, K. McClure, C. (2017). Evolution in Value Relevance of Accounting Information, *Stanford University Graduate School of Business Research Paper*, No. 17-24
4. Baek, C., Elbeck, M. (2014). Bitcoins as an investment or speculative vehicle? A first look, *Applied Economics Letters*, vol. 22, no.1. pp. 30-34
5. Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings, *Journal of Accounting and Economics*, 24, pp. 3-37
6. Chohan, U. (2017). Cryptocurrencies: A Brief Thematic Review, *Notes on the 21th Century*, pp. 1-8
7. Filip, A. Raffournier, B. (2010). The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania, *The International Journal of Accounting*, 45, pp 77-103
8. Fry, J. & Cheah, E. (2015). Speculative bubbles in Bitcoin markets? An empirical investigation into the fundamental value of Bitcoin, *Economics Letters*, 130, pp 32-36
9. Gunji, H. (2016). Are Bitcoin Prices Rational Bubbles, *The Empirical Economics Letter*, vol. 15, no.9, pp. 819-824
10. IASB (2015). Financial Reporting Standards for the World Economy. 1st ed. London: IFRS Foundation.
11. Jaba, E., Robu., I. B., Istrate, C., Balan, C. B., Roman, M., (2016). Statistical assessment of the value relevance of financial information reported by Romanian listed companies, *Romanian Journal of Economic Forecasting* – XIX, vol. 2, pp 27-42
12. Jianu, I., Ileanu, B., Nedelcu, M., Herteliu, C., (2018). The value relevance of financial reporting in Romania, *Economic computation and economic cybernetics studies and research*, vol. 4, no.48, pp. 167-182
13. Kraftt, P., Penna, N., Pentland, A., (2018). An experimental study of Cryptocurrency Market Dynamics, *CHI 2018*
14. Kaizoji, T. (2000). Speculative bubbles and crashes in stock markets: an interacting-agent model of speculative activity, *Psychica A* 287, pp. 493-506
15. Malhora, A. Maloo, M. (2014) „Bitcoin – Is it a Bubble? Evidence from unit root tests”
16. Robu, I.B., Toma, C. (2015). The use of accounting conservatism in order to reflect the true and the fair view of financial statements in the case of Romanian listed companies, *Global Journal on Humanites & Social Sciences*, 02, pp. 99-109
17. Rosser, B. (1997). Speculations on Nonlinear Speculative Bubbles, *Nonlinear Dynamics, Psychology and Life Sciences*, vol. 1, no.4, pp. 275-300
18. Scaramucci, A. (2015). The Little Book of Hedge Funds, Ed. SkyBridge Capital
19. Tashev, L., (2018). Crypto Business is now legal in Belarus, accessed at: <https://news.bitcoin.com/belarus-adopts-crypto-accounting-standard>.
20. Toma, E. (2018). Contabilitate financiară, Ed. Tipomoldova, Iași, Romania
21. Venter, H. (2016). Digital currency – A case for standard setting activity, *ASAF meeting*, no.5, pp. 1-24
22. Wang, J. (2014). A simple macroeconomic model of bitcoin, *Bitquant Research Laboratories*, pp. 1-3

Analysis of the Relationship between Accounting and Sustainable Development. The Role of Accounting and Accounting Profession on Sustainable Development

Elena NECHITA,
PhD, Assistant Professor,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: elena.nechita@cig.ase.ro

Abstract

Since the publication of the Brundtland Report (WCED, 1987), the literature in the field of accounting engaged in covering the need for research on sustainable development through several approaches. The paper aims to present the current context of sustainable development worldwide, as well as to conduct a qualitative analysis of the efforts made by standard-setting bodies, representatives of accounting profession and professionals in the field, based on the public reports prepared and the studies conducted by the latter on sustainable development, with the purpose of emphasizing the influence of accounting and accounting profession on sustainable development. This research paper contributes to enriching literature in the field of accounting for sustainable development, by highlighting the important role of accounting, as well as the initiatives undertaken by stakeholders in this area to meet the 2030 Agenda for a better world (UN, 2015).

Keywords: sustainable development, accounting, Sustainable Development Goals (SDG), accounting profession, non-financial reporting

JEL Classification: M40, M41, Q56

To cite this article:

Nechita, E. (2019), Analysis of the Relationship between Accounting and Sustainable Development. The Role of Accounting and Accounting Profession on Sustainable Development, *Audit Finanțier*, vol. XVII, no. 3(155)/2019, pp. 520-536, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/155/XXX

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2019/155/XXX>
Received: 10.07.2019
Revised: 19.07.2019
Accepted: 26.07.2019

Introduction

Sustainable development implies the need to make changes to accounting with the aim of meeting users' needs for financial-accounting information (Dumitran et al., 2009). Although the concept of sustainable development is becoming more and more widespread in the accounting and management literature, there is a need to clarify what this concept refers to in the different contexts in which it is used (Godemann et al., 2014). Particularly, researchers are concerned about the fact that sustainable development could remain only a matter of interest for empirical research in the field of accounting and finance, rather than a distinct and coherent research area. This concern comes as a consequence of the fact that, apart from the repeated presentation of the definition given in the Brundtland Report (WCED, 1987), many of the studies neglect the complexity of the issues that sustainable development implies (Bebbington and Thompson, 2013, cited by Bebbington and Unerman, 2018).

The 17 sustainable development goals proposed by UN (SDG) aim to promote activities and actions in areas of critical importance to humanity and the planet (UN, 2015; Bebbington and Unerman, 2018). Representatives of the accounting profession are among those who have enthusiastically embraced the SDGs, understanding the role played by accountants and accounting in meeting these goals. Although in the academic environment, research based on the subject of SDGs is developing more and more in various disciplines, particularly in business and management, examining the implications and the potential of SDGs is at an early stage from the perspective of accounting literature (Bebbington and Unerman, 2018).

The study conducted by PricewaterhouseCoopers (PwC) in 2015 on the basis of a questionnaire applied between June and July 2015, which received responses from 986 companies and 2,015 stakeholders, shows a high level of awareness of SDGs in the business community, and highlights the opportunity to turn this awareness into actions aimed to achieving these goals. For the same PwC research, Peter Bakker, president and CEO of the World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), states that the UN post-2015 agenda consists in a historical opportunity for companies to engage in exerting a strong and positive influence on society. Moreover, top businesses can generate a major

input in achieving SDGs through innovation, investment, a significant customer base and global workforce. SDGs instead can enhance business opportunities for success by improving the business environment and providing inspiration and guidance (PwC, 2015).

The field of sustainable development offers unlimited research opportunities that have not yet been exploited and which require the exploration of various academic disciplines. Accounting practices and accounting professionals are on the edge of many of the above, hence raising the issue of an analysis of their role and impact (Bebbington et al., 2017).

At the same time, studies indicate that literature is limited in terms of results based on empirical studies proving the existence of a direct causal link between accounting and economic development (Venter et al., 2018; Bebbington and Unerman, 2018). Furthermore, the International Federation of Accountants (IFAC) highlights the contribution of accounting and accounting profession in meeting at least 8 of the 17 UN goals (including quality education, gender equality, working conditions and economic growth, industry, innovation and infrastructure, responsible consumption of resources etc.). The objective of our research consists in addressing the need to determine to what extent accounting influences the current trend characterized by concerted efforts made at an international level to ensure economic sustainability. To this respect, the paper aims to present the current context of sustainable development worldwide, as well as to conduct a qualitative analysis of the efforts made by standard-setting bodies, representatives of accounting profession and professionals in the field, based on the public reports prepared and the studies conducted by the latter on sustainable development.

The paper further highlights the current international context regarding sustainable development (definition of the concept, main stages of development and presentation of goals for sustainable development, progress of the regulatory process for sustainability reporting and the role of capital markets in the field of sustainability), qualitative analysis on the contribution of accounting and accounting profession to sustainable development with an emphasis on the influence of accounting regulatory bodies on sustainability, as well as the role of accounting as a tool for assessing sustainability, ending with research findings.

1. The current international background of sustainable development

1.1. Defining the concept of sustainable development

The current international background is characterized by the focus on sustainable development, manifested through the joint efforts of the world organizations and institutions working towards global sustainability. In this regard, an important first step that is to be mentioned consists in the release of the World Commission on Environment and Development (WCED) report, titled "Our Common Future" and also known as the Brundtland Report, which defines the concept of sustainable development and draws the guidelines for the actions aimed to improve living conditions worldwide. Sustainable development represents the type of development that meets present needs without compromising the ability of future generations to meet their own needs. According to WCED, this concept is based on two key elements: the idea of necessity, with particular reference to the basic needs of the poor populations, which benefit from priority attention, as well as the idea of limitation, imposed by the state of technology and social organization, closely linked to environment's capacity to meet present and future needs (WCED, 1987).

Essentially, sustainable development is a process of change through which resource exploitation, investment direction, technological development orientation, and institutional changes are in harmony and lead to the enhancement of the potential to meet present and future human needs and aspirations. In this respect, the international economy plays an important role, and major changes are needed at the level of international economic relations in order to ensure sustainability. At the same time, WCED mentions two conditions that must be met in order to consider international economic exchanges beneficial for all parties involved. A first condition is to ensure the sustainability of the ecosystems on which the global economy depends, and the second condition is to ensure fair exchanges between economic partners.

Regarding the concept of sustainable development from an accounting perspective, in 1989 the World Bank (WB)

draws attention to the need to develop a complex system of national accounts (System of National Accounts – SNA), in order to capture and highlight the impact of environmental and natural resources on income and asset variation. The main argument for the development of such a system is determined by the fact that Gross Domestic Product (GDP) does not adequately assess actual sustainable incomes, due to two shortcomings it implies. The two deficiencies relate to the treatment of environmental protection costs and the consumption of natural resources, not included in the calculation of GDP (WB, 1989). In this context, the concept of environmental accounting is being developed, a conceptual framework of environmental accounts being drawn up and proposed with the aim to be included in the system of national accounts for the reliable and accurate assessment of the influence of natural resources on sustainable incomes.

In order to meet the above-mentioned needs to achieve a real indicator of social welfare beyond GDP, the United Nations (UN) proposes an evaluation method based on the Inclusive Wealth Index (IWI), which involves the inclusion of three capital categories: productive, human and natural (United Nations Inclusive Wealth Report, 2018). The UN also develops a set of 17 Sustainable Development Goals (SDGs) to address current global challenges such as poverty, inequality, climate change, environmental degradation, prosperity, peace and justice, with deadline by 2030.

An alternative to IWI and GDP is represented by the Inclusive Development Index (IDI), developed by the World Economic Forum (WEF), which includes in the form of key performance indicators the main criteria based on which economic progress is assessed (WEF, 2018).

Although the various wealth assessment models (IDI, IWI etc.) have been examined comparatively from the perspective of their inherent advantages and limitations, no empirical research reflecting the impact of these models has been conducted so far (Engelbrecht, 2016). Engelbrecht (2016) presents the results of a comparative analysis between OECD countries and non-OECD countries, highlighting that alternatives for estimating wealth for the first category are complementary, but for countries outside the OECD, data are less relevant. Thus, such results must be interpreted with caution, since no method is an absolute measure of economic sustainability, but a combination of

different indices may lead to a method for an exhaustive evaluation of sustainable development.

1.2. The main stages of the Sustainable Development Goals (SDGs) development

The development of sustainable development goals was based on the involvement, for several decades, of participating countries and the United Nations (UN), including the UN Department of Economic and Social Affairs.

Since the United Nations Conference on the Human Environment held in Stockholm in 1972, the spread of governance for sustainable development has increased significantly at local, national, regional and international levels. The need to integrate economic development, natural resource management, security and social equity was first formulated in the Brundtland Report of 1987 (Our Common Future) and constituted the key decision-making role of the UN Conference on Environment and Development (UNCED), organized in 1992 and also known as the Earth Summit or the Rio Summit. At this event, more than 178 countries have adopted Agenda 21, a detailed action plan aimed to create a global partnership for sustainable development with the role of improving living standards and protecting the environment. In 1993, the UN General Assembly established the Commission on Sustainable Development (CSD), representing a high-level political body charged with monitoring and promoting the implementation of the Rio Summit results, including Agenda 21.

In 2002, at the World Summit on Sustainable Development, the three dimensions of sustainable development were exposed for dissemination by including them in development policies for all levels through the adoption of the Johannesburg Plan of Implementation (JPOI). Therefore, the commitment of the global community to eradicating poverty and assuring environmental protection has been reaffirmed, focusing especially on multilateral partnerships.

Following the Rio+20 Conference held in 2012, the international community has decided to set up a High-Level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) to replace the Commission on Sustainable Development. At the same time, the member countries have agreed to start a process of

developing a set of Sustainable Development Goals (SDGs), to be established based on the Millennium Development Goals (MDGs). SDGs have replaced the MDGs in the Millennium Declaration adopted by the UN in September 2000. UN member states, including Romania, reunited in 2000 around a commitment to reduce global poverty and save millions of lives. During the period 2000-2015, the Millennium Declaration consisted in the only global agenda for development subjected to high-level agreement, and which included the following precise targets:

- Reduce extreme poverty and hunger;
- Ensure universal access to primary education;
- Promote gender equality and women empowerment;
- Reduce infant mortality;
- Improve maternal health;
- Mitigate HIV/AIDS, malaria and other diseases;
- Ensure environmental sustainability;
- Create a global partnership for development.

The process leading to the development of the post-2015 agenda for sustainability was controlled by the involved Member States with the participation of major interest groups, as well as other civil society stakeholders. On September 25, 2015, the UN General Assembly formally adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development together with the set of 17 sustainable development goals and 169 associated objectives (UN, 2015).

At present, the High-Level Political Forum (HLPF), which is organized annually, serves as the central platform of the UN for tracking results and reviewing the 17 SDGs. Furthermore, the Division for Sustainable Development Goals (DSDG) of the United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA) provides substantial support in consolidating the capacity to achieve the SDGs. At the same time, DSDG plays a key role in assessing the global implementation of the UN 2030 Agenda. In this respect, the need for a firm commitment of all stakeholders to implement global targets is being highlighted, and DSDG aims to facilitate such commitment.

Figure no. 1 schematically illustrates the stages of the sustainable development goals implementation.

Figure no. 1. Stages of the development and implementation of sustainable development goals

Source: Author processing based on the SDG Knowledge Platform (2019)

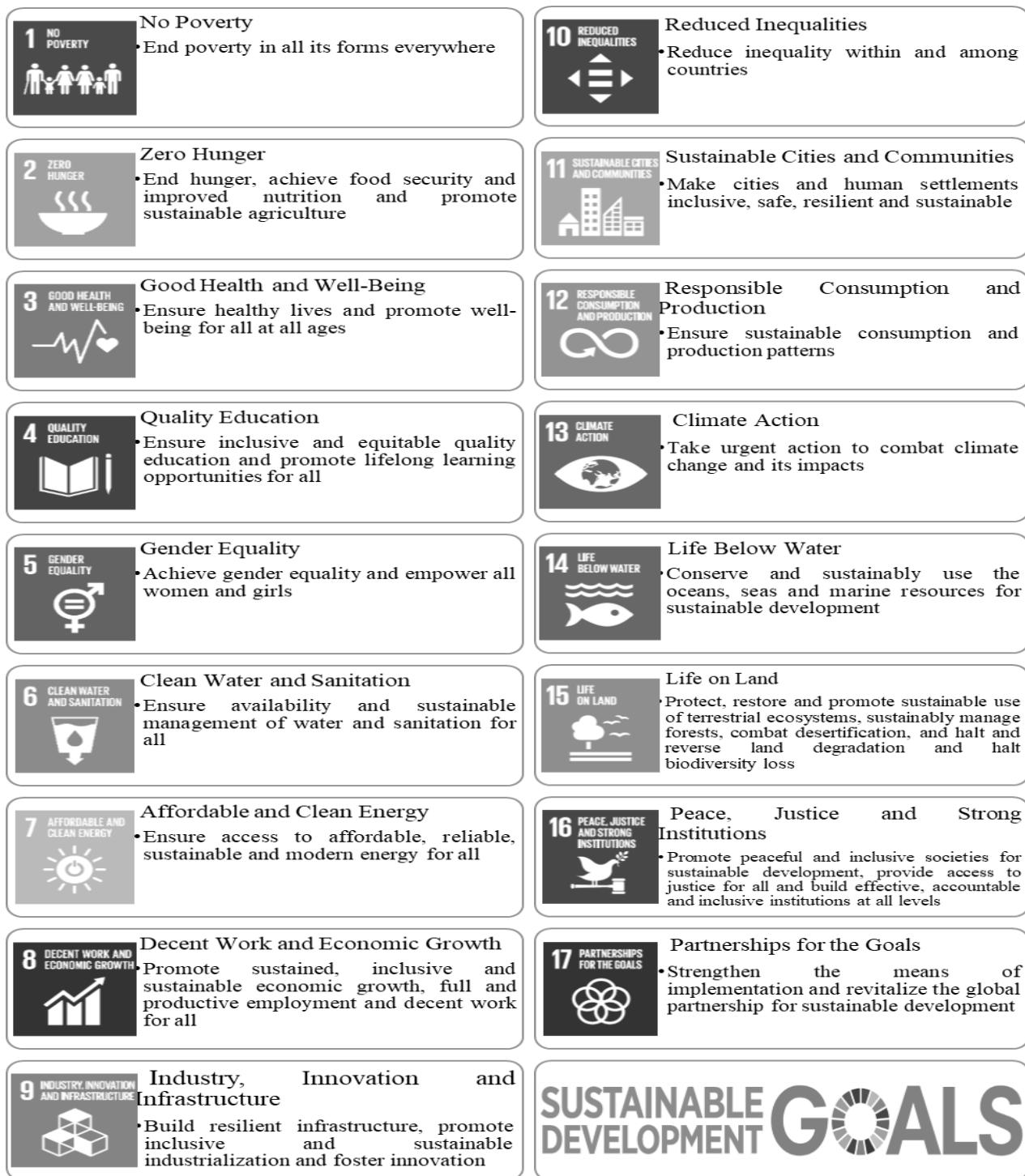
1.3. Presenting the Sustainable Development Goals (SDGs)

The 2030 Agenda for Sustainable Development (UN, 2015) adopted by all UN member states in 2015 is a global action program in the field of universal development and promotes the balance between the three dimensions of sustainable development -

economic, social, and environmental. The proposed actions are equally aimed at both developed and developing countries.

At the heart of the 2030 Agenda the 17 sustainable development goals are found, which are disclosed in **Figure no. 2** and which outline ambitious action steps for the next 15 years aimed to eradicate extreme poverty, combat inequalities and injustice and protect the planet by 2030.

Figure no. 2. Sustainable Development Goals (SDGs)

Source: Author processing based on the SDG Knowledge Platform (2019)

According to the PwC study (2018), SDGs can be a driving force in helping organizations to identify significant risks and opportunities, to build business models adaptable to unfavorable conditions, and implement effective strategies for economic growth, but all these goals will only happen if each part of the organization contributes to their achievement.

At present, many key global bodies such as regulatory bodies, organizations and industry representatives are working together to create a consistent set of indicators that are necessary to entities for assessing performance in

achieving the SDGs. Such a set of performance indicators would be a key step, especially if the indicators could be expressed in monetary terms, allowing for comparability and a better understanding of the contribution of enterprises to the achievement of SDGs. Also, current international trends highlight an increase in the credibility of reporting through obtaining third-party external assurance. WBCSD and PwC (2018) emphasize the distinction between the different levels of assurance, the main delimitation being made between reasonable assurance and limited assurance, as shown in Table no. 1.

Table no. 1. Comparison of reporting levels

Reasonable assurance	Limited assurance
Specific to the audit of financial statements.	Assurance level lower than that provided by the audit - procedures usually involve investigation and analysis.
Provides an opinion on the extent to which financial statements disclose a true and fair view, in all relevant aspects, in accordance with the applicable regulations.	Provides an affirmation of the fact that no significant evidence has been identified indicating that the information submitted is not prepared in accordance with the applicable regulatory framework.

Source: Author processing based on WBCSD and PwC (2018)

Investors requesting non-financial reporting prefer the level of assurance provided to be reasonable, underlining the increasing importance of non-financial reporting in the decision-making process (WBCSD and PwC, 2018). However, the most frequently encountered level of assurance provided for non-financial reporting is the limited assurance. The research results showed that out of a total of 158 sustainability reports, 60% had a limited level of assurance, 13% presented a mixture of the two levels of assurance, 6% provided a reasonable level of assurance, and for 22% of the reports that were subject of the research companies did not request any assurance from an external supplier (WBCSD, 2018).

The main directions of the action plan for the use of SDGs for the development of sustainable business, according to PwC (2018), consist of the following:

- each structure within an organization plays a role in the process of achieving the SDGs - it is not just a matter of CSR;
- leadership involvement is a key aspect – parties occupying key positions in the company must show an active interest in the implementation process;

- establishing meaningful performance indicators to apply the action steps and to report the progress;
- targeting the same level of quality for both financial and non-financial reporting.

As part of the monitoring and review mechanisms, the 2030 Agenda for sustainable development "encourages Member States to conduct regular and inclusive reviews of progress at the national and subnational levels which are country led and country driven" (UN, 2015, par. 79, p. 38). These national reports are expected to serve as the basis for the periodic reviews of the High Level Policy Forum for Sustainable Development (HLPF). At the same time, periodic reviews "will be voluntary, while encouraging reporting, and include developed and developing countries as well as relevant United Nations entities and other stakeholders, including civil society and the private sector" (UN, 2015, par. 84, p. 38).

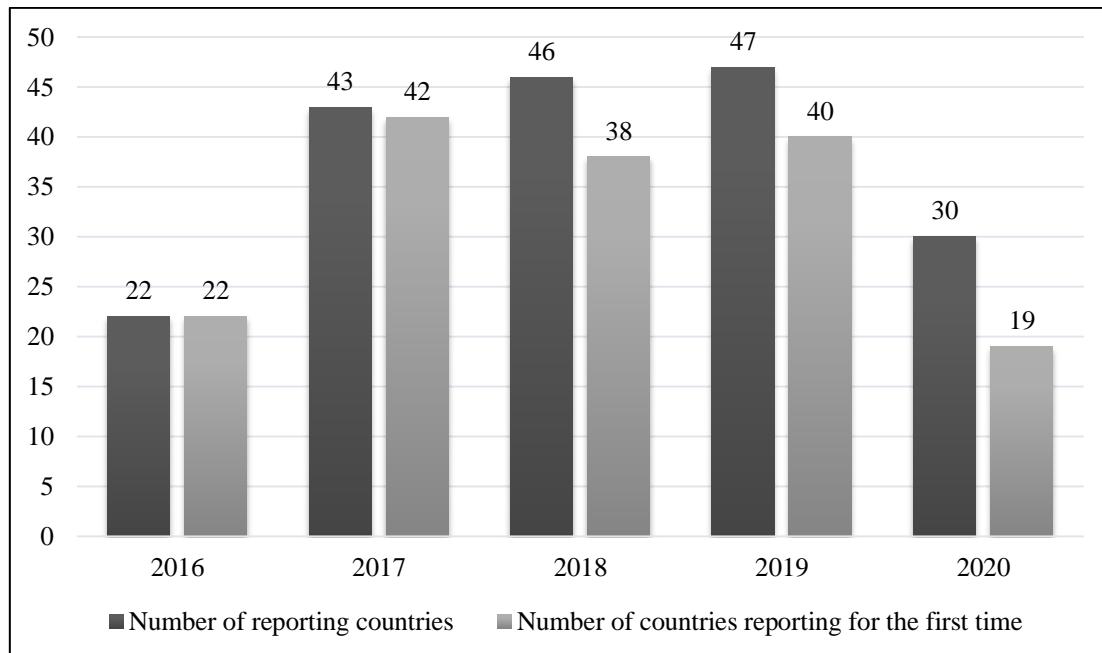
Voluntary National Reviews (VNR) are aimed at facilitating the exchange of experiences, including successes, challenges and lessons learned, in order to accelerate the implementation of 2030 Agenda. The VNR also seek to strengthen government

policies and institutions, as well as mobilize support and partnerships with stakeholders to implement sustainable development goals.

According to the database of voluntary national reports available on the Sustainable Development Knowledge Platform of the UN, 161 UN member states that joined the Sustainable Development Goals initiative of the 2030 Agenda volunteered to provide national reports on the state of the SDGs' achievement, out of which 26 states are reporting for the second time, and 1 country for the third time.

Regarding the annual progress of the number of countries that voluntarily reported the stage of achievement of SDGs, the chart presented in *Figure no. 3* highlights an increase in the number of reporting countries over the period 2016-2019, with a significant decrease in 2020, when the number will drop to 30, of which 19 will be reporting for the first time. Romania is also among the members that chose to provide information on the state of the SDGs' implementation, the first and only reporting year to date being 2018. However, Romania is also not in the list of countries that will present such a report in 2020.

Figure no. 3. The annual evolution of the number of countries that voluntarily reported the stage of achieving SDGs

Source: Own projection

1.4. The evolution of the regulatory process of reporting in the area of sustainability

The Financial Times (2019) signals that there are at least 230 initiatives on corporate sustainability standards in over 80 sectors of activity. According to Albu *et al.* (2013), the most commonly used sustainability reporting frameworks are the Global Reporting Initiative (GRI) and the United Nations Global Compact (UNGC), GRI being used mainly by multinational companies and UNGC by

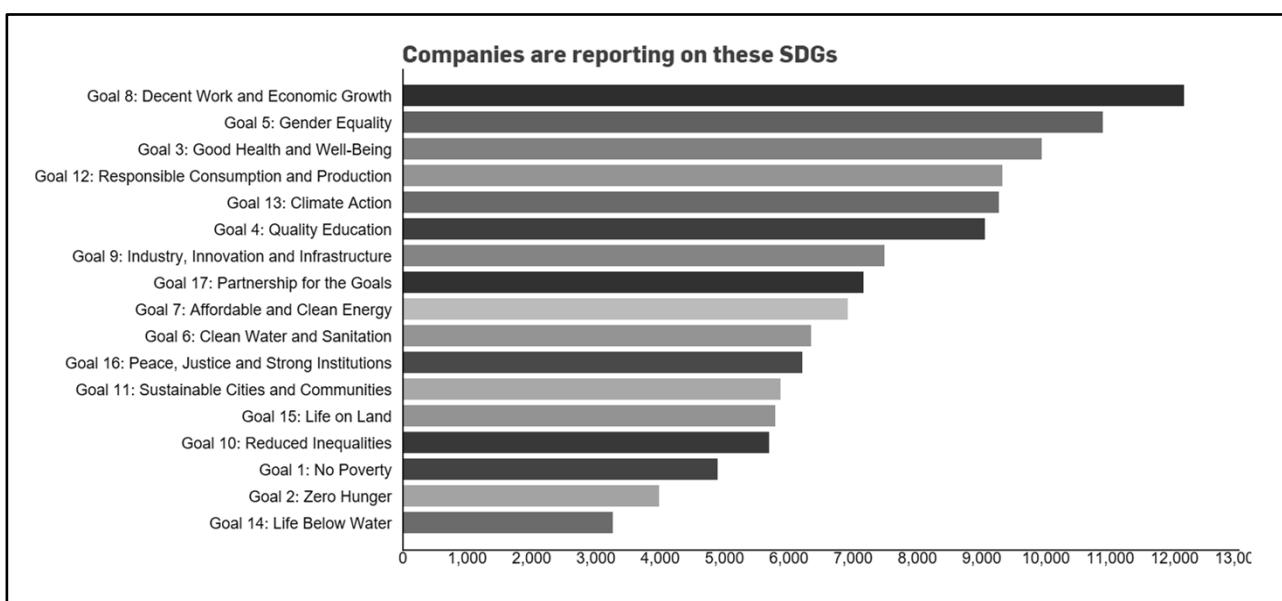
small and medium-sized enterprises in view of the fact that the latter is characterized by a more simplistic approach (Albu *et al.*, 2013, according to Wensen *et al.*, 2011). However, the same study indicates that many entities do not use a set of standards or develop their own reporting framework based on existing standards.

At international level, the set of GRI standards for sustainable development are issued Global Sustainability Standards Board (GSSB), within the Global Reporting

Initiative (GRI). The Global Reporting Initiative was set up in 1997 with the aim of developing a conceptual framework for environmental reporting, thus creating an evaluation mechanism to ensure that companies apply the principles of responsible environmental conduct. In October 2016, GRI launches the first set of globally accepted standards for sustainability reporting - GRI Sustainability Reporting Standards, developed by the GSSB - the board that is solely responsible for the development of these standards, being set up as an independent entity under GRI auspices and composed of 15 members with expertise in different areas and multilateral perspectives on sustainability reporting. GRI standards offer companies the opportunity to report for public interest their economic, social and environmental impact, highlighting their contribution to sustainable development. At the same time, GRI standards are a reliable reference for standard-setting bodies and regulatory bodies, with a modular structure that facilitates frequent updating in order to ensure relevancy. From an international perspective, GRI standards are currently mentioned and recommended in the policies of 48 capital markets across 40 countries and regions. In this respect, GRI is collaborating with stock exchanges, providing them with support in the development and implementation of sustainability reporting policies.

The alternative to GRI standards is the United Nations Global Compact (UNGC), which establishes a set of 10 principles to be applied by companies alongside this initiative with the objective of meeting basic responsibilities towards people and the planet. Companies applying UNGC regulations have the obligation to report an annual Communication on Progress (CoP) that highlights how the ten principles have been integrated into the strategy and operational activity of the entity, as well as the efforts made by them in the direction of social and environmental priorities. At present, 13,602 companies from over 160 countries (including 20 Romanian companies) report according to UNGC, as the organization provides an interactive online platform for consulting information about the participants (country, type / size, industry, current status of reporting etc.), as well as information on the SDGs reported within the CoPs. The chart presented in *Figure no. 4* was generated on this platform and highlights the number of companies that are reporting activities to achieve the SDGs under UNGC principles. In the top three goals of the reporting companies we can find Goal 8 - Decent Work and Economic Growth with 12,154 companies, Goal 5 - Gender Equality with 10,894 companies and Goal 3 – Good Health and Well-Being, respectively, with 9,940 companies.

Figure 4. Number of companies reporting activities carried out to achieve SDGs

Source: UNGC (2019): <https://www.unglobalcompact.org/interactive/sdgs/global>

Similar to the international accounting convergence process, when the International Accounting Standards Board (IASB) and the American Financial Accounting Standards Board (FASB) signed the Norwalk agreement (Memorandum of Understanding- MoU), a MoU was signed in 2010 by GRI and UNGC at the third edition of the Global Conference on Sustainability and Transparency that gathered 1,200 participants from 77 countries. According to the agreement, GRI centrally integrates the 10 principles of UNGC into the next reviewed version of the GRI Sustainability Reporting Guidelines, and UNGC adopts the GRI Guidelines as the reporting framework used by companies to develop communications on progress (CoPs).

In view of the rules applicable to the Member States of the European Union, Directive 2014/95/EU amending Directive 2013/34/EU as regards the presentation of non-financial and diversity information by certain enterprises and large groups states, mentions that "the European Parliament acknowledged the importance of businesses divulging information on sustainability such as social and environmental factors, with a view to identifying sustainability risks and increasing investor and consumer trust" (EU, 2014, par. (3), p. 1). Moreover, European regulations recommend the reporting frameworks companies can choose from in order to disclose non-financial information, which include "national frameworks, Union-based frameworks such as the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), or international frameworks such as the United Nations (UN) Global Compact, the Guiding Principles on Business and Human Rights implementing the UN 'Protect, Respect and Remedy' Framework, the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Guidelines for Multinational Enterprises, the International Organisation for Standardisation's ISO 26000, the International Labour Organisation's Tripartite Declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy, the Global

Reporting Initiative, or other recognized international frameworks" (EU, 2014, par. (9), p. 2).

Albu *et al.* (2013) investigates the issues of plurality and convergence of sustainability reporting standards, pointing out that regulations in this field are characterized by the existence of different reporting frameworks, resulting in a diversity of reporting practices and, consequently, a low level of comparability. However, by analogy with the convergence of financial reporting standards, a single set of rules for sustainability reporting does not guarantee the improvement of reporting practices and the comparability of the reported non-financial information.

1.5. Role and involvement of capital markets in sustainable development

According to GRI, capital market regulators play a key role in fostering good corporate governance and transparency, requiring listed companies to meet sustainability reporting regulations. Both companies and investors need greater awareness and better guidance on how to use sustainability reporting frameworks effectively. Since GRI standards are the common language for reporting on sustainable development, 40 countries and regions refer to GRI standards in their listing requirements or reporting guidelines.

In 2009, the UN is launching the Sustainable Stock Exchanges Initiative (SSE), which invites partner stock exchanges around the world to join the initiative by signing a public voluntary agreement. SSE focuses on three interdependent pillars of activity: research, consolidation of the agreement and technical assistance, performing its activity in the field of collaboration and partnership to achieve a significant level of impact. SSE aims at including representatives of all stakeholders in the capital markets in all its business flows and benefits from a network of stock exchanges, capital market regulators,

investors, companies and other experts who periodically communicate with the SSE.

Like many UN initiatives, the activity of SSE also takes into account the sustainable development goals (SDGs). Among them, SSE focuses on four SDGs of significant value for the stock exchanges, while contributing to a fifth goal, SDG 17 Partnership for goals, as an adjacent topic. Therefore, SSE organizes its activity around

the following key topics: SDG 5 Gender equality, SDG 8 Decent work and economic growth, SDG 12 Responsible consumption and production and SDG 13 Climate action.

The Sustainable Stock Exchanges Initiative regroups a number of 90 partner stock exchanges, including the Bucharest Stock Exchange, with a total of 51,073 listed companies, thus being characterized by a significant level of international coverage, as showed by

Figure no. 5.

Figure no. 5. SSE coverage on an international level through partner stock exchanges

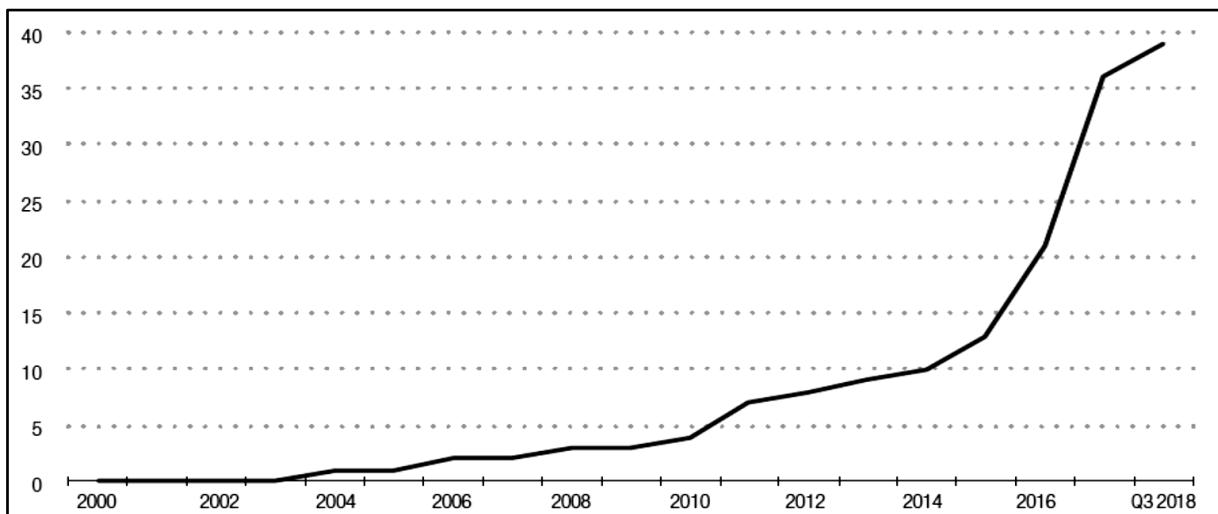

Source: SSE (2019), <https://sseinitiative.org/sse-partner-exchanges/list-of-partner-exchanges/>

According to the SSE progress report for 2018 (SSE, 2018), capital markets play an important role in helping companies find a balance between sustainability reporting and management requirements. At the end of

Q3, 2018, the number of stock exchanges providing written guidance for sustainable development reporting reached 39, compared to only 13 in 2015 (see *Figure no. 6*).

Figure no. 6. Evolution of the number of stock exchanges providing written guidance on sustainability reporting

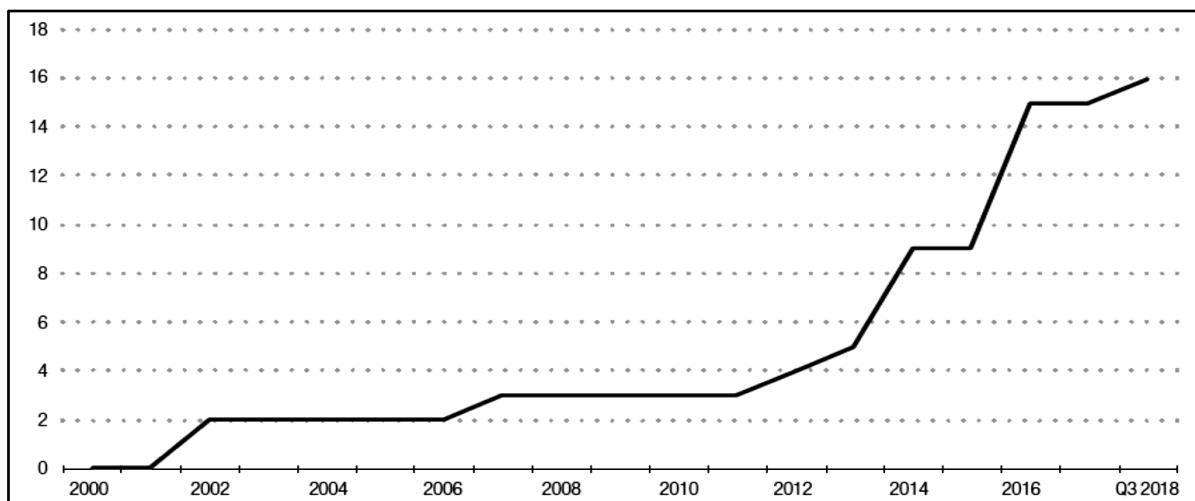

Source: SSE (2018), p. 16

Also, according to the same report, at the end of Q3, 2018 a number of 16 capital markets on 4 continents mandatory require listed companies to submit reports on sustainability (8 in Asia, 3 in Africa, 3 in South America and 2 in Europe). **Figure no.7** highlights the evolution of

the number of capital markets with mandatory reporting requirements in the field of sustainable development since 2002, when Euronext France and the Johannesburg Stock Exchange have adopted this practice.

Figure 7. Evolution of the number of stock exchanges with mandatory reporting requirements in the field of sustainable development

Source: SSE (2018), p. 17

2. Qualitative analysis on the role of accounting and accounting profession on sustainable development

Since the publication of the Brundtland Report (WCED, 1987), the literature in the field of accounting has attempted to cover the need for research on sustainable development through several directions, outlining the following perspectives (Bebbington and Unerman, 2018):

- reviewing the history, possible meanings, implications and expansion of sustainable development;
- the identification of techniques and accounting practices that are or could be used to support sustainable development;
- considering particular aspects of the sustainable development agenda in close connection with accounting;
- exploring the ontological, epistemological and methodological ramifications of the concept of sustainable development.

2.1. Research methodology

In order to determine the contribution of accounting and accounting profession to sustainable development and the achievement of SDGs, a methodological approach based on the qualitative analysis of the efforts made by standard setters, accountants and accounting professionals was applied as follows, based on public reports drawn up and studies conducted on the same topic.

2.2. The influence of accounting regulatory bodies on sustainability

Hans Hoogervorst, the president of IASB, in his speech at the Climate-Related Financial Reporting Conference, held at Cambridge University, United Kingdom on April 2, 2019, mentions two major directions of sustainability initiatives. A primary direction is corporate social responsibility reporting (CSR), focused on promoting behavioural change, asking companies to provide information on their contribution to a "better world" by engaging them in environmental sustainability activities.

This direction is oriented towards the common good and considers society to be the general public of this type of reporting. However, there is also a sustainability reporting perspective that is gaining importance, which focuses more on the impact of sustainability issues on the company itself, rather than on the public good. This bottom line aims to provide investors information on how sustainability issues could impact the company's future financial performance.

Regarding the role played by the IASB and the link between sustainability reporting and financial reporting, Hans Hoogervorst states: "I do not think the IASB is equipped to enter the field of sustainability reporting directly. Setting sustainability reporting standards requires expertise that we simply do not have. Moreover, there are already more than enough standard-setters active in this field" (Hoogervorst, 2019). Although classical financial reporting remains the cornerstone of the IASB, the body recognizes its limitations, particularly as financial statements reveal a small amount of forward-looking information on emerging sustainability issues. In this context, the IASB meets the needs of investors by publishing in 2010 the Management Commentary Practice Statement, an optional guide that includes a set of good practices and guidance on how to draft the first component of the annual financial reports. This good practice guide to preparing management reports has the role of supporting management in providing an extensive picture of the financial statements.

In 2011, the Sustainability Accounting Standards Board (SASB) is being set up to develop and disseminate sustainability accounting standards, the application of which enables companies across the world to identify, manage and provide investors with sustainability information significant from a financial perspective. Thus, the SASB has developed a complete set of 77 industry-specific standards, published in November 2018, identifying and providing the minimum set of specific sustainability elements with increased materiality from the financial point of view, as well as accounting metrics that are to be used in assessing these elements and to be computed by entities operating in a particular industry. At the same time, SASB provides a database of reports submitted by more than 4,000 companies applying SASB standards.

It is important to note that with regard to the analysis of the influence exerted on sustainability reporting by

accounting standard setters and the accounting profession, their representation in the SASB councils is significant. Thus, out of the total of 19 members of the SASB Foundation's Board of Directors - responsible for financing, supervision, management and appointment of SASB members - 2 members (including the Vice President of the Board) are Deloitte partners, 1 member is PwC partner, and one member was president of the FASB in 2002-2010, a member of the IASB and PwC partner. At the same time, the current SASB president holds a PhD in Accounting, being also an accountant professor, as well as a FASB fellow researcher. Another member of the SASB, out of a total of 9, is an Ernst&Young partner.

SASB's use of accounting techniques to build sustainability performance indicators signals the role of accounting as a tool for measuring and quantifying sustainable development and achieving the SDGs.

2.3. The role of accounting and the accounting profession in terms of sustainable development

Following the formal adoption of the SDGs at the UN summit in 2015 and their entry into force as of January 2016, the International Federation of Accountants (IFAC) identified 8 goals to which the accountancy profession and professionals working in this field can bring a significant contribution in the context of the new global sustainable development agenda. IFAC's first step towards discovering the role of the accounting profession in achieving the SDGs was to organize working sessions at two meetings held in 2016, in order to discuss how the international accounting profession can contribute to the success of SDGs and what is the significance of SDGs for professional accountants, especially those involved in helping companies

understand their contribution to the global sustainable development agenda (IFAC, 2016).

Following the meetings and discussions, IFAC's 2030 Agenda is published, outlining the debates that have taken place, the resulting agreement, the issues under clarification, and the path to be followed by all professionals concerned to promote commitment to the SDGs for the benefit of the society and the sustainability of their own companies. In the same IFAC report, Charles Tilley, president of IFAC Professional Accountants in Business Committee, states that IFAC and its member organizations, with about 3 million accountants around the world, must consider their mission, strategies and plans in the context of SDGs. As members of the profession "we need to reflect, and articulate, how we contribute to the achievement of SDGs and the benefits they bring to society" (IFAC, 2016, p. 3). On the same topic, IFAC's chief financial officer, Fayed Choudhury, states that precisely because the body collects 3 million professionals, "the skillset, experience, and influence professional accountants possess gives them enormous scope to shape solutions to sustainable development challenges" (Wilson, 2017, p. 41, cited by Bebbington and Unerman, 2018, p. 11). Once the accounting profession identifies its role, the academic environment in the accounting field has the opportunity to help ensure that SDG interventions in accounting are advancing the achievement of SDGs (Bebbington and Unerman, 2018).

Table no. 2 includes the centralization of the main SDGs and the adjacent objectives to which IFAC considers that the accounting profession can make a contribution to and outlines both the key issues to be addressed and the number of actions or initiatives undertaken internationally by various stakeholders in the field of accounting.

Table no. 2. Examination of the SDGs that the accounting profession can influence according to IFAC

Main SDG	Adjacent goals	Number of initiatives or actions taken
SDG 4: Quality education	SDG 4.3: Ensuring access for all women and all men equally to affordable and quality technical, vocational, and tertiary education, including university; SDG 4.6: Ensure that all young people, as well as a substantial proportion of adults (both men and women), reach an appropriate level of literacy.	9
SDG 5: Gender equality	SDG 5.5: Ensure full and effective participation of women in leadership positions as well as equal opportunities for all levels of decision-making in political, economic and public life.	8

Main SDG	Adjacent goals	Number of initiatives or actions taken
SDG 8: Decent work and economic growth	SDG 8.1: Supporting per capita economic growth in line with national standards and, in particular, an increase of at least 7% of GDP per year in the least developed countries; SDG 8.3: Promoting development-oriented policies to support productive activities, creating decent jobs, entrepreneurship, creativity and innovation, and encouraging the formation and growth of micro, small and medium-sized enterprises, including through access to financial services.	4
SDG 9: Industry, innovation and infrastructure	SDG 9.4: Upgrading infrastructure and industries to enhance their sustainability through increased resource use efficiency and the widespread adoption of clean and environmentally friendly technologies and industrial processes; SDG 9.5a: Facilitating the sustainable and adaptable development of infrastructure in developing countries through financial, technological and technical support to African, least developed, landlocked, and small island developing countries.	4
SDG 12: Responsible consumption and production	SDG 12.6: Encourage companies, especially large and transnational companies, to adopt sustainable practices and integrate sustainability information into their reporting cycle.	4
SDG 13: Climate action	SDG 13.1: Increase resilience and adaptability to natural disasters across countries; SDG 13.2: Integrate measures to assess the effects of climate change into national policies, strategies and plans; SDG 13.3: Improving the quality of education, awareness, and human and institutional capacities to mitigate climate change, adaptation, and early warning.	4
SDG 16: Peace, justice and strong institutions	SDG 16.5: Substantially reduce corruption and bribery in all their forms; SDG 16.6: Develop effective, responsible and transparent institutions at all levels.	3
SDG 17: Partnerships to meet the goals	SDG 17.1: Strengthen domestic resource mobilization, including through international support to developing countries to improve domestic capacity for tax and other revenue collection; SDG 17.3: Mobilizing additional financial resources for developing countries, coming from multiple sources; SDG 17.9: Provide additional international support for enhancing the capacity to implement national plans to achieve SDGs; SDG 17.13: Consolidate global macroeconomic stability, including through policy coordination and coherence; SDG 17.14: Strengthen policy coherence for sustainable development; SDG 17.16: Enhance the Global Partnership for Sustainable Development complemented by multi-stakeholder partnerships that mobilize and share knowledge, expertise, technologies and financial resources to support the achievement of sustainable development goals in all countries, particularly developing countries.	10
Total main goals: 8	Total adjacent goals: 19	46

Source: Author processing based on IFAC (2016)

By examining the information disclosed in **Table no. 2**, results show that the representatives of the accounting profession are actively involved and take significant steps to achieve at least 8 SDGs, particularly by focusing on the 19 adjacent objectives. The

actions that have been carried out so far include, in particular, the assurance of quality education (9 actions for SDG 4), gender equality (8 actions for SDG 5), and building partnerships to achieve the objectives (10 initiatives for SDG 17).

Conclusions

The field of sustainable development is characterized by a high complexity in terms of implications and issues to be addressed for an exhaustive understanding of the phenomenon, especially as sustainability is targeted and stimulates interest regardless of the area of activity or industry. Therefore, the coverage of all branches and influences related to sustainable development, especially those that intersect with the accounting area, consists in a challenge for researchers, but also for all stakeholders in general. In this context, examining the contribution of accounting to the achievement of UN SDGs within the 2030 Agenda opens new horizons and research directions, among which the development of indicators to measure sustainability performance based on accounting techniques, rediscovery of or refocus on

some topics of relevance to sustainability (for example, ecological responsibility, responsibilities of the higher education institutions, economic equity), re-examination of conceptual frameworks (Bebbington and Unerman, 2018).

Results show that taking steps to ensure sustainability for future generations is a necessity and concern for bodies and organizations that exert influence at an international level, and accounting through all its stakeholders – higher education institutions, researchers, accountants, standard setting bodies - can significantly support this goal. In this respect, the paper contributes to enriching literature in the field of accounting for sustainable development, highlighting the important role of accounting, as well as the initiatives undertaken by the stakeholders in this field in order to fulfil the 2030 Agenda for a better world.

REFERENCES

1. Albu, N., Albu, C.N., Dumitru, M., Dumitru, V.F. (2013), Pluralitate sau convergență în standardele de raportare a sustenabilității, *Amfiteatru Economic*, vol. XV, nr. 7, pp. 513-527
2. Bebbington, J., Unerman, J. (2018), Achieving the United Nations Sustainable Development Goals An enabling role for accounting research, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, vol. 31, no. 1, pp. 2-24
3. Bebbington, J., Russell, S. & Thomson, I. (2017), Accounting and sustainable development: Reflections and propositions, *Critical Perspectives on Accounting*, no. 48, pp. 21-34
4. Bebbington, J. & Thomson, I. (2013), Sustainable development, management and accounting: boundary crossing, *Management Accounting Research*, vol. 24, no. 4, pp. 277-283
5. Dumitrană, M., Jianu, I., Lapteș, R., Popa, A. F. (2009), Sustainable development and environmental accounting: concepts, trends and quality of accounting information, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, vol. 8, no. 1, pp. 27-39
6. Engelbrecht, H.-J. (2016), Comprehensive versus inclusive wealth accounting and the assessment of sustainable development: An empirical comparison, *Ecological Economics*, no. 129, pp. 12-20
7. European Union (2014), Directive 2014/95/UE amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups, *Official Journal of the European Union*, available online at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>, accessed June 2019
8. Financial Times (2019), *Defective data is a big problem for sustainable investing*, available online at <https://www.ft.com/content/c742edfa-30be-328e-8bd2-a7f8870171e4>, accessed June 2019
9. Godemann, J., Bebbington, J., Herzog, C., Moon, J. (2014), Higher education and sustainable development. Exploring possibilities for organisational change, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, vol. 27, no. 2, pp. 218-233
10. Hoogervorst, H. (2019), Speech of the IASB President held at the *Climate-Related Financial Reporting Conference*, Cambridge University, United Kingdom, in 04.02.2019, available online at <https://www.ifrs.org/news-and-events/2019/04/speech-iasb-chair-on-sustainability-reporting/>, accessed June 2019
11. International Federation of Accountants (2016), The 2030 Agenda for Sustainable Development: A Snapshot of the Accountancy Profession's Contribution, available online at <http://www.ifac.org/publications-resources/2030->

- agenda-sustainable-development, accessed 20.09.2018
12. PricewaterhouseCoopers (2018), SDG Reporting Challenge 2018 – From promise to reality: does business really care about SDGs? And what needs to happen to turn words into action, available online at <https://www.pwc.com/gx/en/sustainability/SDG/sdg-reporting-2018.pdf>, accessed June 2019
 13. PricewaterhouseCoopers (2015), Make it your business: Engaging with the Sustainable Development Goals, available online at https://www.pwc.com/gx/en/sustainability/SDG/SDG%20Research_FINAL.pdf, accessed 27.06.2019
 14. Sustainability Accounting Standards Board – SASB (2018), *SASB Materiality Map*, available online at <https://materiality.sasb.org/>, accessed July 2019
 15. Sustainable Development Goals Knowledge Platform (2019), *Main Milestones*, available online at <https://sustainabledevelopment.un.org/resourcelibrary>, accessed July 2019
 16. Sustainable Development Knowledge Platform (2019), *Voluntary National Reviews Database*, available online at <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>, accessed July 2019
 17. Sustainable Stock Exchanges Initiative (SSE) (2018), *2018 Report on Progress*, available online at https://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2018/10/SSE_On_Progress_Report_FINAL.pdf, accessed June 2019
 18. United Nations, ed. Managi, S. & Kumar, P. (2018), Inclusive Wealth Report 2018: Measuring progress towards sustainability, Routledge, Taylor & Francis Group, available online at <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9781351002073>, accessed 20.09.2018
 19. United Nations (2015), *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, available online at <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>, accessed June 2019
 20. Venter, E.R., Gordon, E.A. & Street, D.L. (2018), The role of accounting and the accountancy profession in economic development: A research agenda, *Journal of International Financial Management and Accounting*, vol. 29, no. 2, pp. 195-218
 21. Wensen, K. van Broer, W., Klein, J. & Knopf, J. (2011), *The state of play in sustainability reporting in the EU*, European Union
 22. Wilson, P. (2017), Goal setters, *Economia*, no. 57, pp. 40-44
 23. World Bank (1989), Environmental Accounting for Sustainable Development, *UNEP-World Bank Symposium*, The International Bank for Reconstruction and Development, available online at <http://documents.worldbank.org/curated/en/156521468767069279/Environmental-accounting-for-sustainable-development>, accessed 20.09.2018
 24. World Business Council for Sustainable Development & PricewaterhouseCoopers (2018), *Enhancing the credibility of non-financial information - the investor perspective*, available at <https://www.wbcsd.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Assurance-Internal-Controls/Resources/Enhancing-the-credibility-of-non-financial-information-the-investor-perspective>, accessed July 2019
 25. World Business Council for Sustainable Development (2018), *Reporting Matters - Six years on: the state of play*, available online at <https://www.wbcsd.org/Programs/Redefining-Value/External-Disclosure/Reporting-matters/Resources/Reporting-matters-2018>, accessed July 2019
 26. World Commission on Environment and Development (1987), *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, available online at <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>, accessed 20.09.2018
 27. World Economic Forum (2018), *The Inclusive Development Index 2018: Summary and Data Highlights*, available online at http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwt_h_2018.pdf, accessed 20.09.2018
 28. *** <https://www.accaglobal.com/gb/en/student/sa/features/sustainability.html>
 29. ***<https://www.globalreporting.org/network/capitalmarketsengagement/Pages/Stock-Exchange-and-Market-Regulators.aspx>
 30. *** <https://www.mae.ro/node/35919>
 31. *** <https://sseinitiative.org/about/about-the-sse/>
 32. *** <https://www.sasb.org/governance/foundation-board/>
 33. *** <https://www.unglobalcompact.org/participation/report>
 34. *** <https://www.unglobalcompact.org/interactive>
 35. *** <https://www.wbcsd.org/Overview/Our-members>

